

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ШВЕЦОВА Ніна Євгеніївна

УДК 339.727.22:332.012 (043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

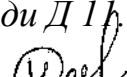
**ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ЦИКЛІЧНОГО
РОЗВИТКУ**

08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Дисертація містить результати
власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших
авторів мають посилання на
відповідне джерело

_____ Н.С. Швецова

*Дисертація є ідентичною
іншим примірникам дисертації
Вчений секретар спеціалізованої
вченої ради Д 11.051.03
к.е.н. Н. С. Якімова*

Науковий керівник:
Орехова Тетяна Вікторівна,
доктор економічних наук, професор

АНОТАЦІЯ

Швецова Н. Є. Трансформація інвестиційного потенціалу глобальної економіки в умовах циклічного розвитку. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2017.

Дисертаційну роботу присвячено удосконаленню теоретико-методичних основ дослідження процесу трансформації інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи та розробці науково-практичних рекомендацій з формування комплексу його антициклічного регулювання в архітектурі тенденцій глобального економічного розвитку.

Узагальнено теоретичні положення з виявлення взаємозв'язку між формуванням глобального інвестиційного потенціалу та циклічністю глобального економічного розвитку та удосконалено теоретико-методичний підхід до його дослідження. Уточнено категорійний апарат щодо тлумачення поняття «інвестиційний потенціал економічної системи», яке визначено як економічна категорія, що характеризує здатність економічної системи забезпечити найбільш ефективно освоєння інвестиційних ресурсів (власних та залучених) шляхом покриття її інвестиційної місткості; «економічний цикл» - етап розвитку економіки, протягом якого економіка проходить певні фази: пошук та накопичення резервів для здійснення поступального росту; зростання економіки завдяки накопиченим можливостям на попередньому етапі; фазу пікового підйому при граничному залученні всіх можливих ресурсів; подальший спад ділової активності до граничного рівня, з якого буде починатися наступний економічний цикл.

Визначено контури інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи як сукупності інвестиційних потенціалів економічних систем нижчого рівня, що, за умови зростання їх відкритості, набувають ознак динамічності, здатності до самоорганізації, а також збалансованості таких його складових, як

інвестиційні ресурси та інвестиційна місткість на мікро-, мезо-, макро- та мегарівнях;

Удосконалено науково-методичний підхід до оцінки інвестиційного потенціалу економічної системи, відмінність якого полягає у: розробці методики розрахунку Інтегрального індексу інвестиційного потенціалу країн, що становить середню величину трьох індексів, які характеризують: рівень забезпеченості інвестиційними ресурсами, наявної інвестиційної місткості та інвестиційних ризиків економічної системи; індекс забезпеченості інвестиційними ресурсами запропоновано розрахувати як середню величину чотирьох стандартизованих коефіцієнтів: коефіцієнта забезпеченості фінансовими ресурсами, коефіцієнта забезпеченості інформаційно-інноваційними ресурсами, коефіцієнта забезпеченості людськими ресурсами та коефіцієнта забезпеченості природними ресурсами; індекс інвестиційної місткості запропоновано розрахувати як середню величину трьох стандартизованих коефіцієнтів: доданої вартості в промисловості, доданої вартості у сфері послуг та податкового навантаження (у % від комерційного прибутку); індекс інвестиційних ризиків запропоновано визначати на основі стандартизації коефіцієнта ведення бізнесу, який формує і публікує Всесвітній банк; а також в обґрунтуванні *алгоритму застосування даних показників* з метою ранжування країн світу за ступенем розвитку та використання ними наявного інвестиційного потенціалу;

Визначено загальні тенденції циклічного глобального економічного розвитку, структуру та напрями динаміки формування глобальних економічних потоків.

Здійснено системну ідентифікацію трансформацій, які відбуваються під впливом циклічності глобального економічного розвитку у процесі формування інвестиційного потенціалу глобальної економіки за кількісними та якісними критеріями.

Запропоновано кількісні основи визначення ефективних важелів формування інвестиційного потенціалу країн в умовах глобальної економічної динаміки. Обґрунтовано підходи до вдосконалення інституційних механізмів

антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу. Розроблено механізм антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи, який характеризується диференціацією важелів у залежності від стадії економічного циклу, а саме: стадії підйому, піку економічного зростання, кризи і відновлення, що дозволяє визначити не лише регулятивні інструменти, спрямовані на скорочення термінів і зниження негативних ефектів фази спаду і рецесії, а також сформувати необхідні інститути та елементи інфраструктури, запас технологічної та фінансової міцності економічної системи на етапі підйому і піку економічного зростання.

Ключові слова: глобальна економічна система, інвестиційний потенціал, економічний цикл, інвестиційні ресурси, інвестиційна місткість, інвестиційні ризики, глобальні трансформації, антициклічне регулювання.

SUMMARY

Shvetsova N. E. Transformation of investment potential of global economy in the conditions of cyclic development. – Qualification research work as a manuscript.

Dissertation on the receipt of the scientific degree of candidate of economic sciences on speciality 08.00.02 – World economy and international economic relations. – Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2017.

The dissertation is devoted to the improvement of the theoretical and methodological foundations of the study of the process of transformation of the investment potential of the global economic system and the development of scientific and practical recommendations on the formation of a complex of its countercyclical regulation in the architecture of trends in global economic development.

Theoretical provisions of the connection identification between the formation of a global investment potential and the periodicity of the global economic development were generalized and also the theoretical and methodological approach to its study was improved.

The categorical tool for determining the 'investment potential of economic development' has been clarified, which is defined as an economic category, that characterizes the ability of economic system to ensure the most efficient use of investment resources (own and attracted) by means of covering their investing volume; 'economic cycle' is the stage of economy development, during which it goes through particular phases, namely: search and accumulation of the reserves to ensure a progressive growth; a growth of economy due to accumulated opportunities in the previous phase; a phase of a highest growth under the allocation of all available resources; further decrease in the business activity up to the lowest possible level and the next cycle after that.

The contours of the investment potential of the global economic system have been revealed and systematized. The scientific and methodological approach to assessing the investment potential of the economic system has been improved. Its the difference lies in: the development of the methodology of the integral index of countries investment potential, which is an average figure of three indexes, that characterize: the level of investment resources availability, available investment volume and investment risks of the economic system; the index of investment resources availability is to be calculated as an average figure of four standardized coefficients: the coefficient of investment resources availability, the coefficient of information and innovative resources availability, the coefficient of human resources availability, the coefficient of natural resources availability, the index of investment volume is proposed to be calculated as an average figure of three standardized coefficients: surplus value in the industry, surplus value in the service sector and taxes (in % from the commercial income); the index of investment risks is proposed to be calculated on the basis of standardization of a coefficient of doing business, which is made and published by the World Bank, and the difference also lies in the use of two criteria in order to range different countries according to their level of development and the use of available investment potential.

The general trends of cyclical global economic development, the structure and directions of the dynamics of the formation of global economic flows are determined. Systemic identification of transformations that occur under the influence of the

cyclical nature of global economic development in the process of forming the investment potential of the global economy by quantitative and qualitative criteria is carried out. The quantitative bases of definition of effective levers of formation of investment potential of the countries in conditions of global economic dynamics are offered. The approaches to the improvement of institutional mechanisms of anticyclical regulation of investment potential are grounded. The mechanism of anticyclical regulation of the investment potential of the global economic system is developed taking into account the revealed transformations in the processes of formation and development of investment potential.

Keywords: global economic system, investment potential, economic cycle, investment resources, investment capacity, investment risks, global transformations, countercyclical regulation.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Швецова Н. Е. Инвестиционный потенциал отрасли: теоретические подходы к определению сущности / Н. Е. Швецова // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ: сб. науч. тр. – Ростов-на-Дону-Донецк: ДонНУ, РФ НИСИ в г. Донецке, 2013. – С. 376–379 (0,75 д.а.).

2. Швецова Н. Є. Особливості циклічного розвитку глобальної економіки / Н. Е. Швецова // Вісник Донецького національного університету. Серія В: економіка і право. – 2014. – № 2. – С. 209–213 (0,87 д.а.).

3. Швецова Н. Є. Генезис та еволюція поняття «інвестиції» / Н. Є. Швецова // Схід: аналітично-інформаційний журнал. – 2014. – № 6 (132). – С. 61–65 (*Index Copernicus, РИНЦ*) (0,75 д.а.).

4. Швецова Н. Е. Исследование тенденций и циклов глобальной экономической динамики / Н. Е. Швецова // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Збірник наукових праць. – Маріуполь:

ДВНЗ «ПДТУ», 2015. – Вып. 2(12). Т. 2. – С. 143–151 (*Index Copernicus, РИНЦ*) (0,85 д.а.).

5. Shvetsova N. E. The investment component of the cyclic economic development / N. E. Shvetsova // Promising problems of economics and management: Collection of scientific articles. – Publishing house «BREZE», Montreal, Canada, 2015. – P. 48–53 (0,33 д.а.).

6. Швецова Н. Е. Структура и динамика глобальных инвестиционных потоков / Н. Е. Швецова // Економічний простір : Збірник наукових праць. – № 106. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2016. – С. 58–69 (*Index Copernicus, РИНЦ*) (0,73 д.а.).

7. Швецова Н. Е. Деньги как основа инвестиций / Н. Е. Швецова // Філософія у сучасному соціумі: Матеріали Міжнародної наукової конференції (м. Донецьк, 24–26 квітня 2013 р.). – Донецьк : ДонНУ, 2013. – Т. 1. – С. 208–210 (0,17 д.а.).

8. Швецова Н. Е. Воспроизводство инвестиционного потенциала промышленного сектора как основа экономического роста экономики Украины в условиях глобализации / Н. Е. Швецова // Економічна теорія в умовах глобалізації економіки: Тези доповідей і виступів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (м. Донецьк, 19–20 березня 2014 р.). – Донецьк: Юго-Восток, 2014. – С. 31–33 (0,17 д.а.).

9. Швецова Н. Е. Методы идентификации смены тренда экономического цикла / Н. Е. Швецова // Управління економічними системами: концепції, стратегії, інновації: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 27–28 березня 2015 р.). – Київ: ГО «Київський економічний науковий центр», 2015. – Ч. 1. – С. 41–43 (0,17 д.а.).

10. Швецова Н. Е. Сущность и природа формирования инвестиционного потенциала экономических систем. / Н. Е. Швецова // European practices and national reflections in the planning : International jubilee scientific-practical conference (Svishtov, 24–25 April 2015). – Svishtov, 2015. – С. 77–78 (0,13 д.а.).

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ..... 19	
1.1. Генезис теорій глобальних економічних циклів	19
1.2. Природа процесу формування інвестиційного потенціалу глобальної економіки.....	32
1.3. Інвестиційна складова глобального циклічного розвитку	47
Висновки до першого розділу	64
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ТРАНСФОРМАЦІЙ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ЦИКЛІЧНОГО РОЗВИТКУ 66	
2.1. Дослідження тенденцій та циклів глобальної економічної динаміки.....	66
2.2. Структура і динаміка глобальних інвестиційних потоків	78
2.3. Оцінка інвестиційного потенціалу країн глобальної економіки на основі інтегрального індексу інвестиційного потенціалу	92
Висновки до другого розділу	103
РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ АНТИЦИКЛІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ 105	
3.1. Інституціональні механізми глобального антициклічного регулювання..	105
3.2. Моделювання інвестиційних детермінант глобального антициклічного менеджменту	121
3.3. Управління інвестиційним потенціалом економічної системи в умовах циклічного розвитку.....	170
Висновки до третього розділу	178
ВИСНОВКИ	181
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	185
ДОДАТКИ	202

ВСТУП

Актуальність теми. Глобальний процес відтворення об'єктивно носить нерівномірний характер та представляє собою рух від однієї макроекономічної рівноваги до іншої. Коливання в русі суспільного виробництва, що регулярно повторюються протягом певного періоду, означають циклічний характер його розвитку. Сучасна наукова думка розглядає циклічність як один із способів саморегулювання ринкової економіки та форму її прогресивного розвитку. В економічній теорії немає єдиного підходу до визначення причин економічних криз та способів виходу з них, проте значна кількість досліджень підтверджує зв'язок між динамікою економічного зростання та сукупними інвестиціями. Крім того, сучасний етап розвитку світового господарства характеризується посиленням трансформаційних процесів, які обумовлені посиленням глобалізації міжнародних відносин, наростанням асиметрії розвитку окремих регіонів та окремих груп країн. Все це підсилює нерівномірний характер розвитку світового господарства і сприяє поширенню циклічних факторів економічної динаміки між різними регіонами світової економічної системи. За таких умов інвестиційні процеси зазнають значних трансформацій у рамках кожного з етапів розвитку глобальної економічної системи.

Сучасні трансформації, які відбуваються в структурі та тривалості економічних циклів, потребують постійних теоретичних досліджень у сфері антициклічного регулювання з метою подолання тенденції до поглиблення циклічних коливань при збереженні конкуренції як рушійної сили ринкової економіки. Саме тому важливість і значущість вищезазначених аспектів функціонування міжнародної економічної системи обумовлює актуальність і необхідність дослідження основних драйверів цих процесів, визначення їх ролі та масштабів впливу на архітектуру інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи, а також виокремлення необхідного інструментарію

управління цими процесами як на наднаціональному рівні, так і на рівні національних економічних систем.

Проблемі циклічності розвитку економіки присвячені роботи багатьох зарубіжних вчених, серед яких слід відзначити роботи К. Вікселя, У. Джевонса, К. Жугляра, Дж. Кейнса, М. Кондратьєва, С. Кузнеця, Р. Лукаса, Т. Мальтуса, К. Маркса, Л. Мізеса, В. Парето, А. Пігу, Ж. Сімонді, М. Туган-Барановського, Ф. Хайєка, Й. Шумпетера та ін. Серед робіт сучасних вітчизняних дослідників слід виділити роботи Л. Гриніна, В. Клинова, А. Коротаєва, Д. Лук'яненка, Я. Столярчук та В. Цветкова. Вивченню проблематики інвестиційних ресурсів присвячені роботи таких вітчизняних учених, як В. Бочарова, Л. Ігоніна, Т. Орехової, Т. Родіонової, І. Хаджинова та інших. Найбільш ґрунтовно теоретико-методологічні засади антициклічного регулювання досліджено у роботах А. Бернса, К. Вікселя, Дж. Гелберта, Г. Касселя, Дж. Кейнса, А. Маршала, У. Мітчела, А. Пігу, П. Самуельсона, Е. Хансена, Р. Харрода, Дж. Хікса, Р. Хоутрі, Й. Шумпетера та ін. З досліджень вітчизняних вчених цьому питанню присвячені роботи Л. Антонюк, Я. Базилюк, В. Гейця, Я. Жаліла, Д. Лук'яненка, Ю. Макогона та ін.

Незважаючи на численні наукові праці зарубіжних та вітчизняних дослідників, питання впливу глобальної економічної динаміки на процес формування та реалізації інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи потребують подальшого наукового опрацювання. Особливої уваги заслуговує проблематика комплексного антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу як на національному рівні, так і на рівні глобальної економічної системи. Актуальність та необхідність вирішення цих питань зумовили вибір теми дисертаційної роботи, постановку мети і завдань дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематики наукових досліджень Донецького національного університету імені Василя Стуса – держбюджетних тем «Формування міжнародної конкурентоспроможності регіону на основі

інноваційно-інвестиційної моделі розвитку» (номер держреєстрації 0113U003659, 2013–2017 рр.), у рамках якої автором запропоновано методику оцінки інвестиційного потенціалу економічної системи на основі інтегрального індексу інвестиційного потенціалу економічних систем, що дає можливість визначити резерви підвищення рівня інвестиційного потенціалу; «Господарський механізм сучасної економіки» (номер держреєстрації 0111U005889, 2011–2015 рр.), у межах якої обґрунтовано та доведено, що проходження глобального економічного циклу впливає на трансформацію інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи; для підтвердження отриманих висновків було застосовано метод системної динаміки, який дозволив розрахувати можливі сценарії трансформації інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи за умов циклічного розвитку глобальної економіки.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є удосконалення теоретико-методичних основ дослідження процесу трансформації інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи та розробка науково-практичних рекомендацій з формування комплексу його антициклічного регулювання в архітектурі тенденцій глобального економічного розвитку.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено і вирішено такі завдання:
узагальнити теоретичні положення з виявлення взаємозв'язку між формуванням глобального інвестиційного потенціалу та циклічністю глобального економічного розвитку й удосконалити теоретико-методичний підхід до його дослідження;

уточнити категорійний апарат з визначення понять «інвестиційний потенціал економічної системи», «економічний цикл»;

виявити та систематизувати контури інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи;

удосконалити науково-методичний підхід до оцінки інвестиційного потенціалу економічної системи;

визначити загальні тенденції глобального економічного розвитку, структуру та напрями динаміки формування глобальних економічних потоків;

здійснити системну ідентифікацію трансформацій, які відбуваються під впливом циклічності глобального економічного розвитку у процесі формування інвестиційного потенціалу глобальної економіки за кількісними та якісними критеріями;

запропонувати кількісні засади визначення ефективних важелів формування інвестиційного потенціалу країн в умовах глобальної економічної динаміки;

обґрунтувати підходи до удосконалення інституційних механізмів антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу;

розробити механізм антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи з урахуванням виявлених трансформацій у процесах формування та розвитку інвестиційного потенціалу.

Об'єктом дослідження є процес трансформації інвестиційного потенціалу глобальної економіки в умовах циклічного розвитку.

Предметом дослідження є теоретико-методичні аспекти та організаційно-економічні механізми трансформації інвестиційного потенціалу глобальної економіки з урахуванням посилення впливу циклічного розвитку глобальної економіки.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дисертаційної роботи є положення сучасної економічної теорії, наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних учених у сфері дослідження проблем циклічного розвитку глобальної економіки, формування інвестиційного потенціалу та здійснення міжнародної інвестиційної діяльності. Для вирішення спланованих завдань використано такі методи дослідження економічних явищ і процесів: *теоретичного узагальнення, порівняння, аналізу та синтезу, індукції і дедукції* – для визначення сутності та змісту поняття «інвестиційний потенціал економічної системи»; *структурно-логічного аналізу* – для побудови логіки та структури дослідження; *системного аналізу* – для дослідження процесів

трансформації глобальної економічної динаміки; *метод аналізу та синтезу* – для оцінки впливу глобальної економічної циклічності на динаміку інвестицій, визначення механізмів антициклічного регулювання моделі конкурентного інноваційного розвитку національної економічної системи; *методи статистичного та економіко-математичного аналізу і моделювання* – для визначення основних тенденцій розвитку інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи та національної моделі інноваційного розвитку; *графічний* – для наочного подання положень дисертації.

Інформаційною базою дослідження є офіційні матеріали та публікації комісій ООН, Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Організації економічного співробітництва та розвитку, Всесвітнього економічного форуму, Європейського банку реконструкції та розвитку, Єврокомісії, а також Закони України, Укази Президента України, постанови Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, офіційні видання Державної служби статистики України, тематичні збірники й довідники, монографічна та періодична література, результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретико-методичних основ дослідження процесу трансформації інвестиційного потенціалу глобальної економіки в умовах циклічного розвитку та розробці науково-практичних рекомендацій з формування механізму його антициклічного регулювання на національному та наднаціональному рівнях в умовах сучасних тенденцій глобального розвитку. Основні наукові результати полягають у такому:

вперше:

визначено контури інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи як сукупність інвестиційних потенціалів економічних систем нижчого рівня, що, за умови зростання їх відкритості, набувають ознак динамічності, здатності до самоорганізації, а також збалансованості таких його складових, як інвестиційні ресурси та інвестиційна місткість на мікро-, мезо-, макро- та мегарівнях;

здійснено системну ідентифікацію трансформацій, які відбуваються під впливом циклічності глобального економічного розвитку у процесі формування інвестиційного потенціалу глобальної економіки за кількісними та якісними критеріями, що проявляються у: довгостроковій тенденції до зростання основних складових інвестиційного потенціалу країн, що розвиваються, їх забезпеченості інвестиційними ресурсами та інвестиційної місткості ринків, що формуються; структурних трансформаціях, що відбуваються у глобальних інвестиційних потоках у залежності від стадії глобального економічного циклу; секторальних трендах глобальних інвестиційних потоків, що формують ландшафт глобальної економіки новітнього технологічного укладу; суб'єктній та інфраструктурній архітектоніці глобального інвестиційного ринку; мотивації, стратегіях та формах здійснення міжнародної інвестиційної діяльності;

удосконалено:

теоретико-методичний підхід до дослідження взаємозв'язку між формуванням глобального інвестиційного потенціалу та циклічністю глобального економічного розвитку, особливістю якого є: *систематизація теоретичних підходів до вивчення циклічних коливань у глобальній економіці за рахунок включення таких ознак, як: причини та джерела виникнення, тривалість та масштаби розповсюдження, економічна природа та специфіка прояву; систематизація етапів та напрямків розвитку теоретичних знань щодо мотивів, передумов та форм здійснення інвестиційної діяльності*, що дозволило визначити *генезис економічних концепцій та теорій* дослідження взаємозв'язку між інвестиційним розвитком та глобальною економічною динамікою;

науково-методичний підхід до оцінки інвестиційного потенціалу економічної системи, відмінність якого полягає у: розробці методики розрахунку *Інтегрального індексу інвестиційного потенціалу країн*, що являє собою середню величину трьох індексів, які характеризують: рівень забезпеченості інвестиційними ресурсами, наявної інвестиційної місткості та

інвестиційних ризиків економічної системи; індекс забезпеченості інвестиційними ресурсами запропоновано розрахувати як середню величину чотирьох стандартизованих коефіцієнтів: коефіцієнта забезпеченості фінансовими ресурсами, коефіцієнта забезпеченості інформаційно-інноваційними ресурсами, коефіцієнта забезпеченості людськими ресурсами та коефіцієнта забезпеченості природними ресурсами; індекс інвестиційної місткості запропоновано розрахувати як середню величину трьох стандартизованих коефіцієнтів: доданої вартості в промисловості, доданої вартості у сфері послуг та податкового навантаження (у % від комерційного прибутку); індекс інвестиційних ризиків запропоновано визначати на основі стандартизації коефіцієнта ведення бізнесу, який формує і публікує Всесвітній банк; а також в обґрунтуванні *алгоритму застосування цих показників* з метою ранжування країн світу за ступенем розвитку та використання ними наявного інвестиційного потенціалу;

кількісні засади визначення ефективних важелів формування інвестиційного потенціалу країн в умовах глобальної економічної динаміки, що, на відміну від існуючих, по-перше, враховують залежність динаміки вхідних інвестиційних потоків від таких факторів впливу, як ВВП країн світу, банківські депозити, експорт товарів та послуг, витрати на кінцеве споживання домашніх господарств; по-друге, оцінюють залежність вихідних інвестиційних ресурсів від таких факторів впливу, як експортно-імпортний баланс, витрати на кінцеве споживання домашніх господарств, додана вартість промисловості. Верифікація запропонованої методики із застосуванням системно-динамічного моделювання забезпечує визначення системи найбільш дієвих важелів формування інвестиційного потенціалу на глобальному та національному рівнях і дозволяє сформувати систему своєчасного прийняття рішень та розробки антициклічного регулювання на всіх рівнях економічних систем;

дістали подальшого розвитку:

механізм антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи, що відрізняється від існуючих диференціацією

інструментів механізму в залежності від стадії економічного циклу, а саме: стадії підйому, піку економічного зростання, кризи та відновлення, що дозволяє визначити регулятивні інструменти, спрямовані на скорочення термінів і зниження негативних ефектів фази спаду та рецесії, а також сформувати необхідні інститути та елементи інфраструктури, запас технологічної та фінансової міцності економічної системи, які є необхідними на етапі підйому та піку економічного зростання;

понятійно-категоріальний апарат дослідження інвестиційного потенціалу економічної системи в умовах глобальної циклічної динаміки через уточнення змісту понять «інвестиційний потенціал економічної системи», що, на відміну від відомих, визначається як економічна категорія, що характеризує здатність економічної системи забезпечити найбільш ефективне освоєння інвестиційних ресурсів (власних та залучених) шляхом покриття її інвестиційної місткості; «економічний цикл», що, на відміну від існуючих, визначається як етап розвитку економіки, протягом якого економіка проходить певні фази: пошук та накопичення резервів для здійснення поступального росту; зростання економіки завдяки накопиченим можливостям на попередньому етапі; фазу пікового підйому при граничному залученні всіх можливих ресурсів; подальший спад ділової активності до граничного рівня, з якого буде починатися наступний економічний цикл.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що отримані в процесі дослідження теоретичні результати стали основою формування рекомендацій з підвищення ефективності механізму регулювання інвестиційного потенціалу економічної системи в умовах циклічного розвитку глобальної економічної системи. Отримані наукові результати впроваджено на державному рівні та на рівні підприємств:

на державному рівні: у діяльності Комітету з питань промислової політики та підприємництва Верховної Ради України (довідка № 04-30/14-185/81989 від 11.04.2016 р.) – механізм антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу економічної системи, інструменти регулювання інвестиційного

потенціалу на стадії стабілізації економічної кон'юнктури; Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (довідка №03/59 від 15.03.2016 р.) – методологічні підходи до розвитку механізмів формування інвестиційного потенціалу економічної системи; Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління» (довідка № 77020-63-07/291 від 25.04.2016 р.) – рекомендації щодо оцінки інвестиційного потенціалу економічної системи на основі інтегрального індексу інвестиційного потенціалу економічної системи.

на рівні підприємств: у практичній діяльності ТОВ ДТЕК ЕНЕРГО (м. Київ) (довідка № 325/2 від 21.09.2016 р.) – результати прогнозу, побудованого на основі розробленої автором кореляційно-регресійної моделі, що описує фактори впливу на показник притоку прямих іноземних інвестицій.

Результати досліджень також використовуються в навчальному процесі Донецького національного університету імені Василя Стуса при розробці навчально-методичних комплексів і викладанні дисциплін «Міжнародний менеджмент», «Міжнародний інвестиційний менеджмент», «Оцінка і аналіз міжнародних інвестиційних проектів», «Транснаціональні корпорації» (довідка №114/05-04.6.9.0 від 04.10.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, у якій викладено авторські розробки теоретичних, науково-методичних та практичних положень з трансформації інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи та розробки науково-практичних рекомендацій з формування комплексу його антициклічного регулювання в архітектурі тенденцій глобального економічного розвитку. Наукові положення, висновки і рекомендації, які виносяться на захист, одержані автором особисто. З наукових праць, які опубліковані у співавторстві, у дисертації використані лише ті ідеї та положення, які є результатом власних досліджень здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки і рекомендації дисертації доповідались і отримали схвалення на міжнародних і

всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах: «Філософія у сучасному соціумі» (м. Донецьк, 2013 р.), «Економічна теорія в умовах глобалізації економіки» (м. Донецьк, 2014 р.), «Управління економічними системами: концепції, стратегія, інновації» (м. Київ, 2015 р.); «Promising problems of economics and management» (м. Монреаль, 2015 р.), «European practices and national reflections in the planning» (м. Свіштов, 2015 р.).

Публікації. За темою дослідження опубліковано 10 наукових робіт загальним обсягом 4,92 ум.-др. арк., у тому числі 4 статті у наукових фахових виданнях, 2 статті у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, 4 публікації за матеріалами науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації – 255 сторінок. Робота містить 26 таблиць, з них 6 таблиць займають 6 повних сторінок, 72 рисунки, з них 6 рисунків займають 6 повних сторінок, 24 додатки на 54 сторінках, список використаних джерел із 175 найменувань на 17 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 172 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

1.1. Генезис теорій глобальних економічних циклів

Питання циклічного розвитку економіки посідає важливе місце як у теорії, так і в практиці. Це в першу чергу пов'язано з тим, що суб'єкти всіх рівнів глобальної економіки вимушені розвиватися під впливом чинників економічного середовища, у якому вони функціонують. Особливої актуальності проблема циклічного характеру економіки набуває на сучасному етапі, адже, світова економіка набула абсолютно нового етапу свого розвитку. Під впливом глобалізаційних процесів формуються нові види економічних, соціальних та політичних відносин; відбувається трансформація сфер, важелів та інструментів впливу на розвиток глобальної економіки. Все це обумовлює необхідність вивчення джерел та середовища зародження економічних циклів, їх тенденцій та напрямків розповсюдження на кожному етапі розвитку міжнародної економічної системи.

Своєчасне прогнозування процесу зародження економічного циклу та ймовірного напрямку його розповсюдження дозволить розробляти та впроваджувати дієві механізми адаптації до сучасних економічних циклів у рамках світової економіки. Все це сприятиме подоланню кризових періодів з найменшими втратами і дозволить використовувати сприятливі фактори впливу на стадіях підйому економіки з найбільшою ефективністю.

Факт існування безлічі теорій, що описують циклічний характер економіки, вказує на різноманітність причин, що обумовлюють циклічний розвиток економіки та унікальність середовища, у якому ці цикли формуються і розвиваються в кожен конкретний проміжок часу.

Активізація глобалізаційних процесів на сучасному етапі розвитку економіки відкриває велику кількість потенційних можливостей для нарощування темпів економічного росту, з одного боку, та з іншого боку, викликає стурбованість з приводу нерівномірності розвитку країн світу під впливом транснаціоналізації; невизначеності напрямку подальшого розвитку глобальної економіки та можливих наслідків від зміщення центрів розвитку та периферії. Визначення першоджерел, що задають напрямок розвитку глобальному економічному циклу, дозволить адекватно реагувати на ці зміни. Більшість учених при вивченні проблематики циклічного розвитку економіки найбільшу увагу приділяють найнижчій фазі циклу та зосереджують свою увагу на імпульсах, що спричиняють перехід до нового циклу і нового етапу розвитку. При цьому причини «перелому» економічного циклу від висхідного до спадного тренду залишаються невизначеними. Хоча, на нашу думку, саме визначення причин переходу економіки до спадного тренду є ключовим аспектом у вивченні природи циклічного розвитку економіки.

Вивченню проблеми циклічного розвитку економіки вчені стали приділяти увагу тоді, коли наука перейшла від дослідження статичних категорій, таких як закони і механізми функціонування господарських процесів, до вивчення динаміки розвитку економічних процесів.

У процесі зародження і розвитку наукових знань у галузі циклічного розвитку економіки та кризових явищ можна виділити два основних напрямки: пошук причин циклічного характеру розвитку економіки в екзогенних та в ендогенних факторах. Систематизація наукових поглядів на причину виникнення циклічних коливань в економіці представлена в табл. 1.1.

Представники класичної школи, які дотримувалися гіпотези про те, що ринок здатний усунути будь-які диспропорції в попиті та пропозиції, розглядали можливість відхилення економіки від стану рівноваги тільки на нетривалий час і тільки під впливом зовнішніх факторів [83]. Першими вченими, які озвучили можливість циклічних коливань економіки і можливість виникнення кризових явищ, були вчені, що поставили під сумнів постулати

класичної економічної школи про самодостатність ринку та його здатність до саморегулювання.

Таблиця 1.1

**Систематизація наукових поглядів на причину виникнення
циклічних коливань в економіці**

Назва теорії	Автори теорії	Причини циклічних коливань
1	2	3
Натуралістична теорія (Теорія сонячних плям-погоди-врожаю) 1870 – 1880 рр.	У. Джевонс, Х. Мор, С. Озді	вплив сонячної активності
Теорія недоспоживання	Ж. Сімонді, Т. Мальтус, Д. Гобсон, М.Туган-Барановський, Дж. Кейнс	скорочення витрат на споживання; зростання накопичення; зниження інвестицій
Марксистська теорія промислових циклів	К. Маркс, Ф. Енгельс	часовий лаг між виробництвом і споживанням товарів
Монетарна теорія перенакопичення капіталу. Теорія надвиробництва	Л. Мізес, Ф. Хайєк, Л. Роббінс, К. Віксель	диспропорція між нижчими та вищими стадіями виробництва викликана обсягом грошової маси в обігу
Теорія промислового циклу	К. Жюгляр	коливання ВВП, інфляції та зайнятості
Немонетарна теорія перенакопичення	М.Туган-Барановський, Й. Шумпетер, Г. Кассель та ін.	диспропорції у структурі нагромадження капіталу: скорочення обсягів виробництва основного капіталу в результаті виснаження позичкового капіталу
Немонетарна теорія перенакопичення капіталу на основі принципу акселерації	М. Кларк, С. Кузнець, Р. Ф. Харрод, У. Мітчелл, Д. Робертсон, А. Шпітгоф	накопичення надлишкових обсягів капіталу у виробництві товарів групи А при швидкому темпі розширення виробництва товарів споживання (принцип акселерації)
Психологічна теорія економічного циклу	У. Джевонс, В. Парето, А. Пігу, Р. Лукас	настрій населення, що проявляється у схильності до споживання або до заощадження
Кейнсіанська теорія економічного циклу	Дж. Кейнс	брак споживчого попиту

Продовження табл. 1.1

1	2	3
Монетарна теорія економічного циклу	І. Фішер, Р. Хоутрі Ф. Хайєк	порушення пропорції грошового попиту і пропозиції; економічні цикли породжуються волатильністю кредитних процесів, зміною грошового потоку (за Хоутрі)
Теорія політичного ділового циклу	Е. Даунс, Р. Барро, Г. Крамер,	діяльність суб'єктів, які приймають політичні рішення
Теорія довгих хвиль	Н. Кондратьєв	інтенсивність відновлення капітальних благ; значні зміни в способі виробництва
Сучасні теорії циклічного розвитку	Д. Лук'яненко, Я. Столярчук, А. Акаєв, В. Клінов	асиметрії розвитку глобальної економіки; трансформація ролі розвинених та розвиваючихся країн;

Спочатку дослідники, зацікавившись феноменом економічних коливань і криз, бачили причину цих явищ в екзогенних факторах. Т. Мальтус, автор «закона народонаселення», доводив, що виникнення коливань у ринковій кон'юктурі викликано «вічними» законами розвитку природи і «природним законом народонаселення». Т. Мальтус бачив військові конфлікти, епідемії та інші фактори подібного типу, якісними регуляторами, що покликані збалансувати зростання населення в геометричній прогресії із зростанням добробуту економіки в арифметичній прогресії. І саме ці екзогенні фактори (війни, епідемії, голод і т.д.) автор відзначав як першопричину виникнення криз і, як наслідок, економічних коливань [41]. Дж. Мілль, багато в чому спираючись на ідеї класичної школи, також бачив причину виникнення криз в економіці в екзогенних факторах, таких як війни або неврожаї [83].

Ж. Сімонді був одним із перших, хто шукав першопричину виникнення криз і циклічних коливань у розвитку економіки. Він у своїй теорії ринків припустив, що причиною кризи служить недоспоживання, яке у свою чергу викликане невідповідністю між рівнем доходів власників робочої сили та обсягом пропозиції і рівнем цін на ринку [115].

К. Маркс пов'язував виникнення криз з перевиробництвом (теорія надвиробництва). На його думку, виробники як суб'єкти економічних відносин,

прагнуть до розширення виробництва і не можуть об'єктивно оцінити споживчу місткість національного чи міжнародного ринку і тим самим створюють продукцію в обсягах, що значно перевищує попит на них. Таким чином, виникає застій на товарному ринку, який «перекидається» на сферу виробництва і тим самим породжує спад в економіці та появу кризових явищ [42]. У роботах неокласичної школи слід виділити три основні теорії, які пояснюють причини виникнення циклічних коливань в економіці: інвестиційна теорія, теорія «хвиль інновацій» та монетарна теорія. В основі інвестиційної теорії циклічного розвитку економіки лежить динаміка капіталовкладень [83]. Інвестиції, здійснені в період інвестиційного буму, породжують зростання попиту на товари і послуги, що у свою чергу впливає на зростання інвестицій. Як результат, спостерігається економічне зростання, скорочується рівень безробіття і т.д. Згодом настає обмеженість попиту та на зміну інвестиційному буму приходить період спаду виробництва і капіталовкладень відповідно. Таким чином, настає спадна хвиля економічного циклу.

В основу теорії «інноваційних хвиль» І. Шумпетера покладена гіпотеза про те, що нововведення створюють імпульс для довгострокового економічного зростання. Й. Шумпетер стверджує, що в основі розвитку економіки лежать організаторські здібності, інтуїція та талант підприємця (теорія підприємництва). В основі циклічного характеру розвитку економіки лежить динамічна природа розвитку інновацій. Саме впровадження інновацій викликає бум в економіці шляхом підвищення продуктивності виробництва. Таким чином, висхідна стадія циклу триває до тих пір, доки дані інновації «здатні відтворити» попит. Але неминуче настає момент, коли попит починає скорочуватися і настає спадна стадія циклу, і вона триватиме рівно до тих пір, поки не з'явиться нова «істотна» інновація, яка буде здатна створити новий імпульс [90].

Дж. Кейнс, поставивши під сумнів ідеї класиків про самодостатність ринку і його здатність до саморегулювання шляхом реагування цін на зміни в економіці, у своїй роботі «Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей», що

вийшла в 1936 р., довів, що низькі доходи населення зумовлюють зниження купівельної спроможності і в результаті призводять до скорочення попиту. Таким чином, скорочення попиту впливає на доходи підприємців, і як наслідок, за скороченням доходів скорочується рівень капіталовкладень у процес виробництва, і самі обсяги виробництва. Таким чином, Дж. Кейнс бачив причину виникнення кризових явищ у недостатності попиту з боку споживачів. Як заходи стабілізації економіки Дж. Кейнс пропонує державне втручання в економіку за допомогою активного стимулювання попиту [25].

У першій половині ХХ ст. Р. Хоутрі і Ф. Хайек обґрунтували своє бачення причин виникнення циклічних коливань економіки в кредитно-грошовій концепції циклу. У свою чергу І. Фішер, поглибивши аналіз першопричини нестабільності грошової маси, стверджував, що саме борговий тягар економічних агентів є ядром збоїв у функціонуванні грошово-кредитного механізму. Таким чином, автори монетарної теорії пов'язують циклічність розвитку економіки з періодичним розширенням і стисненням грошової маси [83].

Згідно з психологічною теорією А. Пігу в основі циклічного характеру розвитку економіки лежить зміна в очікуваннях споживачів. У. Джевонс звернув увагу на періодичність коливань врожаю, обсягів виробництва та прибутку і пов'язав ці явища зі зміною сонячної активності [101, 111].

К. Жюгляр у середині ХІХ ст. вперше сформулював теорію циклічного розвитку економіки і визначив, що тривалість циклу складає 7–11 років. Основною причиною циклічного розвитку економіки, на думку К. Жюгляра, є періодичність оновлення основного капіталу [102].

На думку українського вченого М. Туган-Барановського, основною причиною, що викликає спад економіки і надалі призводить до спаду, є обмеженість банківського капіталу. В основі механізму подолання кризи лежить активізація державної інвестиційної та соціальної політики [78].

Також наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. зароджується концепція довготривалих циклічних коливань. Російський вчений М. Кондратьєв у своїй

роботі «Світове господарство і його кон'юнктура під час і після війни» вперше описав проблему існування тривалих економічних циклів. На думку вченого, великі хвилі кон'юнктури не можуть бути спровоковані випадковими подіями і обставинами. Першопричину цих явищ в економіці слід шукати в особливостях капіталістичної системи господарювання. Основна причина довготривалих циклічних коливань полягає в механізмі накопичення, акумуляції та розподілу капіталу, необхідного для формування нових виробничих сил [1, 28, 29, 30].

У 1930-х роках Дж. Ріггольмен і В. Ньюмен створили концепцію «будівельного циклу», тривалість якого становить 20 років, в основу економічних коливань покладено обсяг житлового будівництва: активна фаза або застій [83].

Таким чином, можна зробити висновок, що існування великої кількості теорій економічних циклів пов'язане з тим, що постійна трансформація економічних процесів призводить до зміни першопричин, які викликають зміну «напрямую» розвитку економіки.

Як видно з розмаїття теорій економічного циклу, на даний момент не існує єдиного підходу до трактування категорії «економічний цикл». Це пов'язано з тим, що циклічний розвиток економіки досить складне та багатогранне явище. Розглянемо підходи до трактування цієї категорії, щоб мати можливість якомога глибше вивчити особливості та основні риси економічного циклу.

У. Мітчелл у своїй роботі «Економічні цикли: проблема та її постановка» (1927 р.) визначає економічний цикл як коливання сукупної економічної діяльності; зміна обсягу продукції і цін викликає зміну сукупної грошової вартості всіх вироблених товарів та послуг [47].

І. Фішер бачить в «економічному циклі» коливання фактичного обсягу виробництва навколо його потенційної величини, яку можна досягти тільки за умови повної зайнятості в економіці [80]. Е. Хансен визначає «економічний цикл» як коливання найбільш важливих макроекономічних величин. А саме, зайнятості, обсягу виробництва продукції та рівня цін [81]. К. Макконел та С. Брю зауважують, що для економічного циклу характерними є коливання ділової активності при наявності довгострокової тенденції економічного зростання [37].

Економіка як система розвивається поступально, маючи тенденцію росту. У процесі розвитку економіка, з одного боку, стикається з певними проблемами, з іншого боку – з безмежними потенційними можливостями.

Ми вважаємо, що економічний цикл слід охарактеризувати як один з етапів розвитку економіки, під яким потрібно розуміти проміжок часу, протягом якого економіка проходить всі фази розвитку: пошук та накопичення резервів для здійснення поступального росту; фазу зростання економіки завдяки накопиченим можливостям на попередньому етапі; фазу пікового підйому при граничному залученні всіх можливих ресурсів; подальший спад ділової активності до граничного рівня, з якого буде починатися наступний економічний цикл.

Найбільш розповсюдженою класифікацією економічних циклів є класифікація за економічною природою (торгові, промислові та фінансові), а також за тривалістю (короткострокові, середньострокові та довгострокові) (рис. 1.1). Ми вважаємо таку класифікацію неповною, що обумовлює необхідність виділення економічних циклів за масштабами розповсюдження, за специфікою прояву та за масштабами прояву.

На цьому етапі розвитку наукової думки економічні цикли за масштабами розповсюдження поділяються на цикли національного та регіонального рівнів. Питання формування та розвитку глобальних економічних циклів є дискусійним. Так, А. Гальчинський відзначає, що глобальні економічні цикли кореспондуються передусім з циклами цивілізаційних трансформацій; відповідні цикли взаємозалежні – вони взаємодіють на рівні загального й одиничного [73]. А. Поручник та Я. Столярчук вважають, що критичне нагромадження дисбалансу між глобальним платоспроможним попитом та глобальною пропозицією товарів і послуг з огляду на те, що основні активи зосереджені в руках міжнародної фінансово-олігархічної буржуазії, а головними споживачами ринкової продукції є широкі верстви населення, доходи яких обмежені їх заробітною платою, призвело до перенагромадження основного капіталу та класичної кризи надвиробництва. Однак глибина цієї кризи та характер її протікання дають підстави стверджувати про завершення формування зрілої моделі першого глобального економічного циклу [3].

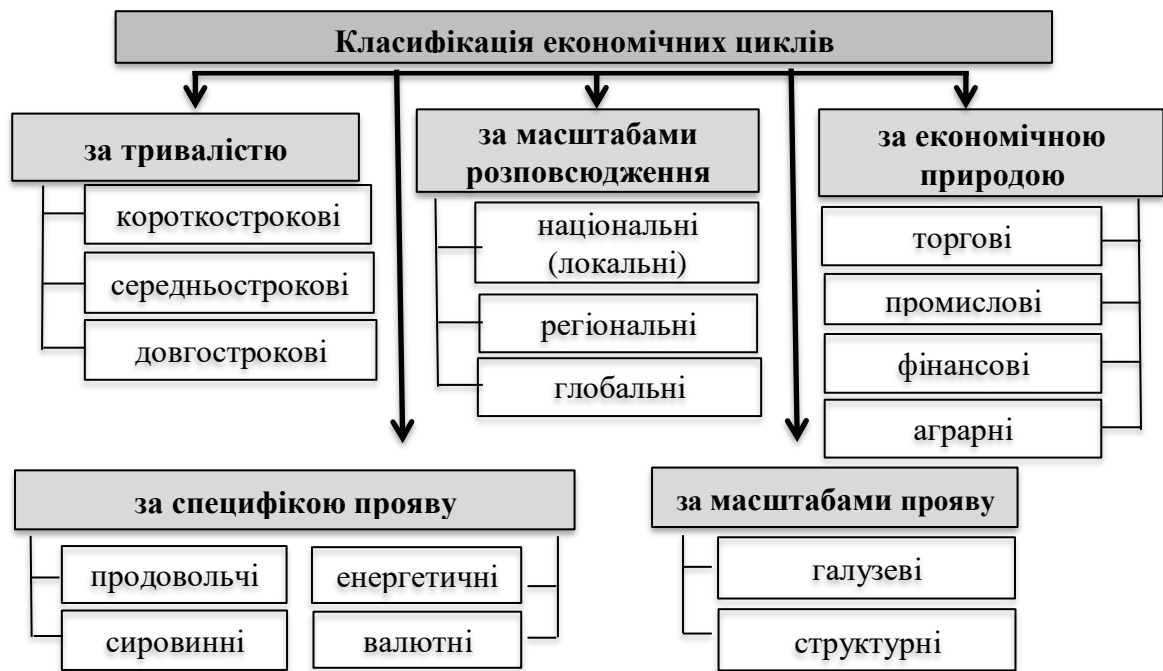

Рис. 1.1. Класифікація економічних циклів

Побудовано автором

Саме тому вважаємо необхідним виділити в окремий підвид економічного циклу за масштабами розповсюдження, глобальний економічний цикл. На етапі зародження ринкової економіки циклічний розвиток спостерігався лише в окремих країнах заходу, який носив локальний характер. З розвитком зовнішньої торгівлі та поглибленням зовнішньоекономічних відносин у різних регіонах світу почали з'являтися регіональні економічні цикли.

На сучасному етапі розвитку світової економіки процеси глобалізації вже відіграли та надалі ще будуть відігравати велику роль у формуванні нового виду економічних циклів, які охоплюють рамки сучасної архітектури глобальної економічної системи.

За масштабами прояву слід виділити галузеві економічні цикли, що охоплюють окремі галузі економіки; та структурні цикли, для яких характерно охоплення всіх або більшості галузей економіки окремої країни чи регіону. За специфікою прояву економічні цикли поділяються на продовольчі, сировинні, енергетичні та валютні.

Розглядаючи циклічність розвитку будь-якого процесу, можна визначити, що кожен цикл має свою мету. Так, метою виробничого циклу є випуск готової продукції; метою інвестиційного циклу є реалізація інвестиційного проекту відповідного рівня. Зіставляючи циклічний розвиток економіки як живого організму з таким соціальним явищем, як циклічний розвиток людства, можна стверджувати, що метою останнього є не смерть кожного з представників того чи іншого покоління, а навпаки, метою цього циклу є народження дітей, розвиток та покращення рівня життя. Економіка в цьому процесі відіграє одну з найважливіших ролей, адже саме розвиток економіки може забезпечити покращення рівня життя. Більшість учених зосереджують свою увагу на кризі як основній фазі економічного циклу. Так, наприклад, Д. Лук'яненко, Я. Столярчук, В. Сацук вважають, що оскільки головною фазою циклу є криза, то саме з'ясування причин її виникнення значною мірою розкриває головну причину циклічності розвитку економіки [3, 159]. На нашу думку, циклічність ринкової економіки обумовлена не тільки фазою кризи, а, в першу чергу, переломом розвитку економіки на піці її розвитку. Саме тому, вважаємо, що потрібно більш детально дослідити фазу підйому та пікову фазу економічного циклу та визначити фактори, що викликають «перелом» до спадної хвилі економічного циклу. Адже саме на етапі підйому економіка повинна використати якомога більше потенційних можливостей з найефективнішим результатом, а також, спрогнозувавши фазу кризи та депресії, підготувати заходи для найбільш безболісного їх проходження.

Починаючи від зародження та з подальшим розвитком відносин капіталістичного типу, економіка набула циклічного характеру розвитку (рис. 1.2). За всю історію капіталістичних відносин економіка пройшла 5 великих циклів Кондратьєва, кожен з яких, у свою чергу, включає 4-5 середньострокових циклів Жюгляра. Аналізуючи історію розвитку економіки, можна стверджувати, що перехід від одного циклу Кондратьєва до іншого був обумовлений структурними змінами в технологіях та переходом до нового типу виробництва, обробки інформації та ін., що стало джерелом нових можливостей зростання економіки.

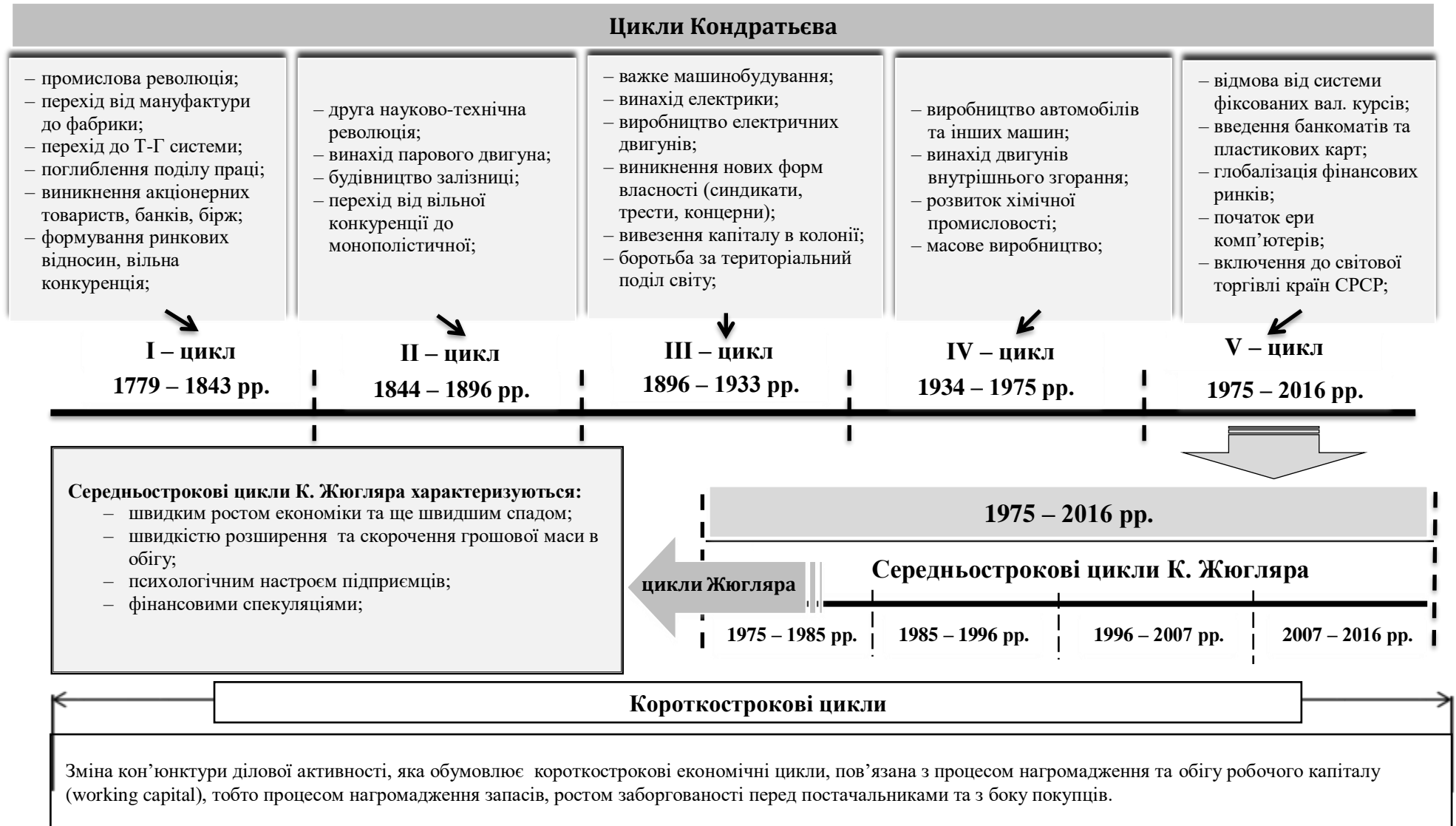

Рис. 1.2. Систематизація циклічного розвитку світової економіки з кін. XVIII ст. до 2016 р.

Побудовано автором

Зародження та розвиток першого циклу Кондратьєва був обумовлений промисловою революцією; переходом від мануфактурного типу виробництва до фабричного; переходом від товарної системи до товарно-грошової; подальшим поглибленням поділу праці. Також, необхідно відзначити появу нових видів організацій, таких як акціонерні товариства, банки, біржі. Виникнення таких видів організацій пов'язане з трансформацією економічних відносин та з переходом до товарно-грошової системи. Одним із ключових індикаторів першого циклу Кондратьєва є формування ринкових відносин та зародження вільної конкуренції на ринку.

Другий цикл Кондратьєва починається другою науково-технічною революцією, а саме, винаходом парового двигуна; будівництвом залізниць та переходом від вільної конкуренції до монополістичної.

Третій великий цикл був пов'язаний зі значним проривом у важкому машинобудуванні; винаходом електрики та електричних двигунів. Крім того, на цей період приходить виникнення нових форм власності (синдикати, трести, концерни). Принципово новою формою розширення економічних відносин стало вивезення капіталу в колонії, що призвело до значного росту економіки.

Четвертий цикл Кондратьєва відзначається виробництвом нових видів транспорту, таких як автомобіль та літак; розвитком хімічної промисловості.

П'ятий цикл Кондратьєва пов'язують, перш за все, з розвитком телекомунікацій, комп'ютерної техніки, космосу. Зміна принципів розвитку економіки на глобальному рівні пов'язана з новим розширенням економічних відносин шляхом глобалізації. Також необхідно відзначити, що в рамках п'ятого циклу Кондратьєва відбулося приєднання економік країн СРСР до глобального економічного простору. Крім того, фактором прискорення трансформації економічних відносин стали зміни в функціонуванні фінансової та банківської сфери, а саме перехід до плаваючих валютних курсів, поява банкоматів, пластикових карт та ін. Перехід до плаваючих валютних курсів поглибив взаємозв'язок та взаємозалежність економік окремих держав.

Додаткові опції у вигляді пластикових карт та банкоматів дозволили збільшити швидкість виконання транзакцій в усіх куточках світу.

Таким чином, можна виділити такі характерні особливості великих циклів Кондратьєва, як:

- поява інновацій (НТР), які породжують зміну способу виробництва, що сприяє підвищенню продуктивності праці;
- зменшення часу, протягом якого виконується одна операція (чи то виробництво, чи то фінансова сфера);
- розширення економічних відносин шляхом залучення нових країн до глобальної системи та поглиблення економічних зв'язків;
- використання нових видів енергії;
- використання нового способу розрахунків;
- боротьба за сфери впливу на міжнародній арені.

Враховуючи, що кожен цикл Кондратьєва відзначається використанням нового виду енергії, можна припустити, що пошук нових технологій та зміна способу виробництва здійснюється не лише завдяки прагненню до розширення економіки, а й з причини обмеженості тих видів ресурсів, які використовувалися на попередньому етапі розвитку.

Деякі дослідники вважають, що напрямок та тривалість великого циклу Кондратьєва задають середньострокові цикли Жюгляра. Тривалість одного такого циклу складає від 7 до 11 років. Природа середньострокових циклів Жюгляра чітко простежується в 2 напрямках: оновлення активної частини основного капіталу, яке призводить до розширення виробництва; та неадекватне зростання цін на сировину, зростання кредиту до матеріально необґрунтованої величини, виникнення великої кількості спекулятивних та високоризикованих фінансових операцій, що відбуваються на стадії підйому. Внаслідок чого виникає дисбаланс та розвиток економіки набуває спадного тренду.

1.2. Природа процесу формування інвестиційного потенціалу глобальної економіки

В умовах світових глобалізаційних процесів, коли економічні процеси однієї країни тісно взаємопов'язані з економіками інших країн, вивчення категорії «інвестиції» та особливостей здійснення інвестиційної діяльності на різних рівнях стає особливо актуальним. Протягом кількох століть інвестиції виступають основною рушійною силою розвитку світової економіки. Саме тому ця категорія посідає одне з ключових місць в історії економічних учень. Вивчення генезису та еволюції наукових знань про категорію «інвестиції» дозволить визначити основні економічні передумови виникнення наукових знань про інвестиції та їх безпосередній вплив на подальше формування й розвиток економічних процесів.

Вивчення еволюції наукових знань про дефініцію «інвестиції», як правило, здійснювалося на підставі вивчення теоретичних надбань різних шкіл. При цьому, вивченню причиново-наслідкових зв'язків виникнення того чи іншого науково-теоретичного уявлення про інвестиції та подальшої трансформації економічних процесів у результаті реалізації цих уявлень у практичну площину не приділялась достатня увага. Встановлення причиново-наслідкових зв'язків у хронології історико-економічних процесів, які вплинули на формування того чи іншого напрямку наукового знання про інвестиції і зміну форми економічних відносин у суспільстві внаслідок реалізації наукового знання окремої школи в практичній площині є важливим етапом в аналізі сутності та природи категорії «інвестиційний потенціал». Встановлення таких причиново-наслідкових зв'язків дозволить виявити особливості категорії інвестиції та інвестиційного потенціалу на різних етапах розвитку світової економіки для подальшого формування механізму антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу економічної системи в сучасних умовах.

Можна виділити чотири основні етапи формування економічних знань щодо визначення сутності поняття «інвестиції» (рис. 1.3).

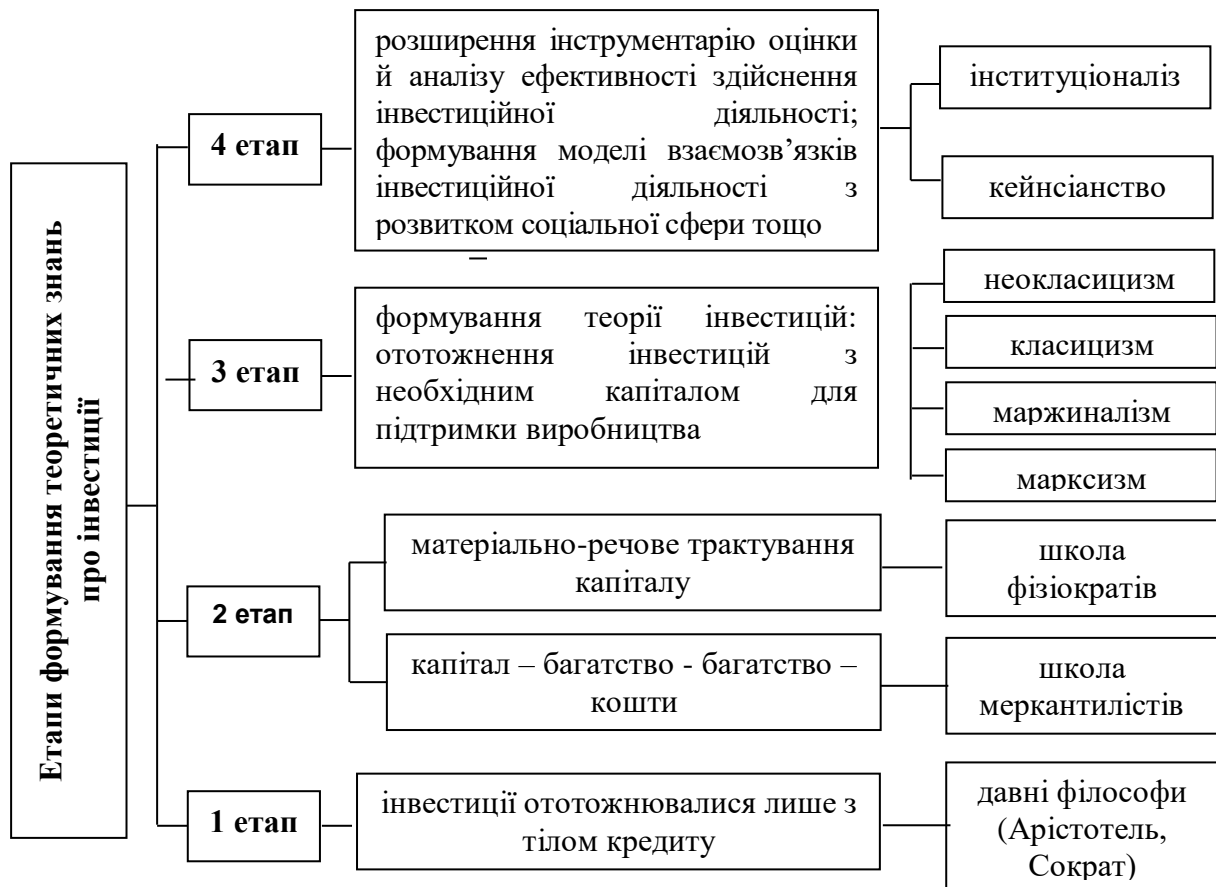

Рис. 1.3. Етапи формування теоретичних знань про інвестиції

Побудовано автором

На першому етапі (до XVII ст.), тобто від перших торговельних відносин і до зародження перших теоретичних знань про інвестиції (капітал), наукового обґрунтування поняття «інвестиції» не було. Можна сказати, що термін «інвестиції» до XVII ст. активно використовувався і ототожнювався з тілом кредиту, тобто з основною частиною запозичених грошей.

На другому етапі (XVII–XVIII ст.) поняття «інвестиції» не застосовувалося в науковому обігові. Капітал розглядався як багатство, яке у свою чергу ототожнювалося з грошима. Відправною точкою в історії другого етапу наукових знань про «інвестиції» є Великі географічні відкриття. Відкриття нових торговельних шляхів та ринків збуту спричинили можливість ведення зовнішньої торгівлі на більш вигідних умовах для країн Європи. Наслідком цього є поширення ідей про те, що саме торгівля є джерелом

виникнення багатства. Основоположниками цих ідей були представники школи меркантилізму (XV–XVII ст.).

Як зауважує А. Дука, меркантилісти одними з перших зробили свій внесок у формування й розвиток теорії інвестицій [15]. Попри те, що предметом їх вивчення була сфера обігу, яку вони ідентифікували як «середовище творення грошей грошима», а основним джерелом багатства нації визначали зовнішню торгівлю з позитивним балансом, вони стверджували, що збільшення багатства нації можливе лише при збільшенні обсягів капіталу, який вони ототожнювали виключно з грошима. Отже, меркантилісти визначили необхідність у збільшенні обсягів капіталу як способу розвитку економіки та підвищення рівня добробуту в державі. Представники пізнього меркантилізму (Т. Мен, А. Серра, А. Монкретьєн) стверджували про необхідність інвестування коштів у ті галузі виробництва, які виробляють експорторієнтовану продукцію з метою досягнення позитивного торгового балансу [48].

Практичною реалізацією основних ідей цієї школи у Франції займався міністр фінансів Жан Кольбер. Він пропонував заходи для активізації інвестиційної активності. Під час реалізації його політики діяла система протекціонізму вітчизняного виробника. Країни західної Європи, що проводили політику, засновану на ідеях меркантилізму, у результаті зіткнулися з економічними проблемами, викликаними повсюдними демпінгуванням вітчизняних виробників і заборонаю на імпорт товарів [5]. Таким чином, економіка працювала, виходячи не з принципів поділу та ефективності праці, а на базі заохочення виробництва товарів, орієнтованих на експорт, що призвело до кризових явищ (рис. 1.4).

Передумовою виникнення школи фізіократів (друга пол. XVIII ст. – друга пол. XIX ст.) стали руйнівні війни у Франції в другій половині XVIII ст. Коли французи втратили всі свої заморські володіння і ринки вигідної торгівлі відповідно, землеробство в другій половині XVIII ст. видавалося для них єдиним можливим варіантом розвитку економіки і виходу з цього критичного становища. Представник цієї школи Ф. Кене висунув ідею структурування інвестицій. Він виділяв первинні аванси та щорічні аванси. До первинних авансів він відносив витрати на придбання сільськогосподарських машин, будівель, робочої худоби,

до щорічних – усі поновлювані витрати, а саме, витрати на наймання робітників, придбання насіння та ін. [16]. Оскільки представники цієї школи вважали продуктивною лише працю в сільськогосподарській галузі, то й основні їх ідеї були пов'язані з економічними процесами у цій сфері.

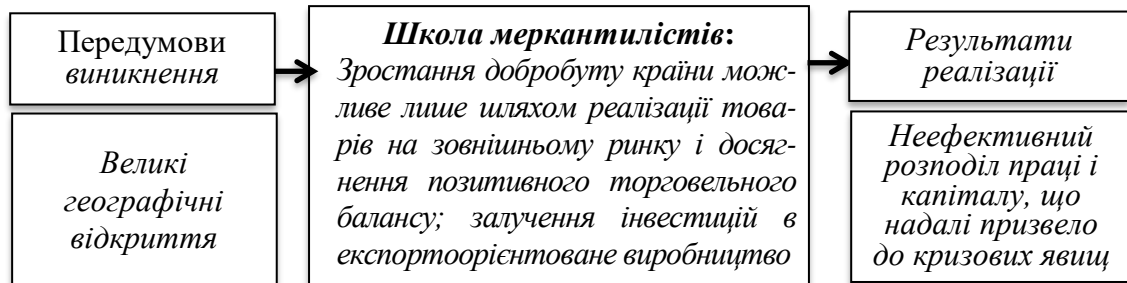

Рис. 1.4. Причиново-наслідковий зв'язок положень школи меркантилістів про «інвестиції» і результатів їх реалізації в практичній площині

Важливий внесок у розвиток теорії інвестицій зробив ще один представник школи фізіократів Ж. Тюрго, який розглядав капітал у натуральній формі і визначав його як «накопичену вартість». Ж. Тюрго стверджував, що багатство, яке не відноситься до природних факторів, є необхідною умовою будь-якого виробництва. Крім того, капітал, на думку Ж. Тюрго, є чинником зростання «чистого продукту» [5]. Таким чином, ми бачимо, що представниками школи фізіократів були здійснені спроби структурувати інвестиції на довгострокові й короткострокові (основний і оборотний капітал); а сам капітал вони визначили як фундамент для здійснення подальшого виробництва (як фактор виробництва) (рис. 1.5).

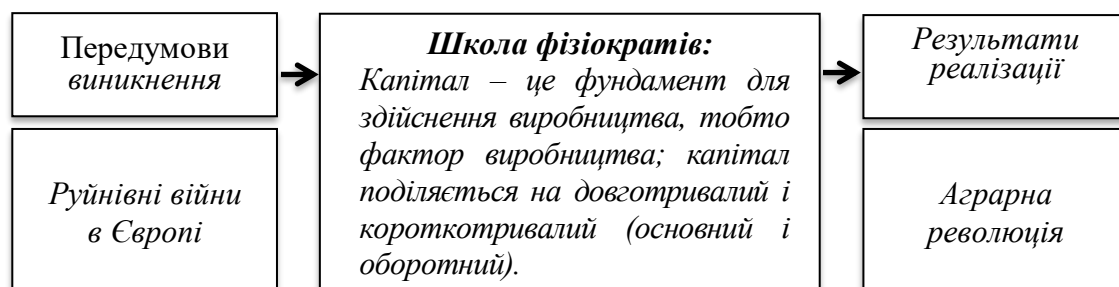

Рис. 1.5. Причиново-наслідковий зв'язок положень школи фізіократів про «інвестиції» і результати їх реалізації в практичній площині

На третьому етапі розвитку економічної думки «капітал» ототожнювали із знаряддями і засобами праці, які повинні бути використані в процесі виробництва. Такого розуміння дотримувалися представники класичної школи (поч. XVIII ст. – перша третина XIX ст.). Слід зазначити, що цей напрямок економічної теорії виник у період стрімкого розвитку капіталістичних відносин у країнах Західної Європи, що у свою чергу стало можливим після буржуазної революції. Відхід від феодального устрою і розвиток мануфактурного способу виробництва, поява нових джерел прибутку, що відрізняються від торгівлі – усе це викликало необхідність нової економічної ідеології. Основними ідеями класиків економічної теорії було ототожнення «капіталу» із засобами виробництва.

Ж.-Б. Сей визначав капітал як суму цінностей для підтримки виробництва. Його основною заслугою у формуванні теоретичних знань про інвестиції є створення теорії факторів виробництва. Розроблена ним теорія факторів виробництва та кількісна теорія грошей (започаткована Дж. Локком та розвинута Дж. Вандерлінтом, Ш. Монтеск'є і Д. Юмом) дозволили визначити взаємозв'язок між заощадженнями та інвестиціями. Крім того, слід зазначити, що представники класичної школи приділяли велику увагу вивченню взаємозв'язку процентної ставки, рівня заощаджень та інвестицій [16].

Результатом реалізації основних принципів класичної школи в практичній площині став подальший розвиток промисловості та аграрного господарства. Однак, у період Першої світової війни і Великої депресії основні положення класичної школи виявили свою неспроможність. Структурні зміни потребували втручання держави в економічні процеси, оскільки стало очевидним те, що принципи вільної конкуренції ринку вже не працювали (рис. 1.6).

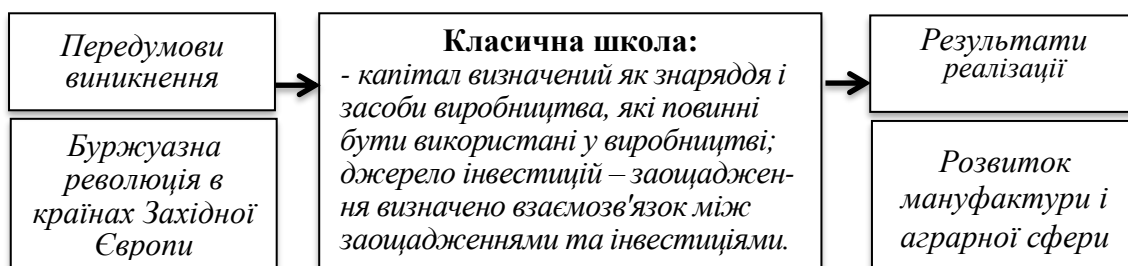

Рис. 1.6. Причиново-наслідковий зв'язок основних положень теорії інвестицій класичної школи та результатів реалізації цих ідей у практичній площині

Виникнення марксистської теорії (сер. XIX ст. – XX ст.) було зумовлено, насамперед, класовими протистояннями, які проявлялися в масових виступах пролетаріату проти буржуазії. У період бурхливого розвитку капіталізму збільшується класовий розрив. Буржуазія, яка володіє засобами виробництва, за рахунок збільшення прибутку примножує своє багатство, тоді як рівень життя робітників не підвищується. Усе це призводить до гострої необхідності появи наукової теорії, яка змогла б обґрунтувати неієднотність цього типу економічних відносин. На думку К. Маркса, «інвестиції» – це функція від прибутку. К. Марксом була розроблена модель інвестиційного процесу з урахуванням інноваційної діяльності. Він обґрунтовує здійснення інноваційної діяльності і визначає її як фактор, який є основною мотивуючою силою інвестиційної діяльності (рис. 1.7).

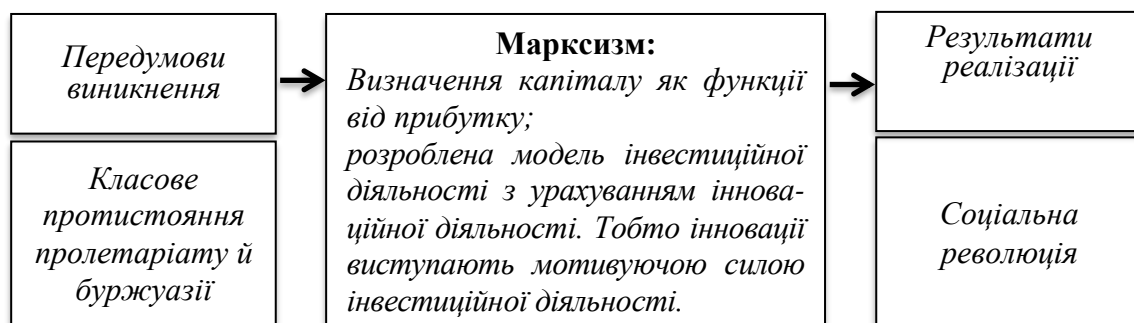

Рис. 1.7. Причиново-наслідковий зв'язок виникнення ідей марксизму про поняття і сутність «інвестицій» та результатів реалізації даних ідей у практичній площині

Починаючи з середини XIX ст. відбувається бурхливий розвиток промисловості, що обумовлено стрімким розвитком технічних наук. У результаті чого значно зростає попит на капіталовкладення і виникає жорстка конкуренція на ринку капіталу. Отже, наука мала розробити нові підходи до визначення ефективності здійснення капіталовкладень у той чи інший актив.

Відповіддю на цю потребу є виникнення школи маржиналістів (70-і роки XIX ст. - початок XX ст.). Засновники цієї школи – К. Менгер, У. С. Джевонс і Л. Вальрас

– поставили за мету вивчення економічних процесів на основі використання граничних величин. Створивши і розвинувши теорію граничної корисності (Г. Госсен, К. Менгер, Е. Бьом-Баверк, Ф. Ф. Візер, Й. Шумпетер, Л. Вальрас, У. С. Джевонс, А. Маршалл), маржиналісти визначили й систематизували фактори, які впливають на попит і пропозицію інвестиційного капіталу. Крім того, ввели в науковий обіг поняття «гранична корисність інвестиційних товарів» і «гранична корисність інвестованого капіталу» [16]. Таким чином, формування ідей маржиналістів виникло як наслідок бурхливого розвитку промисловості і технічних наук.

Формування ідей неокласичної школи (кінець XIX – 1930-і рр. XX ст.) стало реакцією на «маржинальну революцію». Засновником цієї школи економічної теорії вважають А. Маршалла, який вивчав інвестиції в контексті ціни та корисності. Співвідношення ціни, попиту та пропозиції інвестиційних ресурсів розглядалися з позиції часового лагу, були виділені «короткострокове», «середньострокове» і «довгострокове» співвідношення попиту й пропозиції інвестиційних ресурсів. Під самими «інвестиціями» А. Маршалл розумів всі витрати на капітал, здійснюючи які, інвестор отримує дохід у майбутньому. Також А. Маршаллом був сформульований закон «заміщення», відповідно до якого виробник завжди прагне замінити дорогі інвестиційні товари на дешевші, якщо такі є в наявності. Тому міра заміщення інвестиційних факторів визначає його еластичність [44].

А. Маршалл стверджував, що відсоткова ставка виступає основним фактором, який регулює рівень заощаджень. Крім того, він дотримувався думки, що процентна ставка пов'язує між собою рівень заощаджень та інвестицій. До заслуг А. Маршалла слід віднести й розробку кількісної теорії, яка відображає вплив кількості грошей у країні на рівень інвестицій. Таким чином, представниками неокласичного напрямку економічної теорії були визначені умови здійснення інвестицій і механізм функціонування ринку капіталів. Основні здобутки неокласичної школи та результати реалізації ідей цієї школи узгальнено на рис. 1.8.

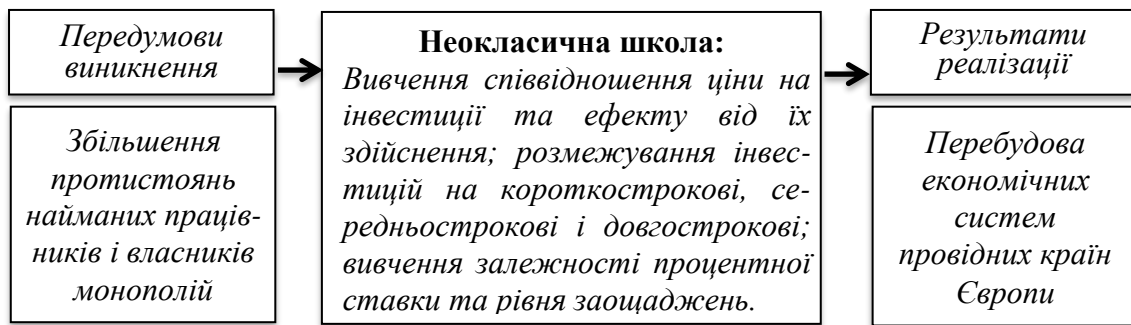

Рис. 1.8. Причиново-наслідковий зв'язок теорії неокласичної школи про поняття і сутність «інвестицій» та результати реалізації цих ідей у практичній площині

Початком четвертого етапу розвитку теорії інвестицій стало зародження й подальший розвиток ідей монетаристів, починаючи з 1950 р. Передумовами виникнення цього напрямку наукової думки став розвиток процесів «стагфляції» (одночасне зростання рівня безробіття і рівня цін). У зв'язку з цим основні ідеї теорії монетаристів були зосереджені у сфері грошового регулювання. Представники монетаризму вивчали регулювання інвестиційних процесів шляхом здійснення грошово-кредитної політики. На думку М. Фрідмана, від обсягу маси грошей в обігу визначається рівень цін на інвестиційні ресурси, темп приросту капіталу і інвестиційна активність загалом. Таким чином, для досягнення найбільшого результату від інвестиційної діяльності необхідно здійснювати регулювання величини грошової маси в обігу, швидкості її обігу та обсягу грошової і кредитної емісії [16].

Затяжна криза 1930-х років у європейських країнах і в США стала поштовхом для розвитку й поширення ідей кейнсіанської школи. Основні положення та принципи теорії засновника цієї економічної школи, Дж. Кейнса, викладені в його праці «Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей». Дж. Кейнс розглядав інвестиції з двох сторін: як приріст вартості майна і як величину акумульованого доходу. Крім того, Дж. Кейнс визначає «інвестиції» як поточний приріст капітального майна внаслідок здійснення виробничої діяльності в даний період, а також як частину доходу за певний період, який не був використаний на

споживання [25]. Розроблена Дж. Кейнсом теорія зайнятості, відсотка і грошей лягла в основу проведення кількісного аналізу економічної та інвестиційної діяльності, а також заощаджень. На думку Дж. Кейнса, заощадження – це результат діяльності окремих споживачів, розмір інвестицій – це результат діяльності окремих підприємців. Обов'язковою умовою функціонування економічної системи є рівність цих двох величин: величини заощаджень та величини інвестицій.

Таким чином, можна стверджувати, що відправною точкою у створенні теоретичних знань кейнсіанської школи є Велика депресія. Аналізуючи історичні події та економічні процеси цього періоду, Дж. Кейнс зміг обґрунтувати нездатність функціонування ринкової економіки без втручання держави. Визначення методів аналізу інвестиційної діяльності та основних факторів, що впливають на розвиток економіки, дозволило надалі розробити механізм розподілу доходу держави; визначити методи боротьби з безробіттям шляхом заохочення попиту на товари і активізацією капіталовкладень у виробництво [25]. Представники неокейнсіанської школи Е. Домар і Р. Харрод обґрунтували вплив інвестицій на процес технічного прогресу, наслідком чого стає зростання продуктивності праці, розвиток інфраструктури і формування соціально-орієнтованого типу ринкової економіки [18] (рис. 1.9).

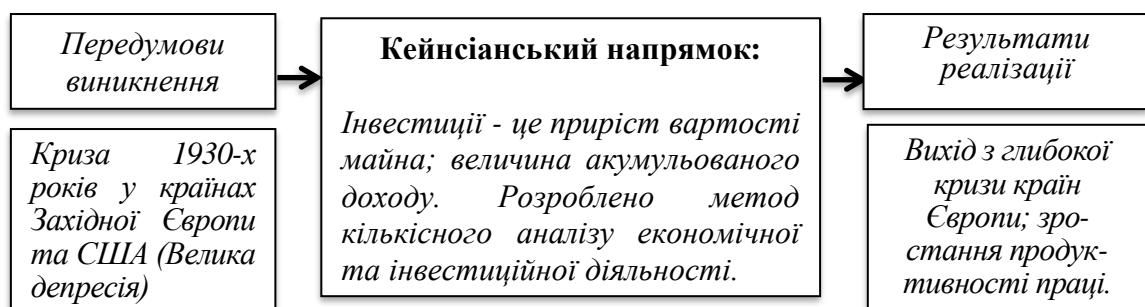

Рис. 1.9. Причиново-наслідковий зв'язок теорії кейнсіанської школи про поняття і сутність «інвестицій» та результати реалізації цих ідей у практичній площині

У розвиток наукової думки про «інвестиції» вагомий внесок зробили представники інституціонального напрямку економічної теорії, дослідивши

інвестиційні процеси не тільки крізь призму економічних проблем, а й крізь призму соціальних та політичних проблем [16].

Таким чином, проаналізувавши еволюцію розвитку наукових знань про «інвестиції», можна виділити чотири етапи формування наукових знань про сутність і значення категорії «інвестиції»:

1 етап: від перших торговельних відносин і до великих географічних відкриттів. На даному етапі поняття «інвестиції» не було введено в науковий обіг і використовувалося тільки в розумінні основної частини позики, тобто тіла кредиту;

2 етап: XVII–XIX ст. (школа меркантилістів та школа фізіократів). Ототожнення категорії «інвестиції» з грошима і багатством, які можна примножити за допомогою здійснення торгівлі, у подальшому ця категорія ототожнювалася з поняттям капіталу, який необхідно направляти у виробництво, зорієнтоване на експорт;

3 етап: XIX – друга половина XX ст. (класична школа, маржиналізм, марксизм, неокласична школа). Формування комплексної теорії інвестицій, з'являється розуміння процесу інвестування, розроблена комплексна модель функціонування ринку капіталів: визначено фактори, що впливають на процес заощаджень і процес здійснення інвестицій. Обґрунтування взаємозв'язку категорій «заощадження», «відсоток» та «інвестиції»;

4 етап: друга половина XX ст. – дотепер (кейнсіанство, інституціоналізм, неокейнсіанство). На цьому етапі розвитку теоретичних уявлень про інвестиції відбувається збагачення методології аналізу інвестиційного процесу, ефективності здійснення капіталовкладень і визначення ефекту від інвестицій на вирішення соціальних, політичних і ряду інших проблем. А також вивчення взаємозв'язку інвестиційної діяльності та циклічного розвитку економіки.

Таким чином, можна стверджувати, що наукові думки щодо формування теорій інвестиційної діяльності та теорій циклічного розвитку економіки формувалися на перетні та у тісному взаємозв'язку (рис. 1.10). На сьогодні не існує єдиної точки зору щодо причин виникнення циклічних коливань та ролі інвестиційної діяльності, як фактора, що спричиняє дані процеси. Однак, в процесі

еволюції наукової думки роль інвестицій як фактора, що спричинює циклічний характер розвитку економіки поступово посилюється. Так в основі Марксистської теорії, Теорії недоспоживання, Теорії промислового циклу, Кейнсіанської теорії роль інвестицій визначалась опосередковано через фактори недоспоживання, перенакопичення запасів, часового лагу в виробництві та споживанні; Теорії перенакопичення капіталу. Теорія довгих хвиль, Інноваційна теорія шumpетера, Сучасні теорії циклічного розвитку вказують на нерівномірний характер накопичення та реалізації капіталу, що безпосередньо пов'язано з інвестиційною діяльністю економічних суб'єктів в рамках економічної системи.

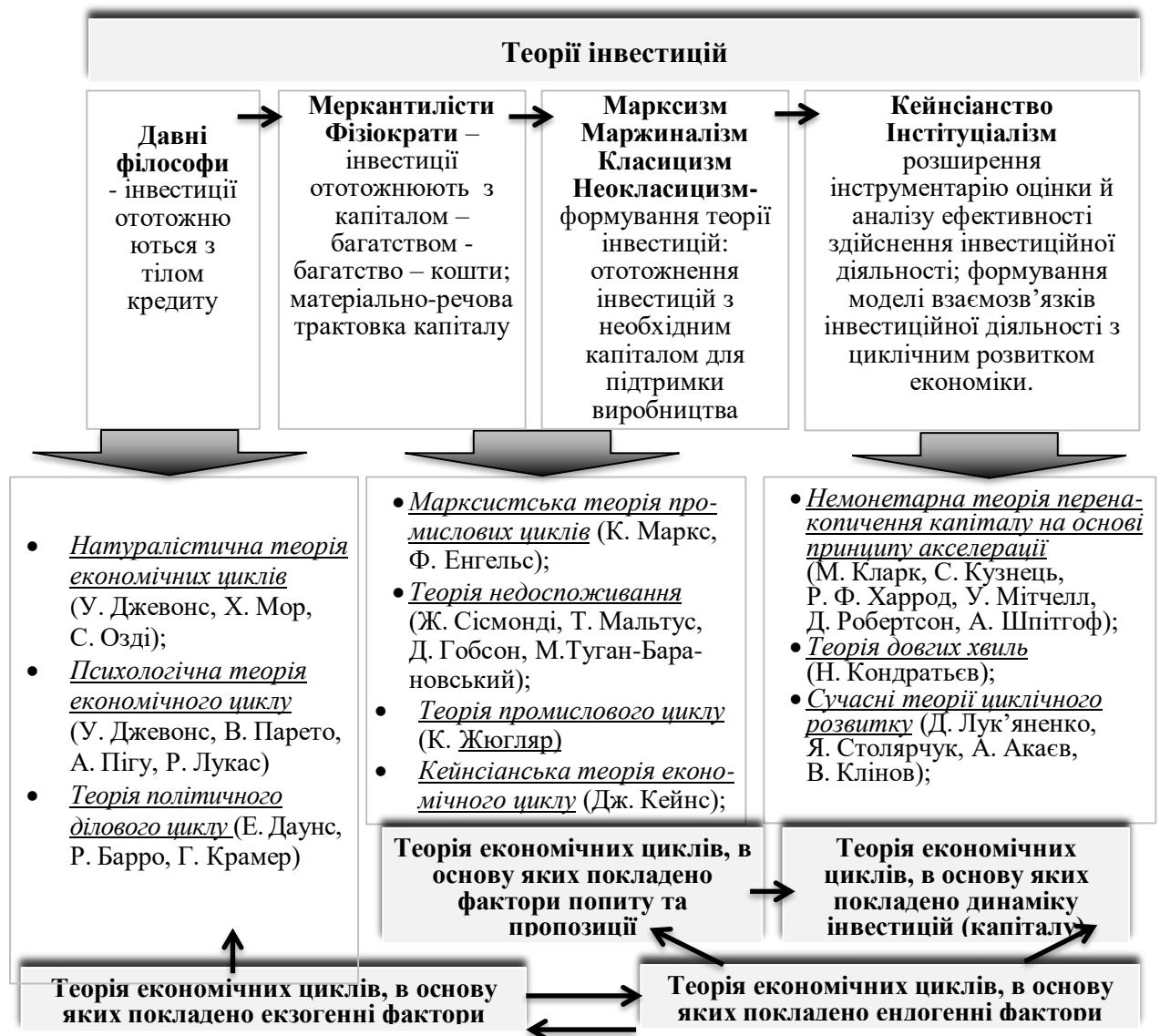

Рис. 1.10. Генезис теорій циклічного розвитку та теорій інвестиційної діяльності

Побудовано автором

На даний момент не існує єдиного і системного розуміння сутності такої економічної категорії, як «інвестиційний потенціал», його джерел формування, а також елементів ефективного механізму відтворення складових інвестиційного потенціалу. У зв'язку з цим виникає складність у розробці адекватної інвестиційної політики, яка дозволила б здійснювати ефективне управління інвестиціями, як на рівні окремо взятої національної економіки, так і на рівні глобальної економічної системи.

Залежно від мети дослідження, вчені застосовують визначення дефініції «інвестиційний потенціал» до різних рівнів економічних систем. Так, вчені, які вивчають інвестиційні процеси на рівні суб'єкта господарювання, характеризують інвестиційний потенціал підприємства [73, 153, 2]; вчені, що займаються проблематикою інвестиційних процесів на галузевому або регіональному рівні, характеризують інвестиційний потенціал регіону та галузі відповідно [77, 18, 58, 21]. Існує ряд підходів до визначення сутності економічної категорії «інвестиційний потенціал», у тому числі, ресурсний, проектний, мобілізаційний, структурний, цільовий та ін.

У законі України «Про інвестиційну діяльність» дефініція «інвестиції» трактується як «всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які спрямовуються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [20]. Термін «інвестиції» походить від латинського слова «invest», що означає «вкладати». З етимологічного погляду «потенціал» означає «здатність, можливість». Тому економічна категорія «інвестиційний потенціал» включає в себе дві складові: «потенційні / можливі» і «вкладення». Потенційні вкладення можуть бути здійснені тільки в тому випадку, якщо виконується дві обов'язкові умови:

1. У суб'єкта, що здійснює «вкладення», є, або потенційно можуть бути ці самі «вкладення» (під якими ми розуміємо інвестиційні ресурси).
2. Існує потенційний об'єкт, куди можуть бути здійснені «вкладення» (реальна інвестиційна місткість).

При визначенні сутності категорії «інвестиційні ресурси» думки вчених розходяться. Деякі дослідники ототожнюють інвестиційні ресурси з фінансовими ресурсами і виділяють такі види інвестиційних ресурсів: власні, залучені і позикові. До таких вчених відноситься Л. Ігоніна [21]. В. Бочаров виокремлює такі види інвестиційних ресурсів: власні джерела і внутрішньогосподарські резерви, позикові фінансові кошти, залучені фінансові кошти, кошти позабюджетних фондів, кошти державного бюджету та кошти іноземних інвесторів [11]. В. Бард представив таку класифікацію інвестиційних ресурсів: природні, трудові, матеріально-речові, інформаційні ресурси [8]. Ці підходи до класифікації інвестиційних ресурсів мають ряд недоліків, насамперед тому, що не створюють системне розуміння про те, які саме ресурси необхідні і будуть задіяні в інвестиційному процесі; також представлена досить вузька класифікація ресурсів за однією ознакою і відсутнє розуміння класифікації за іншими ознаками.

На нашу думку, інвестиційні ресурси не можна ототожнювати лише з фінансовими ресурсами, оскільки цей підхід є одностороннім й упускає цілісність інвестиційного процесу, у ході якого формуються і використовуються інвестиційні ресурси. Фінансові ресурси є ключовим елементом системи інвестиційних ресурсів, але не єдиним елементом. Так як під інвестиціями розуміємо всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [21], відповідно, під інвестиційними ресурсами слід розуміти всі види майнових, інформаційних та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти інвестування.

На нашу думку, під інвестиційною місткістю необхідно розуміти сукупну потребу в інвестиційних ресурсах конкретної економічної системи.

Розглянемо більш детально рівні економічних систем, для яких властивий процес формування і використання інвестиційного потенціалу. Яскраво виражений інвестиційний процес характерний для окремих суб'єктів господарювання, галузі, регіону (адміністративно-територіальної одиниці країни), національної економіки, регіонального об'єднання декількох країн і світового

господарства загалом. Крім того, вважаємо, що категорія «інвестиційний потенціал» характерна для сучасних транснаціональних корпорацій (далі ТНК), так як деякі з них володіють значно більшими обсягами інвестиційних ресурсів і можливостей, ніж окремі держави і здійснюють значний вплив як на інвестиційні процеси економіки окремо взятої країни, так і на інвестиційні процеси всього світового співтовариства. Ще одним рівнем формування інвестиційного потенціалу, на нашу думку, є міжнародні інститути, так як вони володіють великим обсягом інвестиційних ресурсів і безпосередньо впливають на розвиток таких економічних систем, як окрема держава, регіональні об'єднання країн і глобальна економічна система загалом. Таким чином, можемо виділити такі основні рівні формування та використання інвестиційного потенціалу: підприємство, галузь, регіон, національна економіка, економіка регіонального об'єднання, міжнародні інститути, ТНК, світова економіка (рис. 1.11).

Кожному рівню економічної системи характерна своя природа формування інвестиційного потенціалу. Якщо йти від загального до часткового, то слід виділити 3 ключових характеристики, які властиві всім рівням інвестиційного потенціалу:

- наявність власних інвестиційних ресурсів (здатність формувати власні інвестиційні ресурси);
- наявність можливості залучення інвестиційних ресурсів;
- наявність можливості ефективного освоєння інвестиційних ресурсів (інвестиційна місткість).

Таким чином, джерела формування інвестиційних ресурсів доцільно розділити на внутрішні (власні) і зовнішні (залучені, позикові). Згідно з інвестиційною теорією Т. Мальтуса, прибуток розподіляється на кілька частин: одна частина – це споживання; інша частина, яка не була спожита – заощадження. На його думку, заощадження є джерелом формування інвестиційних ресурсів. Тому вважаємо справедливим, що для всіх рівнів економічних систем – заощадження є одним з внутрішніх джерел формування інвестиційних ресурсів. До зовнішніх джерел інвестиційних ресурсів слід віднести позикові ресурси, які можуть бути залучені у вигляді кредиту, випуску боргових цінних паперів, або ж благодійних та інших видів внесків, та ін.

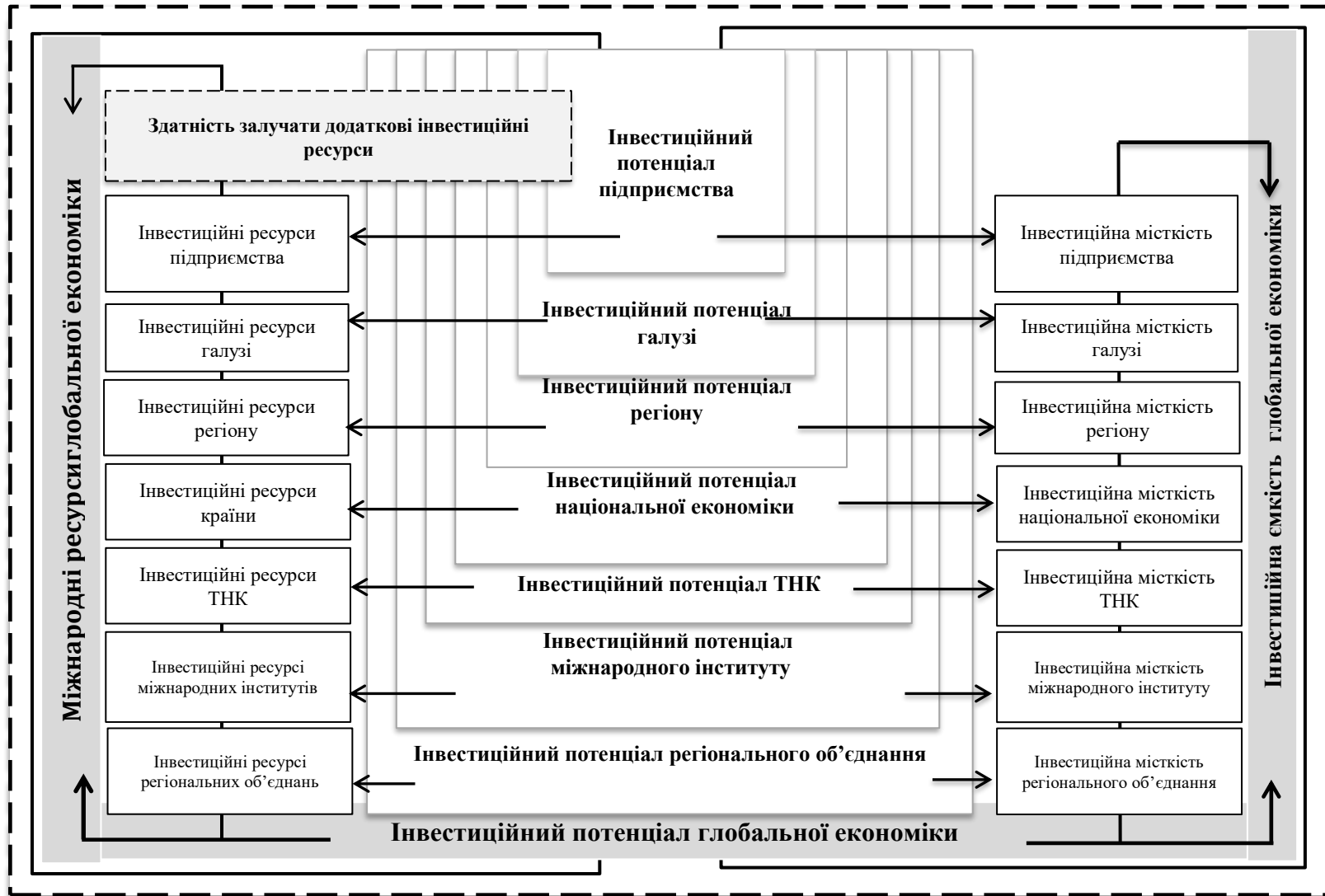

Рис. 1.11. Система інвестиційного потенціалу глобальної економіки

Побудовано автором

Характерною особливістю інвестиційного потенціалу глобальної економіки є відсутність можливості залучення додаткових ресурсів. На нашу думку, інвестиційний потенціал глобальної економіки включає інвестиційні ресурси світового господарства і можливість ефективного освоєння цих інвестиційних ресурсів, що характеризує інвестиційну місткість глобальної економічної системи. Таким чином, для інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи є справедливим таке рівняння:

$$\sum IP_i = \sum IR + \sum IA, \quad i = [1; \infty] \quad (1.1)$$

де IP_i – інвестиційний потенціал i -го суб'єкта;

IR – інвестиційні ресурси глобальної економічної системи;

IA – інвестиційна місткість глобальної економічної системи.

На рівні глобальної економічної системи джерелом формування інвестиційних ресурсів є та частина доданої вартості, яка була вироблена (усіма суб'єктами світової спільноти) і не спожита в попередньому періоді.

Інвестиційну місткість глобальної економічної системи можна розглядати за територіальною (регіональною) та галузевою ознаками. Інвестиційна місткість, за регіональною ознакою, є сукупність потреб в інвестиційних ресурсах всіх регіонів світового господарства. Інвестиційна місткість за галузевою ознакою включає в себе сукупність потреб в інвестиційних ресурсах для розвитку тієї чи іншої галузі економіки.

1.3. Інвестиційна складова глобального циклічного розвитку

На сучасному етапі розвитку економіки питання циклічного характеру розвитку глобальної економічної системи набуває все більшої актуальності

серед вчених та практиків, адже тенденції та динаміка розвитку глобальної економіки формують середовище для розвитку економічних систем нижчих рівнів (на рівні національної економічної системи, на регіональному рівні та на рівні окремих підприємств). Провідні наукові школи світу перебувають у постійному пошуку першопричини зародження і поширення економічних циклів, методів оцінки та ідентифікації економічних циклів, підходів до прогнозування їх подальшого розвитку (поведінки) і т.д. Так, першу економічну кризу, як результат циклічного характеру розвитку капіталістичної економіки, більшість дослідників датують 1825 роком, яка мала місце в Англії; потім більш ніж через 10 років циклічна економічна криза охопила Англію і Францію (1836 р.); з поширенням капіталістичного типу економічних відносин в економічний цикл були втягнуті країни Європи і США, які внаслідок цього зазнали вплив кризи (1847–1848 рр.). Вчені школи класичної політекономії побачили деяку закономірність у цих подіях і вперше висунули ідею про те, що кризи є не випадковими і що вони викликані певними причинами. У процесі трансформації економічних відносин зі зміною способу виробництва, товарообміну і грошового обігу змінювалися і підходи до визначення першопричин економічних циклів.

На сьогодні існує три основні підходи, які визначають сутність і причини циклічного характеру розвитку економіки:

1. Інвестиційна теорія економічних циклів. Першопричиною економічних циклів, на думку вчених, які дотримуються цієї теорії (Е. Хансен), є динаміка капіталовкладень. Вкладення інвестицій у певний період набуває кумулятивного характеру: постійно зростаючий попит призводить до збільшення інвестицій. Однак, настає момент, коли постійно зростаючі обсяги виробництва і реалізації стикаються з обмеженим попитом і економічне зростання змінюється фазою економічного спаду [81].

2. Теорія «хвиль інновацій». Прихильники цієї теорії вважають, що використання нововведень дає імпульс для довготривалого зростання економіки; але з часом ці інновації стикаються з насичуваністю ринку і

дефіцитом ресурсів для цього типу виробничої діяльності. Таким чином, зростання поступово переходить у фазу спаду економіки. Уже в період спаду економіки відбувається пошук нових технологічних ідей і в момент, коли новий вид інновацій буде винайдено (запропоновано ринку) вони (нові інновації) прийдуть на зміну попереднім, і це дасть новий імпульс для зростання економіки та її переходу до нового економічного циклу [83].

3. Монетарна теорія економічних циклів. Представники монетаристської наукової школи (Л. Мізес, Ф. Хайєк, К. Вікселль та ін.) вважають, що в основі економічних циклів лежить розширення і стиснення грошової маси [99, 108].

М. Кондратьєв показав, що починаючи з промислового перевороту в Англії, у розвитку світового господарства спостерігаються великі економічні цикли, тривалість яких складає 40–60 років. М. Кондратьєв заклав основу теорії великих хвиль. На думку вченого, потужний імпульс розвитку економічної кон'юнктури і зростанню економіки дає переворот в техніці, що призводить до кардинальної зміни способу виробництва [28].

Й. Шумпетер, спираючись на теорію М. Кондратьєва, розвинув теорію інновацій. Відповідно до його теорії, реалізація нововведень у певній сфері економіки обумовлює збільшення розриву в нормі прибутку в руках новаторів та інших галузей економіки [90]. Що у свою чергу призводить до процесів інтенсивного накопичення інвестиційного капіталу у сферах, де реалізовані нововведення.

В. Клінов поглибив аналіз впливу НТП на динаміку економічного зростання і обґрунтував процес накопичення і витрачання науково-технічного потенціалу як основоположної причини циклічного характеру розвитку економіки. На думку вченого, накопичення науково-технічного потенціалу відбувається, починаючи з моменту, коли вже реалізовані нововведення вичерпали свій потенціал, продуктивність цього способу виробництва стрімко знижується, а економічне зростання досягається в міру збільшення ресурсо- і трудомісткості [26].

Саме в цей період починається пошук нових технічних рішень, які дозволять кардинально змінити / підвищити продуктивність виробництва.

Витрачання науково-технічного потенціалу пов'язане з підвищенням норми вкладень в основний капітал, тобто частки ВВП, що витрачається на формування основного капіталу (рис. 1.12).

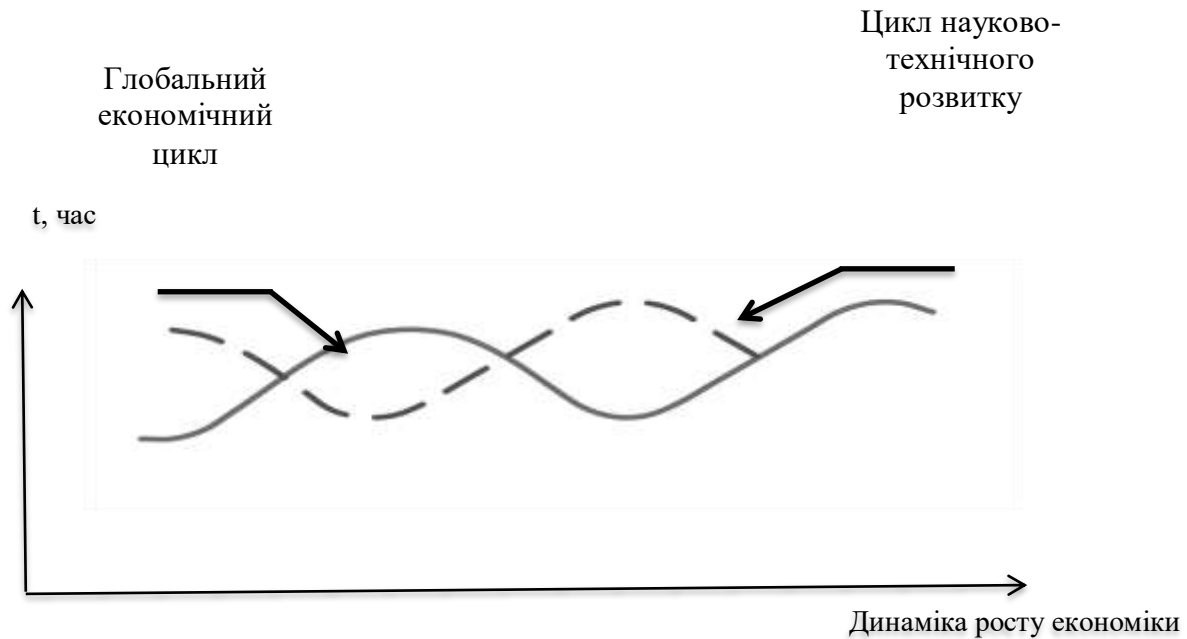

Рис. 1.12. Взаємозв'язок економічного циклу та циклу НТП

Таким чином, темп приросту ВВП може бути представлений як результат добутку віддачі вкладень в основний капітал на частку ВВП, що витрачається задля формування капіталу:

$$\Delta GDP_t = \frac{VA_t}{CF_{t-1}} \times \frac{CF_{t-1}}{GDP_{t-1}} \times 100 \quad (1.2)$$

де Δ – темп приросту в %;

t – звітний період;

$(t - 1)$ – попередній період;

GDP – валовий внутрішній продукт;

VA – додана вартість (приріст ВВП);

CF – вкладення в основний капітал;

$\frac{VA}{CF}$ – віддача вкладень в основний капітал;

$\frac{CF}{GDP}$ – норма витрачання ВВП на формування основного капіталу.

На нашу думку, реалізація нововведень або ж більш глобальний процес, такий, як зміна способу виробництва, є джерелом, імпульсом для подальшого економічного зростання. Однак для того, щоб реалізувати цей імпульс у реальній економіці, необхідні інструменти, які дозволять забезпечити впровадження інноваційних розробок.

Більшість вчених, які вивчають проблему економічної динаміки, бачать ядро циклу саме в стадії кризи, і працюють над вирішенням завдання з пом'якшення наслідків кризи; крім того політика антициклічного регулювання спрямована на скорочення фази спаду і подовження фази зростання економіки, що знаходить своє відображення в динаміці розвитку економіки за останні 60 років.

Однак, не було б переломного моменту від висхідного тренду циклу до спадного, не було б і самого циклу. Тому, вважаємо, що економічний цикл визначають два ключових моменти:

– фактор імпульсу, що обумовлює зміну напрямку розвитку економіки від спадного тренду до висхідного;

– фактор гальмування, який обумовлює зміну тренду від висхідного до спадного.

Саме причини, що обумовлюють ці переломи в тренді економічної динаміки, і є причинами циклічного характеру економіки.

На нашу думку, процес накопичення та реалізації науково-технічного потенціалу (а саме, глобальні відкриття такі, як паровий двигун, електрика, атомна енергія, інформаційні технології, біоінженерія) спричиняють ключовий вплив на економічну динаміку, породжуючи потужний імпульс для зростання економіки. Перш за все, через зростання продуктивності праці, зниженні витрат

і т.д. Такі нововведення стимулюють підприємців (економічних агентів) інвестувати кошти в галузі, в які впроваджуються ці інновації і тим самим породжують мультиплікативний ефект в економіці.

Однак, наукові відкриття не завжди носили комерційний характер. Вчені при розробці нових технологій діяли не як економічні агенти, які прагнуть максимізувати прибуток, і не керувалися метою досягти імпульсу в економіці. Саме тому стверджувати, що наукові відкриття є єдиною причиною циклічного розвитку економіки, некоректно, з кількох причин:

- наукові відкриття можуть носити стихійний (некомерційний) характер;
- наукове відкриття саме по собі не створює зростання економіки;
- наукове відкриття має бути впроваджене в життя для того, щоб створити імпульс в економіці;
- для того, щоб впровадити наукове відкриття, в реальній економіці потрібен капітал, що покриє витрати на впровадження;
- потрібно існування достатнього обсягу капіталу, що може бути спрямований на впровадження інновацій в економіку.

Для того, щоб наукове відкриття було реалізоване в економіці і стало імпульсом для зародження нового економічного циклу (фази підйому економіки), повинні бути виконані такі умови:

- економічні агенти повинні розуміти, що ці інновації забезпечать високу норму капіталовіддачі на вкладений капітал за допомогою збільшення продуктивності виробництва, зниження витрат на виробництво і т.д. ;
- в економіці має бути необхідний обсяг інвестиційного капіталу для того, щоб забезпечити впровадження цих інновацій.

Виконання першої умови обумовлено відбором ідей і наукових розробок на предмет економічної ефективності. На першому етапі розробки інновації вводяться в експлуатацію на невеликій кількості венчурних підприємств, і тільки ті з нововведень, що показали дійсно високий результат економічного ефекту, привертають увагу великої кількості інвесторів, які прагнуть інвестувати в галузі з найбільшою віддачею на вкладений капітал.

Таким чином, інвестиції виступають інструментом, за допомогою якого нововведення реалізуються в реальній економіці.

Інвестиції носять мультиплікативний ефект, що обумовлює рух економіки по висхідному тренду (рис. 1.13).

Джерелом формування інвестиційного капіталу виступають заощадження, які формуються на всіх рівнях економічних систем (від рівня домогосподарств до рівня глобальної економічної системи). Заощадження формуються шляхом розподілу поточного доходу на частину, яку суб'єкти економічних відносин направляють на споживання в поточному періоді і на частину, яку зберігають, таким чином відкладаючи споживання в цьому періоді на наступні періоди. Цю залежність можна виразити таким чином:

$$S_n = Y_n - P_n, \quad (1.3)$$

де S_n – сума заощаджень, сформована в n -м періоді;

Y_n – загальна сума доходу, який був отриманий в n -м періоді;

P_n – сума коштів, яка була витрачена на споживання в n -м періоді.

Найбільш значущий обсяг заощаджень формується в період, коли дохід значно перевищує поточну потребу економічного агента. Тобто, при максимальній продуктивності і мінімальних витратах на виробництво.

Зниження показника доходу призводить до зниження розмірів заощаджень. Таким чином, у процесі розподілу доходу поточного періоду на споживання і заощадження формується інвестиційний капітал, що може бути спрямований на реалізацію нововведень і т.д.

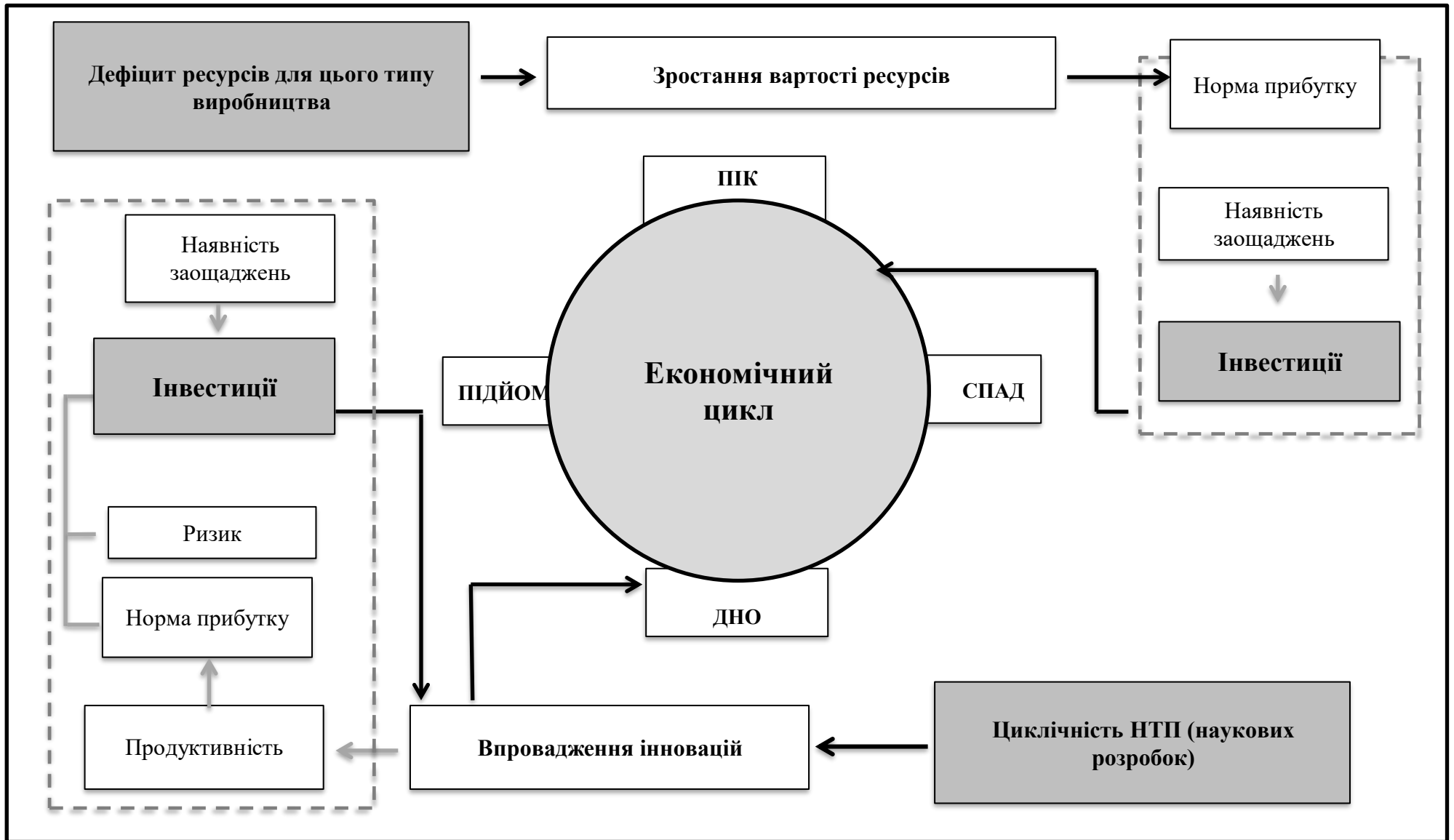

Рис. 1.13. Роль інвестицій у процесі розвитку економічного циклу

Побудовано автором

Дж. Кейнс обґрунтував взаємозв'язок зростання обсягу інвестицій, що вкладаються в економіку зі зростанням сукупного доходу. У свою чергу із зростанням сукупного доходу зростають і сукупні заощадження, які є основою інвестиційного капіталу для наступних періодів. Дж. Кейнс описав цю залежність у вигляді формули, що носить назву інвестиційного мультиплікатора [83]:

$$Q = \frac{\Delta Y}{\Delta I k}, \quad (1.4)$$

де Q – інвестиційний мультиплікатор;

ΔY – приріст суми національного доходу;

$\Delta I k$ – приріст обсягу реальних інвестицій.

Таким чином, економіка могла б знаходитися на висхідній хвилі нескінченно, якби не існувало фактора, що носить ефект гальмування. Таким фактором виступає норма прибутку на вкладений капітал, що постійно знижується при зростанні витрат на виробництво. Найбільша частка у витратах на виробництво припадає на матеріали та оплату праці.

На початковому етапі впровадження нововведень ресурси, задіяні при цьому типі виробництва, значно дешевші ніж на етапі екстенсивного розвитку економіки. Це обумовлено, перш за все тим, що раніше цей тип ресурсів або взагалі не був задіяний у виробництві, або був задіяний в незначному обсязі, що обумовлювало незначний попит. Коли ж процес виробництва вже є не інноваційним, а масовим, і нарощування економіки відбувається завдяки екстенсивному розвитку, то цей тип ресурсів стає широковикористовуваним, що обумовлює високий попит на ресурси, і як результат їх високу вартість. Зважаючи на те, що в більшості випадків ресурси є вичерпними, то в кінці кінців нарощування виробництва призводить до зростання вартості ресурсів і тим самим призводить до зниження норми прибутку на капітал.

Розглядаючи роль інвестицій на спадній хвилі економічного циклу, слід зазначити, що економічні агенти, порівнюючи зростаючий ризик і зниження норми прибутку на вкладений капітал, не готові здійснювати нові інвестиції. Таким чином, знижуються інвестиції в економіку, що призводить до зворотнього мультиплікативного ефекту. Тобто, темп зниження доходу випереджає темп зниження інвестицій в економіку.

На нашу думку, інвестиції відіграють одну з ключових ролей у процесі формування та розвитку економічного циклу. На стадії впровадження інновацій в економіку інвестиції обумовлюють прискорення темпу зростання, а на спадній хвилі економічного циклу – «підживлюють» процес зниження економічних показників. У зв'язку з цим, проблема взаємозв'язку інвестицій і циклічного характеру розвитку економіки є особливо актуальною і потребує подальшого дослідження.

Все це обумовлює необхідність дослідження динаміки та характеру розвитку інвестиційних процесів не лише на базі аналізу показників динаміки ПШ, а й на базі більш детальної оцінки інвестиційного потенціалу економічної системи.

Залежно від підходу до визначення сутності інвестиційного потенціалу існують різні методи оцінки інвестиційного потенціалу різних економічних систем, таких як регіон, галузь, країна, регіональне об'єднання.

Крім того, науковці та практики вивчають питання оцінки інвестиційної привабливості та інвестиційного клімату економічних систем різних рівнів. Світова практика оцінки інвестиційної привабливості країн, регіонів і підприємств нараховує понад тридцять років. Так, у Японії використовується метод описових характеристик інвестиційної привабливості, при цьому будь-які кількісні оцінки відсутні. У США публікується «щорічна статистична карта», яка включає чотири узагальнених показники інвестиційного клімату:

- економічна ефективність інвестицій;
- ділова життєздатність;
- потенціал розвитку території;
- основні складові податкової політики.

Статистична карта представляє собою інструментарій оцінки регіональної привабливості. Ця інформація дає розуміння про ситуацію в конкретному регіоні, порівняльний аналіз по відношенню до інших регіонів країни. Слід зазначити, що на підставі цієї статистичної інформації приймаються інвестиційні рішення по всій країні [92].

Крім того, до окремої групи методів оцінки інвестиційної привабливості слід віднести методику таких визнаних у світовому масштабі організацій, як Fitch, Moody's, Standars & Poor's. Вони оцінюють регіони і країни на предмет здатності виконувати свої кредитні зобов'язання, що побічно говорить про їх інвестиційну привабливість [92].

На думку Н. Клімової, інвестиційний потенціал включає в себе 3 компоненти: ресурсний, інфраструктурний та інституційний потенціал. Оцінка інвестиційного потенціалу такої економічної системи, як регіон проводиться на підставі ранжирування переліку регіонів за наявністю природних копалин, розвитку інфраструктури та інститутів, що дозволяє здійснювати інвестиційну діяльність з найбільшою ефективністю в найкоротший термін [11].

Зважаючи на те, що інвестиційний потенціал економічної системи включає в себе широкий ряд різнопланових показників, які характеризують і наявні інвестиційні ресурси економічної системи, і здатність формування власних інвестиційних ресурсів, і здатність залучати інвестиційні ресурси, а також здатність ефективно освоювати ці інвестиційні ресурси, оцінка інвестиційного потенціалу економічної системи не може бути побудована на вибіркових показниках, й повина включати оцінку всього спектру показників, що характеризують фактори впливу на інвестиційних процес.

Саме тому вважаємо, що оцінка інвестиційного потенціалу економічної системи повинна базуватися на системі різнопланових показників, які всебічно відображають конкурентні переваги та потенційні інвестиційні ризики економічної системи. На нашу думку, *інтегральний індекс інвестиційного потенціалу економічної системи* здатен задовольнити вищеписані вимоги.

Вважаємо, що в основі інтегрального індексу інвестиційного потенціалу економічної системи має бути три складові:

1. Оцінка інвестиційних ресурсів.
2. Оцінка інвестиційної місткості.
3. Оцінка інвестиційних ризиків.

Кожна зі складових інтегрального показника інвестиційного потенціалу економічної системи у свою чергу включає набір різнопланових показників, що всебічно характеризують цю складову.

Методика обчислення інтегрального індексу інвестиційного потенціалу економічної системи базується на синтезі показників у рамках кожної складової інвестиційного потенціалу економічної системи та їх ієрархічному зіставленні. Послідовне агрегування балів від рівня показників, що аналізуються, до рівня загального бала інтегрального індексу інвестиційного потенціалу економічної системи, що можна виразити такою формулою:

$$\text{ІІПЕС}_i = \frac{I1+I2+I3}{3} \quad (1.5)$$

де ІІПЕС_i – інтегральний індекс інвестиційного потенціалу i - економічної системи;

$I1$ – індекс інвестиційних ресурсів i - економічної системи;

$I2$ – індекс інвестиційної місткості i - економічної системи;

$I3$ – індекс інвестиційних ризиків i - економічної системи.

Для агрегування статистичних рядів даних до значень від 1 до 10 використаємо метод нормування, що дозволить дотриматися правила послідовності розподілу отриманих балів. Для показників, що характеризують найкращий результат максимальним значенням показника, а найгірший результат мінімальним значенням показника використаємо стандартну формулу нормування статистичних даних:

$$9 * \frac{X_i - X_{min}}{X_{max} - X_{min}} + 1 \quad (1.6)$$

де X_i – показник i - економічної системи;

X_{min} – мінімальний показник у вибірці;

X_{max} – максимальний показник у вибірці.

Для показників, що характеризують найкращий результат мінімальним значенням показника, а найгірший результат максимальним значенням показника використаємо наступну формулу нормування статистичних даних:

$$(-9) * \frac{X_i - X_{min}}{X_{max} - X_{min}} + 10 \quad (1.7)$$

де X_i – показник i - економічної системи;

X_{min} – мінімальний показник у вибірці;

X_{max} – максимальний показник у вибірці.

Перша складова оцінки інвестиційного потенціалу – оцінка інвестиційних ресурсів. Система показників оцінки інвестиційних ресурсів представлена в табл. 1.2. Оцінка інвестиційних ресурсів включає показники, що характеризують всі складові інвестиційних ресурсів, а саме фінансові, інформаційні, людські та природні. Категорію фінансових ресурсів слід оцінювати за показниками здатності економічної системи формувати власні інвестиційні ресурси та здатності залучати фінансові ресурси зовні. Вважаємо, що для оцінки фінансових ресурсів найбільш доцільно використовувати такі показники: валовий внутрішній продукт, національні заощадження, динаміка ПШ.

Система показників, що характеризують інвестиційні ресурси економічної системи

Складова III економічної системи	Характеристика	Показник
Фінансові ресурси	Власні та залучені фінансові ресурси	- валовий внутрішній продукт; - національні заощадження; - динаміка ПІІ;
Інформаційно-інноваційні ресурси	Інформаційна та інноваційна складові інвестиційних ресурсів	- індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій; - кількість користувачів інтернету; - кількість зареєстрованих патентів; - показник експорту інноваційних технологій;
Людські ресурси	Індекс розвитку людського потенціалу	- індекс тривалості життя; - індекс освіти; - індекс доходів;
Природні ресурси	Показник ренти з природних ресурсів	- рента з видобутку вугілля; - рента з видобутку природного газу; - рента з видобутку нафти; - рента з видобутку мінералів;

Оцінка здатності економічної системи залучати зовні фінансові ресурси має включати аналіз таких показників: рівень інфляції, величина податків з доходу, показник додаткової вартості за галузями,

Для оцінки інформаційної складової інвестиційних ресурсів економічної системи доцільно використовувати такі показники: індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (індекс мережевої готовності), кількість користувачів інтернету, кількість зареєстрованих патентів, показник експорту інноваційних технологій.

На нашу думку, показник розвитку людського потенціалу найбільш повно характеризує індекс розвитку людського потенціалу, запропонований ООН. Цей показник включає 3 компоненти: індекс тривалості життя, індекс освіти та індекс доходів.

Оцінка наявності та ефективності використання природних ресурсів економічної системи здійснюється на основі аналізу таких показників: рента з

видобутку вугілля, рента з видобутку природного газу, рента з видобутку нафти, рента з видобутку мінералів та показник загальної ренти з природних ресурсів.

Друга складова оцінки інвестиційного потенціалу. Оцінка інвестиційної місткості включає в себе ранжування економічних систем за такими показниками:

- додана вартість сформована в сфері виробництва;
- додана вартість сформована в сфері послуг;
- податкове навантаження (% від комерційного прибутку).

Показник доданої вартості сформованої в сфері виробництва та показник доданої вартості сформованої в сфері послуг вказують на рівень розвитку країни. Більша частина ВВП розвинених країн світу формується в сфері послуг та виробництва готової продукції. Країни, що розвиваються та країни з перехідною економікою основну часту ВВП формують за зарунок реалізації сировини, сільського господарства та первинної обробки сировини та матеріалів. Показник податкового навантаження вказує на рівень податків і тим самим свідчить про привабливість конкретної економічної системи для здійснення інвестиційної діяльності.

Третя складова оцінки інвестиційного потенціалу – оцінка інвестиційних ризиків. Оцінка інвестиційних ризиків економічної системи здійснюється шляхом ранжирування умов для ведення бізнесу та проводиться на основі рейтингу «ведення бізнесу», який формує і публікує Всесвітній банк. У цьому рейтингу представлений ранжир країн світу за фактором створення сприятливих умов для ведення бізнесу. Аналітиками Світового банку відстежуються й оцінюються зміни в нормативно-правових актах, що регулюють діяльність малих і середніх компаній. Цей рейтинг складають на підставі 10 індикаторів регулювання підприємницької діяльності, які враховують вартість виконання підприємцем вимог держави в процесі реєстрації підприємства, його функціонування, ведення торговельних операцій, забезпечення виконання контрактів, а також оподаткування і закриття підприємства. Індикатори рейтингу «Ведення бізнесу» представлені в табл. 1.3 [137].

Індикатори рейтингу «Ведення бізнесу»

Індикатор	Розрахунок індикатора
Створення підприємства	Кількість процедур
	Вартість процедур
	Витрати часу
	Розмір статутного капіталу
Отримання дозволів на будівництво	Кількість процедур
	Термін, днів.
	Вартість
Підключення до системи електропостачання	Кількість процедур
	Термін, днів.
	Вартість
Реєстрація власності	Кількість процедур
	Термін, днів.
	Вартість
Отримання кредитів	Індекс юридичних прав
	Індекс кредитної інформації
	Кількість осіб, які перебувають на обліку в державному реєстрі, % дорослого населення
	Кількість осіб, які перебувають на обліку в приватних бюро, % дорослого населення
Захист прав інвесторів	Індекс відкритості
	Індекс відповідальності директорів
	Індекс можливості подачі позову акціонерами
	Індекс захисту інтересів інвесторів
Оподаткування	Кількість податкових виплат
	Термін
	Податок на прибуток, % від прибутку
	Податок і виплати на заробітну плату, % від прибутку
	Інші податки, % від прибутку
Міжнародна торгівля	Загальна податкова ставка, % від прибутку
	Кількість документів для експорту
	Час на експорт, днів
	Вартість експорту
	Кількість документів для імпорту
	Час на імпорт, днів
Забезпечення виконання контрактів	Вартість імпорту
	Термін, днів
	Розмір судових витрат
Вирішення неплатоспроможності (процедура банкрутства)	Кількість процедур
	Термін, років
	Вартість
	Коефіцієнт стягнення

Складено на підставі джерела [139]

Розвиток глобальної економічної системи характеризується надшвидким розвитком інформаційних технологій, інтелектуальних систем, що займають все більшу питому вагу в процесі створення додаткової вартості продукту. Крім того, для глобальної економічної системи характерні некеровані процеси створення і руху фінансового капіталу. Всі вищевказані фактори для одних учасників глобальних економічних відносин дають величезні можливості зростання, у той час, як для інших ситуація, що склалася, продукує величезний негативний вплив. На сьогоднішній день, з урахуванням усіх проблем і переваг, які дає глобалізація світової спільноти, вже не стоїть питання про нарощення якомога більшого темпу зростання глобальної економіки, як це було ще 40-50 років тому.

Головною метою сучасної глобальної економічної системи має стати ефективне і раціональне зростання економіки, що буде сприяти більш гармонійному розвитку світового господарства, згладжуванню асиметрії рівнів розвитку центрів світової економіки і периферії. Ця мета може бути досягнута тільки за умови ефективного формування та використання інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи, під яким слід розуміти сукупність усіх інвестиційних ресурсів глобальної економічної системи, які повинні бути спрямовані на забезпечення існуючої інвестиційної місткості глобальної економічної системи.

Висновки до першого розділу

1. У результаті дослідження концепцій та теорій економічних циклів зроблено висновок, що циклічний характер розвитку економіки обумовлений наявністю імпульсу на етапі формування нового економічного циклу і наявністю стримуючого чинника, що визначає поворотну точку від висхідного тренду до спадного. Визначено, що джерелом зростання економіки є інновації

(наукові відкриття), які дозволяють знизити вартість виробництва та підвищити віддачу на вкладений капітал. Встановлено, що інвестиції виступають інструментом реалізації інновацій, надаючи мультиплікативний ефект на стадії зростання економіки. При цьому стримуючим чинником виступає дефіцит і зростання вартості ресурсів, які використовуються у процесі виробництва, характерному для цього економічного циклу.

2. На основі аналізу теорій циклічного розвитку економіки систематизовано різноманітні підходи до трактування категорії «економічний цикл» та сформульовано авторське трактування цієї категорії як етапу розвитку економіки, протягом якого економіка проходить певні фази: пошук та накопичення резервів для здійснення поступального росту; зростання економіки завдяки накопиченим можливостям на попередньому етапі; фазу пікового підйому при граничному залученні всіх можливих ресурсів; подальший спад ділової активності до граничного рівня, з якого буде починатися наступний економічний цикл.

3. На основі проведеного аналізу теорій циклічного розвитку економіки систематизовано періодизацію циклічного розвитку економіки, починаючи з кінця XVIII ст. і до 2016 р. Встановлено, що за всю історію капіталістичних відносин економіка пройшла 5 великих циклів Кондратьєва, кожен з яких, у свою чергу, включає 4–5 середньострокових циклів Жюгляра. Перехід від одного циклу Кондратьєва до іншого був обумовлений структурними змінами в технологіях та переходом до нового типу виробництва, обробки інформації, що стало джерелом нових можливостей зростання економіки.

4. Уточнено категорійний апарат на основі розширення змісту понять: «інвестиційний потенціал економічної системи», що визначено як економічну категорію, яка характеризує здатність економічної системи забезпечити найбільш ефективно освоєння інвестиційних ресурсів (власних та залучених) шляхом покриття інвестиційної ємності цієї економічної системи; «інвестиційний потенціал глобальної економічної системи», під яким слід

розуміти сукупність усіх інвестиційних ресурсів глобальної економічної системи, які повинні бути спрямовані на забезпечення існуючої інвестиційної місткості глобальної економічної системи.

5. Обґрунтовано, що процес формування і використання інвестиційного потенціалу є притаманним економічним системам різних рівнів. Яскраво виражений інвестиційний процес характерний для окремих суб'єктів господарювання, галузі, регіону, національної економіки, регіонального об'єднання кількох країн і світового господарства загалом. Крім того, визначено, що категорія «інвестиційний потенціал» характерна для сучасних транснаціональних корпорацій (ТНК), бо деякі з них мають значно більший обсяг інвестиційних ресурсів і можливостей, ніж окремі держави і здійснюють значний вплив як на інвестиційні процеси кожної окремої країни, так і на інвестиційні процеси всього світового співтовариства. Встановлено, що одним з рівнів формування інвестиційного потенціалу є міжнародні інститути, адже вони володіють великим обсягом інвестиційних ресурсів і безпосередньо впливають на розвиток таких економічних систем, як окрема держава, регіональні об'єднання країн і глобальна економічна система загалом.

У результаті аналізу науково-методологічних засад оцінки інвестиційного потенціалу економічної системи розроблено інтегральний індекс інвестиційного потенціалу економічної системи. В основу інтегрального індексу покладено три складові: оцінка інвестиційних ресурсів; оцінка інвестиційної місткості; оцінка інвестиційних ризиків. Кожна зі складових інтегрального індексу інвестиційного потенціалу економічної системи включає набір різнопланових показників, які всебічно характеризують цю складову. Методика обчислення інтегрального індексу інвестиційного потенціалу економічної системи базується на синтезі стандартизованих показників у рамках кожної складової інвестиційного потенціалу економічної системи та їх ієрархічному зіставленні.

Основні результати проведеного дослідження опубліковані в працях [85; 86; 87; 88].

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ТРАНСФОРМАЦІЙ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ЦИКЛІЧНОГО РОЗВИТКУ

2.1. Дослідження тенденцій та циклів глобальної економічної динаміки

Сучасні тенденції розвитку світової економічної системи викликають багато питань не тільки на глобальному рівні через невизначеність подальшого розвитку світового господарства, а й на рівні окремо взятих країн і навіть окремо взятих економічних суб'єктів. Це пов'язано з тим, що за останні 40 років світова економіка істотно змінила свій вигляд: посилення економічних взаємозв'язків між країнами, збільшення продуктивності праці в геометричній прогресії, інтенсифікація використання природних ресурсів, збільшення обсягів капіталу, що вільно перетікає між різними країнами. Усе це породжує колосальні можливості для зростання економіки, з одного боку, і величезні ризики, з іншого боку. На даний момент гостро стоїть проблема ідентифікації зародження та подальшого розповсюдження економічних циклів, у першу чергу, циклів глобальної економічної динаміки. Виявлення основних драйверів економічного циклу, а також факторів, що впливають на його подальше поширення, дасть можливість здійснювати прогнозування подальших тенденцій розвитку світової економіки і окремо взятих регіонів і країн.

Трансформаційні процеси, що відбуваються на сучасному етапі розвитку світового господарства, мають істотний вплив на розвиток економічних відносин глобальної системи. А часом навіть є факторами, які обумовлюють той чи інший напрямок у розвитку світової економіки. Такі зміни призводять до трансформації глобальних економічних циклів: джерел зародження, темпів

розвитку і напрямків поширення економічного циклу в рамках глобальної економічної системи.

Для виявлення характеру розвитку світової економіки та факторів, що впливають на зміну економічної динаміки, необхідно провести глибокий аналіз довгострокових тенденцій розвитку світового господарства, що включає аналіз:

- динаміки світового рівня ВВП,
- динаміки продуктивності праці,
- динаміки капіталовкладень,
- динаміки використання енергоресурсів.

Динаміка показника світового ВВП є одним з базових показників при аналізі розвитку економіки, так як є індикатором, який відображає обсяг світової економіки, тенденцію розвитку світового господарства. На підставі аналізу ВВП провідними школами економіки та аналітичними бюро робляться висновки про динаміку основних показників розвитку, а також будуються прогнози подальшого розвитку світового господарства.

Проаналізувавши показники темпу зростання світового ВВП на душу населення за період з 1968 р. по 2014 р., можна зробити висновок про хвилеподібний характер динаміки цього показника (рис. 2.1).

За період часу, який аналізується, світова економіка пройшла кілька етапів свого розвитку:

- до кінця 70-х років ХХ століття спостерігається спадний тренд розвитку;
- у період з кінця 70-х років ХХ ст. до початку 2000-х років ХХІ ст. динаміка світового рівня ВВП перебуває на висхідному тренді;
- з початку 2000-х років ХХІ ст. і до теперішнього часу спостерігається зниження темпів зростання показника ВВП на душу населення, що сигналізує про те, що економіка перебуває на спадному етапі свого розвитку.

Таким чином, у період з кінця 1960-х років і до теперішнього часу світова економіка пройшла 3 етапи (3 зміни тренду) у своєму розвитку: дві спадних фази і одну висхідну.

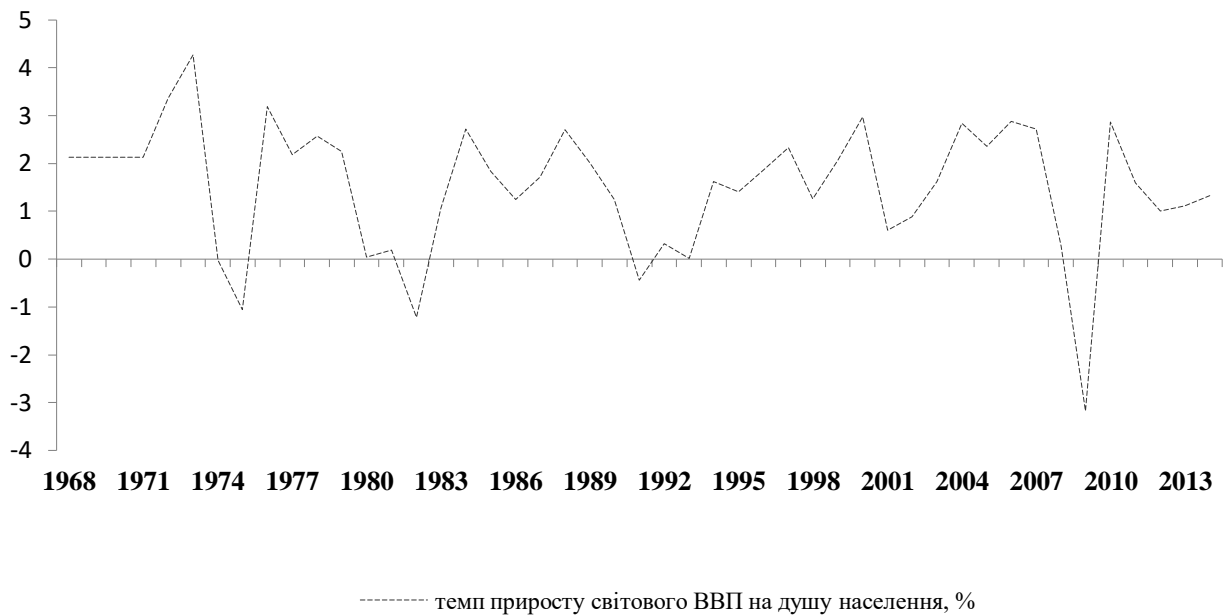

Рис. 2.1. Динаміка приросту світового ВВП на душу населення за період з 1970–2014 рр.

Побудовано автором на основі даних Unctadstas [129]

Порівнявши ці тенденції з ходом розвитку науково-технічного прогресу і впровадженням інновацій можна зробити висновок про те, що спадна хвиля в період до кінця 1970-х років обумовлена зниженням ефекту від впровадження в «життя» такого винаходу, як двигун внутрішнього згоряння. Крім того, впровадження машин і устаткування, що спричинило «перехід на рейки» масового виробництва, досягло свого пікового економічного ефекту в кінці 1960-х років.

Висхідна хвиля розвитку світової економіки, що тривала в період з кінця 1970-х років і до кінця 1990-х років обумовлена розвитком і впровадженням обчислювальної техніки та інформаційних технологій таких, як комп'ютери та програмне забезпечення, яке дозволило скоротити витрати часових ресурсів на обчислення і обмін інформацією. Також не можна не відзначити зміну системи формування курсів валют, впровадження пластикових карт і банкоматів. Величезний вплив на зростання темпів світової економіки також надав процес глобалізації фінансових ринків, у результаті чого з'явилася можливість

вкладення капіталу в найбільш рентабельні напрямки по всьому світу, а також скорочення часових ресурсів на здійснення фінансових транзакцій по всьому світу.

Для більш глибокого аналізу динаміки світового ВВП на душу населення і виявлення основних країн-драйверів цього процесу проведемо декомпозицію даного показника на показники темпів зростання ВВП на душу населення за групами країн, а саме: на темп зростання ВВП на душу населення розвинених країн, темп зростання ВВП на душу населення країн, що розвиваються, та темп зростання ВВП на душу населення країн з перехідною економікою (рис. 2.2, 2.3, 2.4).

Темпи зростання ВВП на душу населення країн що розвиваються (рис. 2.2), є драйверами у формуванні висхідної хвилі економічного циклу світової економіки, що чітко простежується в період висхідної хвилі з початку 1980-х років і до початку 2000-х.

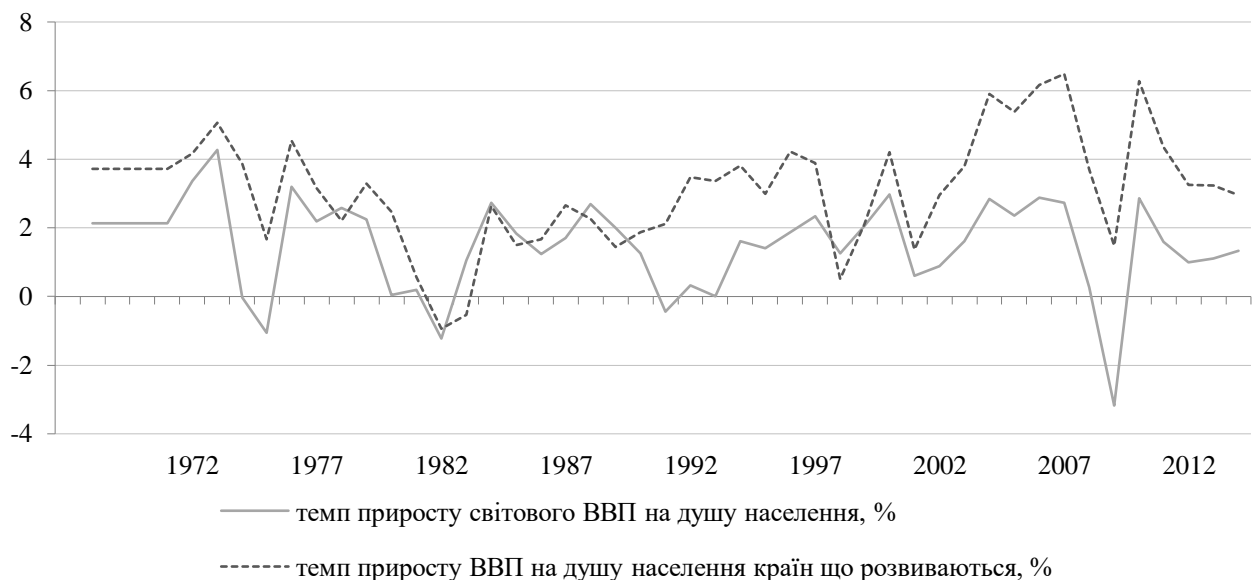

Рис. 2.2. Динаміка ВВП на душу населення країн, що розвиваються
Побудовано автором на основі даних Unctadstas [129]

Особливий акцент слід зробити на тому, що на піку економічного циклу темп приросту цього показника сягає більше 4 %, що перевищує більш ніж в

2 рази загальносвітовий темп приросту ВВП на душу населення, який складає близько 2 %.

У той же час, динаміка показника темпу приросту ВВП на душу населення країн з перехідною економікою (рис. 2.3) свідчить про те, що ці країни дуже сприйнятливі до імпульсів світової економіки. Це підтверджується перевищенням показника приросту ВВП на душу населення цієї групи країн у порівнянні із аналогічним показником світової економіки на висхідній хвилі і глибшим «просіданням» цього показника на спадній хвилі.

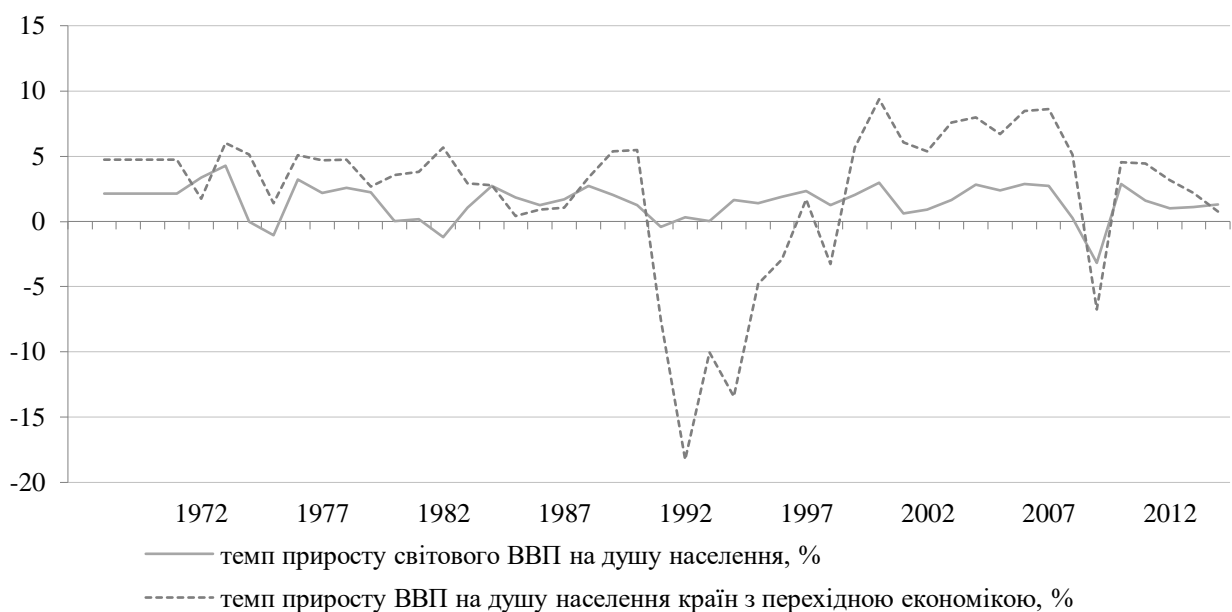

Рис. 2.3. Динаміка ВВП на душу населення країн з перехідною економікою
Побудовано на основі даних Unctadstas 129]

Незважаючи на те, що найбільшу частку у світовому ВВП посідає ВВП країн, що розвиваються (близько 70 % від загальносвітового ВВП) (табл. 2.1), найбільшу синхронність можна спостерігати в динаміці розвитку світової економіки та економіки розвинених країн.

Крім того, аналіз динаміки продуктивності праці, наведений на рис. 2.4, показує, що темп зростання середньорічної продуктивності праці світової економіки в цілому за період з 1990-1999 рр. по відношенню до цього показника за період з 1980-1989 рр. склав 1,6 пп. У той час, як цей показник у розвинених

країнах перевищив темп зростання світової продуктивності праці на 0,25 пп і склав більше ніж 1,8 пп.

Таблиця 2.1

Структура світового ВВП у розрізі груп країн за період з 1970 р по 2014 р.

[123, 130]

період	Показник ВВП, млрд долл США				Доля у світовому ВВП, %			
	Світова економіка	Розвинені країни	Країни з перехідною економікою	Країни, що розвиваються	Світова економіка	Розвинені країни	Країни з перехідною економікою	Країни, що розвиваються
1970-1979	65 068	12 666	6 857	45 545	100%	19%	11%	70%
1980-1999	434 504	85 473	15 872	333 159	100%	20%	4%	77%
2000-2014	826 676	244 955	23 982	557 739	100%	30%	3%	67%

Аналізуючи даний показник за наступне десятиліття (середньорічний темп зростання за період з 2000–2009 рр. по відношенню до середньорічного темпу зростання продуктивності праці за період 1990-1999 рр.), слід зазначити зниження як загальносвітового показника продуктивності праці, так і цього показника розвинених країнах за аналогічний період. У той же час, продуктивність праці в країнах з перехідною економікою та в країнах, що розвиваються, продовжив рости, склавши 1,82 і 1,67 пп. відповідно, перевищивши цей показник не тільки на рівні темпу зростання світової продуктивності праці (1,37 пп.), а й навіть аналогічний показник розвинених країн, що склав 1,4 пп. Ця тенденція збереглася і до 2014 року включно.

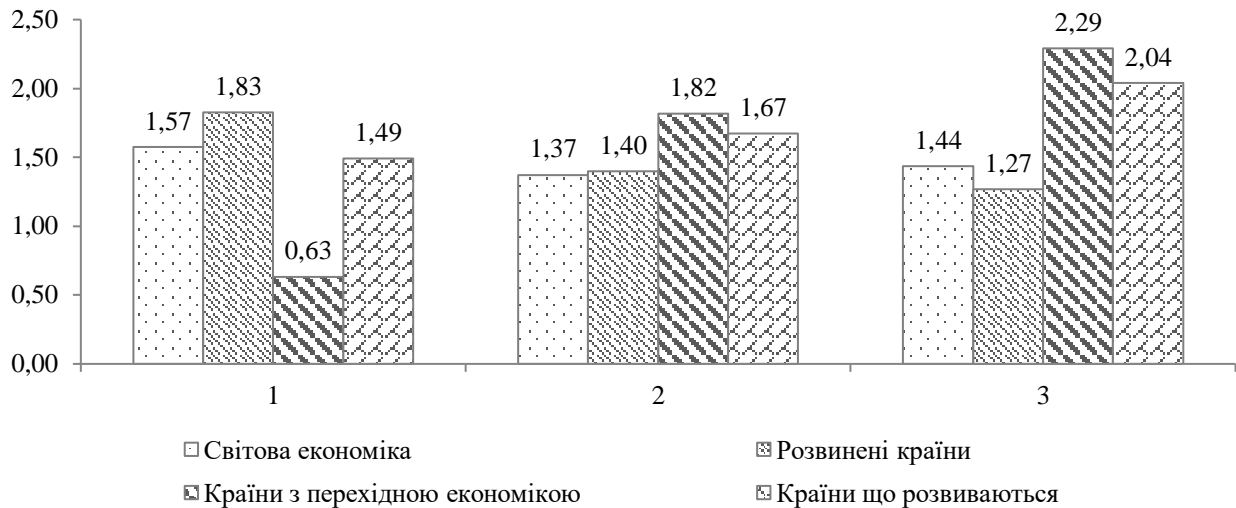

Рис. 2.4. Середньорічний темп росту продуктивності праці в розрізі груп країн за період з 1980–2014 рр.

Побудовано на основі даних Unctadstas [131]

- 1 *приріст середньорічного темпу росту продуктивності праці за період 1990-1999 рр. по відношенню до середньорічного темпу росту продуктивності праці за період 1980–1989 рр.*
- 2 *приріст середньорічного темпу росту продуктивності праці за період 2000-2009 рр. по відношенню до середньорічного темпу росту продуктивності праці за період 1990–1999 рр.*
- 3 *приріст середньорічного темпу росту продуктивності праці за період 2010-2014 рр. по відношенню до середньорічного темпу росту продуктивності праці за період 2000–2009 рр.*

Ще одним з ключових показників розвитку глобальної економічної динаміки є динаміка використання природних ресурсів, у першу чергу, енергоресурсів. Розглянемо динаміку використання енергоресурсів на загальносвітовому рівні. Для аналізу цього показника будемо використовувати уніфіковану одиницю виміру споживання енергоресурсів квадрильйон БТЕ. Як видно на рис. 2.5, тренд цього показника (темп зростання) використання енергоресурсів носить хвилеподібних характер, корелюючи при цьому з показником темпу зростання світового ВВП на душу населення за аналогічний період.

Рис. 2.5. Темп приросту споживання енергоресурсів на рівні світової економіки за період з 1980–2014 рр.

Побудовано на основі даних Unctadstas [133]

Піковими періодами приросту споживання енергоресурсів є середина 1980-хх поч. 1990-хх років і період з початку 2000-хх до 2008 р. (рис. 2.6). Обсяги споживання енергоресурсів у 1980 р. склали 283 квадрильйони БТЕ, а в 2012 р. цей показник досяг 524 квадрильйони БТЕ, тобто, більше в 1,85 раза. Обсяги споживання нафти в 2014 р. у порівнянні з 1980 р. вирости в 1,43 раза, обсяги споживання природного газу за аналогічний період зросли в 2,29 раза, а обсяги споживання вугілля за аналогічний період зросли в 1,99 раза. У той же час світовий ВВП на душу населення в 2014 р. у порівнянні з 1980 р. виріс в 6,31 раза. Дані зміни привели до трансформації дольової структури світового споживання енергоресурсів: частка споживання нафти знизилася з 46% від загального обсягу споживання енергоресурсів до 34 % у 1980 р. Це зниження було компенсоване зростанням споживання природного газу з 19 % в 1980 р. до 24 %, зростанням споживання вугілля з 25 % до 28 % в загальному споживанні енергоресурсів.

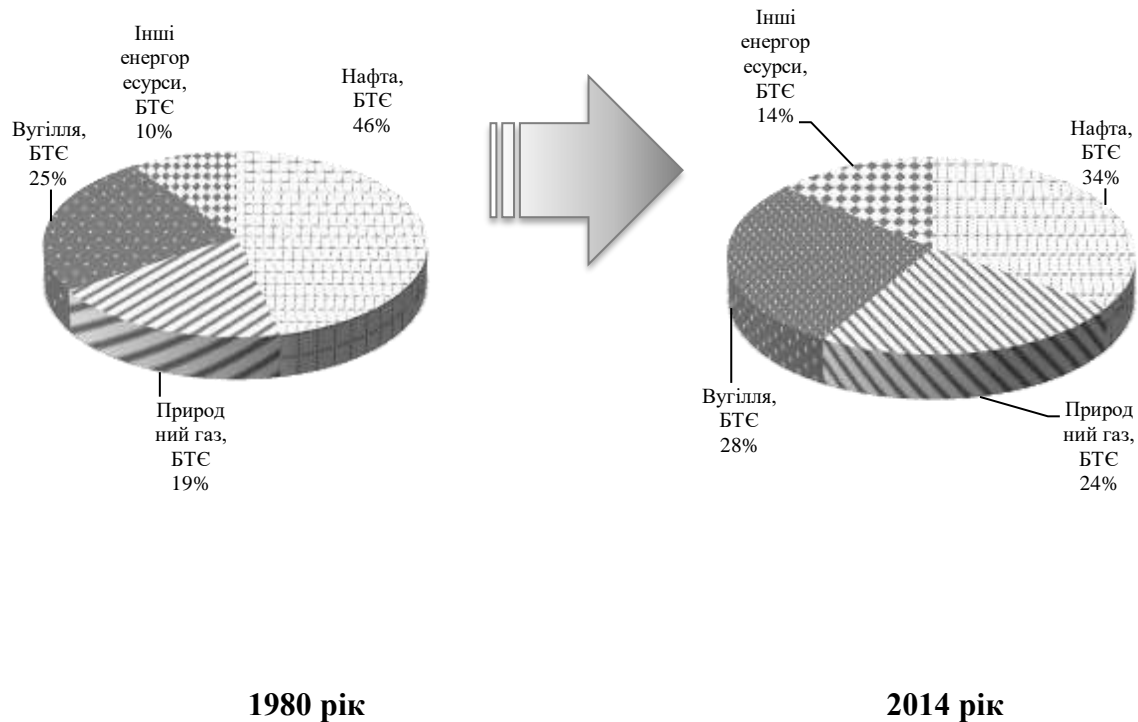

Рис. 2.6. Структура споживання енергоресурсів у 2014 р. у порівнянні з 1980 р.

Побудовано на основі даних [133]

Також спостерігається збільшення частки інших джерел енергії з 10 % у 1980 р. до 14 % у 2014 р. у загальному обсязі споживання енергоресурсів.

Одним із ключових показників розвитку економіки є показник руху інвестицій. З цією метою проаналізуємо динаміку притоку та відтоку прямих іноземних інвестицій (далі ПІІ), а також основних донорів і реципієнтів даних ПІІ. На рис. 2.7 відображено зростання ПІІ по відношенню до ВВП на рівні світової економічної системи.

З кінця 1990-х років сумарний обсяг притоку ПІІ перевищив показник світового ВВП. Так у 1997 р. показник притоку ПІІ склав 48,23 трлн дол. США, показник ВВП у 1997 р. склав 31,39 трлн дол. США. Ця тенденція збереглася і до теперішнього часу, сумарний обсяг ПІІ у кілька разів більший від світового ВВП.

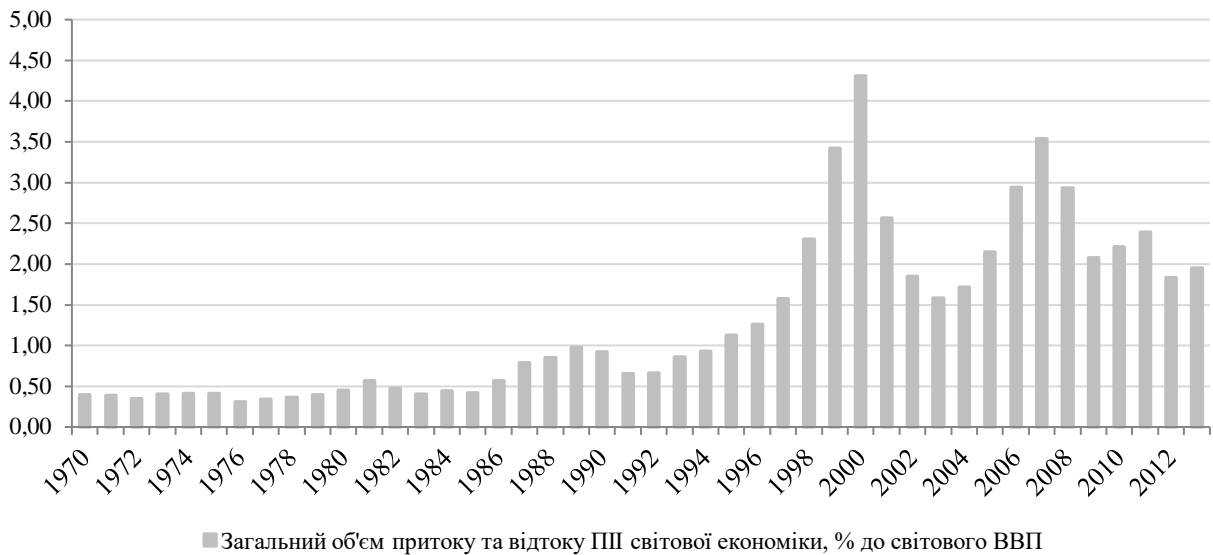

Рис. 2.7. Динаміка притоку ПІІ по відношенню до показника світового ВВП за період з 1970-2012 рр., %

Побудовано автором на основі даних Unctadstas [129, 134]

Необхідно відзначити нелінійний характер динаміки зміни сумарного обсягу ПІІ по відношенню до показника світового ВВП. Так, з кінця 1970-х років спостерігається зростання цього показника по відношенню до світового ВВП. Висхідна хвиля тривала близько 28 років (з 1979 р. до 2007 р.), максимуму показник динаміки ПІІ по відношенню до світового ВВП досяг у 2000 р., а починаючи з 2007 р., стався перелом у тренді цього показника до спадної хвилі. Ця тенденція триває і до теперішнього часу, сумарний обсяг ПІІ по відношенню до світового ВВП знижується протягом 7 років.

Основними донорами ПІІ є розвинені країни, частка яких до 1993 р. становила понад 90 % від загального обсягу відтоку ПІІ (рис. 2.8). Починаючи з 1993 р., частка ПІІ з країн, що розвиваються, перевищила 10 % бар'єр від загального обсягу відтоку ПІІ. У період з 1993 по 2005 роки цей показник по групі країн, що розвиваються, набув тенденції непрямолінійного характеру, що в першу чергу пов'язано з інвестуванням капіталу всередині економіки і нарощуванням темпів зростання ВВП на душу населення в межах цієї групи країн.

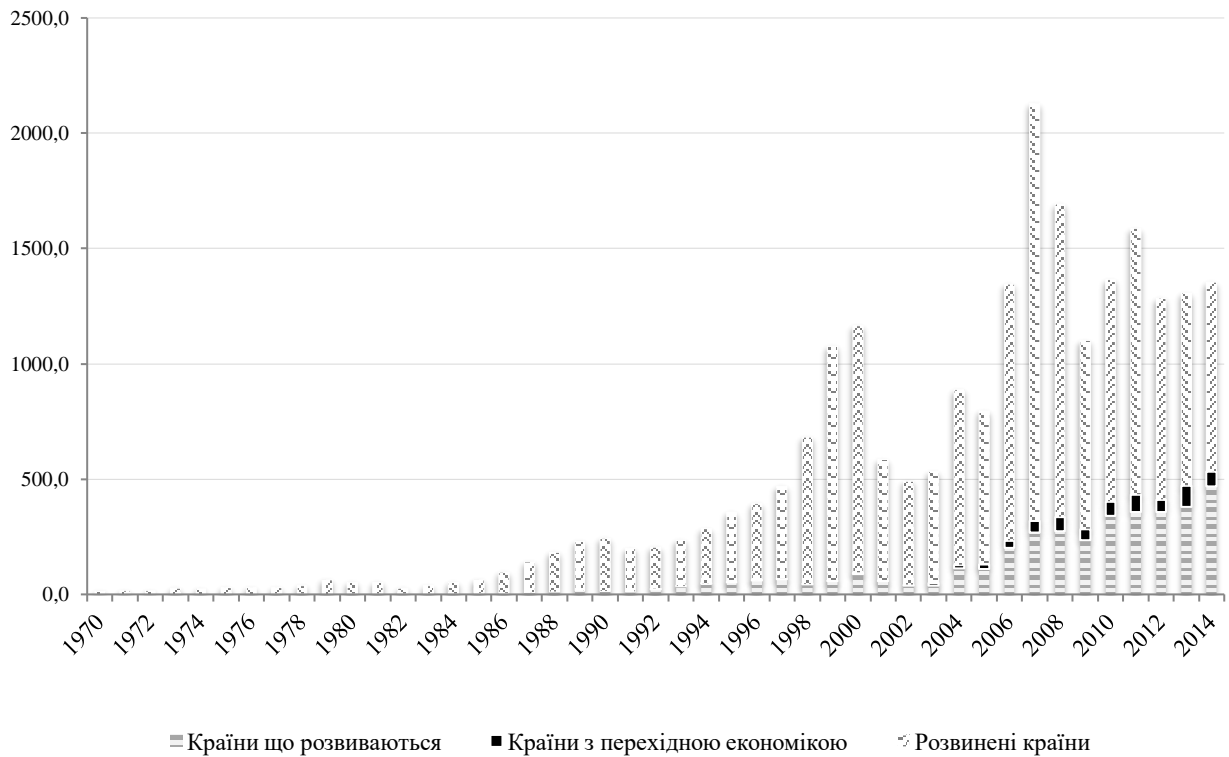

Рис. 2.8. Структура відтоку ПІІ за групами країн у період з 1970 по 2014рр., млрд дол. США

Побудовано на основі даних Unctadstat [135]

Починаючи з 2005 р., доля країн, що розвиваються, у загальному обсязі відтоку ПІІ по відношенню до загального обсягу відтоку ПІІ знову починає рости, і в 2014 р. досягає 28% від загального обсягу відтоку ПІІ.

Основними реципієнтами ПІІ до початку 2000-х років були розвинені країни, їх частка в загальному обсязі ПІІ становила понад 70 % (рис. 2.9). Однак, починаючи з 2000-х років обсяг відтоку ПІІ в країни, що розвиваються, починає збільшуватися і до 2010 р. становить 35 % від загального обсягу відтоку ПІІ. У 2014 р. розвинені країни та країни, що розвиваються, практично зрівнялися за показником освоєння ПІІ, частка цих країн склала 48 % і 46 % відповідно.

Ці тенденції свідчать про збільшення ролі країн, що розвиваються, у процесі формування і розвитку глобальних економічних циклів.

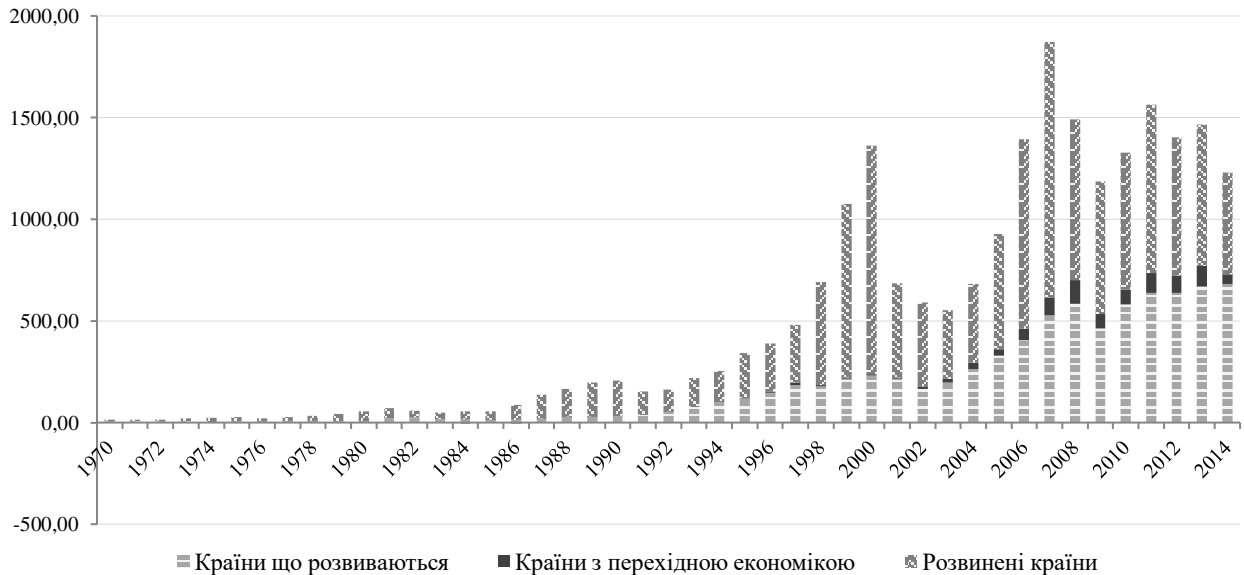

Рис. 2.9. Структура притоку ПІІ за групами країн у період з 1970 по 2014 рр., млрд дол. США

Побудовано на основі даних Unctadstat [134]

Таким чином, якщо країни, що розвиваються, перейдуть на лідируючі позиції за показником ВВП на душу населення не тільки завдяки освоєнню технологій, які вичерпали себе в розвинених країнах, але і за рахунок збільшення частки освоєваних інвестицій у розвиток технологій, що дозволяють збільшити продуктивність праці по відношенню до показника продуктивності праці в розвинених країнах, то вже в найближчому майбутньому саме країни, що розвиваються, будуть визначати подальші тенденції глобального економічного циклу.

1. Проаналізувавши показники зростання світового ВВП на душу населення з 1970–2014 рр. можна зробити висновок про те, що розвиток світової економіки носить нелінійний хвилеподібний характер: до кінця 1970 років ХХ ст. спостерігається спадний тренд розвитку; у період з кінця 1970 років ХХ ст. до початку 2000 років ХХ ст. динаміка світового рівня ВВП знаходиться на висхідному тренді; з початку 2000 років ХХ ст. і до теперішнього часу спостерігається зниження темпів зростання цього показника.

2. Основними країнами-драйверами глобального економічного циклу є розвинені країни, про це свідчить найбільша синхронність у показниках зростання світового ВВП на душу населення і темпів зростання цього показника розвинутих країн.

3. Країни, що розвиваються, є найбільш чутливими до змін глобальної економічної кон'юнктури, що проявляється в більш сильних сплесках економічного зростання на стадії підйому світового економічного циклу і більш глибоким спадом показників динаміки ВВП на душу населення по даній групі країн в період стагнації світової економіки.

2.2. Структура і динаміка глобальних інвестиційних потоків

Сучасні тенденції розвитку світового господарства, що проявляються в розширенні та посиленні чинників глобалізації, загострення дефіцитності вичерпних природних ресурсів, і як наслідок, посилення конкурентної боротьби за доступ до даних природних ресурсів, лібералізація фінансових ринків тощо, викликають багато дискусій як серед провідних наукових шкіл, так і серед провідних міжнародних організацій і співтовариств, які займаються дослідженням проблем розвитку світового господарства і пошуком шляхів найефективнішого подальшого розвитку глобальної економіки. Все це зумовлено величезним впливом вищевказаних чинників на розвиток як цілих регіонів, так і окремих країн, і навіть окремо взятих економічних суб'єктів. Вивчення динаміки і структури міжнародних інвестиційних потоків є надзвичайно актуальним питанням, так як після переходу міжнародної економічної системи від стадії міжнародного ринку до стадії міжнародного господарства змінилася форма міжнародних економічних відносин від форми обміну товарами до форми обміну факторами і засобами виробництва, у першу чергу за допомогою здійснення іноземних інвестицій.

Інвестиції є інструментом, що дозволяє розширювати виробництво і нарощувати темпи економічного росту. Аналіз глобальних інвестиційних потоків дозволить виявити основні закономірності в розвитку світового господарства за останні 40–50 років.

Динаміка глобальних інвестиційних потоків носить хвилеподібний характер, що можна побачити на рис. 2.10. Ця тенденція обумовлена нерівномірним циклічним розвитком світової економічної системи.

У період з початку 1970-х рр. і до 2014 р. глобальні інвестиційні потоки пройшли один висхідний тренд: з початку 1990-х рр. і до 2007 р. і два спадних тренди: у період до початку 1990-х рр., а також у період з 2008 р. і до нашого часу.

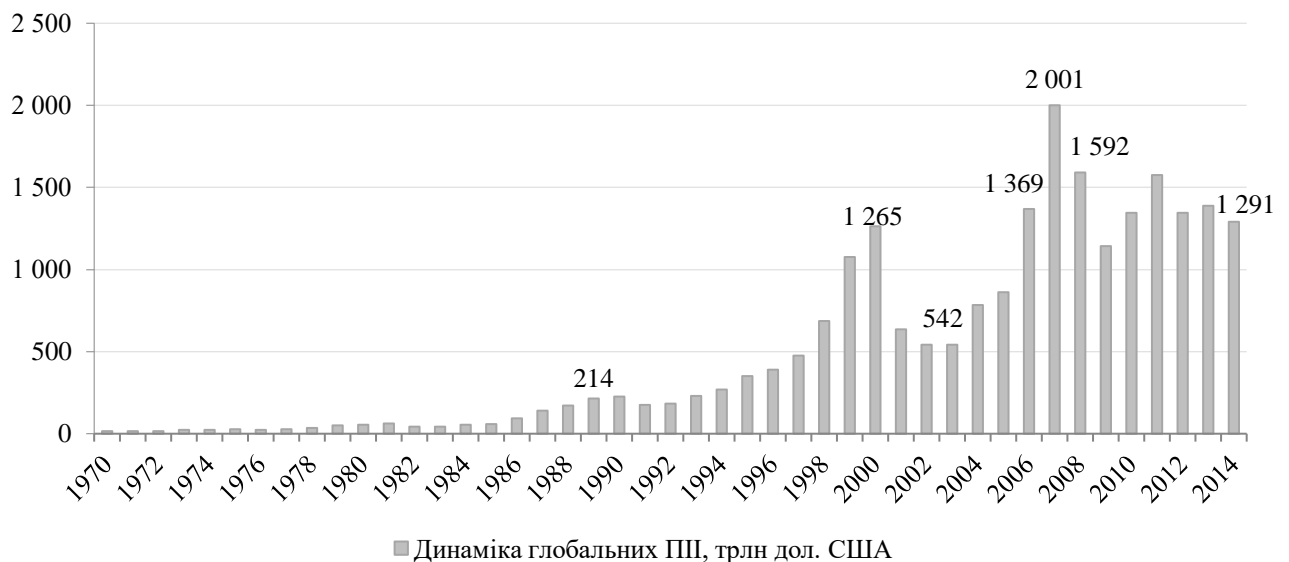

Рис. 2.10. Динаміка глобальних потоків ПІІ за період з 1970 по 2014 рр., млрд дол. США

Побудовано на основі даних Unctadstat [133]

Після чотирирічної позитивної динаміки обсяг світових інвестиційних потоків досяг пікового значення в 2,001 трлн дол. США в 2007 р. Цей показник перевищив значення попереднього пікового обсягу 2000 р. на 736 млрд дол. США або в 1,6 р. У порівнянні з рівнем інвестиційних потоків 2006 р. (1 369 млрд дол. США) цей показник більший у 1,62 раза. Не зважаючи на фінансову і

кредитну кризи, що почалися в другому півріччі 2007 року, у всіх трьох основних економічних угрупованнях – у розвинених країнах, у країнах, що розвиваються, і країнах з перехідною економікою – спостерігається неухильне зростання вхідних ПІІ в 2007 р., що обумовлено значним економічним зростанням у багатьох частинах світу. У результаті збільшення прибутку закордонних філій, особливо в країнах, що розвиваються, реінвестовані доходи склали близько 30% сукупного притоку ПІІ [133].

У 2008 р. глобальні ПІІ знизилися до 1 592 млрд дол. США, що склало 79% від рівня 2007 р. Ця тенденція зниження збереглася і до 2009 р. Так, у 2009 р. рівень глобальних ПІІ знизився до 1 143 млрд дол. США, що, практично в 2 рази нижче від рівня 2007 р. Ця тенденція є результатом впливу глобальної фінансово-кредитної кризи 2007 р. Слід зазначити, що інвестиції в нові проекти у першій половині 2008 р. показували приріст, але в 2009 р. показали різкий спад. З другої половини 2008 р. стартував процес активного вилучення інвестицій, у тому числі репатріація інвестицій, повернення кредитів і погашення боргів філіями своїм головним компаніям. Так, наприклад, близько 40% валового відтоку ПІІ Німеччини склали вилучені інвестиції. У першому півріччі 2009 р., 1/3 всіх транскордонних угод зі злиття і поглинання були пов'язані з перепродажем іноземних фірм іншим фірмам [133].

Незважаючи на погравлення ПІІ в 2010 р., ця тенденція носила нестабільний характер через наростання глобальної політичної нестабільності, військових конфліктів у ряді країн, а також зважаючи на відсутність чіткого розуміння тенденцій подальшого розвитку світового господарства. За підсумками 2014 р. обсяг ПІІ склав 1 291 млрд дол. США, що становить 94% від рівня ПІІ 2006 р. (1 369 млрд дол. США) і 65% від рівня ПІІ 2007 р. (2 001 млрд дол. США).

Особливий інтерес представляє динаміка розподілу притоку і відтоку ПІІ в розрізі груп країн за рівнем економічного розвитку. Слід зазначити, що частка ПІІ, що припадає на різні за розвитком групи країн характеризується певними змінами, починаючи з кінця 1990-х рр. Однак, глобальні зміни у світовому

ландшафті вхідних ПІІ відбулися після фінансово-економічної кризи 2007 р. (рис. 2.11).

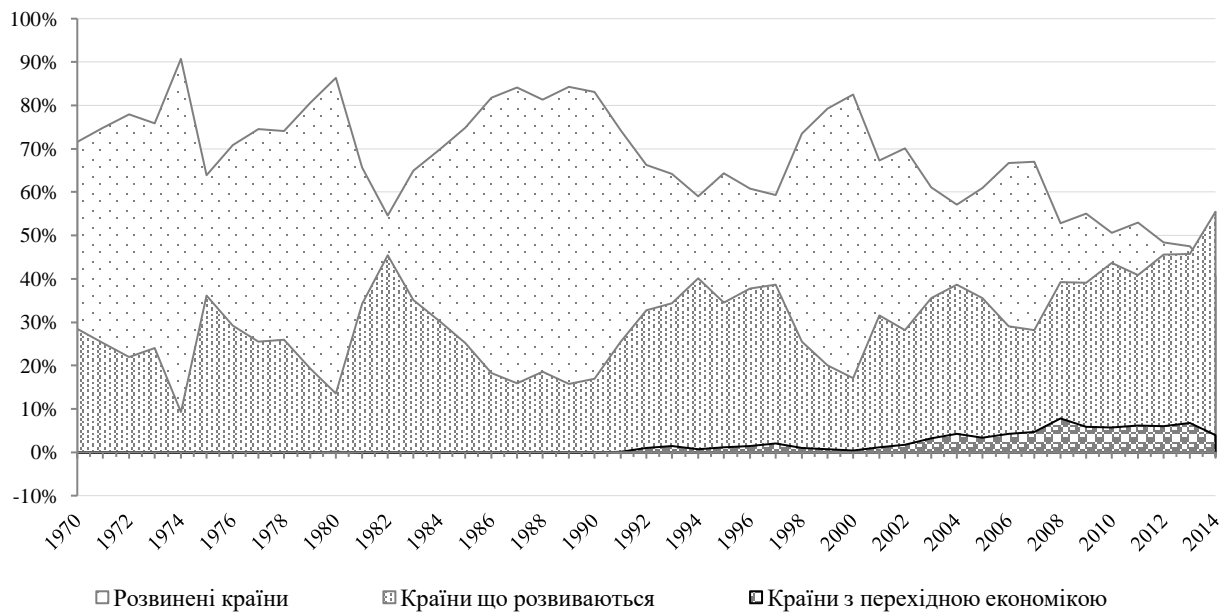

Рис. 2.11. Дольова структура вхідних ПІІ у розрізі груп країн за період з 1970 по 2014 рр.

Побудовано на основі даних Unctadstat [133]

Обсяг інвестиції в країни, що розвиваються, і країни з перехідною економікою різко збільшився в 2008 р, і їх частка склала 43 % від загальносвітового обсягу вхідних ПІІ. Частково це було обумовлено одночасним скороченням притоку ПІІ в розвинені країни (–29 % до попереднього року) [133].

З початку 1970-х рр. і до середини 1990-х рр. частка вхідних ПІІ, що припадають на розвинені країни, не опускалася нижче рівня 70% від загального обсягу світових ПІІ. Країни, що розвиваються, освоїли ПІІ у розмірі від 19 % загального обсягу світових ПІІ у 1979 р. до 33 % у 1992 р. З 2008 р. частка освоєння ПІІ країнами, що розвиваються, постійно збільшується. Так, у 2007 р. на країни, що розвиваються, припадало близько 28% ПІІ від загальносвітового обсягу ПІІ, тоді, як у 2008 р. цей показник досяг 39% від загального обсягу

вхідних ПІІ, а вже в 2010 р. перевищив 40 % бар'єр і склав 44 %. Ця динаміка збереглася і до 2014 р., коли обсяг вхідних ПІІ в країнах, що розвиваються, склав 55 % від загальносвітового обсягу ПІІ і таким чином, перевищив обсяг освоєння ПІІ розвиненими країнами на 14 % (частка освоєння ПІІ розвиненими країнами в 2014 р. склала 41% від загальносвітового обсягу вхідних ПІІ).

Слід зазначити, що, починаючи з 1990 р., країни з перехідною економікою долучилися до освоєння ПІІ. У 1990 р. показник обсягу вхідних ПІІ в країнах з перехідною економікою був на рівні 75 млн дол. США, що склало 0,04% від загальносвітового обсягу вхідних ПІІ. Протягом наступних 10 років країни з перехідною економікою поступово нарощували обсяг освоєння ПІІ і в 1999 р. на цю групу країн доводилося вже 7,16 млрд дол. США або 0,7 % від загальносвітового обсягу вхідних ПІІ. До 2005 р. країни з перехідною економікою збільшили обсяг освоєння ПІІ в 4,4 р., подолавши бар'єр у 30 млрд дол. США і досягли показника освоєння ПІІ на рівні 31,8 млрд дол. США, що склало 3,4 % від загальносвітового обсягу вхідних ПІІ. У 2008 р. цей показник виріс у 16,3 р. у порівнянні з рівнем 1999 р. і склав 116,32 млрд дол. США. Так, починаючи з 2008 р., частка освоєння ПІІ країнами з перехідною економікою становить більше 5 % від загальносвітового обсягу вхідних ПІІ.

Аналізуючи тенденцію освоєння ПІІ у розрізі окремих країн, слід зазначити, що за останні 20 років структура розподілу вхідних ПІІ кардинально змінилася (додаток Б). З початку 1970-х рр. і до початку 2010-х рр. на частку 20 країн припадало понад 80% від загальносвітового обсягу вхідних ПІІ. У 1975 р. основними реципієнтами ПІІ були такі країни, як Канада, обсяг освоєння ПІІ склав 3,39 млрд дол. США (12,7% від загальносвітового обсягу вхідних ПІІ), Великобританія з показником 3,32 млрд дол. США (12,5 %), Сполучені Штати Америки з обсягом вхідних ПІІ 2,56 млрд дол. США (9,6 %), Франція – 1,46 млрд дол. США (5,5 %), Бельгія – 0,95 млрд дол. США (3,6 %), Іспанія – 0,68 млрд дол. США (2,6 %), Німеччина – 0,67 млрд дол. США (2,5 %).

У 1980 р. на світовій арені розподілу вхідних ПШ 11 місце посідає Сінгапур з обсягом освоєння ПШ 1,24 млрд дол. США, що склало 2,3 % від загальносвітового обсягу ПШ. Сінгапур посідає стійке місце в розподілі ПШ протягом більше ніж 25 років. У 2014 р. показник вхідних ПШ Сінгапуру склав 67,5 млрд дол. США або 5,2 % від загальносвітового обсягу вхідних ПШ. Цей показник дозволив Сінгапуру зайняти 5 місце за показником обсяг залучення ПШ (додаток Б).

Особливим динамізмом у збільшенні обсягу освоєння ПШ виділяється Китай, який у 1980 р. не входив навіть у ТОП-20 країн світу за показником залучення ПШ, а вже в 1985 р. досяг показника в 3,5 % від загальносвітового обсягу вхідних ПШ або 1,96 млрд дол. США. У 2000 р. Китай увійшов у ТОП-10 країн за цим показником, з об'ємом вхідних ПШ в 40,7 млрд дол. США. За наступні 5 років Китай досяг 3 місце серед країн світу за цим показником. Так, у 2005 р. Китай посідає 114,7 млрд дол. США або 8,3 % від загальносвітового показника (1 389,9 млрд дол. США). У сукупності з Гонконгом у 2005 р. на дану територію доводилося 13,3% від загальносвітового показника. Станом на 2014 р. Китай посідає перше місце у світі із залучення ПШ, з показником 128,5 млрд дол. США, що на 2,8 % більше у порівнянні з обсягом освоєння ПШ Сполученими Штатами Америки в 2014 р. (92,4 млрд дол. США). Сумарний показник вхідних ПШ Китаю і Гонконгу в 2014 р. (231,8 млрд дол. США) перевищили аналогічний показник Сполучених Штатів Америки в 2,5 р. Ці тенденції говорять про зниження ролі в розвитку світового господарства таких країн, як США, Канада та країн Європейського союзу. І посилення ролі країн, що розвиваються, у першу чергу Китаю, Індії, Російської Федерації та ін. (додаток Б).

Структура вихідних ПШ і її динаміка за період з 1970-2014 рр. представлена на рис. 2.12. Основними країнами донорами з 1970 р. і до 1990 р. виступали розвинені країни.

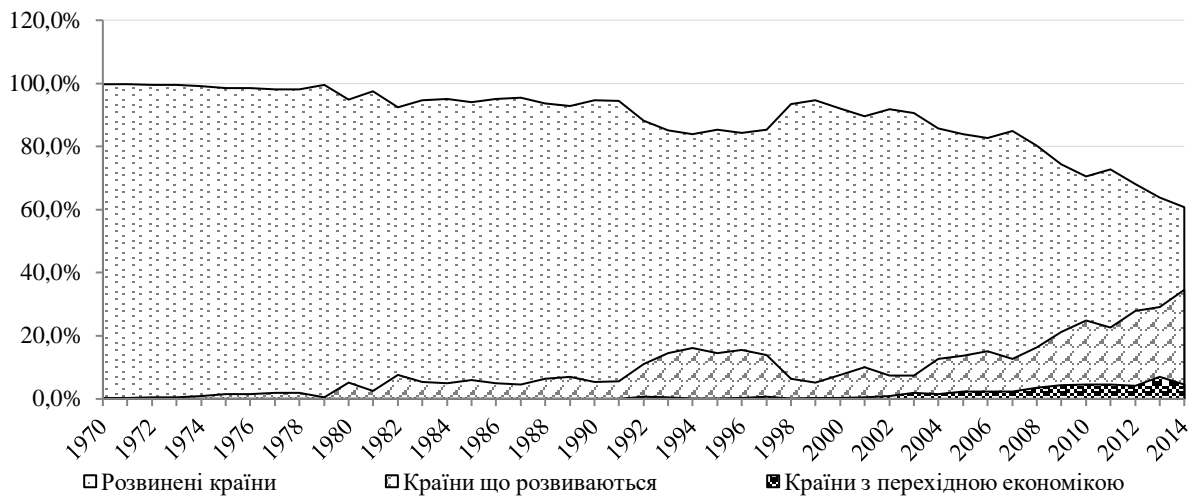

Рис. 2.12. Дольова структура вихідних ПІІ в розрізі груп країн за період з 1970 по 2014 рр.

Побудовано на основі даних Unctadstat [133]

На долю цієї групи країн припадало близько 90 % від загального обсягу вихідних ПІІ, з яких від 70–85 % були спрямовані в розвинені країни і близько 15–30 %, в різні періоди, були спрямовані в країни, що розвиваються. Таким чином, можна стверджувати, що до початку 1990-х рр. основні інвестиційні потоки формувалися в межах розвинених країн.

Починаючи з 1990 р. країни, що розвиваються, поступово збільшують свою частку в загальносвітовому обсязі відтоку ПІІ. У 1990 р. на частку країн, що розвиваються, припадало 5,4 % від загальносвітового обсягу відтоку ПІІ, що склало 13,1 млрд дол. США. За наступні 6 років обсяг вихідних ПІІ країн, що розвиваються, зріс у 4,6 р. і досяг рівня 60,5 млрд дол. США. До 2006 року частка країн, що розвиваються в загальносвітовому обсязі вихідних ПІІ досягла 15,1 %, з обсягом вихідних ПІІ у 202,7 млрд дол. США, що в 15,5 р. більше в порівнянні з рівнем 1990 р. Слід зазначити, що за період з 2009 р. по 2014 р. обсяг вихідних ПІІ країн, що розвиваються зріс практично в 2 р. і досяг рівня 468,1 млрд дол. США, що еквівалентно 34,6 % від загальносвітового обсягу вихідних ПІІ. За останні 10 років (з 2004 по 2014 рр.) Країни, що розвиваються, збільшили свою частку в вихідних ПІІ більше ніж на 21,9 %, з 12,7 % в 2004р. до 34,6 % в 2014 р.

Вищеописані тенденції свідчать про здатність і все більшу готовність країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою до освоєння ПШ. Однак ці групи країн (країни, що розвиваються і країни з перехідною економікою) за станом на 2014 р. не володіють достатніми інвестиційними ресурсами, які дозволили б сформувати нейтральний нетто-баланс притоку і відтоку ПШ.

Найбільший обсяг вхідних ПШ припадає на країни Організації економічної співдружності та розвитку (далі ОЕСР), що можна побачити на рис. 2.13. На країни Великої двадцятки (G 20) припадає близько половини всіх світових вхідних ПШ.

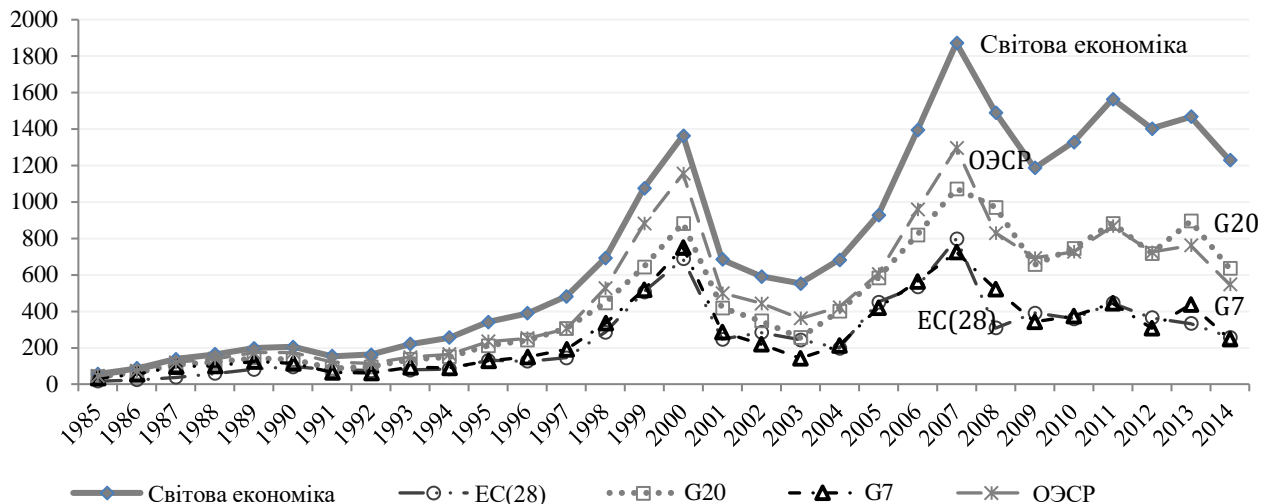

Рис. 2.13. Динаміка вхідних ПШ у розрізі організацій і об'єднань

Побудовано на основі даних Unctadstat [135]

За даними ОЕСР, основний обсяг вхідних ПШ країн ОЕСР припадає на сферу послуг, у період з 1985 по 2000 рр. питома вага освоєння ПШ цією сферою економіки становив близько 45-55% від загального обсягу освоєння ПШ країнами ОЕСР. У 2000 р. цей показник досяг рівня 75,5% від загального обсягу вхідних ПШ, що склало 812 млрд дол. США. У період з 2000 р. по 2012 р. частка вхідних ПШ країн ОЕСР у сфері послуг незначно знизилася, з найбільшим просіданням до 64% в 2008 р. (рис. 2.14).

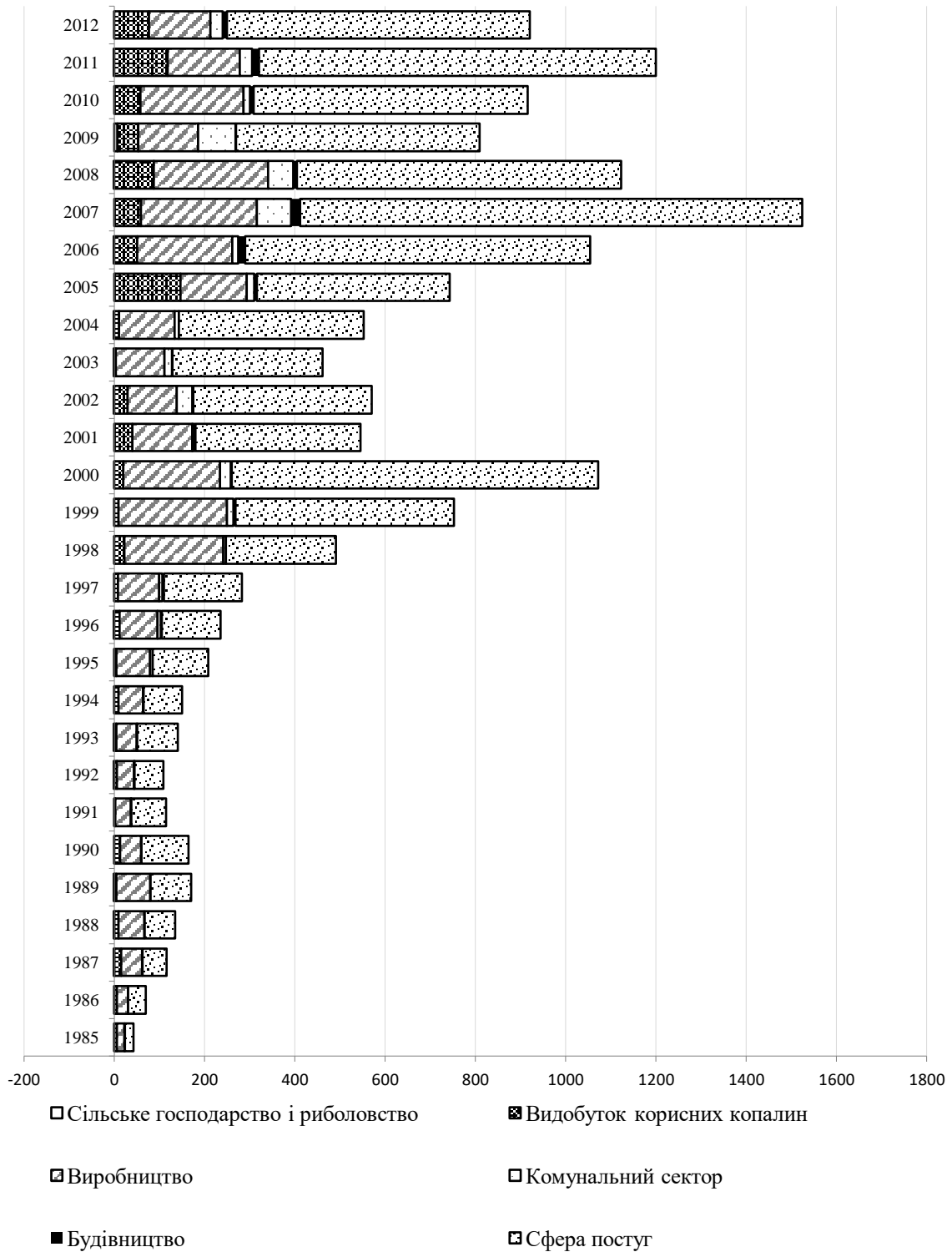

Рис. 2.14. Динаміка галузевої структури вхідних ПІІ країн ОЕСР

Побудовано на основі *OECD.Stat* [134, 135]

Другим сектором за обсягом освоєння ПІІ країн ОЕСР є виробництво. На частку цього сектору економіки доводиться від 41,7 % у 1985 р. (17 млрд дол.

США) до 14,8 % від загального обсягу вхідних ПІІ ОЕСР у 2012 р. Таким чином, незважаючи на щорічний приріст обсягу освоєння ПІІ сферою виробництва, з 17 млрд дол. США в 1985 р. до 75 млрд дол. США в 1995 р., тобто, приріст в 4,3 р., частка в загальному обсязі освоєння ПІІ країнами ОЕСР знизилася на 6 %.

Ця тенденція зберігається і до 2012 р. Обсяг вхідних ПІІ у сфері виробництва країн ОЕСР досягає свого максимуму в 2007 р. з показником в 257 млрд дол. США, з часткою в 19,6 % від загального обсягу вхідних ПІІ країн ОЕСР (рис. 2.15). На третьому місці за обсягом освоєння ПІІ знаходиться сектор добування природних копалин. Динаміка обсягу вхідних ПІІ в країнах ОЕСР у даній сфері демонструє постійний приріст як в абсолютному значенні, так і в дольовій структурі розподілу вхідних ПІІ країн ОЕСР. У 1985 р. на частку сектору видобування природних копалин доводилося 5 млрд дол. США або 12,5 % загального обсягу вхідних ПІІ країн ОЕСР. До 2000 р. обсяг освоєння ПІІ даним сектором склав 20 млрд дол. США, що в 4 р. більше в порівнянні з 1985 р. У 2011 р. цей показник досяг рівня 118 млрд дол. США і 9,9 % від загального обсягу ПІІ. Слід зазначити, що протягом досліджуваного періоду, з 1985 по 2012 рр., спостерігався значний приріст вхідних ПІІ у сфері видобування природних копалин в 2001 р., 2005 р. і 2011 р.; так у 2001 р. у порівнянні з 2000 р. обсяг освоєння ПІІ у даній сфері виріс в 2,7 р., в 2005 р в порівнянні з 2004 р. цей показник збільшився в 14,7 р., а в 2011 р. порівняно з 2010 р. показав зростання в 2 р.

Найбільшими реципієнтами вхідних ПІІ у сфері послуг є такі країни як Люксембург – з обсягом освоєння ПІІ у 2012 р. 404 млрд дол. США, Німеччина з обсягом споживання ПІІ в розмірі 201 млрд дол. США у 2005 році, Сполучені Штати Америки з обсягом освоєння ПІІ 193 млрд дол. США.

Таким чином, можна зробити висновок, що динаміка глобальних інвестиційних потоків носить хвилеподібних характер, що зумовлено, в першу чергу, циклічним характером розвитку світової економіки. У період з початку 1970-хх рр. і до 2014 р. глобальні інвестиційні потоки пройшли один висхідний

тренд: з початку 1990-х рр. і до 2007 р. і два спадних тренди: у період до початку 1990-х рр., а також у період з 2008 р. і до нашого часу.

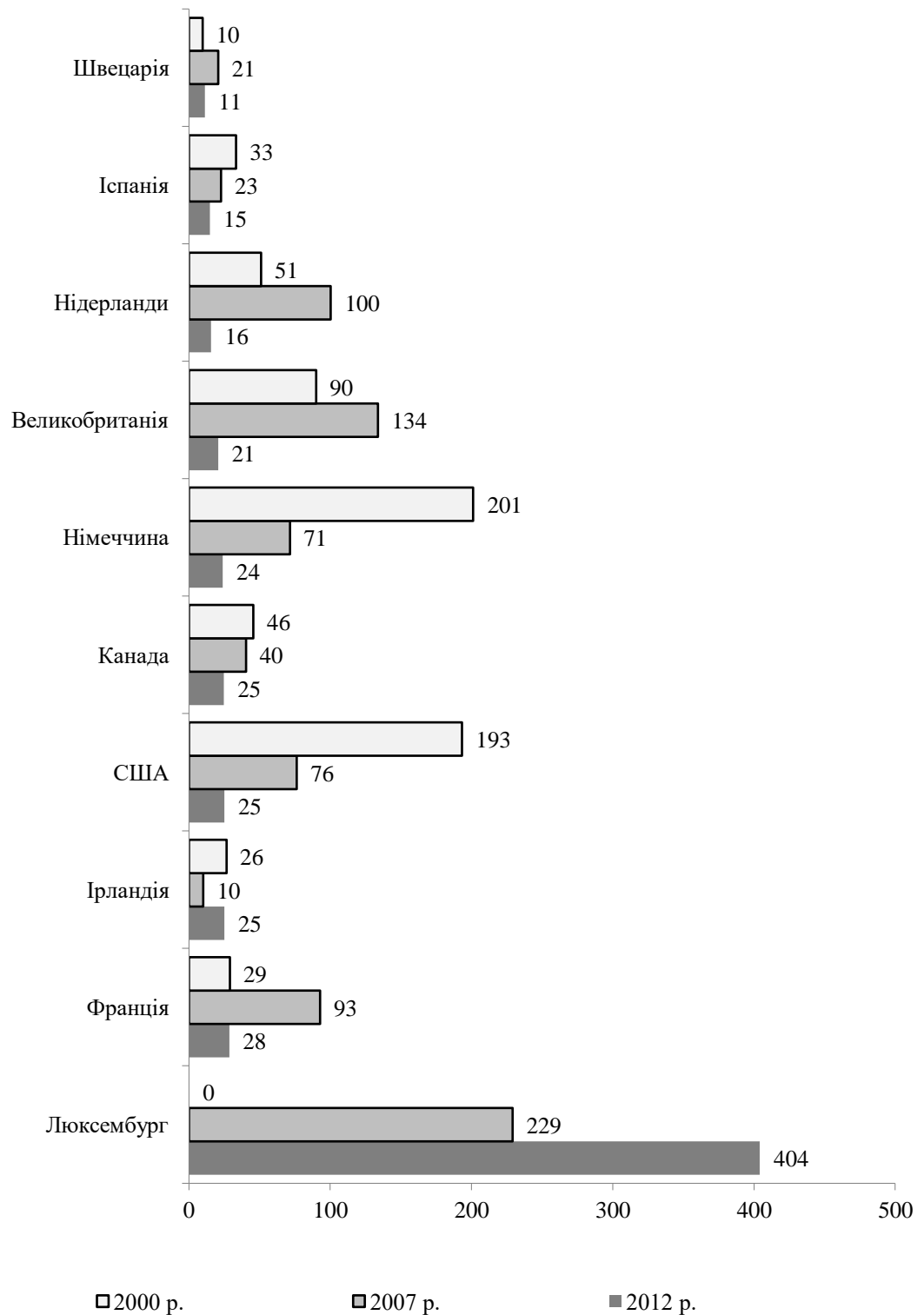

Рис. 2.15. ТОП-10 країн ОЕСР за освоєнням ПІІ у сфері послуг
 Побудовано на основі OECD.Stat [134, 135]

Крім того, за останні 15 років відбулися глобальні зрушення в структурі розподілу вхідних ПІІ між групами країн. Країни, що розвиваються з кожним роком нарощували обсяг освоєння вхідних ПІІ і в 2014 р. досягли показника в 498,8 млрд дол. США, що склало 55 % від загальносвітового обсягу вхідних ПІІ. Зміна в структурі відтоку ПІІ, у порівняння з динамікою структури притоку ПІІ, демонструє деяке відставання в обсягах, що припадають на країни, що розвиваються.

Циклічний характер розвитку світового господарства має значний вплив на всі сфери діяльності економіки. Саме тому вивчення впливу глобальних економічних циклів на інвестиційний потенціал світового господарства загалом і окремих груп країн є дуже актуальним. Перш за все тому, що саме інвестиції є інструментом реалізації нововведення і наукових відкриттів, які диктують подальші тенденції розвитку всієї світової спільноти.

У цій частині роботи проаналізуємо вплив глобальної економічної динаміки світового господарства на процеси формування (накопичення) і реалізації (витрачання) глобального інвестиційного потенціалу.

Перш за все, слід зазначити, що кожен етап (цикл) розвитку світового господарства відрізняється набором драйверів, які обумовлюють зростання і гальмування економіки в процесі проходження стадій підйому і спаду економічного розвитку. Як видно на рис. 2.16 в ході розвитку світового господарства у період з 1970 по 2014 рр. світова економічна система пройшла дві понижувальні (з початку 1970-хх рр. до середини 1980-хх рр. ; а також з початку 2000-хх рр. до 2012–2013 рр.) і одну підвищувальну хвилю (з середини 1980-хх рр. до початку 2000-хх рр.). Під впливом цих тенденцій змінювалася і структура розподілу притоку і відтоку глобальних інвестицій. На рис. 2.17 чітко видно, що в період спаду і рецесії (початок 2000-хх – 2012–2013 рр.) відбувається зміна галузевої структури притоку ПІІ.

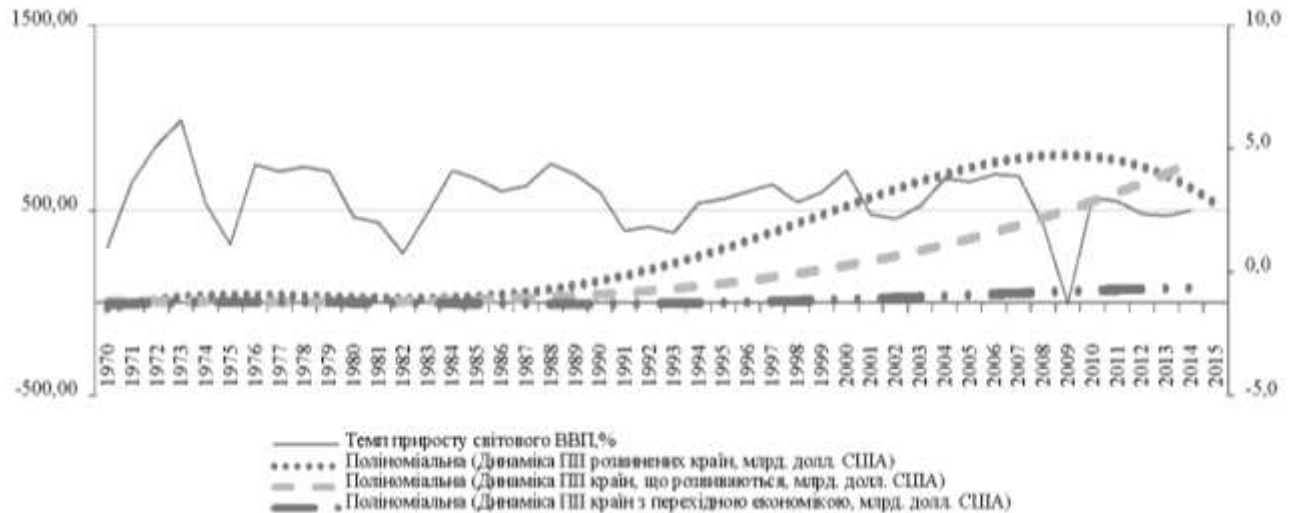

Рис. 2.16. Динаміка росту світового рівня ВВП та структури розподілу притоку ПІІ між регіонами світу за період з 1970 по 2014 рр.

Побудовано на основі даних Unctadstat [133]

На етапі проходження висхідної хвилі V глобального економічного циклу (у період з середини 1980-хх рр. і до початку 2000-хх рр.), за даними Організації Економічного Співтовариства і Розвитку (далі ОЕСР), частка вхідних ПІІ, що припадають на галузь видобутку корисних копалин, значно знижується: з 12,5 % від загального обсягу вхідних ПІІ країн ОЕСР у 1985 р. до 1,8 % в 2000 р. При цьому абсолютне значення освоєних ПІІ цією галуззю зростає в 4 рази: з 5 млрд дол. США до 20 млрд дол. США за аналогічний період (рис. 2.17).

Крім того, слід зазначити нестабільну динаміку вхідних ПІІ в галузь виробництва країн ОЕСР. За даний період обсяг освоєння ПІІ значно зріс: з 17 млрд дол. США в 1985 р. до 213 млрд дол. США у 2000 році, тобто, практично в 12 разів. Однак, частка цього сектору в загальному обсязі вхідних ПІІ значно знизилася з 41,7% в 1985 р. до 19,9% в 2000 р.

У період з 2000 р. по 2013 р. тенденція скорочення частки вхідних ПІІ, що припадають на галузь виробництва, залишилися без змін, що спричинило збільшення частки вхідних ПІІ в такі галузі, як видобуток корисних копалин

(8,3 % в 2012 р. у порівнянні з 1,9 % в 2000 р.), комунальний сектор (12,3 % в 2013 р. у порівнянні з 2,2 % в 2000 р.). Однак, найбільший приріст вхідних ПІІ припав на сферу послуг, частка якої в 2012 р. досягла показника 73 % від загального обсягу вхідних ПІІ країн ОЕСР (рис. 2.18).

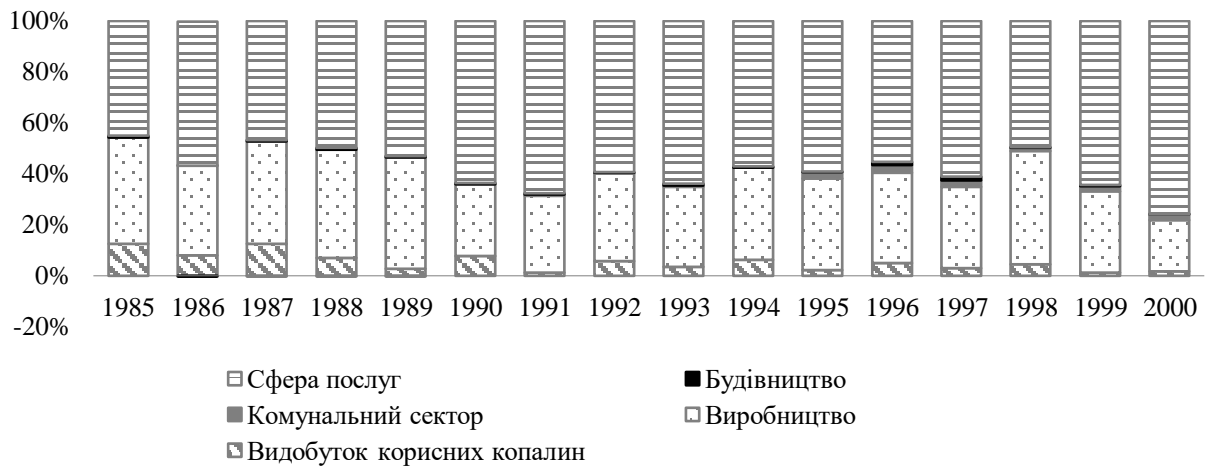

Рис. 2.17. Галузева структура освоєння ПІІ країнами ОЕСР за період з 1985 по 2000 рр.

Побудовано на основі даних [135]

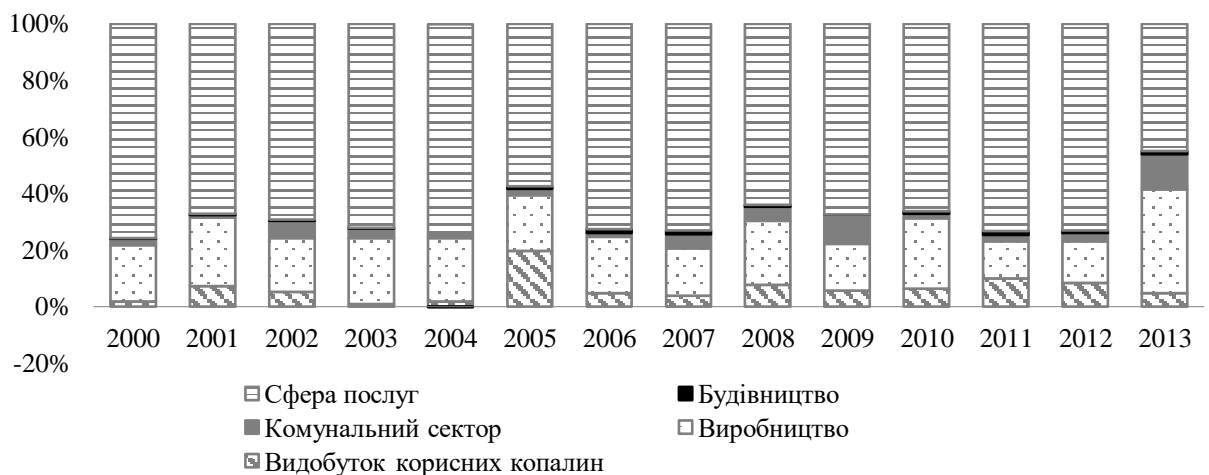

Рис. 2.18. Галузева структура освоєння ПІІ країнами ОЕСР за період з 2000–2013 рр.

Побудовано на основі даних [135]

Вищеописані тенденції свідчать про значний вплив глобальної економічної динаміки на процес формування і використання глобального інвестиційного потенціалу. Що у свою чергу проявляється в зміні структури груп країн-донорів і країн-реципієнтів глобальних інвестиційних потоків. Так, на спадній хвилі глобального економічного циклу (в період з початку 1970-х рр. і до середини 1980-х рр.) відбулася трансформація в розподілі обсягу ПШ між розвиненими країнами Америки та Європи. Зміни в глобальній економічній динаміці в період спадної хвилі (з початку 2000-х рр. і до 2014 р.) спричинили зміни в ландшафті розподілу вхідних ПШ між різними групами країн за рівнем розвитку. Країни, що розвиваються, досягли ключових позицій за обсягами освоєння ПШ і стрімко нарощують обсяги відтоку ПШ. Що дозволяє зробити припущення, що в найближчому десятилітті ця група країн буде визначати подальший хід розвитку світового господарства.

2.3. Оцінка інвестиційного потенціалу країн глобальної економіки на основі інтегрального індексу інвестиційного потенціалу

Проведемо оцінку інвестиційного потенціалу країн глобальної економічної системи на основі запропонованого нами інтегрального індексу інвестиційного потенціалу економічної системи (розділ 1.3). Запропонований алгоритм оцінки інвестиційного потенціалу включає ранжування країн за низкою показників, що характеризують основні складові інвестиційного потенціалу економічної системи, а саме:

- Індекс інвестиційних ресурсів економічної системи;
- Індекс інвестиційної місткості економічної системи;
- Індекс інвестиційних ризиків.

Так, як основною метою цього дослідження є виявлення трансформацій інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи в умовах циклічного розвитку, проведено оцінку інвестиційного потенціалу країн

глобальної економічної системи на кожному з етапів розвитку глобальної економіки в період проходження V циклу Кондратьєва.

Для оцінки виберемо 4 дати проходження економічного циклу: 1980 р., 1990 р., 2000 р., 2015 р. Для кожної дати розрахуємо Інтегральний індекс інвестиційного потенціалу, що дасть можливість визначити ключові зміни, що відбулися в інвестиційному потенціалі глобальної економічної системи за період з 1975 по 2015 рр. (у період проходження V циклу Кондратьєва).

Інтегральний індекс інвестиційного потенціалу окремої економічної системи розраховано як середньозважена оцінка вище описаних агрегованих показників. Агрегований індекс інвестиційних ресурсів (табл. 2.2) розраховано на основі ранжиру за такими показниками, як індекс фінансових ресурсів (додаток В); індекс інформаційно-інноваційних ресурсів (додаток Г); індекс забезпеченості природними ресурсами (додаток Ж) та індекс розвитку людських ресурсів (додаток Д).

Станом на 2015 р. до першої п'ятірки за показником «Індекс фінансових ресурсів» увійшли такі країни, як Сполучені Штати Америки, Китай, Люксембург, Швейцарія та Японія.

До першої п'ятірки за показником «Індекс інформаційно-інноваційних ресурсів» увійшли наступні країни: Німеччина, Сінгапур, Японія, Корея та Китай. Найвищий показник «Експорт інноваційних технологій» припадає на такі країни як Китай з показником в 554,27 млрд дол. США, Німеччина – 185,56 млрд дол. США, Сполучені Штати – 154,35 млрд дол. США, Сінгапур – 130,99 млрд дол. США, Корея – 126,54 млрд дол. США, Франція – 104,34 млрд дол. США, Японія – 91,51 млрд дол. США, Великобританія – 69,42 млрд дол. США та Нідерланди з показником 59,13 млрд дол. США (додаток К).

Найбільша кількість користувачів інтернету спостерігається в Ісландії, Люксембурзі, Норвегії, Данії, Бахреїні, Японії, Нідерландах, Катарі, Фінляндії, Великобританії, Об'єднаних Арабських Еміратах та Швеції (додаток Л). У всіх вище зазначених країнах зі ста осіб більше ніж 90 користуються інтернетом. При цьому у таких країнах, як Бангладеш, Ангола, Ефіопія, Мозамбік, Афганістан та Конго на 100 осіб менше ніж 15 користуються інтернетом.

Таблиця 2.2

Індекс «інвестиційних ресурсів» -ТОП 20 країн

Країна	Інтегральний індекс інвестиційних ресурсів	Країна	Інтегральний індекс інвестиційних ресурсів	Країна	Інтегральний індекс інвестиційних ресурсів	Країна	Інтегральний індекс інвестиційних ресурсів
	1980р.		1990р.		2000р.		2015р.
Сполучені Штати	10,0	Сполучені Штати	10,0	Сполучені Штати	10,0	Китай	10,0
Бруней	5,8	Бруней	5,5	Японія	6,6	Сполучені Штати	9,3
Південна Африка	5,3	Казахстан	5,4	Великобританія	6,2	Кувейт	7,2
Канада	4,5	Норвегія	5,4	Норвегія	5,7	Катар	7,1
Норвегія	4,4	ОАЄ	5,3	Канада	5,6	Німеччина	7,0
ОАЄ	4,3	Південна Африка	5,3	Монголія	5,5	Норвегія	7,0
Великобританія	4,0	Японія	5,0	Німеччина	5,4	Японія	6,9
Австралія	4,0	Оман	5,0	Швейцарія	5,3	Люксембург	6,9
Саудівська Аравія	4,0	Саудівська Аравія	4,8	Нідерланди	5,3	Швейцарія	6,7
Нідерланди	3,9	Узбекистан	4,8	Австралія	5,1	Монголія	6,5
Німеччина	3,9	Швейцарія	4,7	Франція	4,8	Ірландія	6,4
Китай	3,8	Австралія	4,7	Швеція	4,7	Нідерланди	6,4
Швейцарія	3,7	Чилі	4,7	Данія	4,4	Австралія	6,4
Катар	3,7	Німеччина	4,6	Сінгапур	4,4	Канада	5,9
Кувейт	3,4	Монголія	4,6	Чилі	4,3	Сінгапур	5,8
Ямайка	3,3	Катар	4,6	Корея	4,3	ОАЄ	5,8
Швеція	3,3	Намібія	4,5	Люксембург	4,1	Франція	5,7
Японія	3,2	Нігерія	4,5	Туркменистан	4,1	Данія	5,7
Оман	3,0	Конго, респ.	4,4	ОАЄ	4,1	Корея	5,6
Франція	3,0	Швеція	4,2	Бельгія	4,0	Чилі	5,6

Розраховано автором на основі джерел [131, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151]

До першої десятки, за показником «Індекс природних ресурсів», увійшли такі країни: Південна Африка, Туркменістан, Кувейт, Чилі, Австралія, Казахстан, Ірак, Узбекистан, Оман, Російська Федерація. Південна Африка посідає перше місце за показником Рента з видобутку вугілля, % ВВП, з показником 1,33 % від ВВП. Туркменістан з показником 15,2 % від ВВП посідає перше місце у ранжирі за показником «Рента з видобутку природного газу» (додаток П). Також до першої п'ятірки у ранжирі за цим показником входять Катар, Узбекистан, Російська Федерація та Бруней (додаток П).

За показником «Рента з видобутку нафти» перше місце у ранжирі посідає Кувейт, з показником 38,48 % від ВВП. До першої десятки у ранжирі за цим показником входять такі країни: Ірак з показником 28,61 % ВВП, Саудівська Аравія – 22,50 % ВВП, Оман – 20,45% ВВП, Конго – 18,17% ВВП, Об'єднані Арабські Емірати – 11,21 % ВВП, Азербайджан – 11,00 % ВВП, Ангола – 10,75 % ВВП та Алжир – 9,02 % ВВП (додаток Н).

За показником «Рента з видобутку мінералів» станом на 2015р., перше місце у ранжирі посідає Чилі з показником 11,58% від ВВП. Також до першої десятки у ранжирі, за показником «Рента з видобутку мінералів», входять Монголія з показником 6,11 % ВВП, Гана – 5,54 % ВВП, Перу – 5,43 % ВВП, Узбекистан – 4,64 % ВВП, Болівія -4,21 % ВВП, Австралія- 3,83% ВВП, Вірменія- 3,21% ВВП, Марокко – 2,26 % ВВП, Казахстан – 2,21 % ВВП (додаток С).

Найвищий показник «Індекс мережої готовність» станом на 2015 р. у таких країн, як Фінляндія, Сінгапур, Норвегія, Нідерланди, Швеція, Швейцарія, Люксембург, Японія, Великобританія, Сполучені Штати Америки та Данія. (додаток М).

За показником «Індекс інвестиційної міккості», до 20-ти країн з найвищим показником увійшли такі країни: Сінгапур, Швейцарія, Таїланд, Маврикій, Китай, Чеська Республіка, Данія, Угорщина, Німеччина, Бахрейн, Йорданія, Хорватія, Фінляндія, Литва, Малайзія, Грузія, Польща, Сполучені Штати, Гватемала, Люксембург (табл. 2.3).

Індекс «Інвестиційної місткості»

Країна	Інтегральний індекс інвестиційної місткості	Країна	Інтегральний індекс інвестиційної місткості	Країна	Інтегральний індекс інвестиційної місткості	Країна	Інтегральний індекс інвестиційної місткості
	1980 р.		1990 р.		2000 р.		2015 р.
Данія	10,0	Сінгапур	10,0	Катар	10,0	Сінгапур	10,0
Нова Зеландія	9,5	Швейцарія	8,9	Сінгапур	9,7	Швейцарія	9,7
Фінляндія	9,4	Данія	8,9	Ірландія	9,0	Таїланд	9,6
Японія	9,3	Маврикій	8,9	Корея	8,9	Маврикій	9,6
Чилі	9,3	Уругвай	8,7	Маврикій	8,8	Китай	9,6
Маврикій	9,2	Великобританія	8,6	Фінляндія	8,7	Чеська Республіка	9,5
Швеція	9,2	Південна Африка	8,6	Таїланд	8,7	Данія	9,5
Кіпр	9,0	Таїланд	8,6	Швейцарія	8,4	Угорщина	9,5
Нідерланди	8,9	Корея	8,5	Домініканська рес-ка	8,3	Німеччина	9,4
Корея	8,9	Вірменія	8,5	Хорватія	8,2	Бахрейн	9,4
Австрія	8,9	Нова Зеландія	8,5	Данія	8,1	Йорданія	9,4
Еквадор	8,7	Фінляндія	8,4	Малайзія	8,1	Хорватія	9,3
Мексика	8,6	Японія	8,4	Німеччина	8,1	Фінляндія	9,0
Таїланд	8,6	Кіпр	8,4	Південна Африка	8,1	Литва	9,0
Йорданія	8,6	Нідерланди	8,2	Швеція	8,1	Малайзія	9,0
Південна Африка	8,6	Бахрейн	8,2	Люксембург	8,1	Грузія	9,0
Франція	8,5	Барбадос	8,2	Чеська Республіка	8,0	Польща	9,0
Бразилія	8,5	Швеція	8,1	Йорданія	8,0	Сполучені Штати	8,7
Норвегія	8,2	Австрія	8,1	Білорусь	8,0	Гватемала	8,7
Сінгапур	8,1	Йорданія	8,0	Великобританія	7,9	Люксембург	8,7

Розраховано автором на основі джерел [133, 144, 150, 151]

Найвищий показник доданої вартості у виробництві (% від ВВП) відзначено у наступних країнах: Ірландія – 29 % ВВП, Корея – 28 % ВВП, Таїланд – 28 % ВВП, Білорусь – 24 % ВВП, Чеська Республіка – 23 % ВВП, Малайзія – 23 % ВВП, Словаччина – 23 % ВВП, Філіппіни – 22 % ВВП, Індонезія – 22 % ВВП, Німеччина – 21 % ВВП, Китай – 21 % ВВП, Сполучені Штати Америки – 21 % ВВП (додаток Т). Близько 70% та більше від ВВП формується у сфері послуг у таких країнах як Люксембург – 78 % ВВП, Кіпр – 76 % ВВП, Греція – 73 % ВВП, Ліван – 73 % ВВП, Великобританія – 72 % ВВП, Франція – 72 % ВВП, Сінгапур – 71 % ВВП, Швейцарія – 71 % ВВП, Нідерланди – 70 % ВВП, Іспанія – 69 % ВВП, Португалія – 68 % ВВП, Італія – 68 % ВВП, Сполучені Штати Америки – 68 % ВВП, Бельгія – 68 % ВВП (додаток У). До десяти країн з найсприятливішими умовами у сфері оподаткування (за показником «Податкове навантаження, % від комерційного прибутку» (див. Додаток Ф), станом на 2015 р.) увійшли такі країни: Катар – 11 %, Кувейт – 13 %, Бахрейн – 14 %, Саудівська Аравія – 15 %, Об'єднані Арабські Емірати – 15 %, Бруней – 16 %, Грузія – 16 %, Сінгапур – 18 %, Хорватія – 18 %, Вірменія – 20 %, Люксембург – 20 %.

На основі рейтингу «ведення бізнесу», який формує і публікує Всесвітній банк проведемо оцінку інвестиційних ризиків економічних систем. А саме здійснимо ранжирування країн за фактором створення сприятливих умов для ведення бізнесу. Як видно з табл. 2.4, найсприятливіші умови для ведення бізнесу у таких країнах: Нова Зеландія, Данія, Сінгапур, Корея, Великобританія, Сполучені Штати Америки, Норвегія, Швеція, Естонія, Фінляндія, Австралія, Німеччина, Ірландія, Латвія, Австрія, Ісландія, Канада, Литва, Малайзія та Грузія.

До країн з найгіршими умовами для ведення бізнесу відносяться: Пакистан, Бенін, Нігер, Ефіопія, Габон, Алжир, Судан, Ірак, Камерун, Нігерія, Гвінея, Конго, Бангладеш, Ангола, Афганістан, Чад.

Індекс «Ведення бізнесу» станом на 2015 р.

Країна	Показник "Ведення бізнесу"	Коефі- цієнт	Країна	Показник "Ведення бізнесу"	Коефі- цієнт
1	2	3	4	5	6
Нова Зеландія	1	10	Оман	69	7
Данія	2	10	Ботсвана	70	7
Сінгапур	3	10	Південна Африка	72	7
Корея	4	10	Катар	74	6
Великобританія	6	10	Туніс	75	6
Сполучені Штати	7	10	Боснія і Герцеговина	79	6
Норвегія	8	10	Китай	80	6
Швеція	9	10	Україна	81	6
Естонія	11	10	Узбекистан	82	6
Фінляндія	12	9	Гватемала	85	6
Австралія	13	9	Уругвай	89	6
Німеччина	14	9	Албанія	90	6
Ірландія	15	9	В'єтнам	91	6
Латвія	17	9	Тринідад і Тобаго	92	6
Австрія	18	9	Саудівська Аравія	96	5
Ісландія	18	9	Бруней	97	5
Канада	20	9	Кувейт	98	5
Литва	21	9	Філіппіни	99	5
Малайзія	22	9	Непал	100	5
Грузія	23	9	Гондурас	101	5
Португалія	24	9	Парагвай	102	5
Польща	25	9	Домініканська респуб.	103	5
Чеська Республіка	26	9	Намібія	104	5
Нідерланди	27	9	Індонезія	106	5
Франція	28	9	Гана	111	5
Швейцарія	29	9	Кенія	113	4
Словаччина	30	9	Еквадор	114	4
Японія	32	8	Барбадос	115	4
Іспанія	33	8	Аргентина	118	4
ОАЄ	34	8	Йорданія	119	4
Румунія	35	8	Бразилія	121	4
Російська Федерація	36	8	Ліван	122	4
Болгарія	37	8	Нікарагуа	124	4
Бельгія	38	8	Єгипет, Арабська Респ.	126	4
Хорватія	39	8	Камбоджа	128	4
Угорщина	40	8	Індія	131	4
Кіпр	41	8	Мозамбік	134	3
Маврикій	42	8	Берег Слонової Кістки	139	3
Вірменія	43	8	Сенегал	146	3
Італія	44	8	Болівія	147	3
Мексика	45	8	Пакистан	148	3
Таїланд	46	8	Бенін	153	3
Ізраїль	49	8	Нігер	158	2
Білорусь	50	8	Ефіопія	159	2
Казахстан	51	8	Габон	161	2
Колумбія	51	8	Алжир	163	2
Перу	53	7	Судан	164	2
Сербія	54	7	Ірак	166	2
Чилі	55	7	Камерун	167	2

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5	6
Люксембург	57	7	Нігерія	170	2
Греція	58	7	Гвінея	175	1
Коста-Ріка	60	7	Конго респ.	176	1
Азербайджан	61	7	Бангладеш	178	1
Монголія	62	7	Ангола	181	1
Туреччина	63	7	Афганістан	182	1
Ямайка	65	7	Чад	183	1

Розраховано автором на основі джерел [139]

Таким чином, на основі проведеної оцінки інвестиційного потенціалу країн світу на основі Інтегрального індексу інвестиційного потенціалу до групи з високим рівнем інвестиційного потенціалу увійшли 20 країн (табл. 2.5), у тому числі Сінгапур, Сполучені Штати Америки, Ірландія, Корея, Швейцарія, Данія, Великобританія, Німеччина, Канада, Швеція, Фінляндія, Нідерланди, Австралія, Норвегія, Австрія, Малайзія, Естонія, Чеська Республіка, Литва, Люксембург.

Сінгапур посів перше місце з інтегральним коефіцієнтом інвестиційного потенціалу в 7,76. Найвищий показник Сінгапуру був присвоєний за показником інвестиційні ризики з коефіцієнтом 9,9 балів, індекс інвестиційної місткості – 8,14. При цьому індекс інвестиційних ресурсів на середньому рівні – 5,25. Дані показники свідчать про найсприятливіші умови для ведення бізнесу; про наявність та здатність залучення інвестиційних ресурсів, а також про високий рівень розвитку людського капіталу в Сінгапурі. Що виступає об'єктивною оцінкою ефективності політики Сінгапуру в сфері розвитку людського капіталу та стимулюванні інвестиційної активності. Невисокий коефіцієнт індексу інвестиційних ресурсів, перш за все, свідчить про відсутність природних ресурсів (нафта, природний газ, вугілля, мінерали) на території Сінгапуру.

Сполучені Штати Америки (далі США) з показником інтегрального індексу інвестиційного потенціалу в 7,74 бала посідають 2 місце. Така висока оцінка обумовлена високим показником «ведення бізнесу», що свідчить про низкі інвестиційні ризики та сприятливі умови для ведення бізнесу. Також слід зазначити, що США досить високий показник інвестиційної місткості в 7,23, обумовлений викосою долею доданої вартості, що формується в сфері виробництва та послуг.

Інтегральний індекс інвестиційного потенціалу- високий рівень

Країна	Інтегральний індекс інвестиційного потенціалу	Країна	Інтегральний індекс інвестиційного потенціалу	Країна	Інтегральний індекс інвестиційного потенціалу	Країна	Інтегральний індекс інвестиційного потенціалу
	1980р.		1990р.		2000р.		2015р.
Сполучені Штати	10,0	Великобританія	10,0	Сполучені Штати	10,0	Сполучені Штати	10,0
Норвегія	10,0	Швейцарія	9,9	Сінгапур	8,7	Сінгапур	10,0
Сінгапур	9,9	Норвегія	9,9	Великобританія	8,7	Німеччина	9,9
Швеція	9,9	Швеція	9,8	Корея	8,4	Данія	9,5
Данія	9,7	Сінгапур	9,7	Німеччина	8,3	Швейцарія	9,5
Нідерланди	9,6	Японія	9,7	Японія	8,3	Швеція	9,0
Фінляндія	9,5	Австралія	9,5	Данія	8,2	Корея	9,0
Нова Зеландія	9,3	Данія	9,5	Швеція	8,1	Норвегія	9,0
Японія	9,3	Сполучені Штати	9,5	Швейцарія	8,1	Фінляндія	8,9
Південна Африка	9,0	Фінляндія	9,3	Фінляндія	8,0	Нідерланди	8,9
Корея	9,0	Нідерланди	9,2	Нова Зеландія	7,8	Китай	8,7
Франція	8,9	Південна Африка	9,0	Нідерланди	7,8	Великобританія	8,7
Австрія	8,8	Нова Зеландія	9,0	Ірландія	7,8	Австрія	8,6
Австралія	8,6	Франція	8,9	Норвегія	7,7	Австралія	8,6
Чилі	8,5	Корея	8,9	Австралія	7,7	Люксембург	8,5
Конго	8,1	Чилі	8,7	Франція	7,4	Чеська Республіка	8,5
Малайзія	8,1	Австрія	8,6	Австрія	7,3	Ірландія	8,3
Кіпр	7,9	Монголія	8,5	Ісландія	7,3	Малайзія	8,3
Мексика	7,9	Малайзія	8,2	Малайзія	7,2	Естонія	8,2
Маврикій	7,9	Конго	8,2	Катар	7,2	Франція	8,2

Розраховано автором на основі джерел [131-151]

До 20-ти країн з найвищим показником «Інтегральний індекс інвестиційного потенціалу» (табл. 2.6) станом на 1980 р. увійшли такі країни, як Сполучені Штати, Норвегія, Сінгапур, Швеція, Данія, Нідерланди, Фінляндія, Нова Зеландія, Японія, Південна Африка, Корея, Франція, Австрія, Австралія, Чилі, Конго, Малайзія, Кіпр, Мексика та Маврикій.

Станом на 1990 р. склад групи країн з високим рівнем інвестиційного потенціалу майже не змінний у порівнянні з 1980р. До 20-ти країн з найвищим рівнем інвестиційного потенціалу входять Великобританія, Швейцарія, Норвегія, Швеція, Сінгапур, Японія, Австралія, Данія, Сполучені Штати, Фінляндія, Нідерланди, Південна Африка, Нова Зеландія, Франція, Корея, Чилі, Австрія, Монголія, Малайзія, Конго. При цьому вже у 1990 р. відбувається трансформація у ранжирі за даним показником і на перший план виходять такі країни, як Великобританія та Швейцарія, змістивши США та Норвегію на 9 та 3 місця відповідно.

Починаючи з 2000 р., спостерігається ще один етап трансформації «розподілу сил» за рівнем інвестиційного потенціалу серед групи країн з високим рівнем інвестиційного потенціалу, а саме: на перше місце виходять США, друге місце посідає Сінгапур, далі йдуть Великобританія, Корея, Німеччина, Японія, Ірландія, Норвегія, Австралія, Франція, Австрія, Ісландія, Малайзія, Катар.

Станом на 2015 р. до 20-ти країн з найвищим рівнем інвестиційного потенціалу увійшли: Сполучені Штати, Сінгапур, Німеччина, Данія, Швейцарія, Швеція, Корея, Норвегія, Фінляндія, Нідерланди, Китай, Великобританія, Австрія, Австралія, Люксембург, Чеська Республіка, Ірландія, Малайзія, Естонія та Франція.

До країн з найнижчим індексом інвестиційного потенціалу відносяться станом на 1980р. такі країни: Уругвай, В'єтнам, Алжир, Мозамбік, Парагвай, Туркменистан, Барбадос, Камбоджа, Ліван, Ірак, Габон, Берег Слонової Кістки, Нікарагуа, Чад, Нігерія, Ефіопія, Нігер, Афганістан, Екваторіальна Гвінея та Ангола; станом на 2015 р. такі країни як: Болівія, Пакистан, Нігерія, Туркменистан, Бангладеш, Екваторіальна Гвінея, Барбадос, Камерун, Бенін, Сенегал, Габон, Афганістан, Судан, Алжир, Ефіопія, Конго, Нігер, Ірак, Чад та Ангола (табл. 2.6).

Інтегральний індекс інвестиційного потенціалу – найнижчий рівень інвестиційного потенціалу

Країна	Інтегральний індекс інвестиційного потенціалу	Країна	Інтегральний індекс інвестиційного потенціалу	Країна	Інтегральний індекс інвестиційного потенціалу	Країна	Інтегральний індекс інвестиційного потенціалу
	1980 р.		1990 р.		2000 р.		2015 р.
Уругвай	3,4	Боснія і Герцеговина	3,7	Аргентина	3,5	Болівія	4,0
В'єтнам	3,4	В'єтнам	3,6	Бенін	3,4	Пакистан	4,0
Алжир	3,4	Ангола	3,5	Камерун	3,2	Нігерія	3,8
Мозамбік	3,4	Бенін	3,5	Болівія	3,1	Туркменистан	3,8
Парагвай	3,2	Алжир	3,4	Бангладеш	3,0	Бангладеш	3,6
Туркменистан	3,2	Бангладеш	3,4	Гватемала	2,8	Екваторіальна Гвінея	3,5
Барбадос	3,0	Гватемала	3,4	В'єтнам	2,8	Барбадос	3,4
Камбоджа	2,8	Судан	3,2	Судан	2,6	Камерун	3,2
Ліван	2,8	Ефіопія	3,0	Ефіопія	2,6	Бенін	3,2
Ірак	2,7	Чад	3,0	Нігерія	2,3	Сенегал	3,1
Габон	2,4	Парагвай	3,0	Алжир	2,2	Габон	2,9
Берег Слонової Кістки	2,4	Габон	2,8	Конго, респ.	2,2	Афганістан	2,9
Нікарагуа	2,4	Ліван	2,6	Ангола	2,1	Судан	2,8
Чад	2,2	Камбоджа	2,6	Чад	2,1	Алжир	2,7
Нігерія	2,2	Берег Слонової Кістки	2,1	Екваторіальна Гвінея	1,9	Ефіопія	2,6
Ефіопія	1,7	Нікарагуа	2,0	Берег Слонової Кістки	1,9	Конго, респ.	2,5
Нігер	1,6	Ірак	1,9	Габон	1,8	Нігер	2,4
Афганістан	1,3	Нігер	1,5	Ірак	1,5	Ірак	2,3
Екваторіальна Гвінея	1,2	Афганістан	1,0	Нігер	1,3	Чад	1,4
Ангола	1,0	Екваторіальна Гвінея	1,0	Афганістан	1,0	Ангола	1,0

Розраховано автором [131-151]

Більшість країн даної групи розташовані на Африканському континенті. Однак слід відзначити, що країни Азії, які станом на 1980 р. входили до групи країн з найнижчим рівнем інвестиційного потенціалу, а саме В'єтнам, Камбоджа здолали межу та перейшли до групи країн з середнім рівнем інвестиційного потенціалу. Низький показник інвестиційного потенціалу країн африканського континенту обумовлений незначними об'ємами економіки, великим податковим навантаженням, низьким рівнем розвитку людського капіталу, низьким рівнем заощаджень та залучених ПІІ.

Висновки до другого розділу

1. За результатами статистичного аналізу зроблено висновок, що розвиток світової економіки має нелінійний хвилеподібний характер: до кінця 70-х років ХХ ст. спостерігається спадний тренд розвитку світової економіки; у період з кінця 70-х років ХХ ст. і до початку 2000-х років ХХ ст. динаміка світового рівня ВВП знаходиться на висхідному тренді; з початку 2000-х років ХХ ст. і до теперішнього часу спостерігається зниження темпів зростання проаналізованого показника.

2. У ході аналізу встановлено, що основними країнами-драйверами глобального економічного циклу є розвинені країни, у той час як країни, що розвиваються, є найбільш чутливими до змін глобальної економічної кон'юнктури, що проявляється в більш сильних сплесках економічного зростання на стадії підйому світового економічного циклу і більш глибоким спадом показників динаміки ВВП на душу населення цієї групи країн у період стагнації світової економіки.

3. Встановлено, що за період з 1975 по 2015 рр. відбулися глобальні зрушення в структурі розподілу вхідних прямих іноземних інвестицій (ПІІ) між групами країн. Досліджено, що країни, що розвиваються, з кожним роком

нарощували обсяг освоєння вхідних ПШ і в 2015 р. досягли показника в 498,8 млрд. дол. США, що склало 55 % від загальносвітового обсягу вхідних ПШ. Зміна в структурі відтоку ПШ, у порівнянні з динамікою структури притоку ПШ, демонструє деяке відставання в обсягах, які припадають на країни, що розвиваються. Виявлені тенденції свідчать про здатність і все більшу готовність країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою до освоєння ПШ. Однак, вказані групи країн станом на 2014 р. не володіють достатніми інвестиційними ресурсами, які дозволили б сформувати нейтральний нетто-баланс притоку і відтоку ПШ.

4. На основі запропонованого інтегрального індексу інвестиційного потенціалу економічної системи проведено оцінку інвестиційного потенціалу країн світу. Результати цієї оцінки дозволили виділити три групи країн за рівнем інвестиційного потенціалу: країни з високим рівнем інвестиційного потенціалу; країни з середнім рівнем інвестиційного потенціалу та країни з низьким рівнем інвестиційного потенціалу. Станом на 2015 р. до групи країн з високим рівнем інвестиційного потенціалу увійшли наступні країни: США, Сінгапур, Ірландія, Корея, Швейцарія, Данія, Німеччина, Австралія, Великобританія, Канада, Китай, Нідерланди, Швеція, Фінляндія, Норвегія, Малайзія, Австрія, Чехія, Естонія, Люксембург та Об'єднані Арабські Емірати.

5. На основі аналізу рівня інвестиційного потенціалу країн глобальної економічної системи виявлено трансформації у розподілі інвестиційних ресурсів між країнами світу, про що свідчить «інтегральний індекс інвестиційних ресурсів» станом на 1980 р., 1990 р., 2000 р. і 2015 р.; також у розподілі інвестиційної місткості, про що свідчать данні «інтегрального індексу інвестиційної місткості».

Основні результати проведеного дослідження опубліковані в працях [125; 126; 127].

РОЗДІЛ 3

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ АНТИЦИКЛІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

3.1. Інституціональні механізми глобального антициклічного регулювання

Процеси глобалізації істотно впливають на розвиток міжнародної економічної системи: як на вектор розвитку, так і на характер її економічної динаміки. Посилення взаємозв'язків між країнами світу призводить до того, що рішення, прийняті в одних країнах, мають величезний вплив на розвиток усього світового господарства. З одного боку, світова спільнота знаходиться в постійному пошуку напрямку сталого розвитку світового господарства; з іншого боку, кожна конкретна країна прагне до створення сильної економіки, яка дозволить посісти гідне місце на світовій економічній арені. Таким чином, інтереси світового співтовариства загалом і окремих країн зокрема носять різноплановий характер. Однак, як для світової економічної системи, так і для економіки окремих країн і регіонів основним завданням залишається підвищення рівня життя населення, збільшення соціальних стандартів, тривалості та якості життя і т. д.

Формування стратегії розвитку на всіх рівнях економічних систем: окремих регіонів (територій), країн, і всього світового господарства, повинно включати заходи, що спрямовані на управління інвестиційними процесами в умовах циклічного розвитку глобальної економіки.

На цьому етапі розвитку світового господарства існують різні підходи до визначення заходів щодо стабілізації і виходу економіки з кризи. На сучасному етапі розвитку наукової думки і системи макроекономічного регулювання заходи, спрямовані на управління антициклічними процесами групують у

2 категорії: неокейнсіанство і неоконсерватизм. Ключова відмінність у цих підходах полягає в об'єкті впливу. Заходи неокейнсіанського підходу щодо антициклічного управління спрямовані на регулювання сукупного попиту (макроекономічний підхід), у той час як заходи неоконсерватизму спрямовані на регулювання сукупної пропозиції (мікроекономічний підхід). Порівняльний аналіз цих підходів антициклічного регулювання представлений у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Порівняльний аналіз неокейнсіанського і неоконсервативного напрямку регулювання економіки

Ознака	Неокейнсіанська напрямок	Неоконсерватизм
об'єкт стимулювання	сукупний попит	сукупна пропозиція
Інструментарій	Бюджетно-податкова політика: <ul style="list-style-type: none"> • зміна ставки податків; • зміна обсягу витрат; • прискорення / уповільнення темпів амортизації 	Кредитно-грошова політика: <ul style="list-style-type: none"> • зміна процентної ставки; • зміна обсягу кредитних ресурсів
Роль держави	активне втручання	непряме регулювання
Підхід до регулювання	макроекономічний підхід	мікроекономічний підхід
Період активної реалізації	«Велика депресія 1929–1933 рр.»	«Велика рецесія 2007–2009 рр.»

Неокейнсіанський напрямок регулювання економіки базується на поглядах Дж. Кейнса. Саме кейнсіанська революція змінила ставлення до ролі держави в процесі розвитку економіки і визначила його найважливішим макроекономічним регулятором. Дж. Кейнс був першим економістом, який запропонував «заходи стабілізації сукупного попиту, за допомогою яких держава має запобігати тривалим спадам економічної активності» [25].

Ключовим моментом теорії Дж. Кейнса є поняття ефективного попиту. Попит є центральним об'єктом в аналізі і теорії цього напрямку. Тому основні заходи державного управління спрямовані на регулювання сукупного

попиту. Найбільша увага приділяється бюджетно-податковій політиці, за допомогою реалізації таких заходів:

1. Скорочення податкового тягаря шляхом зниження відсотків податків або надання «податкових канікул»;

2. Збільшення державних витрат. Дж. Кейнс вказував на ключову роль зниження інвестицій у розгортанні рецесії: «... головне пояснення кризи потрібно шукати у раптовому падінні граничної ефективності капіталу, яка залежить від некерованої психології ділового світу [25]. Таким чином, зниження інвестицій призводить до мультиплікативного ефекту зниження сукупного попиту і, як результат, знижується сукупний дохід. І саме державні витрати повинні служити стабілізуючим фактором, який заміщає зниження інвестицій і стимулює сукупний попит;

3. Проведення політики прискорення амортизації. Основний ефект цього заходу полягає в збільшенні норми списання основного капіталу, що впливає на збільшення сукупного попиту на сучасні засоби праці і тим самим породжує зростання виробництва цієї сфери і пов'язаних з ним галузей економіки.

Таким чином, у результаті проведення цих заходів на стадії рецесії і стагнації економіки, при збільшенні бюджетного дефіциту (за рахунок зниження податкових надходжень з одного боку і зростання державних витрат з іншого боку) відбувається стимулювання сукупного попиту, що призводить до стимулювання і зростання виробництва. За допомогою чого знижується рівень безробіття.

На етапі пожвавлення і підйому економіки реалізується політика стримування шляхом підвищення податків, скорочення державних витрат і впровадження жорстких лімітів у сфері амортизаційних відрахувань.

Згідно з підходом неоконсерваторів заходи антициклічного державного регулювання необхідно реалізовувати через механізми кредитно-грошової політики. В умовах низької кон'юнктури проводиться політика кредитно-грошової експансії шляхом:

1. Збільшення грошової маси – при зростанні інфляції споживачі, усвідомлюючи знецінення грошей, збільшують свої витрати, намагаючись

отримати більший ефект від вкладень, що призводить до збільшення граничної схильності до споживання;

2. Зниження процентної ставки – за рахунок можливості використання дешевих кредитів підприємці збільшують свій попит на інвестиційні товари і тим самим здійснюють вплив на ріст виробництва і даної сфері; у той же час, заощадження домогосподарств, перетікають з банків у фінансові інструменти підприємств, забезпечуючи ріст ділової активності і зниження безробіття.

У період поживлення і підйому ділової активності реалізується політика грошово-кредитної рестрикції:

1. Зростання процентної ставки – ці заходи призводять до зростання вартості кредитів і, як наслідок, до зниження попиту на інвестиційні товари; домогосподарства віддають перевагу банківським депозитам, процентні ставки з яких також зростають; підприємці також схильні отримати частину прибутку за рахунок розміщення грошових коштів на депозити, ніж вести підприємницьку діяльність;

2. Стиснення грошової маси – за допомогою скорочення кредитних ресурсів.

Таким чином, антициклічне регулювання можна охарактеризувати як комплекс заходів, що включають у себе:

- діагностику ринкової кон'юнктури;
- виявлення конкурентних переваг на стадії експансії;
- реалізацію заходів щодо посилення конкурентних переваг;
- виявлення диспропорцій, які можуть сигналізувати про зміну тренда економічного циклу;
- реалізацію заходів спрямованих на купірування циклічних криз на стадії спаду;
- реалізацію стабілізуючих заходів на етапі проходження дна економічного циклу.

Аналізуючи різні підходи до визначення ролі та функцій держави в процесі антициклічного регулювання, можна виділити основні напрямки економічної думки (рис. 3.1).

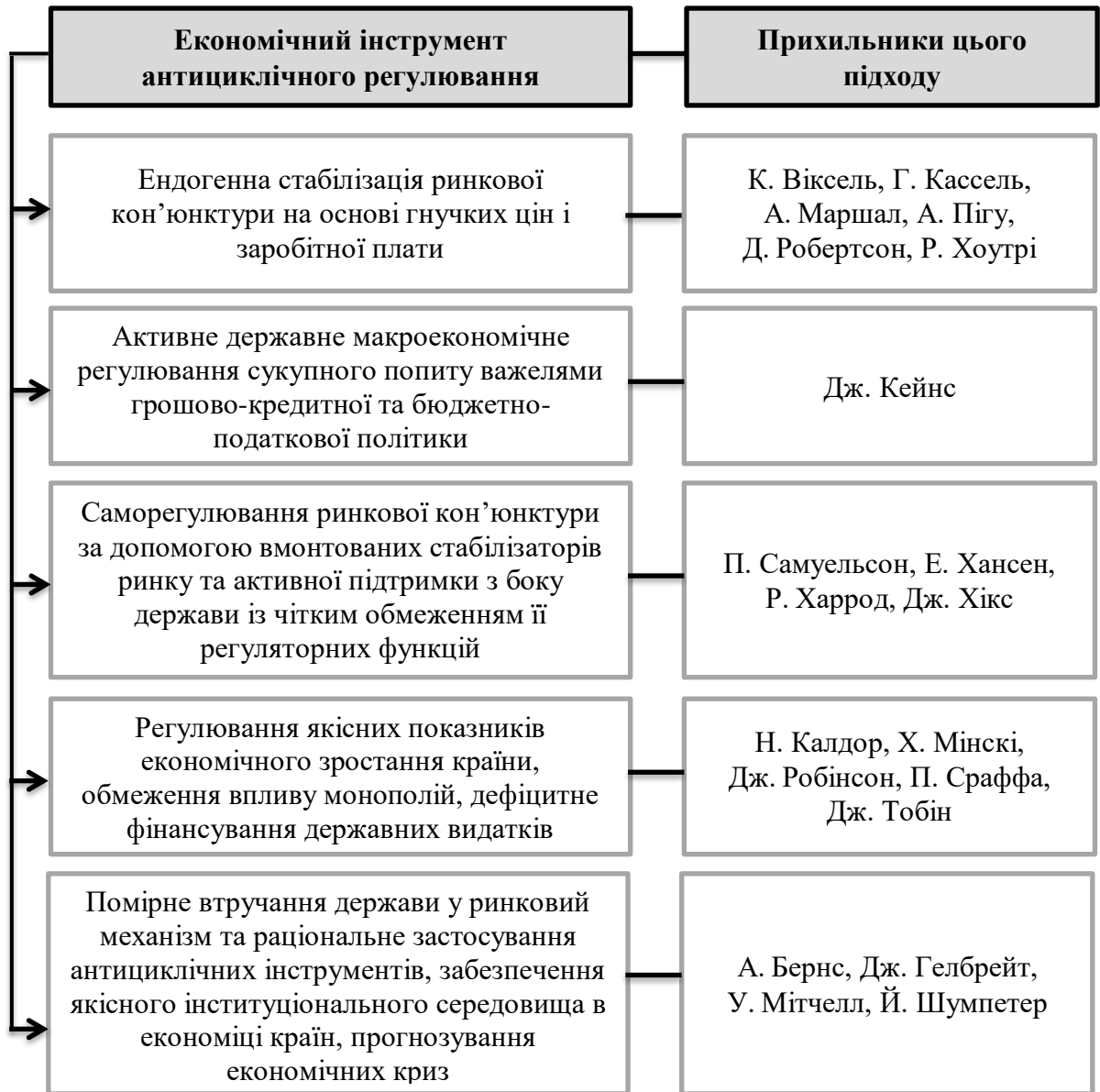

Рис. 3.1. Типологізація антициклічної політики за визначальними критеріями впливу.

Побудовано на основі джерела [61]

Представники неокласичної концепції (К. Віксель, Г. Кассель, А. Маршал, А. Пігу, Д. Робертсон, Р. Хоутрі) вважають, що стабілізація ринкової кон'юнктури повинна здійснюватися за рахунок внутрішніх стабілізаторів національної економічної системи на основі гнучких цін та заробітної плати.

На думку представників кейнсіанської теорії антициклічного регулювання, держава має відігравати ключову роль у процесі стабілізації економіки за рахунок здійснення ефективної бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики. При цьому бюджетно-податкова політика має відігравати ключову роль, а грошово-кредитна – допоміжну роль.

Неокейнсіанська школа, в особі П. Самуельсона, Е. Хансена, Р. Харрода, Дж. Хікса, робить акцент на саморегулюванні економічної системи за рахунок вмонтованих стабілізаторів та завдяки підтримці держави, яка у свою чергу має досить обмежену регуляторну функцію.

Наполягають на регулюванні якісних показників економічного росту національної економічної системи представники посткейнсіанської концепції. Н. Калдор, Х. Мінські, Дж. Робінсон, П. Сраффа, Дж. Тобін вважають, що державне регулювання повинно бути сконцентроване на заходах регулювання впливу монополій та регулюванні ендегенних факторів розвитку економіки, у тому числі і за рахунок дефіцитного фінансування державних видатків.

Дотримуються думки щодо помірної функції держави вчені неоліберального напрямку економічної думки. Основна роль держави проявляється в формуванні та забезпеченні інституціонального середовища в національній економічній системі, прогнозуванні економічних циклів і т.д.

Проаналізуємо досвід антициклічного регулювання в зарубіжних країнах, що дозволить виявити основні переваги використовуваних моделей антициклічного регулювання економіки, а також визначити слабкі сторони і помилки, які були допущені під час здійснення політики антициклічного регулювання провідними країнами світу.

Особливий інтерес представляє трансформація підходів антициклічного регулювання в період «Великої депресії 1929–1930 рр.» та в період глобальної фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр.

У період «Великої депресії 1929–1930 рр.» заходи антикризового регулювання США були побудовані на основі принципів, сформованих

Дж. Кейнсом. Основні заходи, які були реалізовані, полягали в наступному [83, 165]:

- боротьба проти безробіття шляхом організації громадських робіт;
- підвищення цін на сільськогосподарські продукти шляхом скорочення субсидованого державою скорочення виробництва;
- зниження тягара боргів на 40 % шляхом знецінення долара;
- порятунок кредитної системи шляхом гарантування вкладів державою (підвищення граничної схильності у заощадження – розширення можливостей інвестування);
- сприяння створенню монополій. В умовах кризового падіння цін тільки великі підприємства зберігають можливість отримання прибутку за рахунок скорочення витрат виробництва.

Криза, що охопила світове господарство в кінці 2000-х рр., ознаменувалася найбільшою кризою за період, починаючи з часів Другої світової війни. У науковій літературі ця криза отримала назву «Великої рецесії», що було обумовлено декількома причинами. По-перше, масштабами і глибиною спаду в економіці (за аналогією з «великою депресією 1929–1932 рр.»). По-друге, через те, що криза бере свій початок, «стартує» в США, а вже потім поширюється на економіки інших країн. Державне регулювання, спрямоване на подолання наслідків глобальної фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр., полягало в реалізації таких заходів:

- масштабна допомога фінансовому сектору економіки та найбільшим корпораціям шляхом «Порятунку» державою системно значущих компаній за допомогою викупу боргів, «токсичних активів», викупу частки компаній, націоналізації активів;
- реалізація монетарного стимулювання економіки;
- заохочення і стимулювання технологічних змін і перебудови національних економік (у США ці заходи отримали назву «політики реіндустріалізації»);

- збільшення ролі міждержавних і міжнародних угод в процесі здійснення антикризової політики. здійснення координації заходів, які спрямовані на стабілізацію економіки серед країн G-20 і G-8.

- реалізація бюджетно-податкової політики.

Розвинені країни світового господарства у ході реалізації антикризового управління економікою в період кризи 2008-2009 рр., у першу чергу використовували інструменти монетарного антикризового управління у вигляді зміни процентної ставки і здійснення операцій на відкритому ринку. Федеральна Резервна Система (далі ФРС) США в грудні 2008 р знизила рівень ставки по федеральних фондах до 0–0,25 % річних. Європейський центральний банк також активно здійснював заходи щодо реалізації монетарного регулювання економіки, у т. ч., і двоетапне зниження процентної ставки: з 2008–2009 р і з 2011–2015 р.

Ще одним інструментом, який використовували практично всі центральні банки розвинених країн світу, стало розширення кількості цінних паперів, що приймаються під забезпечення при здійсненні операцій на відкритому ринку.

Як зазначає колектив авторів Некипелов і Головін: «незважаючи на численні заходи, спрямовані на збільшення грошової пропозиції і допомогу окремим системоутворюючим фінансовим інститутам, антикризова грошово-кредитна політика провідних країн не змогла подолати зниження сукупного попиту і спаду виробництва».

Тому другим етапом реалізації антикризової політики Федеральної резервної системи США, Європейського центрального банку, Банку Англії, Банку Японії і інших Центральних банків розвинених країн та країн, що розвиваються, став інструментарій нетрадиційної грошової політики. Ці нетрадиційні заходи включали методи кількісного і кредитного пом'якшення, а також у словесних інтервенціях.

Федеральна резервна система США з метою «оздоровлення» ситуації на кредитному ринку в березні 2009 р здійснила запуск програми кількісного пом'якшення. За допомогою цього заходу ФРС США протягом 6

місяців придбала «нездорові активи» на суму в 300 млрд. дол. США. У зв'язку з тим, що темпи і обсяги відновлення економіки були недостатніми ФРС США в 2010 році прийняла рішення про необхідність проведення ще однієї операції з оздоровлення економіки шляхом викупу «нездорових активів» ще на 600 млрд. дол. США. Третій етап оздоровлення економіки США шляхом кількісного пом'якшення носить перманентний характер, починаючи з вересня 2012 р.: ФРС США щомісячно викупує цінні папери приватного сектору на 40 млрд дол. США.

Використання заходів нестандартного монетарного інструментарію Європейським центральним банком було менш активним, у порівнянні з ФРС США. Однак, слід зазначити, що Європейський центральний банк у період кризи 2008-2009 рр. і в посткризовий період застосовував такий інструмент державного регулювання, як операції з надання цільової адресної ліквідності, програм покупки забезпечених банківських гарантій, програм викупу середньострокових і короткострокових державних облігацій. Так, на початку 2015 року європейський центральний банк здійснив запуск викупу облігацій на загальну суму 1,1 трлн євро, термін дії яких закінчується у вересні 2016 року.

Таким чином, порівняльний аналіз нетрадиційної грошової політики, спрямованої на антикризове регулювання економіки в США і Європейському союзі демонструє певний ряд відмінностей в інструментарії, який використовували ці країни в період «великої рецесії». Антикризова політика США більш активно використовувала інструмент кількісного пом'якшення з метою «оздоровлення економіки», зниження рівня безробіття і стимулювання виробництва. Ключовим інструментом нетрадиційної грошової політики європейського центрального банку виступили програми кредитного пом'якшення. Як результат, за період з 2008 по 2014 роки баланс ФРС США виріс до 4,5 трлн дол. США, у той час як баланс Європейського центрального банку становить близько 2,3 трлн дол. США станом на 2014 р.

Центральний банк Японії спрямував заходи антикризової політики 2008–2009 років на утримання економіки на плаву, «перечікуючи» падіння

міжнародних ринків. Ця позиція Центрального Банку Японії була пов'язана з досить високим рівнем споживання всередині країни, що обмежувало інструментарій стимулювання сукупного попиту. Тому одним з заходів, які реалізувала Японія, було виділення державної допомоги країнам Азії з метою стимулювання зовнішнього попиту. Крім того, частина державних витрат була спрямована на розвиток інфраструктури, розширення внутрішнього попиту і зниження рівня залежності від попиту на американську продукцію. Загальний пакет державних витрат, спрямованих на стимулювання внутрішнього попиту, склав близько 750 млрд. дол. США. Ці витрати включали в себе наступне:

- допомогу малим і середнім підприємствам у вигляді гарантій по банківським кредитам;
- виділення кредитів фірмам, які не можуть купити валюту для торгових операцій;
- допомога населенню;
- введення податкових пільг на успадкування та дарування;
- зниження тарифів на проїзд швидкісними автомобільними дорогами і т.д.

На окрему увагу заслуговують заходи антикризового управління в період «Великої рецесії», які здійснювалися на пострадянському просторі, зокрема в Російській Федерації. Слід зазначити, що заходи, які проводяться Банком Росії, істотно відрізнялися від заходів, що здійснювалися західними країнами. Ці тенденції були обумовлені, в першу чергу, проциклічною монетарною політикою Російської Федерації. Банк Росії в період кризи 2008-2009 рр. і в посткризовий період сконцентрувався на вирішенні двох глобальних завдань:

- боротьба з інфляцією;
- боротьба з девальвацією курсу національної валюти (рубля).

Ці заходи були реалізовані за допомогою посилення грошової політики.

Глобальна фінансово-економічна криза 2008–2009 рр. не вчинила істотного впливу на банківську систему Китаю. Основний відтік капіталу в результаті цієї кризи припав на Уряд КНР, державні банки і корпорації. Основний негативний

вплив глобальної фінансово-економічної кризи кінця 2000-х рр. довелося відчуту реальному сектору економіки Китаю, ускладнивши ситуацію в ряді галузей промисловості, які були пов'язані з будівельним комплексом або орієнтовані на експорт. Зокрема, постраждали металургійна галузь, виробництво цементу і скла, виробництво іграшок і текстильна промисловість, а також підприємства, що функціонують у галузі інформаційних технологій.

Основною рисою антикризового регулювання економіки Китаю стали заходи, спрямовані на розширення внутрішнього споживання, яке повинно компенсувати скорочення обсягу зовнішніх ринків Китаю та заходи, спрямовані на підтримку ключових експортних галузей. До периметру ключових заходів макроекономічного регулювання входило:

- Відмова від сформованої в умовах «інвестиційного перегріву» політики стримування банківських кредитів;
- Перерозподіл банківського кредитування на користь дрібного і середнього бізнесу шляхом посилення контролю за великими інвестиціями в інфраструктуру, а також одночасного ослаблення контролю за кредитами для дрібних і середніх підприємств;
- Прискорене скорочення експортних податків для трудомістких виробництв (одяг, іграшки).

Вищеописані тенденції дозволяють зробити висновок про трансформацію механізмів антициклічного регулювання, які реалізовували країни-лідери в період «Великої депресії 1929–1933 рр.» та в період «Великої рецесії 2007–2009 рр.». Як у першому, так і в другому варіанті кризи джерелом стали фінансові операції, які здійснювалися в США, а потім шляхом поширення по каналах економічних взаємозв'язків були «перенесені» в економіки інших країн. У період «Великої депресії» при виборі інструментарію антициклічного регулювання пріоритет був наданий бюджетно-податковому регулюванню. У період «Великої рецесії» основні заходи щодо регулювання економіки здійснювалися шляхом проведення кредитно-грошової політики. Також слід зазначити, що в період спаду економіки 1929-1933 рр. не були реалізовані

заходи, спрямовані на запобігання зниженню економічної динаміки; макроекономічне регулювання носило запізнілий характер і було спрямоване на стимулювання створення умов для виходу зі стану рецесії.

Аналізуючи досвід проходження глобальної економічної кризи 2007–2009 рр. Китаєм, можна зробити висновок про те, що національною економічною системою Китаю було створено запас міцності, який дозволив пройти певний період з найменшими втратами і вийти з цієї кризи вже в новій ролі - у ролі країни, яка формує фундамент напрямку глобального економічного розвитку світового господарства.

Також, слід зазначити, що в період кризи 2007–2009 рр. і в посткризовий період спостерігається єдність у заходах з регулювання економіки, які здійснювали провідні країни.

Однак, незважаючи на досить великий інструментарій, який був застосований провідними країнами щодо виходу економіки з кризи «Великої рецесії», слід зазначити відсутність єдиного наднаціонального механізму моніторингу динаміки розвитку світового господарства і відсутність ефективного механізму здійснення антициклічного регулювання розвитку світового господарства.

На нашу думку, система макроекономічного антициклічного регулювання економіки повинна включати в себе узгоджений механізм наднаціонального і національного управління. Необхідність регулювання циклічних процесів розвитку на наднаціональному рівні обумовлена такими факторами:

- глобалізаційні процеси давно вийшли за рамки і можливості національного регулювання;
- регіоналізація світового господарства сприяє формуванню сил, які виходять за рамки існуючих систем регулювання;

На рис. 3.2 представлена система антициклічного регулювання, з урахуванням існуючих вимог глобальної економічної системи. Основними елементами цієї системи антициклічного регулювання виступають дві підсистеми: антициклічного регулювання на наднаціональному рівні і антициклічного регулювання на рівні національної економіки.

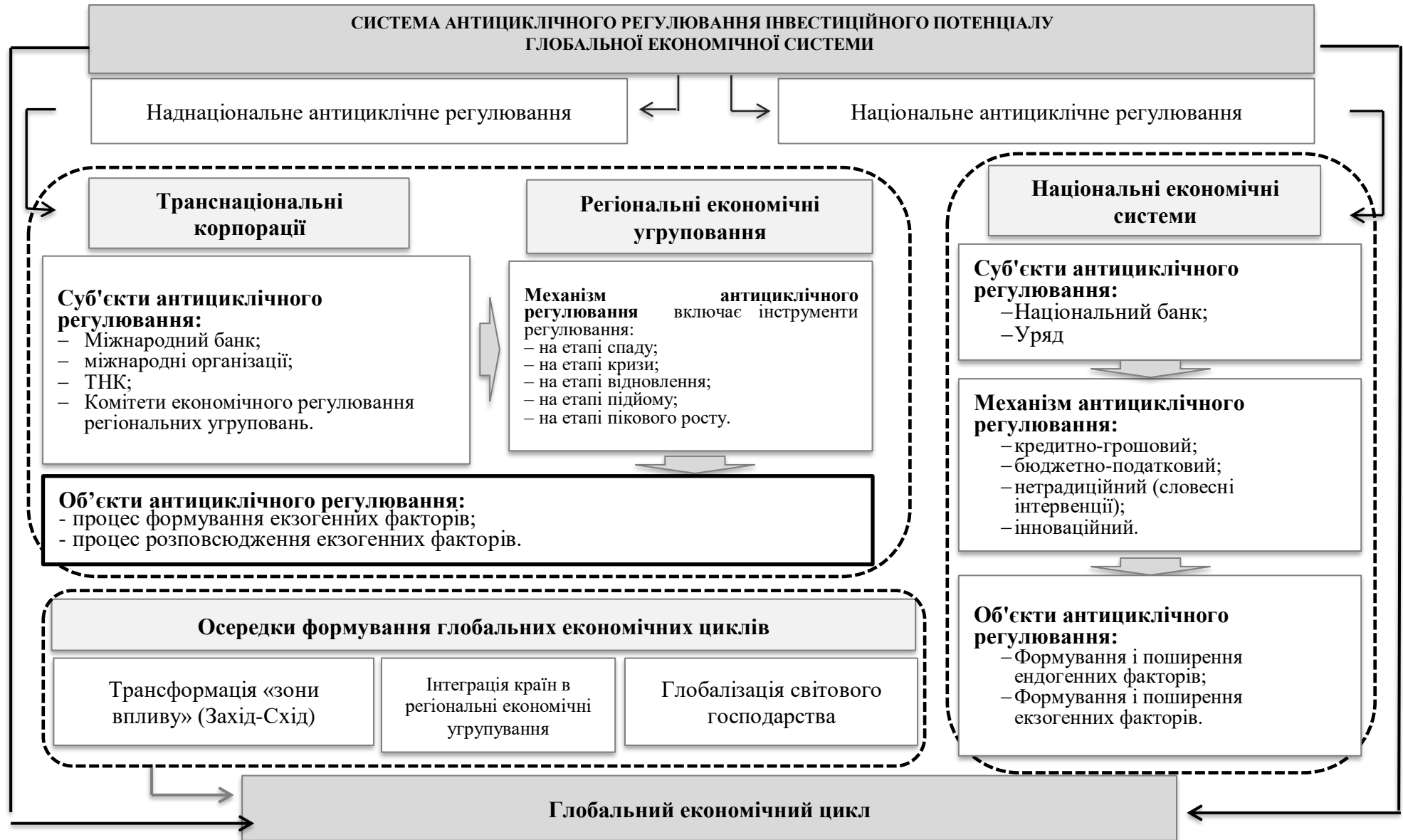

Рис. 3.2. Система антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи

Побудовано автором

Система наднаціонального антициклічного регулювання спрямована на регулювання процесу формування та поширення екзогенних факторів глобальних економічних циклів. Що може бути реалізовано шляхом моніторингу і виявлення асиметрій у розвитку світового господарства.

Суб'єктами антициклічного регулювання на цьому рівні виступають:

- Міжнародний банк;
- Міжнародні економічні організації;
- Транснаціональні корпорації;
- Комітети економічного розвитку регіональних угруповань.

Таким чином, основним завданням системи наднаціонального антициклічного регулювання є:

- виявлення і стримування асиметрій глобального економічного розвитку;
- виявлення та усунення основних каналів поширення циклічних процесів у рамках світового господарства;
- стимулювання створення технологічного запасу міцності на протипагу виникаючій асиметрії розвитку глобальної економіки;
- стимулювання розвитку системи конкурентних переваг на рівні окремих регіонів і галузей, що дозволить згладжувати циклічні спади і рецесії в одних галузях шляхом завчасно підготовленої бази в розвитку інноваційних галузей економіки ;
- створення глобального стабілізаційного фонду для підтримки економічних систем під час кризи і стимулювання попиту у процесі виходу зі стану дна.

Система національно регулювання циклічних процесів повинна бути спрямована як на виявлення і регулювання циклічних процесів «привнесених із зовні», так і на виявлення та регулювання циклічних процесів, що формуються всередині національної економіки.

Існуюча практика антициклічного регулювання демонструє недостатність реалізації одностороннього інструментарію. Тому, розвинені країни

застосовують комплексний підхід до регулювання економіки, використовуючи інструменти податково-бюджетного, кредитно-грошового механізму, словесні інтервенції, стимулювання інноваційної діяльності.

Необхідними елементами системи антициклічного регулювання є заходи, спрямовані на формування запасу технологічної та фінансової міцності. Дані резерви забезпечують згладжування економічних спадів і є основою для виходу зі стану рецесії. Запас технологічної міцності формується за допомогою стимулювання оновлення засобів виробництва. З метою забезпечення максимальної ефективності продуктивності праці (показник ефективності використання трудових і часових ресурсів) і віддачі на вкладений капітал. Інструментом створення технологічної міцності є капіталовкладення в оновлення основних фондів і розширення виробництва. Стимулювання інвестиційної діяльності повинно здійснюватися з використанням повного комплексу інструментів: адміністративних, економічних, інституційних та інформаційних (рис. 3.3).

Рис. 3.3. Інструменти стимулювання інвестиційної діяльності

Комплекс адміністративних інструментів включає в себе сукупність способів прямого впливу на діяльність економічних суб'єктів, з метою формування і реалізації інвестиційної стратегії розвитку держави, регіону, регіонального об'єднання і т.д. До цього типу інструментів стимулювання інвестиційної активності належать:

- нормативно-правові акти (закони, накази і т.д.);
- регламентуючі документи двостороннього характеру (угоди про співпрацю і т.д.);
- документи рекомендаційного та роз'яснювального характеру (пропозиції і т.д.) .

Реалізація адміністративного інструментарію стимулювання інвестиційної діяльності передбачає формування сприятливого середовища для залучення і освоєння інвестиційних ресурсів, у тому числі за рахунок зниження адміністративних бар'єрів.

Економічні інструменти стимулювання інвестиційної діяльності включають методи управлінського впливу, спрямовані на економічні інтереси суб'єктів економічної діяльності. Інструменти економічного характеру включають у себе:

- податковий механізм;
- кредитний механізм;
- субсидіювання та надання дотацій.

Податковий механізм стимулювання інвестиційної діяльності передбачає зниження податкового навантаження шляхом надання податкових пільг, у т.ч. за рахунок надання податкових канікул або розстрочок по сплаті податків, звільнення від частини податків, зниження ставок оподаткування тощо.

Кредитний механізм включає в себе надання кредитних ресурсів за пільговими ставками кредитування; надання канікул зі сплати відсотків і тіла кредиту та ін.

Інституційний інструментарій стимулювання інвестиційної активності полягає в створенні і розвитку інститутів (організацій) з управління інвестиційною діяльністю. Основним завданням цих структур є розробка стратегії інвестиційної діяльності окремих економічних систем, моніторинг існуючих інвестиційних проектів, створення інфраструктури інвестиційного ринку на рівні конкретної економічної системи, а також координація дій економічних суб'єктів у процесі здійснення інвестиційної діяльності.

Одними з найважливіших інструментів стимулювання інвестиційної діяльності виступають інформаційні методи впливу. Ця група інструментів включає в себе: створення інформаційних інтернет-ресурсів (наприклад, інвестиційних порталів), надання інформації через ЗМІ, словесні інтервенції представників міжнародних і регіональних організацій, органів державної влади і т.д. Інформаційні інструменти стимулювання інвестиційної діяльності створюють доступ до інформації і тим самим дозволяють активізувати інвестиційну діяльність економічної системи.

Також слід зазначити, що національна система антициклічного регулювання повинна змістити систему запізненого регулювання на систему випереджального регулювання.

3.2. Моделювання інвестиційних детермінант глобального антициклічного регулювання

Використовуючи кореляційно-регресійний аналіз, серед основних чинників впливу на динаміку притоку ПІІ відібрали наступні: внутрішній валовий продукт, банківські депозити, експорт товарів і послуг, витрати на кінцеве споживання домашніх господарств. Динаміка притоку ПІІ за період з 1985–2015 рр. та динаміка ВВП, банківських депозитів, експорту товарів і послуг, витрат на кінцеве споживання домашніх господарств за аналогічний період представлена у додатку Х та додатку Ц. Аналіз проведемо, використовуючи дані за період з 1991–2015 рр.

Припустимо, що між даними величинами існує лінійний взаємозв'язок, визначимо коефіцієнти рівняння регресії. Для цього скористаємося пакетом EViews (рис. 3.4).

Лінійне рівняння множинної регресії можна бачити на рис. 3.5.

View	Proc	Object	Print	Name	Edit+/-	CellFmt	Grid+/-	Title	Comments+/-
1		Dependent Variable: Y							
2		Method: Least Squares							
3		Date: 05/03/16 Time: 08:58							
4		Sample: 1985 2015							
5		Included observations: 31							
7		Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.			
9		X1	0.161736	0.026888	6.015216	0.0000			
10		X2	-0.106404	0.029829	-3.567104	0.0014			
11		X3	0.372617	0.065766	5.665799	0.0000			
12		X4	-0.266497	0.056573	-4.710646	0.0001			
13		C	-2.84E+12	5.70E+11	-4.978256	0.0000			
15		R-squared	0.929455	Mean dependent var	1.03E+12				
16		Adjusted R-squared	0.918602	S.D. dependent var	8.87E+11				
17		S.E. of regression	2.53E+11	Akaike info criterion	55.49798				
18		Sum squared resid	1.66E+24	Schwarz criterion	55.72926				
19		Log likelihood	-855.2186	Hannan-Quinn criter.	55.57337				
20		F-statistic	85.64023	Durbin-Watson stat	1.504608				
21		Prob(F-statistic)	0.000000						

Рис.3.4. Визначення коефіцієнтів лінійної регресії методом найменших квадратів

Equation: EQ09 Workfile: WB_N_19::Untitled\

View	Proc	Object	Print	Name	Freeze	Estimate	Forecast	Stats	Resids
Estimation Command:									
=====									
LS Y X1 X2 X3 X4 C									
Estimation Equation:									
=====									
Y = C(1)*X1 + C(2)*X2 + C(3)*X3 + C(4)*X4 + C(5)									
Substituted Coefficients:									
=====									
Y = 0.161736209314*X1 - 0.106404409664*X2 + 0.372617112364*X3 - 0.26649650755*X4 - 2.83654293429e+12									

Рис. 3.5. Рівняння множинної регресії

де залежна змінна y – приплив ПІ (млрд. дол.), незалежні змінні, або регресори:

x_1 – залежна змінна y – приплив ПІ (млрд. дол.), незалежні змінні, або регресори: внутрішній валовий продукт (млрд. дол.)

x_2 – банківські депозити (млрд. дол.)

x_3 – експорт товарів і послуг (млрд. дол.)

x_4 – витрати на кінцеве споживання домашніх господарств (млрд. дол.).

Випадкове відхилення для коефіцієнта при змінній x_1 становить 0,027; при змінній $x_2 - 0,03$, $x_3 - 0,066$, $x_4 - 0,57$, для вільного члена $- 5,7 \cdot 10^{11}$.

Множинний коефіцієнт детермінації дорівнює: $R^2 = 0,9295$. Це означає, що дисперсія результативної ознаки y , пояснюється на 92,95% впливом змінних x_1, x_2, x_3, x_4 . Тобто зміна припливу ПШ на 92,95% пояснюється впливом вказаних факторів, а 7,05 % дисперсії U пояснюється впливом інших, не врахованих у моделі факторів. Множинний коефіцієнт кореляції дорівнює: $R = 0,9641$. Близькість цих коефіцієнтів до 1 говорить про досить тісний зв'язок між результативною ознакою і змінними моделі. Скоригований на втрату ступенів свободи коефіцієнт множинної детермінації дорівнює $\text{Adjusted } R^2 = 0,9186$.

Спостережуване значення F-критерія Фішера:

$$F = \frac{R^2}{1 - R^2} \cdot \frac{n - m - 1}{m}, \quad (3.1)$$

де n – кількість даних;

m – кількість оцінюваних параметрів.

Тобто:

$$F = 85.64 \quad (3.2)$$

Порівнюємо з табличним, при рівні значущості $\alpha = 0,05$ і ступенями свободи $k_1 = m = 4$; $k_2 = n - m - 1 = 26$. По таблиці значень критерія Фішера визначаємо $F_{tab}(0,05; 4; 26) = 2,74$. І оскільки спостережуване значення перевищує табличне, робимо висновок про статистичну значущість рівняння регресії, з надійністю не менше 95%. Рівень значущості моделі $p < 0,0000$. Тобто, модель адекватна.

Перевіримо значущість коефіцієнтів регресії. Для цього фактичні значення t -статистик порівняємо з табличним, при рівні значущості $\alpha = 0,05$ і числі ступенів свободи $k = n - m - 1 = 26$. За таблицею значень критерію

Стьюдента визначимо $t_{tab}(0,05; 26) = 2.0555$. З рис. 3.4 неважко бачити, що фактичні значення t -статистик дорівнюють:

$$t(a_1) = 6.02; t(a_2) = -3.57; t(a_3) = 5.67, t(a_4) = -4.71 \quad (3.3)$$

Оскільки всі спостережувані значення t -статистик за абсолютним значенням перевищують табличне значення (або рівень значущості P для всіх коефіцієнтів регресії менший за $0,05$), можна зробити висновок про те, що оцінки всіх коефіцієнтів є статистично значущими, з надійністю не менше 95% . Отже, алгоритм регресійного аналізу привів нас до економетричної моделі, що містить максимальне число значущих коефіцієнтів регресії.

Досліджуємо ступінь кореляційної залежності між змінними. Для цього побудуємо кореляційну матрицю (рис. 3.6).

	A	B	C	D	E	F
1	Y	X1	X2	X3	X4	
2						
3	Y	1.000000	0.907957	0.864917	0.907536	0.893774
4	X1	0.907957	1.000000	0.580631	0.573757	0.587013
5	X2	0.864917	0.580631	1.000000	0.572388	0.578959
6	X3	0.907536	0.573757	0.572388	1.000000	0.493972
7	X4	0.893774	0.587013	0.578959	0.493972	1.000000
8						

Рис.3.6. Кореляційна матриця

З кореляційної матриці (рис.3.6) видно, що між змінними x_i і x_j , $i, j = \overline{1,4}$ спостерігаються достатньо великі значення коефіцієнта кореляції, що може свідчити про наявність мультиколінеарності. Але ми вирішили залишити всі змінні з теоретичних та економічних міркувань.

Для перевірки залишків на нормальність розподілу скористаємося статистикою Жака-Бера (рис.3.7).

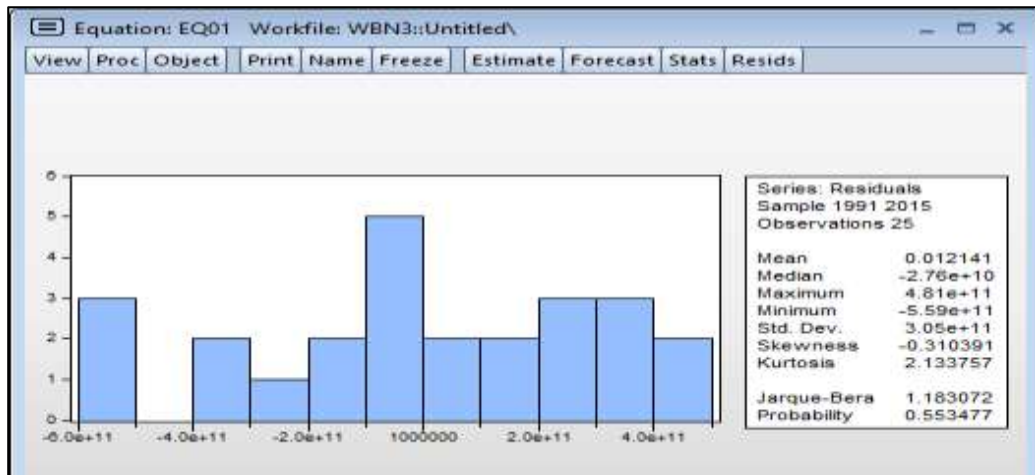

Рис.3.7. Гістограма залишків рівняння множинної регресії

Як випливає з наведеної таблиці, $P=0,5535 > 0,05$. Це дозволяє не відкидати гіпотезу про нормальний розподіл залишків. Розподіл помилок не суттєво відрізняється від нормального.

Перевіримо залишки на наявність автокореляції. Для цього випишемо з рис. 3.4 значення статистики Дарбіна-Уотсона.

$$DW = 1,505 \quad (3.4)$$

За таблицею значення статистик Дарбіна-Уотсона d_L і d_U та при 5% -му рівні значущості, визначаємо точки для $m = 4$, $n = 31$:

$$d_L = 1,160, d_U = 1,735 \quad (3.5)$$

Оскільки $d_L = 1,160 < DW = 1,505 < d_U = 1,735$, то нульова гіпотеза про відсутність автокореляції не може бути ні прийнята, ні відхилена.

Перевіримо наявність автокореляції, використовуючи тест Бреуша-Годфрі. Тест заснований на наступній ідеї: якщо є кореляція між сусідніми спостереженнями, то природно очікувати, що в рівнянні

$$e_t = \rho_1 \cdot e_{t-1} + \rho_2 \cdot e_{t-2} + v_t, \quad t = 1, \dots, n, \quad (3.6)$$

(де e_t — залишки регресії, отримані звичайним методом найменших квадратів), коефіцієнт ρ буде значимо відрізнятися від нуля.

Результати тесту представлені на рис. 3.8.

View	Proc	Object	Print	Name	Edit+/-	CellFmt	Grid+/-	Title	Comments+/-
1				Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test:					
2									
3				F-statistic	0.770615			Prob. F(2,24)	0.4738
4				Obs*R-squared	1.870627			Prob. Chi-Square(2)	0.3925
5									
6									
7				Test Equation:					
8				Dependent Variable: RESID					
9				Method: Least Squares					
10				Date: 05/04/16 Time: 13:26					
11				Sample: 1985 2015					
12				Included observations: 31					
13				Presample missing value lagged residuals set to zero.					
14									
15				Variable	Coefficient	Std. Error		t-Statistic	Prob.
16									
17				X1	-0.002329	0.029051		-0.080156	0.9368
18				X2	0.012083	0.032209		0.375144	0.7108
19				X3	-0.028108	0.076033		-0.369682	0.7149
20				X4	0.011476	0.063130		0.181789	0.8573
21				C	-7.39E+10	5.89E+11		-0.125418	0.9012
22				RESID(-1)	0.296393	0.246173		1.204006	0.2403
23				RESID(-2)	-0.061119	0.256646		-0.238146	0.8138
24									
25				R-squared	0.060343	Mean dependent var		-0.000445	
26				Adjusted R-squared	-0.174572	S.D. dependent var		2.36E+11	
27				S.E. of regression	2.55E+11	Akaike info criterion		55.56477	
28				Sum squared resid	1.56E+24	Schwarz criterion		55.88857	
29				Log likelihood	-854.2539	Hannan-Quinn criter.		55.67032	
30				F-statistic	0.256872	Durbin-Watson stat		1.920332	
31				Prob(F-statistic)	0.951537				
32									

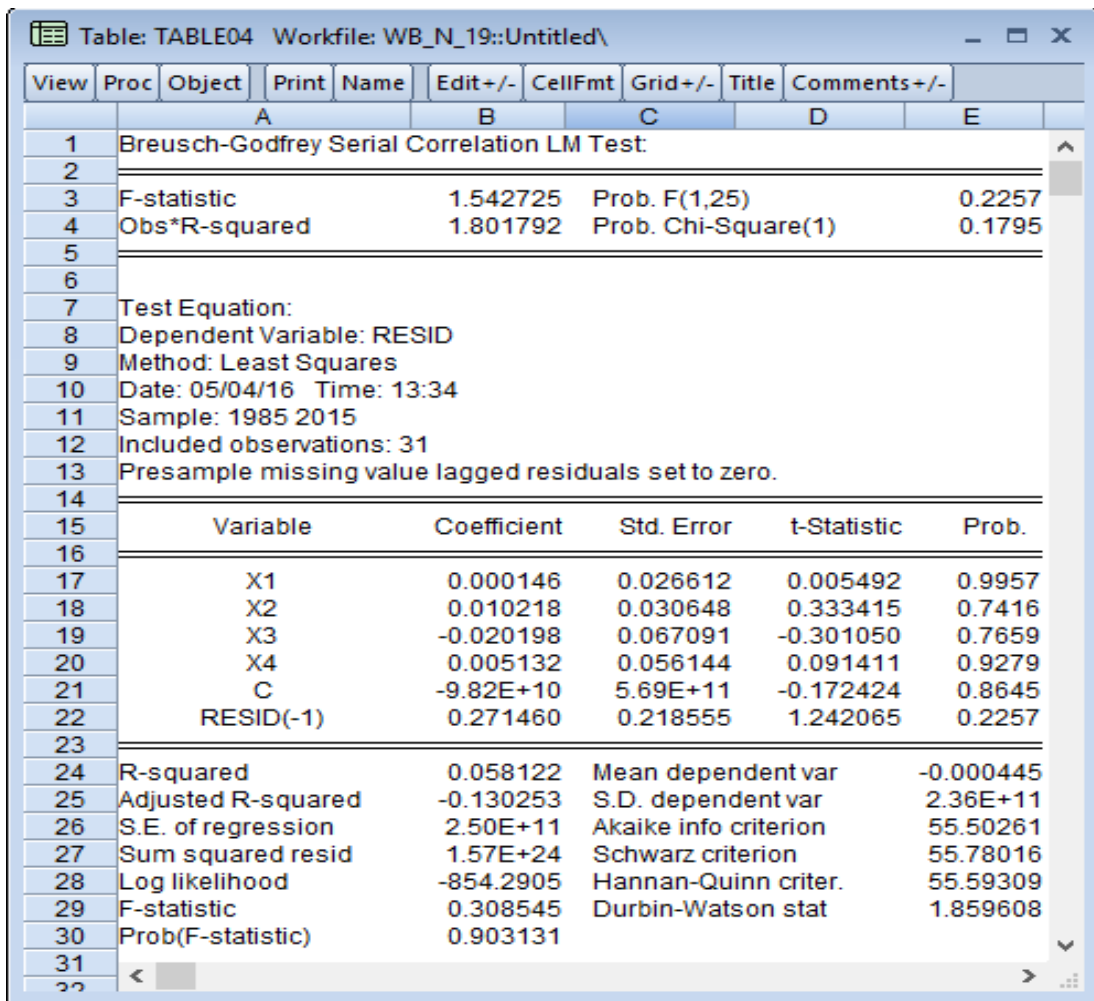
Рис. 3.8. Результати тесту Бреуша-Годфрі на наявність автокореляції другого порядку

Результати тесту Бреуша-Годфрі говорять про відсутність у моделі автокореляції другого порядку. Орієнтуючись на значення Р-ймовірностей для коефіцієнтів лагів залишків у допоміжній моделі, які вказують на їхню значимість, бачимо, що в нашому випадку коефіцієнти при RESID(-1), RESID(-2) є незначущими. F-статистика показує незначущість рівняння в цілому, оскільки $P=0,4738$, що значно більше 0,05. Це підтверджує відсутність автокореляції 2-го порядку.

Аналогічно отримаємо відсутність автокореляції 1-го порядку, використовуючи тест Бреуша-Годфрі, перевіряючи рівняння:

$$e_t = \rho \cdot e_{t-1} + v_t, \quad t = 1, \dots, n \quad (3.7)$$

Результати тесту представлені на рис. 3.9.

View	Proc	Object	Print	Name	Edit+/-	CellFmt	Grid+/-	Title	Comments+/-
		A	B	C	D	E			
1	Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test								
2									
3	F-statistic		1.542725	Prob. F(1,25)		0.2257			
4	Obs*R-squared		1.801792	Prob. Chi-Square(1)		0.1795			
5									
6									
7	Test Equation:								
8	Dependent Variable: RESID								
9	Method: Least Squares								
10	Date: 05/04/16 Time: 13:34								
11	Sample: 1985 2015								
12	Included observations: 31								
13	Presample missing value lagged residuals set to zero.								
14									
15		Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.			
16									
17		X1	0.000146	0.026612	0.005492	0.9957			
18		X2	0.010218	0.030648	0.333415	0.7416			
19		X3	-0.020198	0.067091	-0.301050	0.7659			
20		X4	0.005132	0.056144	0.091411	0.9279			
21		C	-9.82E+10	5.69E+11	-0.172424	0.8645			
22		RESID(-1)	0.271460	0.218555	1.242065	0.2257			
23									
24		R-squared	0.058122	Mean dependent var		-0.000445			
25		Adjusted R-squared	-0.130253	S.D. dependent var		2.36E+11			
26		S.E. of regression	2.50E+11	Akaike info criterion		55.50261			
27		Sum squared resid	1.57E+24	Schwarz criterion		55.78016			
28		Log likelihood	-854.2905	Hannan-Quinn criter.		55.59309			
29		F-statistic	0.308545	Durbin-Watson stat		1.859608			
30		Prob(F-statistic)	0.903131						
31									
32									

Рис.3.9. Результати тесту Бреуша-Годфрі на наявність автокореляції першого порядку

Результати тесту Бреуша-Годфрі говорять про відсутність в моделі автокореляції першого порядку.

Для перевірки гіпотези про наявність гомоскедастичності відхилень скористаємося тестом Уайта (рис. 3.10). Тест Уайта передбачає, що дисперсія помилок регресії є квадратичною функцією від значень змінних. Побудувавши регресію квадратів відхилень моделі на константу, регресори, їх квадрати і попарні добутки, бачимо, що всі змінні цієї моделі не є статистично значимими, оскільки ймовірності прийняття нульової гіпотези набагато більші 0,05 (5%). Регресія в цілому також не значуща, оскільки $P = 0,7481$. Тобто нульову гіпотезу про гомоскедастичність приймаємо, залишки моделі мають постійну дисперсію.

View	Proc	Object	Print	Name	Edit+/-	CellFmt	Grid+/-	Title	Comments+/-
1		A		B	C	D	E		
2		Heteroskedasticity Test: White							
3		F-statistic		0.697475	Prob. F(14,16)				0.7481
4		Obs*R-squared		11.74881	Prob. Chi-Square(14)				0.6265
5		Scaled explained SS		13.68949	Prob. Chi-Square(14)				0.4731
6									
7									
8		Test Equation:							
9		Dependent Variable: RESID^2							
10		Method: Least Squares							
11		Date: 05/06/16 Time: 15:46							
12		Sample: 1985 2015							
13		Included observations: 31							
14									
15		Variable		Coefficient	Std. Error	t-Statistic		Prob.	
16									
17		C		-4.16E+24	7.63E+24	-0.545257		0.5931	
18		X1^2		-0.002184	0.012005	-0.181937		0.8579	
19		X1*X2		-0.003261	0.026384	-0.123610		0.9032	
20		X1*X3		0.032424	0.035656	0.909341		0.3767	
21		X1*X4		-0.009787	0.033802	-0.289538		0.7759	
22		X1		2.32E+11	5.70E+11	0.406637		0.6897	
23		X2^2		0.000622	0.019487	0.031911		0.9749	
24		X2*X3		-0.003932	0.034873	-0.112764		0.9116	
25		X2*X4		0.002675	0.030916	0.086536		0.9321	
26		X2		1.07E+11	5.45E+11	0.196522		0.8467	
27		X3^2		0.033154	0.045157	0.734202		0.4734	
28		X3*X4		-0.066799	0.068996	-0.968161		0.3474	
29		X3		-7.63E+11	9.38E+11	-0.813186		0.4280	
30		X4^2		0.023226	0.035951	0.646050		0.5274	
31		X4		3.47E+10	6.43E+11	0.053992		0.9576	
32									
33		R-squared		0.378994	Mean dependent var			5.37E+22	
34		Adjusted R-squared		-0.164386	S.D. dependent var			9.93E+22	
35		S.E. of regression		1.07E+23	Akaike info criterion			109.2020	
36		Sum squared resid		1.84E+47	Schwarz criterion			109.8959	
37		Log likelihood		-1677.632	Hannan-Quinn criter.			109.4282	

Рис.3.10. Тест Уайта

Перевіримо наявність гетероскедастичності, використовуючи тест Глейзера. За цим методом оцінюється регресійна залежність модулів відхилень від x_i . При цьому залежність, яка розглядається, моделюється таким рівнянням регресії:

$$|e_i| = \alpha + \beta \cdot x_i^k + v_i \quad (3.8)$$

Статистична значимість коефіцієнта β у кожному конкретному випадку фактично означає наявність гетероскедастичності. Побудуємо для кожної пояснюючої змінної залежності виду $|e| = \alpha + \beta \cdot x$.

Результати тесту Гейзера представлені у додатку Ц. Результати цього тесту показали, що коефіцієнт при змінній x_1 та рівняння в цілому є статистично значущими, дуже мала ймовірність прийняття нульової гіпотези. Тобто, абсолютне значення залишків моделі залежить від змінної x_1 .

Проведемо тести Глейзера для інших змінних x_2, x_3, x_4 (додаток Ц, додаток Ш). З результатів тестів бачимо аналогічні результати, тобто модулі залишків моделі залежать від змінної x_2 , та не залежать від змінних x_3, x_4 .

Перевіримо наявність гетероскедастичності в моделі, використовуючи тест Бреуша-Пагана-Годфрі.

View	Proc	Object	Name	Edit+/-	CellFmt	Grid+/-	Title	Comments+/-
1			Heteroskedasticity Test: Breusch-Pagan-Godfrey					
2								
3			F-statistic	2.082177	Prob. F(4,26)			0.1121
4			Obs*R-squared	7.521109	Prob. Chi-Square(4)			0.1108
5			Scaled explained SS	8.763453	Prob. Chi-Square(4)			0.0673
6								
7								
8			Test Equation:					
9			Dependent Variable: RESID^2					
10			Method: Least Squares					
11			Date: 05/06/16 Time: 15:50					
12			Sample: 1985 2015					
13			Included observations: 31					
14								
15			Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic		Prob.
16								
17			C	-4.40E+23	2.09E+23	-2.102065		0.0454
18			X1	2.23E+10	9.87E+09	2.260113		0.0324
19			X2	-5.36E+09	1.09E+10	-0.489902		0.6283
20			X3	2.17E+10	2.41E+10	0.897574		0.3776
21			X4	-3.22E+10	2.08E+10	-1.552590		0.1326
22								
23			R-squared	0.242616	Mean dependent var			5.37E+22
24			Adjusted R-squared	0.126096	S.D. dependent var			9.93E+22
25			S.E. of regression	9.29E+22	Akaike info criterion			108.7554
26			Sum squared resid	2.24E+47	Schwarz criterion			108.9867
27			Log likelihood	-1680.709	Hannan-Quinn criter.			108.8308
28			F-statistic	2.082177	Durbin-Watson stat			2.834719
29			Prob(F-statistic)	0.112092				
30								
31								

Рис. 3.11. Результати тесту Бреуша-Пагана

З рис. 3.11 бачимо, що рівняння загалом не є статистично значущим, бо ймовірність прийняття нульової гіпотези $P=0,1121 > 0,05$. Але коефіцієнт при змінній x_1 є значущим.

Підсумовуючи результати всіх тестів на наявність гомоскедастичності, вважаємо за доцільне зробити поправку Уайта на гетероскедастичність (рис. 3.12). Отримаємо рівняння регресії, у якого коефіцієнти, отримані методом найменших квадратів, не змінюються, а змінюються оцінки стандартних похибок коефіцієнтів, t-статистик, а також рівнів значущості в індивідуальних t-критеріях.

View	Proc	Object	Print	Name	Edit+/-	CellFmt	Grid+/-	Title	Comments+/-
		A	B	C	D	E			
1	Dependent Variable: Y								
2	Method: Least Squares								
3	Date: 05/06/16 Time: 16:15								
4	Sample: 1985 2015								
5	Included observations: 31								
6	White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance								
7									
		Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.			
10		X1	0.161736	0.036383	4.445388	0.0001			
11		X2	-0.106404	0.039386	-2.701567	0.0120			
12		X3	0.372617	0.080133	4.649989	0.0001			
13		X4	-0.266497	0.062835	-4.241214	0.0002			
14		C	-2.84E+12	6.33E+11	-4.483447	0.0001			
15									
16	R-squared	0.929455	Mean dependent var	1.03E+12					
17	Adjusted R-squared	0.918602	S.D. dependent var	8.87E+11					
18	S.E. of regression	2.53E+11	Akaike info criterion	55.49798					
19	Sum squared resid	1.66E+24	Schwarz criterion	55.72926					
20	Log likelihood	-855.2186	Hannan-Quinn criter.	55.57337					
21	F-statistic	85.64023	Durbin-Watson stat	1.504608					
22	Prob(F-statistic)	0.000000	Wald F-statistic	93.69511					
23	Prob(Wald F-statistic)	0.000000							
24									
25									

Рис.3.12. Поправка Уайта на гетероскедастичність

Таким чином, отримали рівняння лінійної регресії:

$$y = -2.8365 \cdot 10^{12} + 0.1617 \cdot x_1 - 0.1064 \cdot x_2 + 0.3726 \cdot x_3 - 0.2665 \cdot x_4 \quad (3.9)$$

Економічний сенс отриманого рівняння наступний:

- 1) збільшення величини внутрішнього валового продукту на 1 млрд. дол. призведе до збільшення припливу ПІІ на 0,1617 млрд. дол. за умови, що інші змінні не змінюються;
- 2) збільшення розмірів банківських депозитів на 1 млрд. дол. призведе до зменшення припливу ПІІ на 0,1064 млрд. дол. за умови, що інші змінні не змінюються;
- 3) збільшення розмірів експорту товарів і послуг на 1 млрд. дол. призведе до збільшення припливу ПІІ на 0,3726 млрд. дол. за умови, що інші змінні не змінюються;

4) збільшення витрат на кінцеве споживання домашніх господарств на 1 млрд. дол. призведе до зменшення припливу ПІІ на 0,2665 млрд. дол. за умови, що інші змінні не змінюються.

Коефіцієнти еластичності для лінійної багатофакторної моделі можна розрахувати за формулою:

$$E_{y/x_j} = \frac{\partial y}{\partial x_j} \cdot \frac{\bar{x}_j}{\bar{y}} \quad (3.10)$$

Обчислимо коефіцієнти еластичності, для чого спочатку знайдемо середні величини показників, які використовуються в моделі

Y _{сер}	X _{1сер}	X _{2сер}	X _{3сер}	X _{4сер}
1.02792E+12	5.09068E+13	1.81757E+13	1.06833E+13	2.40746E+13

Коефіцієнти еластичності дорівнюють:

$$E_{y/x_1} = \frac{\partial y}{\partial x_1} \cdot \frac{\bar{x}_1}{\bar{y}} = a_1 \cdot \frac{\bar{x}_1}{\bar{y}} = 8.01, \quad (3.11)$$

$$E_{y/x_2} = \frac{\partial y}{\partial x_2} \cdot \frac{\bar{x}_2}{\bar{y}} = a_2 \cdot \frac{\bar{x}_2}{\bar{y}} = -1.88, \quad (3.12)$$

$$E_{y/x_3} = \frac{\partial y}{\partial x_3} \cdot \frac{\bar{x}_3}{\bar{y}} = a_3 \cdot \frac{\bar{x}_3}{\bar{y}} = 3.87, \quad (3.13)$$

$$E_{y/x_4} = \frac{\partial y}{\partial x_4} \cdot \frac{\bar{x}_4}{\bar{y}} = a_4 \cdot \frac{\bar{x}_4}{\bar{y}} = -6.24 \quad (3.14)$$

Таким чином:

1) підвищення величини внутрішнього валового продукту на 1%, при інших рівних умовах, спричинить підвищення припливу ПІІ в середньому на 8,01 %;

2) підвищення розмірів банківських депозитів на 1%, при інших рівних умовах, спричинить зменшення припливу ПІІ в середньому на 1,88 %;

3) підвищення розмірів експорту товарів і послуг на 1 %, при інших рівних умовах, спричинить підвищення припливу ПІІ в середньому на 3,87 %,

4) підвищення витрат на кінцеве споживання домашніх господарств на 1 %, при інших рівних умовах, спричинить зменшення припливу ПШ в середньому на 6,24 %.

Побудуємо точковий та інтервальний прогноз величини ПШ на 5 років.

Для цього спочатку проаналізуємо поведінку факторів, що впливають на величину припливу ПШ за період з 1991 по 2015 роки і зробимо прогноз значень на 2016-2019 роки. Зобразимо на кореляційному полі наявні дані, побудуємо лінійні тренди, які наближають поведінку цих показників, і зробимо відповідні висновки.

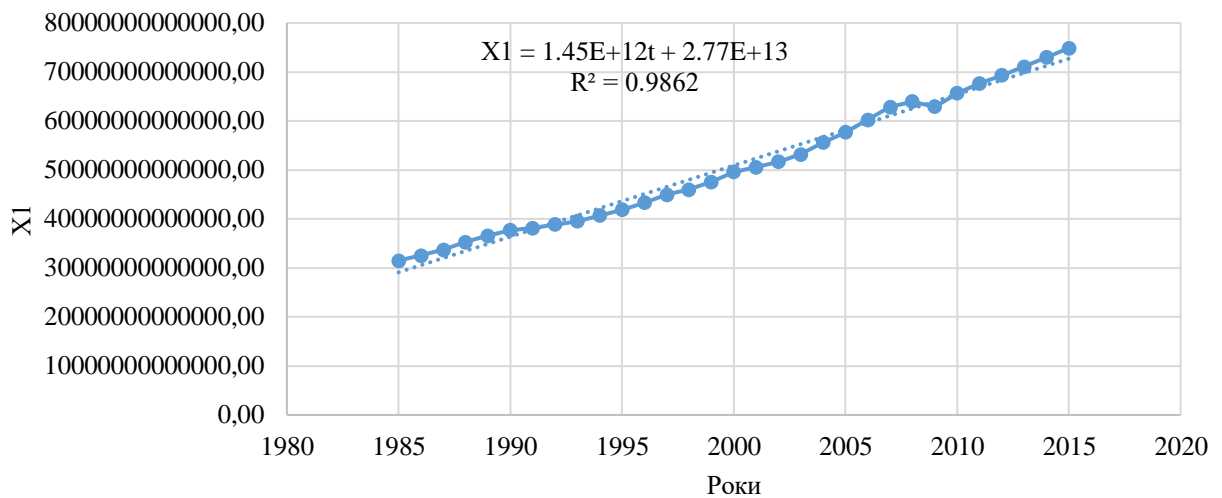

Рис. 3.13. Динаміка внутрішнього валового продукту за 1985-2015 рр.

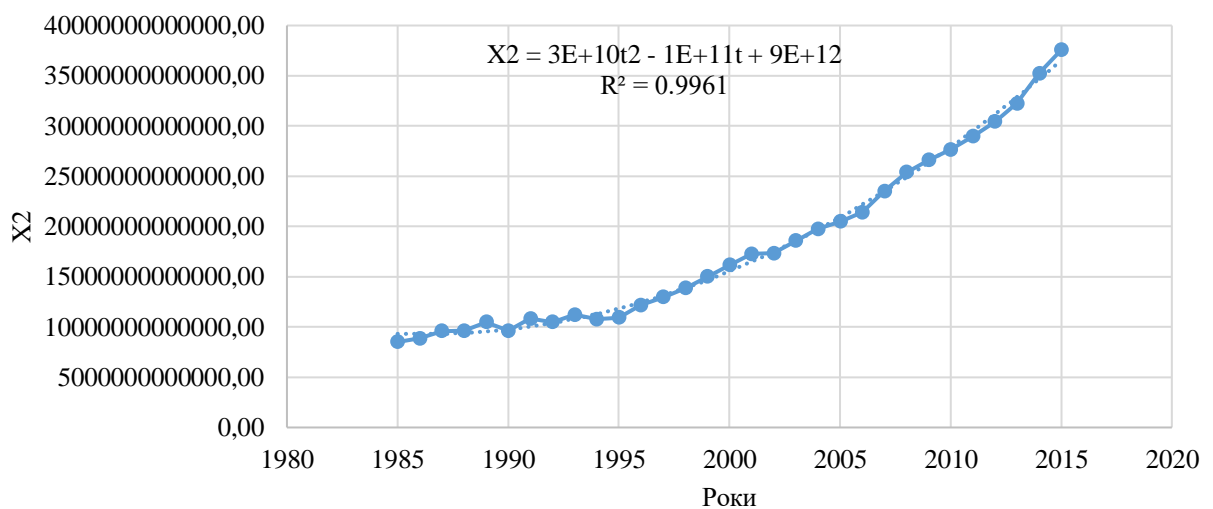

Рис.3.14. Динаміка банківських депозитів за 1985-2015 рр.

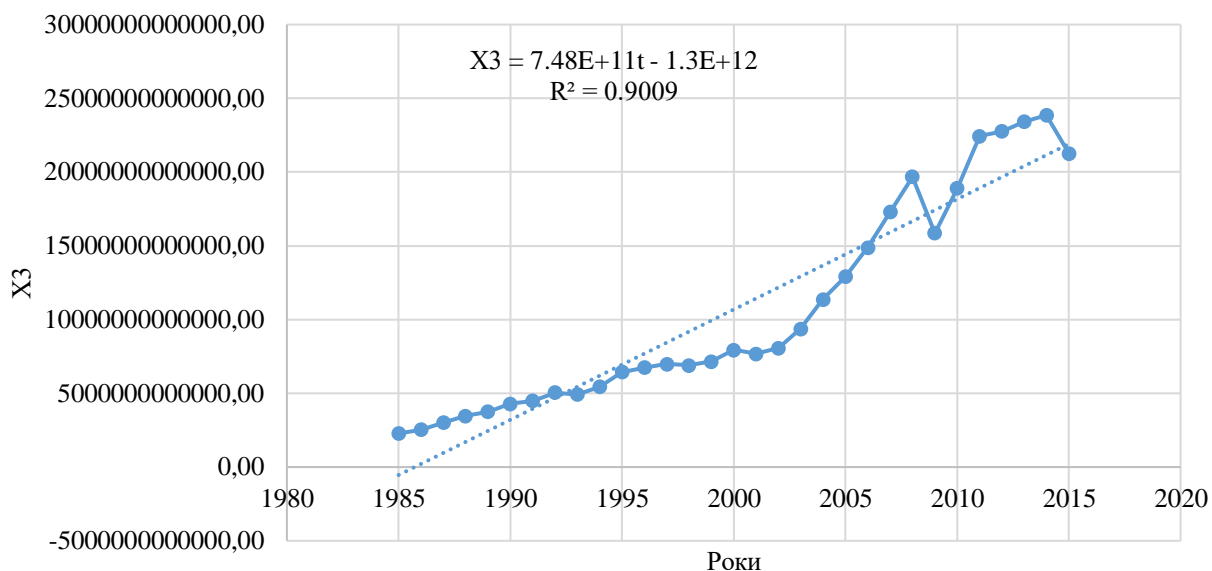

Рис.3.15. Динаміка експорту товарів і послуг за 1985-2015 рр.

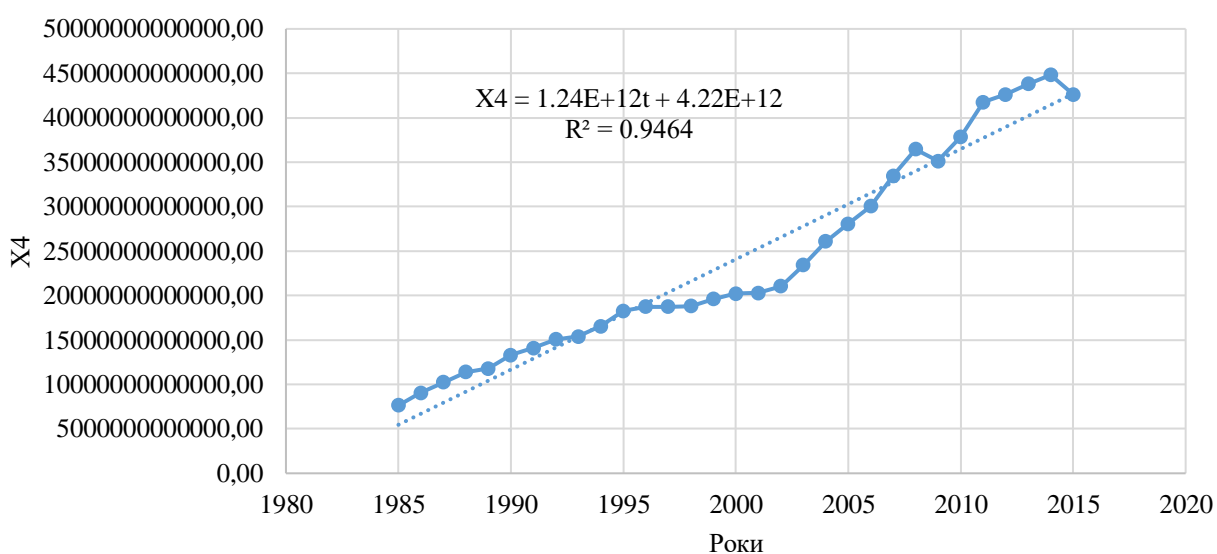

Рис.3.16. Динаміка кінцевого споживання домашніх господарств за 1985-2015 рр.

Аналізуючи поведінку факторів, що впливають на розмір притоку ПП, були отримані наступні рівняння, що відображають динаміку зміни цих факторів у часі.

Таблиця 3.2

Рівняння регресії факторів динаміки припливу ПІІ

<i>Фактори</i>	<i>Рівняння регресії</i>
Внутрішній валовий продукт	$X_1 = 1.45E+12t + 2.77E+13$
Банківські депозити	$X_2 = 3.28E+10t^2 - 1.4E+11t + 9.45E+12$
Експорт товарів і послуг	$X_3 = 7.48E+11t - 1.3E+12$
Кінцеве споживання домашніх господарств	$X_4 = 1.24E+12t + 4.22E+12$

Згідно з отриманими рівняннями регресії прогноз значень показників на 2016–2019 роки виглядає таким чином:

Таблиця 3.3

Прогнозовані значення параметрів на 2016-2019 роки

<i>Показники</i>	<i>Період</i>			
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Внутрішній валовий продукт	7.41E+13	7.56E+13	7.7E+13	7.85E+13
Банківські депозити	3.86E+13	4.05E+13	4.26E+13	4.47E+13
Експорт товарів і послуг	2.26E+13	2.34E+13	2.41E+13	2.49E+13
Кінцеве споживання домашніх господарств	4.39E+13	4.51E+13	4.64E+13	4.76E+13

Вище було отримано рівняння, що зв'язує величину доходу від реалізації продукції з даними факторами. Підставивши в це рівняння прогнозовані значення відповідних факторів, отримаємо точковий прогноз динаміки припливу ПІІ в 2016–2019 роках. Маємо:

Таблиця 3.4

Прогноз значення припливу ПІІ на 2016–2019 роки (млрд. дол.)

<i>Показник</i>	<i>Період</i>			
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Варіант 2	2.27846E+12	2.26971E+12	2.25457E+12	2.23305E+12

Для побудови інтервального прогнозу на 2016 рік скористаємося такою формулою:

$$\hat{Y}_{pr} - t(\alpha; n - m - 1) \cdot \sigma_{pr(i)} \leq Y \leq \hat{Y}_{pr} + t(\alpha; n - m - 1) \cdot \sigma_{pr(i)}, \quad (3.15)$$

де $t(\alpha; n - m - 1)$ – значення табличного значення критерію Стюдента;

α – рівень значущості;

$n - m - 1$ – кількість ступенів свободи,

$$t_{tab}(0,05; n - m - 1) = 2.056 \quad (3.16)$$

Обчислимо дисперсію прогнозу за формулою:

$$\sigma_{pr}^2 = \sigma_{ost}^2 \cdot \left(1 + X_{pr}^T (X^T X)^{-1} X_{pr} \right) \quad (3.17)$$

σ_{ost}^2 – залишкова дисперсія.

Таким чином, отримали інтервал, у межах якого змінювалося значення припливу ПІІ в 2016 році з ймовірністю 95%. Аналогічним чином отримаємо інтервальний прогноз для 2017–2019 років. Результати представимо в таблиці і зобразимо на графіку.

Таблиця 3.5

**Інтервальний прогноз значення припливу ПІІ на 2016-2019 роки
(млрд. дол.)**

	<i>Період</i>				
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Оптимістичний прогноз	2.9359E+12	2.96756E+12	2.99933E+12	3.03112E+12	2.9359E+12
Песимістичний прогноз	1.62102E+12	1.57185E+12	1.50982E+12	1.43499E+12	1.62102E+12

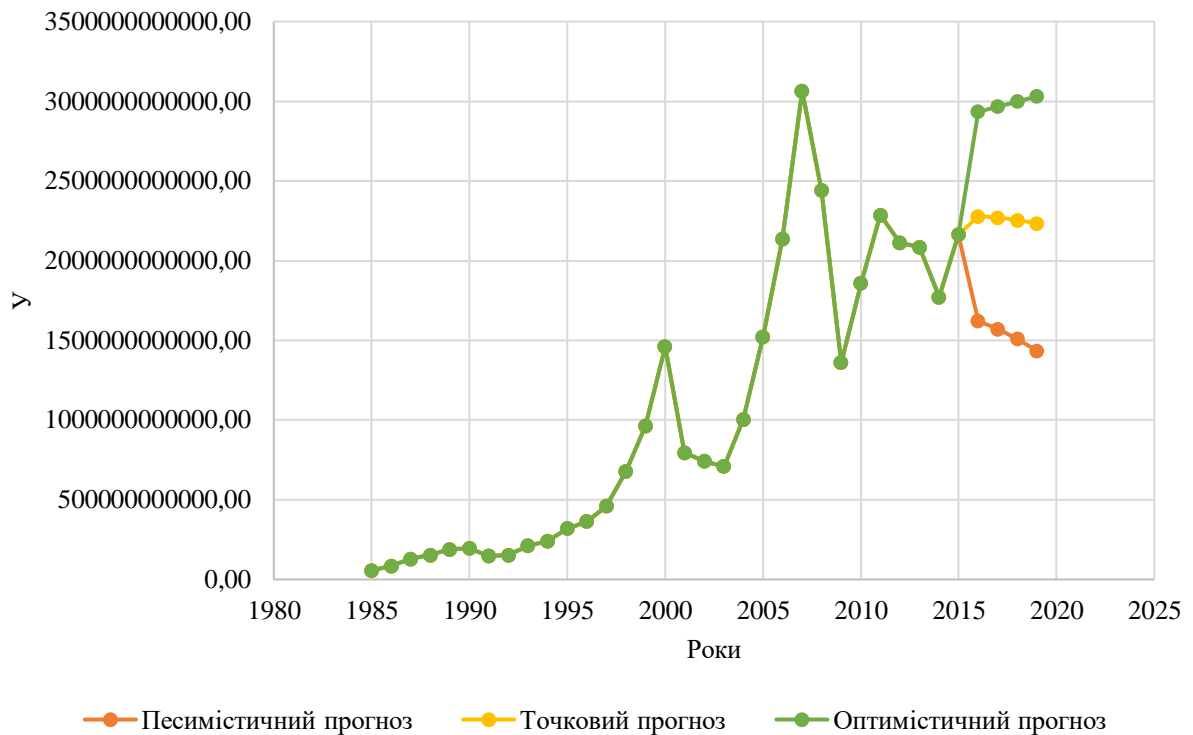

Рис.3.17. Прогнозована поведінка припливу ПІ на 2015–2019 рр.

Ці прогнози носять досить приблизний характер, оскільки економічна ситуація нестабільна. І стверджувати про достовірність цих висновків можна з певною часткою ймовірності.

Проаналізуємо вплив різних чинників на формування відтоку ПІ. Використовуючи кореляційно-регресійний аналіз, серед основних чинників відібрали такі: експортно-імпортний баланс, витрати на кінцеве споживання домашніх господарств, додана вартість (промисловість). Аналіз проведемо, використовуючи дані за період 25 років 1991-2015 рр. Динаміка відтоку ПІ, динаміка експортно-імпортного балансу, витрат на кінцеве споживання домашніх господарств та динаміка доданої вартості зображена у додатку Щ та додатку Ю.

Припустимо, що між даними величинами існує лінійний взаємозв'язок, визначимо коефіцієнти рівняння регресії. Для цього скористаємося пакетом EViews (рис. 3.18).

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
X1	14.35239	2.454147	5.848218	0.0000
X2	-0.235383	0.079803	-2.949569	0.0077
X3	0.345202	0.134309	2.570205	0.0178
C	1.69E+12	4.11E+11	4.126229	0.0005

R-squared: 0.855593
 Adjusted R-squared: 0.834964
 S.E. of regression: 3.26E+11
 Sum squared resid: 2.24E+24
 Log likelihood: -696.0762
 F-statistic: 41.47421
 Prob(F-statistic): 0.000000

Рис. 3.18. Визначення коефіцієнтів лінійної регресії методом найменших квадратів

Лінійне рівняння множинної регресії можна бачити на рис. 3.19.

Estimation Command:
 LS Y X1 X2 X3 C

Estimation Equation:

$$Y = C(1)*X1 + C(2)*X2 + C(3)*X3 + C(4)$$

Substituted Coefficients:

$$Y = 14.3523865027*X1 - 0.235383055154*X2 + 0.345201719542*X3 + 1.69393747739e+12$$

Рис. 3.19. Рівняння множинної регресії

де залежна змінна y — відтік ПІІ (млрд. дол.), незалежні змінні, або регресори:

x_1 — експортно-імпортний баланс (млрд. дол.)

x_2 — витрати на кінцеве споживання домашніх господарств (млрд. дол.)

x_3 — додана вартість (промисловість) (млрд. дол.).

Випадкове відхилення для коефіцієнта при змінній x_1 становить 2,454; при змінній x_2 — 0,08, x_3 — 0,134, для вільного члена — $4,11 \cdot 10^{11}$.

Множинний коефіцієнт детермінації дорівнює: $R^2 = 0,8556$. Це означає, що дисперсія результативної ознаки y , пояснюється на 85,56% впливом змінних x_1, x_2, x_3 . Тобто, зміна відтоку ПШ на 85,56% пояснюється впливом вказаних факторів, а 14,44% дисперсії Y пояснюється впливом інших, не врахованих у моделі, факторів. Множинний коефіцієнт кореляції дорівнює: $R = 0,925$. Близькість цих коефіцієнтів до 1 свідчить про досить тісний зв'язок між результативною ознакою і змінними моделі. Скоригований на втрату ступенів свободи коефіцієнт множинної детермінації дорівнює Adjusted R squared=0,835.

Спостережуване значення F-критерію Фішера:

$$F = \frac{R^2}{1 - R^2} \cdot \frac{n - m - 1}{m}, \quad (3.18)$$

де n — кількість даних;

m — кількість оцінюваних параметрів.

Тобто:

$$F = 41.47 \quad (3.19)$$

Порівнюємо з табличним, при рівні значущості $\alpha = 0,05$ і ступенями свободи $k_1 = m = 3$; $k_2 = n - m - 1 = 21$. За таблицею значень критерію Фішера визначаємо $F_{tab}(0,05;3;21) = 3,07$. І оскільки спостережуване значення перевищує табличне, робимо висновок про статистичну значущість рівняння регресії, з надійністю не менше 95%. Рівень значущості моделі $p < 0,0000$. Тобто модель адекватна.

Перевіримо значущість коефіцієнтів регресії. Для цього фактичні значення t -статистик порівняємо з табличним, при рівні значущості $\alpha = 0,05$ і числі ступенів свободи $k = n - m - 1 = 21$. За таблицею значень критерію

Стьюдента визначимо $t_{tab}(0,05; 21) = 2.0796$. З рис. 5 неважко бачити, що фактичні значення t -статистик дорівнюють:

$$t(a_1) = 5.85; t(a_2) = -2.95; t(a_3) = 2.57 \quad (3.20)$$

Оскільки всі спостережувані значення t -статистик за абсолютним значенням перевищують табличне значення (або рівень значущості P для всіх коефіцієнтів регресії менший за $0,05$), можна зробити висновок про те, що оцінки всіх коефіцієнтів є статистично значущими, з надійністю не менше 95% . Отже, алгоритм регресійного аналізу привів нас до економетричної моделі, що містить максимальне число значущих коефіцієнтів регресії.

Перевіримо ступінь кореляційної залежності між змінними. Для цього побудуємо кореляційну матрицю.

Table: TABLE01 Workfile: WBN4::Untitled\					
View	Proc	Object	Print	Name	Edit+/-
Correlation					
	A	B	C	D	E
1		Y	X1	X2	X3
2					
3	Y	1.000000	0.886291	0.784541	0.771089
4	X1	0.886291	1.000000	0.543769	0.515890
5	X2	0.784541	0.543769	1.000000	0.593224
6	X3	0.771089	0.515890	0.593224	1.000000
7					

Рис. 3.20. Кореляційна матриця

З кореляційної матриці видно, що між змінними x_i і $x_j, i, j = \overline{1,3}$ спостерігаються достатньо великі значення коефіцієнта кореляції, що може свідчити про наявність мультиколінеарності. Але ми вирішили залишити всі змінні з теоретичних та економічних міркувань.

Для перевірки залишків на нормальність розподілу скористаємося статистикою Жака-Бера (рис. 3.21).

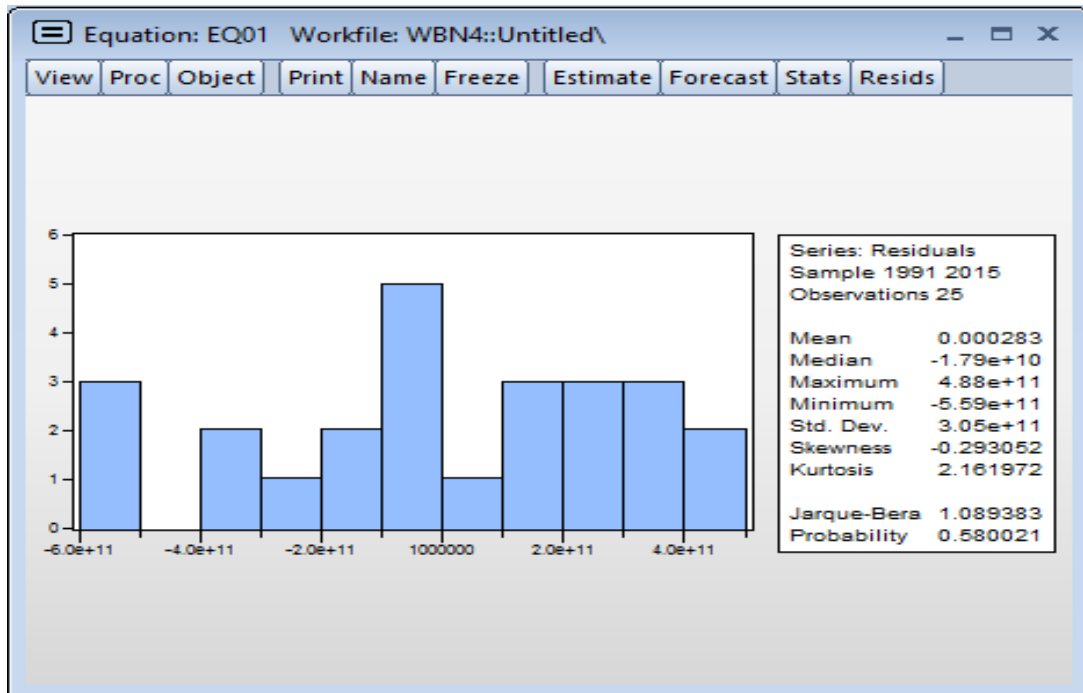

Рис. 3.21. Гістограма залишків рівняння множинної регресії

Як впливає з наведеної таблиці, $P=0,58 > 0,05$. Це дозволяє не відкидати гіпотезу про нормальний розподіл залишків. Розподіл помилок не суттєво відрізняється від нормального.

Перевіримо залишки на наявність автокореляції. Для цього випишемо з значення статистики Дарбіна-Уотсона.

$$DW = 1,597 \quad (3.21)$$

За таблицею значення статистик Дарбіна-Уотсона d_L і d_U та при 5% -му рівні значущості визначаємо точки для $m = 3$, $n = 25$:

$$d_L = 1,12, d_U = 1,66 \quad (3.22)$$

Оскільки $d_L = 1,12 < DW = 1,597 < d_U = 1,66$, то нульова гіпотеза про відсутність автокореляції не може бути ні прийнята, ні відхилена.

Перевіримо наявність автокореляції, використовуючи тест Бреуша-Годфрі. Тест заснований на такій ідеї: якщо є кореляція між сусідніми спостереженнями, то природно очікувати, що в рівнянні

$$e_t = \rho_1 \cdot e_{t-1} + \rho_2 \cdot e_{t-2} + v_t, \quad t = 1, \dots, n, \quad (3.23)$$

(де e_t — залишки регресії, отримані звичайним методом найменших квадратів), коефіцієнт ρ буде значимо відрізнятися від нуля.

Результати тесту представлені на рис. 3.22.

View	Proc	Object	Print	Name	Edit+/-	CellFmt	Grid+/-	Title	Comments+/-
		A		B		C		D	E
1		Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test:							
2									
3		F-statistic		1.057128		Prob. F(2,19)			0.3670
4		Obs*R-squared		2.503352		Prob. Chi-Square(2)			0.2860
5									
6									
7		Test Equation:							
8		Dependent Variable: RESID							
9		Method: Least Squares							
10		Date: 05/12/16 Time: 10:44							
11		Sample: 1991 2015							
12		Included observations: 25							
13		Presample missing value lagged residuals set to zero.							
14									
15		Variable		Coefficient		Std. Error		t-Statistic	Prob.
16									
17		X1		-0.135662		2.643926		-0.051311	0.9596
18		X2		0.012419		0.082400		0.150715	0.8818
19		X3		-0.022067		0.136650		-0.161482	0.8734
20		C		-3.54E+10		4.34E+11		-0.081650	0.9358
21		RESID(-1)		0.246305		0.233045		1.056899	0.3038
22		RESID(-2)		-0.270454		0.237452		-1.138986	0.2689
23									
24		R-squared		0.100134		Mean dependent var			0.000283
25		Adjusted R-squared		-0.136673		S.D. dependent var			3.05E+11
26		S.E. of regression		3.25E+11		Akaike info criterion			56.06059
27		Sum squared resid		2.01E+24		Schwarz criterion			56.35312
28		Log likelihood		-694.7573		Hannan-Quinn criter.			56.14172
29		F-statistic		0.422851		Durbin-Watson stat			1.974601
30		Prob(F-statistic)		0.827016					
31									
32									

Рис. 3.22. Результати тесту Бреуша-Годфрі на наявність автокореляції другого порядку

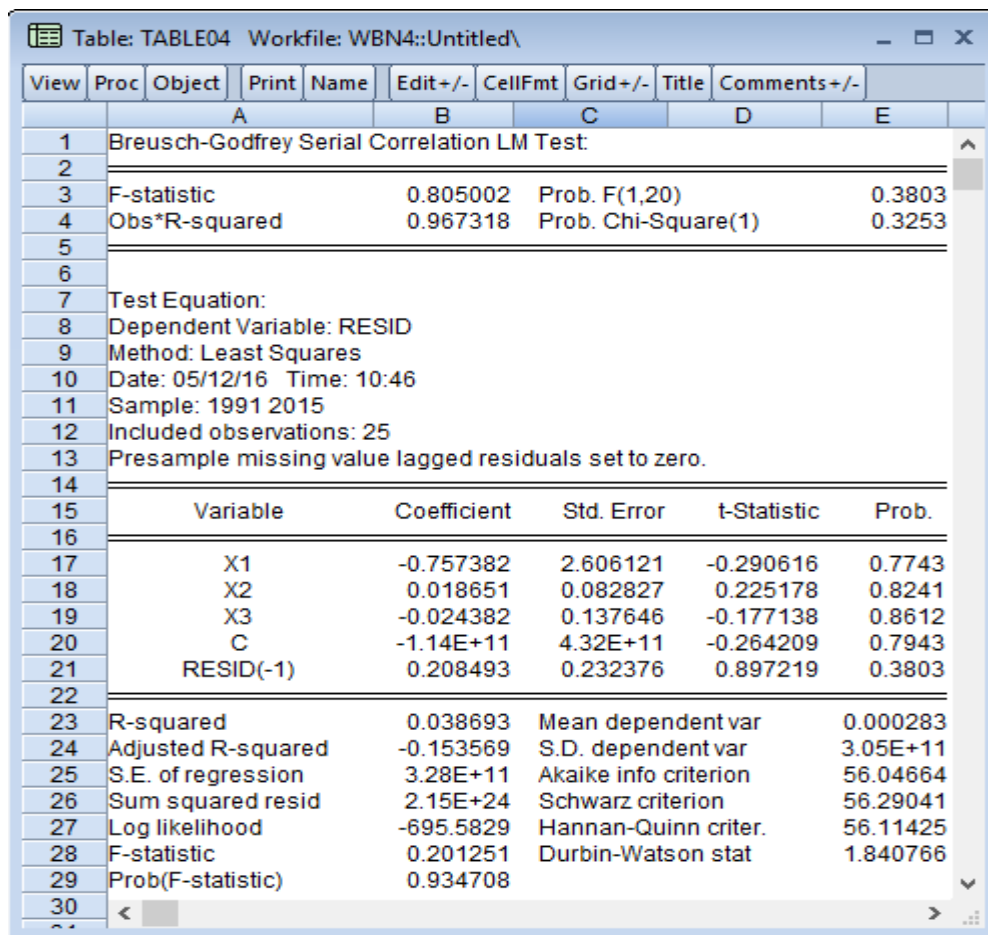
Результати тесту Бреуша-Годфрі свідчать про відсутність у моделі автокореляції другого порядку. Орієнтуючись на значення Р-ймовірностей для

коефіцієнтів лагів залишків у допоміжній моделі, які вказують на їхню значимість, бачимо, що в нашому випадку коефіцієнти при RESID(-1), RESID(-2) є незначущим. F-статистика показує незначущість рівняння в цілому, оскільки $P=0,367$, що значно більше $0,05$. Це підтверджує відсутність автокореляції 2-го порядку.

Аналогічно отримаємо відсутність автокореляції 1-го порядку, використовуючи тест Бреуша-Годфрі, перевіряючи рівняння:

$$e_t = \rho \cdot e_{t-1} + v_t, \quad t = 1, \dots, n \quad (3.24)$$

Результати тесту представлені на рис. 3.23.

View	Proc	Object	Print	Name	Edit+/-	CellFmt	Grid+/-	Title	Comments+/-
		A	B	C	D	E			
1	Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test:								
2									
3	F-statistic		0.805002	Prob. F(1,20)	0.3803				
4	Obs*R-squared		0.967318	Prob. Chi-Square(1)	0.3253				
5									
6									
7	Test Equation:								
8	Dependent Variable: RESID								
9	Method: Least Squares								
10	Date: 05/12/16 Time: 10:46								
11	Sample: 1991 2015								
12	Included observations: 25								
13	Presample missing value lagged residuals set to zero.								
14									
15	Variable		Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.			
16									
17	X1		-0.757382	2.606121	-0.290616	0.7743			
18	X2		0.018651	0.082827	0.225178	0.8241			
19	X3		-0.024382	0.137646	-0.177138	0.8612			
20	C		-1.14E+11	4.32E+11	-0.264209	0.7943			
21	RESID(-1)		0.208493	0.232376	0.897219	0.3803			
22									
23	R-squared		0.038693	Mean dependent var	0.000283				
24	Adjusted R-squared		-0.153569	S.D. dependent var	3.05E+11				
25	S.E. of regression		3.28E+11	Akaike info criterion	56.04664				
26	Sum squared resid		2.15E+24	Schwarz criterion	56.29041				
27	Log likelihood		-695.5829	Hannan-Quinn criter.	56.11425				
28	F-statistic		0.201251	Durbin-Watson stat	1.840766				
29	Prob(F-statistic)		0.934708						
30									

Рис.3.23. Результати тесту Бреуша-Годфрі на наявність автокореляції першого порядку

Результати тесту Бреуша-Годфрі свідчать про відсутність у моделі автокореляції першого порядку.

Для перевірки гіпотези про наявність гомоскедастичності відхилень скористаємося тестом Уайта (рис. 3.24). Тест Уайта передбачає, що дисперсія помилок регресії є квадратичною функцією від значень змінних. Побудувавши регресію квадратів відхилень моделі на константу, регресори, їх квадрати і попарні добутки, бачимо, що всі змінні цієї моделі не є статистично значимими, оскільки ймовірності прийняття нульової гіпотези набагато більше 0,05 (5%). Регресія загалом також не значуща, оскільки $P = 0,2382$. Тобто нульову гіпотезу про гомоскедастичність приймаємо, залишки моделі мають постійну дисперсію.

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	3.28E+23	7.45E+23	0.440428	0.6659
X1^2	14.65317	21.66084	0.676482	0.5090
X1*X2	0.668379	1.331267	0.502062	0.6229
X1*X3	-1.983076	2.070452	-0.957799	0.3533
X1	6.06E+12	8.92E+12	0.679301	0.5073
X2^2	-0.004280	0.029539	-0.144877	0.8867
X2*X3	0.007884	0.103187	0.076406	0.9401
X2	4.13E+10	2.65E+11	0.155626	0.8784
X3^2	0.006567	0.095602	0.068695	0.9461
X3	-1.60E+11	4.12E+11	-0.389969	0.7020

Statistic	Value	Prob.
F-statistic	1.488623	0.2382
Obs*R-squared	11.79466	0.2251
Scaled explained SS	4.835149	0.8484

Statistic	Value	Prob.
R-squared	0.471787	8.95E+22
Adjusted R-squared	0.154858	9.84E+22
S.E. of regression	9.05E+22	108.8462
Sum squared resid	1.23E+47	109.3337
Log likelihood	-1350.577	108.9814
F-statistic	1.488623	0.238178

Рис. 3.24. Тест Уайта

Перевіримо наявність гетероскедастичності, використовуючи тест Глейзера. За цим методом оцінюється регресійна залежність модулів відхилень від x_i . При цьому залежність, яка розглядається, моделюється наступним рівнянням регресії:

$$|e_i| = \alpha + \beta \cdot x_i^k + v_i \quad (3.25)$$

Статистична значимість коефіцієнта β у кожному конкретному випадку фактично означає наявність гетероскедастичності. Побудуємо для кожної пояснюючої змінної залежності виду $|e| = \alpha + \beta \cdot x$. Результати тесту Гейзера представлені на Додатку Я. Аналіз показав, що коефіцієнт при змінній x_1 та рівняння загалом не є статистично значущими, досить висока ймовірність прийняття нульової гіпотези. Тобто абсолютне значення залишків моделі не залежить від змінної x_1 .

Проведемо тести Глейзера для інших змінних x_2, x_3, x_4 (додаток Я, додаток А1). З результатів тестів для змінних x_2, x_3, x_4 бачимо аналогічні результати, тобто модулі залишків моделі не залежать від змінних x_2, x_3, x_4 .

Перевіримо наявність гетероскедастичності в моделі, використовуючи тест Бреуша-Пагана-Годфрі.

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	3.52E+23	1.06E+23	3.309030	0.0033
X1	1.89E+12	6.36E+11	2.972438	0.0073
X2	-2.20E+10	2.07E+10	-1.064133	0.2994
X3	1.10E+10	3.48E+10	0.315756	0.7553

Test Equation:
 Dependent Variable: RESID^2
 Method: Least Squares
 Date: 05/14/16 Time: 13:52
 Sample: 1991 2015
 Included observations: 25

Statistic	Value	Prob.
F-statistic	3.826262	0.0248
Obs*R-squared	8.835603	0.0316
Scaled explained SS	3.622101	0.3053
R-squared	0.353424	8.95E+22
Adjusted R-squared	0.261056	9.84E+22
S.E. of regression	8.46E+22	108.5684
Sum squared resid	1.50E+47	108.7634
Log likelihood	-1353.105	108.6225
F-statistic	3.826262	2.115777
Prob(F-statistic)	0.024831	

Рис. 3.25. Результати тесту Бреуша-Пагана-Годфрі

З рис. 3.25 бачимо, що рівняння в цілому є статистично значущим, бо ймовірність прийняття нульової гіпотези $P=0,0248 > 0,05$. Також коефіцієнт при змінній x_1 є значущим. Тому зробимо поправку Уайта на гетероскедастичність (рис. 3.26). Отримаємо рівняння регресії, у якого коефіцієнти, отримані методом найменших квадратів, не змінюються, а змінюються оцінки стандартних похибок коефіцієнтів, t-статистик, а також рівнів значущості в індивідуальних t-критеріях.

The screenshot shows the EViews software output window for a regression analysis. The window title is 'Table: TABLE07 Workfile: WBN4::Untitled\'. The output is displayed in a grid format with columns labeled A through E. The dependent variable is Y, and the method used is Least Squares. The sample period is 1991-2015, with 25 observations included. The output includes coefficients, standard errors, t-statistics, and probabilities for variables X1, X2, X3, and C. It also provides summary statistics such as R-squared, Adjusted R-squared, S.E. of regression, Sum squared resid, Log likelihood, F-statistic, and Prob(F-statistic).

	A	B	C	D	E
1	Dependent Variable: Y				
2	Method: Least Squares				
3	Date: 05/14/16 Time: 19:54				
4	Sample: 1991 2015				
5	Included observations: 25				
6	White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance				
7					
8	Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
9					
10	X1	14.35239	3.079150	4.661151	0.0001
11	X2	-0.235383	0.083898	-2.805570	0.0106
12	X3	0.345202	0.132874	2.597970	0.0168
13	C	1.69E+12	4.97E+11	3.406941	0.0027
14					
15	R-squared	0.855593	Mean dependent var	1.23E+12	
16	Adjusted R-squared	0.834964	S.D. dependent var	8.03E+11	
17	S.E. of regression	3.26E+11	Akaike info criterion	56.00610	
18	Sum squared resid	2.24E+24	Schwarz criterion	56.20112	
19	Log likelihood	-696.0762	Hannan-Quinn criter.	56.06019	
20	F-statistic	41.47421	Durbin-Watson stat	1.596699	
21	Prob(F-statistic)	0.000000	Wald F-statistic	48.36057	
22	Prob(Wald F-statistic)	0.000000			
23					
24					

Рис. 3.26. Поправка Уайта на гетероскедастичність

Таким чином, отримали рівняння лінійної регресії:

$$y = 1.6939 \cdot 10^{12} + 14.3523 \cdot x_1 - 0.2354 \cdot x_2 + 0.3452 \cdot x_3 \quad (3.26)$$

Економічний сенс отриманого рівняння такий:

1) збільшення величини експортно-імпортного балансу на 1 млрд. дол. призведе до збільшення відтоку ПІІ на 14,3523 млрд. дол. за умови, що інші змінні не змінюються;

2) збільшення витрат на кінцеве споживання домашніх господарств на 1 млрд. дол. призведе до зменшення відтоку ПІІ на 0,2354 млрд. дол. за умови, що інші змінні не змінюються;

3) збільшення доданої вартості (промисловість) на 1 млрд. дол. призведе до збільшення відтоку ПІІ на 0,3452 млрд. дол. за умови, що інші змінні не змінюються.

Коефіцієнти еластичності для лінійної багатофакторної моделі можна розрахувати за формулою:

$$E_{y/x_j} = \frac{\partial y}{\partial x_j} \cdot \frac{\bar{x}_j}{\bar{y}} \quad (3.27)$$

Обчислимо коефіцієнти еластичності, для чого спочатку знайдемо середні величини показників, які використовуються в моделі

Таблиця 3.6

Коефіцієнти еластичності для лінійної багатофакторної моделі

Y _{сер}	X _{1сер}	X _{2сер}	X _{3сер}
1.22671E+12	1.03748E+11	2.73172E+13	1.29598E+13

Коефіцієнти еластичності дорівнюють:

$$E_{y/x_1} = \frac{\partial y}{\partial x_1} \cdot \frac{\bar{x}_1}{\bar{y}} = a_1 \cdot \frac{\bar{x}_1}{\bar{y}} = 1.21, \quad (3.28)$$

$$E_{y/x_2} = \frac{\partial y}{\partial x_2} \cdot \frac{\bar{x}_2}{\bar{y}} = a_2 \cdot \frac{\bar{x}_2}{\bar{y}} = -5.62, \quad (3.29)$$

$$E_{y/x_3} = \frac{\partial y}{\partial x_3} \cdot \frac{\bar{x}_3}{\bar{y}} = a_3 \cdot \frac{\bar{x}_3}{\bar{y}} = 3.61 \quad (3.30)$$

Таким чином:

1) підвищення величини експортно-імпортного балансу на 1 %, при інших рівних умовах, спричинить підвищення відтоку ПІІ в середньому на 1,21%;

2) підвищення витрат на кінцеве споживання домашніх господарств на 1%, при інших рівних умовах, спричинить зменшення відтоку ПІІ в середньому на 5,62%,

3) підвищення доданої вартості (промисловість) на 1 %, при інших рівних умовах, спричинить підвищення відтоку ПІІ в середньому на 3,61 %.

Побудуємо тепер точковий та інтервальний прогноз величини ПІІ на 5 років.

Для цього спочатку проаналізуємо поведінку факторів, що впливають на величину відтоку ПІІ за період з 1991 по 2015 роки і зробимо прогноз значень на 2016-2019 роки. Зобразимо на кореляційному полі наявні дані, побудуємо лінійні тренди, які наближають поведінку цих показників, і зробимо відповідні висновки.

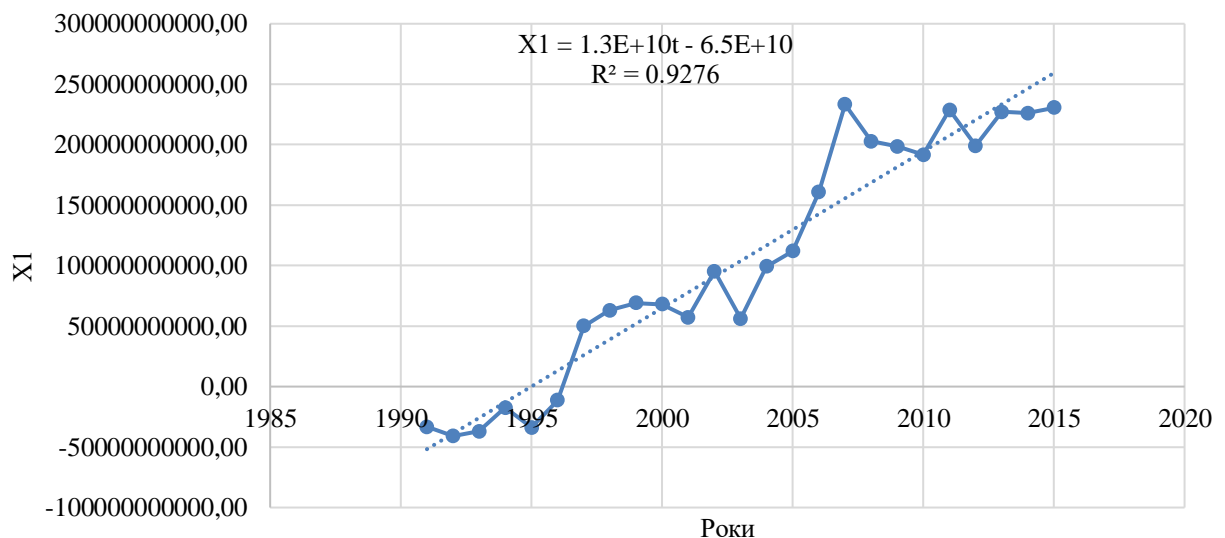

Рис.3.27. Динаміка експортно-імпортного балансу за 1991-2015 рр.

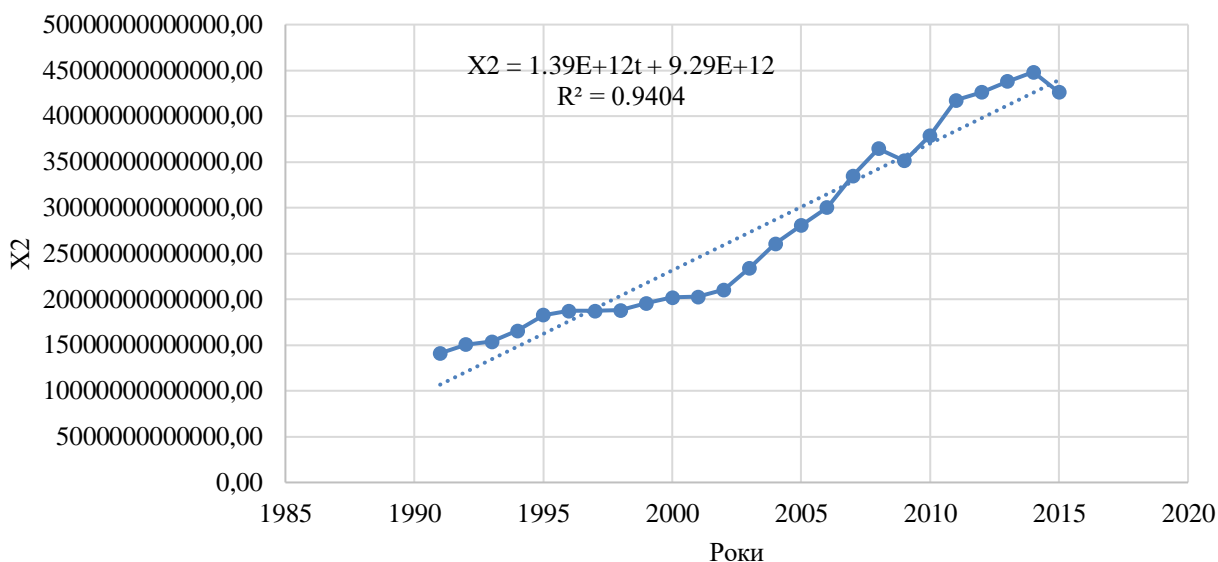

Рис.3.28. Динаміка кінцевого споживання домашніх господарств за 1991-2015 рр.

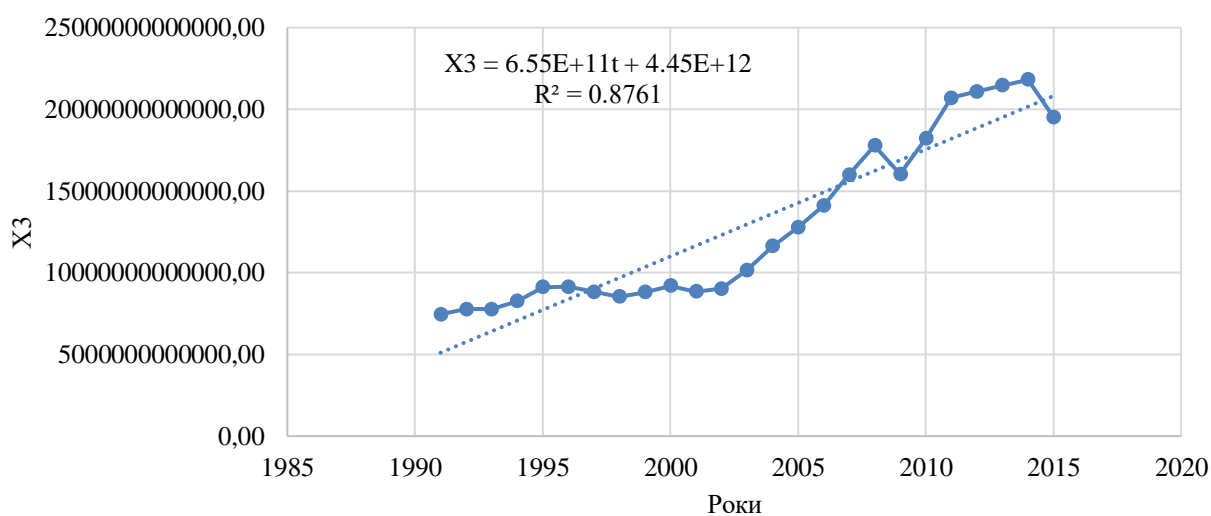

Рис.3.29. Динаміка доданої вартості (промисловість) за 1991-2015 рр.

Аналізуючи поведінку факторів, що впливають на розмір відтоку ПШ, були отримані наступні рівняння, що відображають динаміку зміни цих факторів у часі.

Таблиця 3.7

Рівняння регресії факторів динаміки відтоку ПІІ

<i>Фактори</i>	<i>Рівняння регресії</i>
Експортно- імпорتنний баланс	$X1 = 1.3E+10t - 6.5E+10$
Кінцеве споживання домашніх господарств	$X2 = 1.39E+12t + 9.29E+12$
Додана вартість (промисловість)	$X3 = 6.55E+11t + 4.45E+12$

Згідно з отриманими рівняннями регресії прогноз значень показників на 2016-2019 роки виглядає таким чином:

Таблиця 3.8

Прогнозовані значення параметрів на 2016-2019 роки

<i>Показники</i>	<i>Період</i>			
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Експортно-імпорتنний баланс	2.72238E+11	2.85199E+11	2.9816E+11	3.1112E+11
Кінцеве споживання домашніх господарств	4.53378E+13	4.6724E+13	4.81102E+13	4.94964E+13
Додана вартість (промисловість)	2.14711E+13	2.21258E+13	2.27805E+13	2.34352E+13

Вище було отримано рівняння, що зв'язує величину доходу від реалізації продукції з даними факторами. Підставивши в це рівняння прогнозовані значення відповідних факторів, отримаємо точковий прогноз динаміки відтоку ПІІ в 2016-2019 роках. Маємо:

Таблиця 3.9

Прогноз значення відтоку ПІІ на 2016-2019 роки (млрд. дол.)

<i>Показник</i>	<i>Період</i>			
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Відтік ПІІ	2.34043E+12	2.42614E+12	2.51185E+12	2.59757E+12

Для побудови інтервального прогнозу на 2016 рік скористаємося наступною формулою:

$$\hat{Y}_{pr} - t(\alpha; n - m - 1) \cdot \sigma_{pr(i)} \leq Y \leq \hat{Y}_{pr} + t(\alpha; n - m - 1) \cdot \sigma_{pr(i)}, \quad (3.31)$$

де $t(\alpha; n - m - 1)$ — значення табличного значення критерію Стюдента;

α — рівень значущості;

$n - m - 1$ — кількість ступенів свободи,

$$t_{tab}(0,05; 21) = 2.0796 \quad (3.32)$$

Обчислимо дисперсію прогнозу за формулою:

$$\sigma_{pr}^2 = S_e \cdot \left(1 + X_{pr}^T (X^T X)^{-1} X_{pr} \right) \quad (3.33)$$

σ_{ost}^2 — залишкова дисперсія.

Таким чином, отримали інтервал, у межах якого змінювалося значення відтоку ПШ в 2016 році з ймовірністю 95%. Аналогічним чином отримаємо інтервальний прогноз для 2017-2019 років. Результати представимо в таблиці і зобразимо на графіку (рис.3.30).

Таблиця 3.10

Інтервальний прогноз значення відтоку ПШ на 2016-2019 роки (млрд. дол.)

	<i>Період</i>				
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Оптимістичний прогноз	1.25891E+12	1.34646E+12	1.42469E+12	1.51583E+12	1.55323E+12
Песимістичний прогноз	3.25216E+12	3.4181E+12	3.57895E+12	3.71249E+12	3.88537E+12

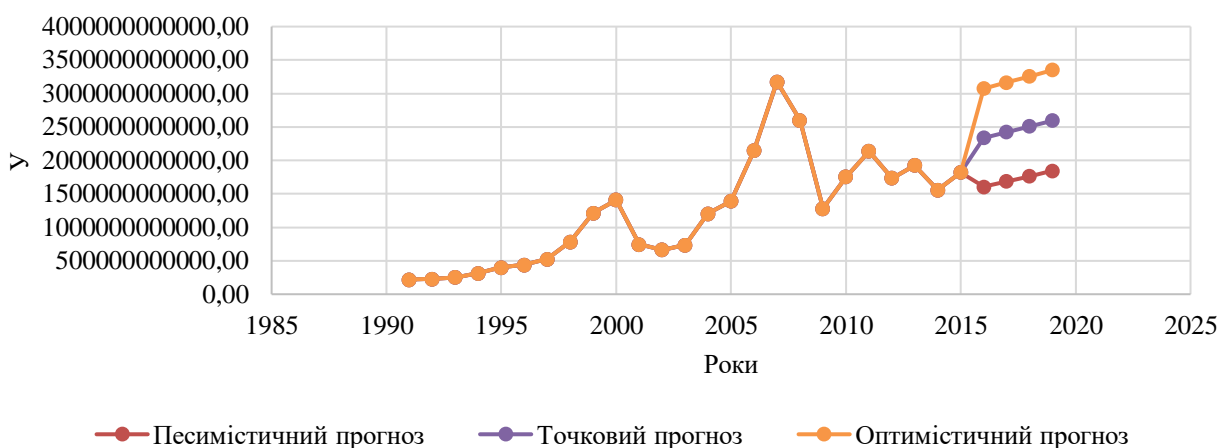

Рис.3.30. Прогнозована поведінка відтоку ПІ на 2016-2019 рр.

Ці прогнози носять досить приблизний характер, оскільки економічна ситуація нестабільна. І стверджувати про достовірність даних висновків можна з певною часткою ймовірності.

Найбільш ефективними методами відображення економічних процесів є методи імітаційного моделювання, які дозволяють провести сценарний аналіз і передбачити можливі наслідки негативного впливу того чи іншого фактора на ключові показники. В умовах зміни економічного, політичного та соціального становища в рамках глобальної економічної системи пошук інструментів, що дозволяють прогнозувати і, як наслідок, впливати на макроекономічні процеси, є першочерговим завданням, яке ставлять перед собою більшість держав.

Так як одним з основних показників ефективності функціонування будь-якої економічної системи є динаміка ВВП, відповідно розробка комплексу заходів, спрямованих на зменшення ризику зниження рівня ВВП, вважається цільовим результатом.

Взаємодія ВВП і інвестиційного потенціалу є складним динамічним процесом, на який впливає безліч факторів. Для графічного відображення цієї взаємодії використовується діаграма причинно-наслідкових зв'язків, яка дозволяє визначити вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на вибрані індикатори управління. Ця діаграма представлена на рис. 3.31.

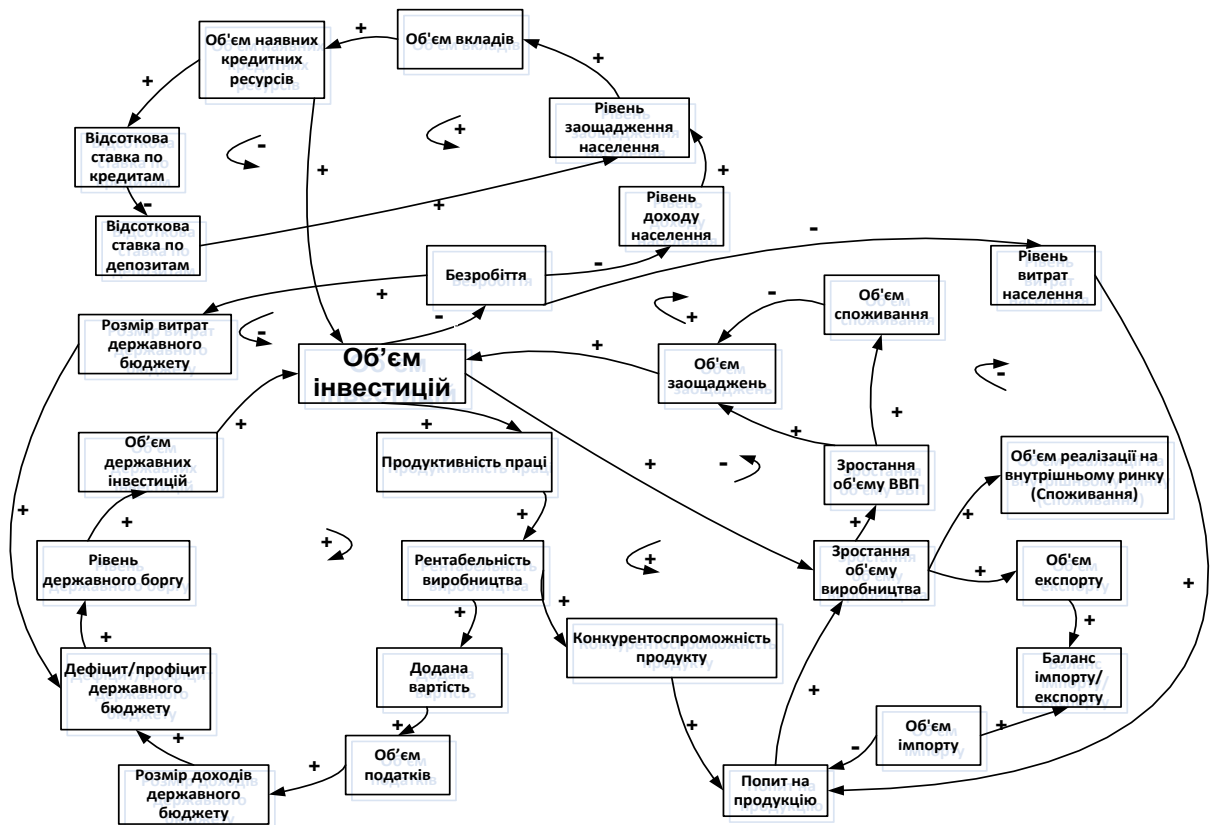

Рис. 3.31. Діаграма причинно-наслідкових зав'язків взаємодії ВВП і інвестиційного потенціалу економічної системи.

Схема містить чотири негативних і чотири позитивних контури. Негативний контур вказує на зменшення результуючого показника при збільшенні значень факторів, що впливають на нього. Позитивний контур дозволяє простежити, як збільшується значення результуючого показника за умови зростання залежних факторів.

Найбільш ефективним інструментом моделювання системи взаємодії економічних циклів й інвестиційного потенціалу макроекономічної системи є ППП PowerSim, застосування якого дозволяє проводити сценарні аналізи впливу зміни обсягу інвестицій на рівень ВВП країни.

Для побудови моделі були використані такі припущення:

– джерелами інвестиційних ресурсів є як внутрішні ресурси, згенеровані всередині країни, так і зовнішні, залучені в країну;

– макроекономічна система представлена взаємовідносинами чотирьох суб'єктів: домогосподарств, підприємств, фінансових інститутів і держави;

– основним напрямком застосування інвестицій у країні є реалізація нововведень та інноваційного потенціалу з метою підвищення ефективності виробництва.

Використовувані умовні позначення представлені в табл. 3.11.

Таблиця 3.11

**Умовні позначення підмоделі імітаційної моделі взаємодії
інвестиційного потенціалу та ВВП, що відображає формування та
розподіл інвестиційних ресурсів у країні**

№ п/п	Математичне позначення	Позначення PowerSim	Опис
1.	P_e	Enterprises profit	Прибуток приватного сектору економіки
2.	S_h	Household saving	Заощадження домогосподарств
3.	I	Investments	Рівень інвестицій
4.	χ	aks	Акселератор ВВП
5.	IR_e	External investments	Зовнішні джерела інвестицій
6.	Y	GDP	Рівень ВВП
7.	IR_g	Government investments	Державні інвестиції
8.	A_h	Household income	Доходи домогосподарств
9.	Z_h	Household outcome	Витрати домогосподарств
10.	N	Innovations	Кошти, спрямовані на розвиток інноваційного потенціалу
11.	IR_i	Internal investments	Внутрішні джерела інвестицій
12.	L_i	International loans	Міжнародні кредити
13.	IR	Investment resource	Джерела інвестиційних коштів
14.	IU	Investment use	Використання інвестиційних коштів
15.	L	loans	Кредитні кошти
16.	Q	Population	Населення країни
17.	IR_T	Transnational company resource	Ресурси ТНК
18.	ζ	Unemployment rate	Рівень безробіття
19.	λ	Employees share	Частка працевлаштованого населення
20.	ρ_E	R investment enterprises	Відсоток використання інвестицій для економічного розвитку
21.	ρ_N	R investment innov	Відсоток використання інвестицій для розвитку інноваційної діяльності

Джерелами інвестицій є зовнішні і внутрішні ресурси:

$$IR = IR_e + IR_i \quad (3.34)$$

До внутрішніх джерел належать:

- прибуток підприємств;
- заощадження домогосподарств;
- кредитні засоби;
- державні інвестиції.

$$IR_i = P_e + S_h + L_e + IR_g \quad (3.35)$$

До зовнішніх джерел інвестицій відносяться:

- ресурси ТНК;
- ресурси міжнародних організацій;
- ресурси урядів інших країн (у вигляді допомоги);
- ресурси регіональних об'єднань.

$$IR_e = IR_T + L_i \quad (3.36)$$

Усі отримані інвестиційні ресурси в повному обсязі використовуються для реалізації інноваційного потенціалу та впровадження результатів НТП у всіх сферах діяльності макроекономічної системи, а також на забезпечення економічного зростання економічної системи:

$$IU = I \quad (3.37)$$

Приплив коштів від транснаціональних компаній і міжнародних організацій, урядів і об'єднань залежить від рівня політичної та економічної стабільності макроекономічної системи. Якщо в країні невисокий рівень безробіття, спостерігається зростання ВВП, розвивається науково-технічна сфера, купівельна спроможність населення збільшується, то це є передумовою для надходження коштів із зовнішніх джерел.

$$IR_e = \begin{cases} \Theta, \text{ якщо } \frac{Y_t}{Y_{t-1}} \geq 1 \text{ или } N > 0 \text{ или } \rho_U \geq 0,3 \text{ или } A_h - Z_h \geq 0 \\ 0, \text{ якщо } \frac{Y_t}{Y_{t-1}} \leq 1 \text{ и } N < 0 \text{ и } \rho_U \leq 0,3 \text{ и } A_h - Z_h \leq 0 \end{cases} \quad (3.38)$$

де Θ – величина зовнішніх інвестицій в макроекономічну систему.

Рівень інноваційного розвитку країни безпосередньо залежить від інвестиційних ресурсів, що спрямовуються на впровадження нововведень:

$$N_t = IU_{t-1} \cdot \rho_N \quad (3.39)$$

Для оцінки ефективності використання інвестиційних ресурсів і визначення ступеня їх впливу на рівень ВВП у модель введено показник акселератора ВВП:

$$\chi = \frac{\Delta I}{\Delta Y} \quad (3.40)$$

Графічне представлення моделі відображено на рис. 3.32.

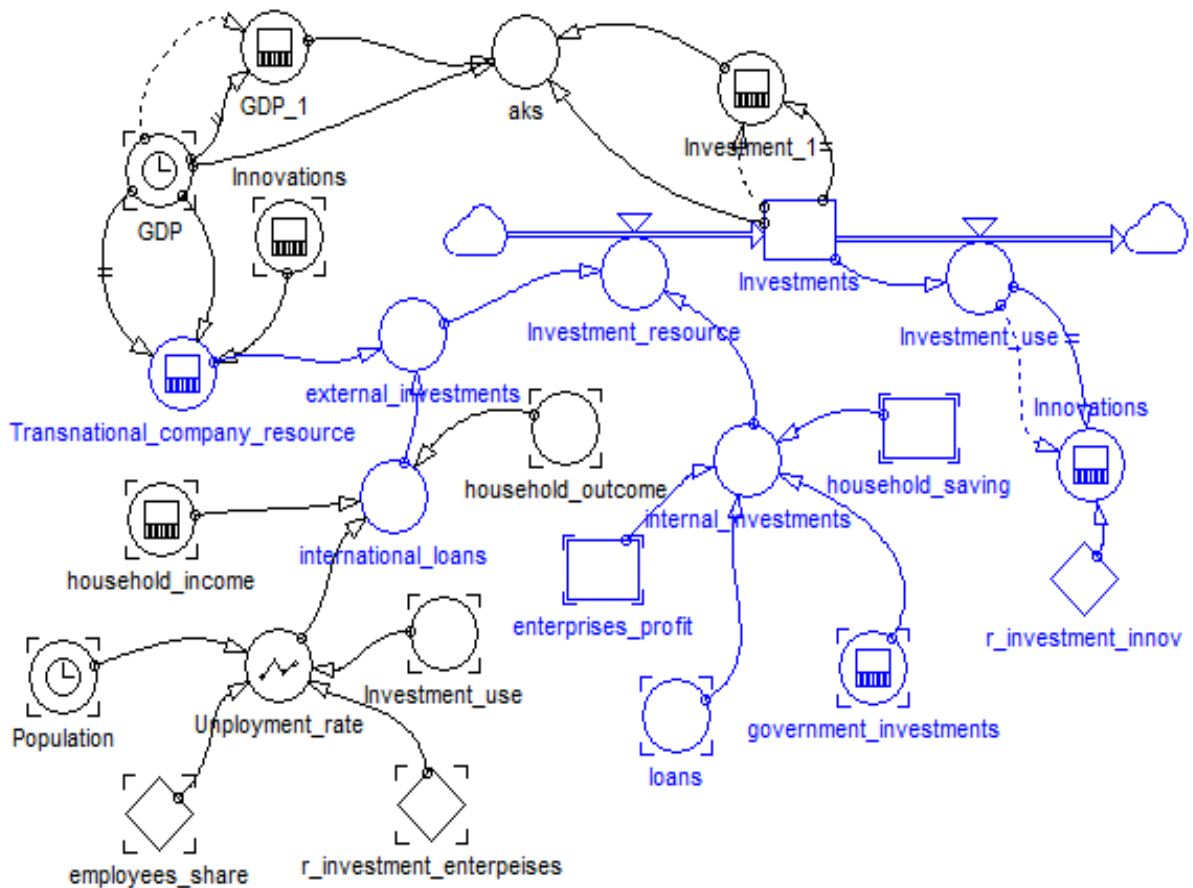

Рис. 3.32. Підмодель формування і розподілу інвестиційних ресурсів у рамках економічної системи.

Значний вплив на інвестиційні процеси в макроекономічних системах надають підприємства та домогосподарства, які функціонують у тісній залежності одне від одного. Для прогнозування діяльності цих суб'єктів та їх впливу на результуючий показник створена підмодель взаємодії домогосподарств і підприємств у рамках макроекономічної системи.

У запропонованій підмоделі використовуються такі умовні позначення (табл. 3.12).

Умовні позначення підмоделі процесу взаємодії домогосподарств і підприємств у рамках макроекономічної системи

№ п/п	Математичне позначення	Позначення PowerSim	Опис
1.	A_e	enterprises income	Валові доходи підприємств
2.	Z_e	enterprises outcome	Валові витрати підприємств
3.	PL_E	C loans payments	Розмір виплат по кредитах підприємств
4.	PD_E	C payments on deposits	Виплата підприємствам депозиту і відсотків по депозитному вкладу
5.	B_E	companies deposits	Депозитні вклади підприємств
6.	D	Consumer demand	Споживацький попит
7.	μ	Depreciation	Знос капіталу
8.	ε	export	Експорт
9.	ι	import	Імпорт
10.	Ao_h	Other income	Інші доходи домогосподарств
11.	PD_h	P payments on deposits	Виплата населенню депозиту і відсотків по депозитному вкладу
12.	PF	Pension fund	Пенсійний фонд
13.	L_h	People loans	Кредити населення
14.	FK	Production capital funds	Поповнення основних виробничих фондів
15.	V	Sales volume	Обсяг продажу
16.	WF	Wage fund	Фонд заробітної платні
17.	Zo_E	Other enterprises cost	Інші витрати підприємств
18.	ρ_h	R investment households	Відсоток використання інвестицій в домогосподарства
19.	ω	W taxes	Відсоток відрахувань до соціальних фондів

Основним джерелом інвестиційних ресурсів є нерозподілений прибуток підприємств, який спрямовується на реалізацію таких проектів: інноваційних, розвитку, соціальних, екологічних та інших. Операційний прибуток визначається як різниця між валовими доходами і валовими витратами:

$$P_E = A_E - Z_E \quad (3.41)$$

У цій моделі передбачається, що валові доходи підприємств формуються з обсягу реалізованої продукції, вираженого в грошовому еквіваленті, доходів від неопераційної діяльності, до яких відносяться виплати підприємствам відсотків за депозитними вкладками і реінвестиції, інші доходи приймаються як константа:

$$A_{Et} = V_t + PD_{Et-1} + IU_t \cdot \rho_E + \sigma \quad (3.42)$$

Обсяг реалізованої продукції підприємства залежить від попиту на товари і послуги з урахуванням експортованої продукції та за вирахуванням імпортової:

$$V_t = D_t + \varepsilon_t - I_t \quad (3.43)$$

Для моделювання процесу формування та розподілу інвестицій у рамках макроекономічної системи валові витрати підприємств у поточному періоді визначаються як сукупність трудових витрат, матеріальних витрат, виплат по кредитах, розміщення депозитних вкладів, капітальних витрат, амортизаційних відрахувань, а також інших витрат підприємства:

$$Z_{Et} = WF_E + FK_t + \mu_{t-1} + PD_{Et} + B_{Et} + Zo_E \quad (3.44)$$

Значний вплив на формування інвестицій у країні робить діяльність домогосподарств, які забезпечують виробництво і споживання суспільного продукту, а також відтворення населення. Основними джерелами формування доходів домогосподарств є фонд заробітної плати, доходи від підприємницької діяльності, соціальні виплати, отримані кредити, відсотки по депозитах, а також інші доходи населення:

$$A_{ht} = WF_t + PF_t + L_{ht} + PD_{ht-1} + IU_{t-1} \cdot \rho_h + Ao_{ht} \quad (3.45)$$

Отриманий дохід домогосподарства використовують на споживання товарів і послуг, а частину, що залишилася, у вигляді заощаджень, направляють на розвиток економіки макроекономічної системи:

$$S_{ht} = S_{ht-1} + A_t - D_t \quad (3.46)$$

Крім споживання товарів і послуг, у домогосподарств є ряд обов'язкових платежів, таких як відрахування в соціальні фонди, а також виплата кредитів:

$$Z_{ht} = D_t + WF_t \cdot \omega + PD_{ht} \quad (3.47)$$

Графічне представлення моделі відображено на рис. 3.33.

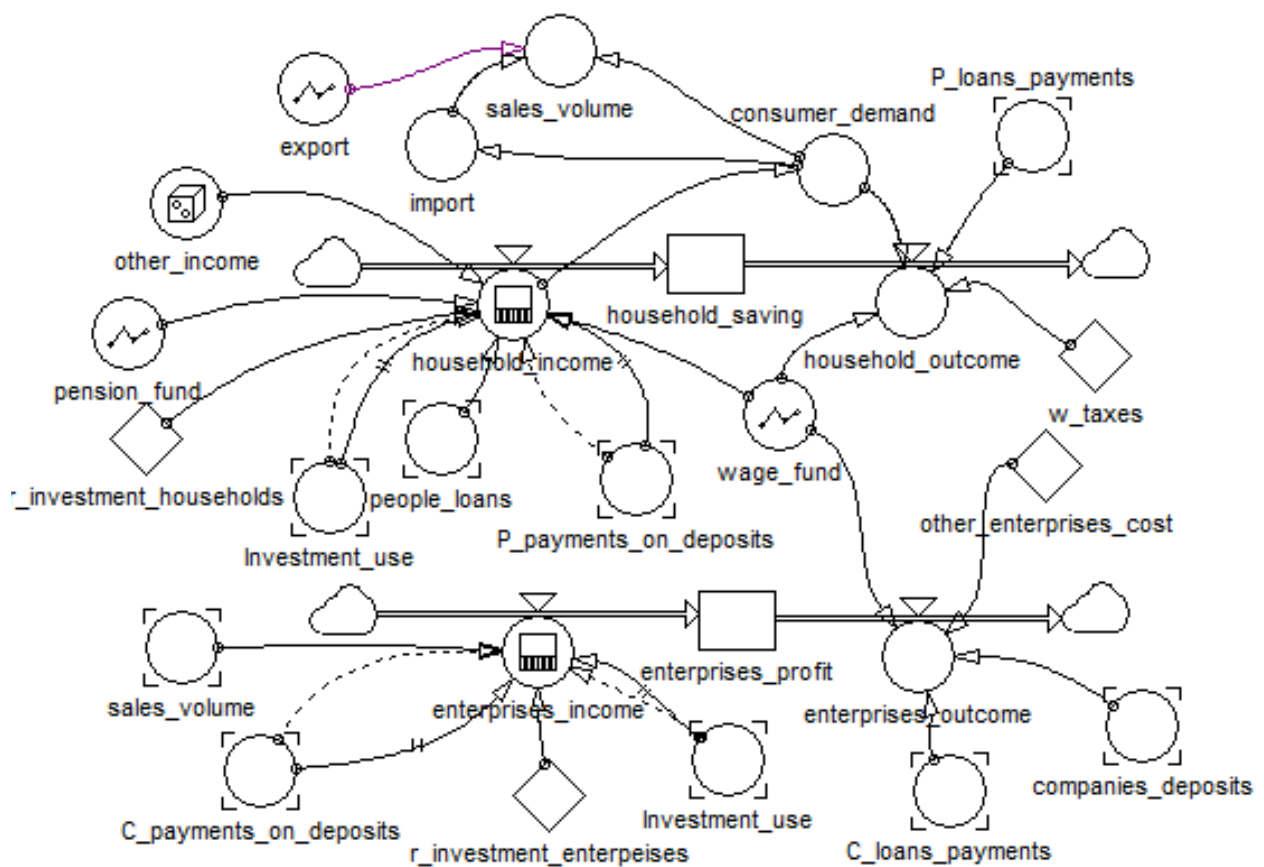

Рис. 3.33. Підмодель процесу взаємодії домогосподарств і підприємств в рамках макроекономічної системи

Формування державних інвестицій у країні пов'язане з рівнем ВВП, величиною дефіциту або профіциту грошових коштів, характером і якістю використання ресурсів. Чим стабільніша ситуація в країні, тим активніше

надходять кошти від міжнародних організацій, країн, і тим більше держава інвестує в різні економічні та соціальні проекти.

У табл. 3.13 представлені умовні позначення, які використовуються в підмоделі формування державного бюджету країни.

Таблиця 3.13

Умовні позначення підмоделі формування державного бюджету країни

№ п/п	Математичне позначення	Позначення PowerSim	Опис
1.	ψ_G	Deficit / proficit	Дефіцит / профіцит державного бюджету
2.	A_G	Government income	Доходи держави
3.	Z_G	Government outcome	Витрати держави
4.	F_G	Financial assistance at child birth	Фінансова допомога при народженні дитини
5.	PS_G	Social payments	Соціальні виплати
6.	WB	Wage of budget organizations	Заробітна плата в бюджетних організаціях
7.	ZA_G	Administrative costs	Адміністративні витрати
8.	ZM_G	Costs of ministries	Витрати міністерств
9.	Ao_G	Other incomes	Інші доходи держави
10.	ZS_G	Other social payments	Інші соціальні виплати
11.	ω_F	Percent tax	Відсоток податку на прибуток підприємств
12.	ρ_G	R investment government	Відсоток використання інвестицій у розвиток державного сектору
13.	ω_{VAT}	VAT	Відсоток ПДВ

Забезпечення балансу між дохідною і видатковою частиною бюджету сприяє ефективному використанню коштів держави:

$$\psi_G = Z_G - A_G \quad (3.48)$$

Вагомою складовою державних доходів є надходження в бюджет податкових відрахувань, перерозподілені інвестиційні кошти, а також доходи державних установ, які в рамках цієї моделі представлені у вигляді константи:

$$A_{Gt} = \omega_F \cdot P_{et} + \omega_{VAT} \cdot V_t + IU_{t-1} \cdot \rho_G + Ao_{Gt} \quad (3.49)$$

За допомогою регулювання видаткової частини бюджету держава визначає напрямки і пропорції розподілу державних коштів. Вона використовує свої ресурси на адміністративні потреби, утримання уряду, парламенту та апарату президента, виконання соціальних програм, інвестування коштів у розвиток економіки й інноваційних проєктів, виплату зарплат, стипендій і пенсій, а також на інші витрати:

$$Z_G = ZA_G + ZM_G + PS_G + IR_G + WB + F_G + Ao_G \quad (3.50)$$

Графічне представлення моделі відображено на рис. 3.34.

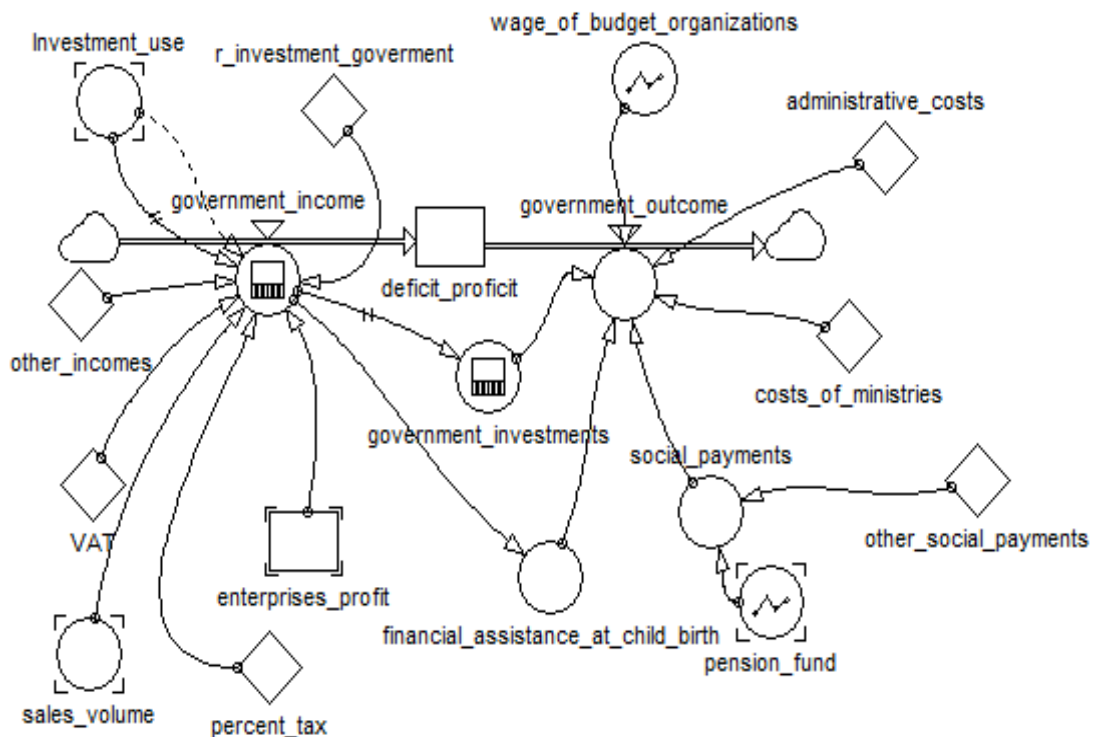

Рис. 3.34. Підмодель формування державного бюджету країни

Визначення рівня ВВП і ступеня його впливу на інвестиційний потенціал країни дозволяє запланувати заходи щодо передбачення негативного впливу зовнішніх факторів і забезпечення стабільного економічного зростання.

Введемо умовні позначення для підмоделі формування ВВП (табл. 3.14).

Таблиця 3.14

Умовні позначення підмоделі формування ВВП

№ п/п	Математичне позначення	Позначення PowerSim	Опис
1.	K	Capital	Капітал
2.	\overline{R}_E	Average companies credit	Середня сума кредиту, взятого підприємством
3.	\overline{R}_P	Average people credit	Середня сума кредиту, взятого людиною
4.	\overline{U}_E	Average companies deposit	Середня сума кредиту, взятого підприємством
5.	\overline{U}_P	Average people deposit	Середня сума кредиту, взятого людиною
6.	L_E	Companies loans	Кредити підприємств
7.	c_B	Costs on deposits	Витрати банків за виплатами депозитів і відсотків по депозитному вкладу
8.	c_L	Costs on loans	Витрати банків за наданими кредитами
9.	ζ_E	Interest on deposits for companies	Ставка по депозитам для підприємств
10.	ζ_h	Interest on deposits for people	Ставка по депозитам для населення
11.	X	Number of companies	Кількість компаній
12.	PL_h	P loans payments	Розмір виплат по кредитах населення
13.	B_h	People deposits	Депозитні вклади населення
14.	α	alfa	Еластичність випуску за капіталом
1.	β	betta	Еластичність випуску за працею
15.	δ	delta	Норма амортизації
16.	e^{vt}	Innovative efficiency	Інноваційна ефективність
17.	γ_E	Interest on loans for companies	Ставка по кредитах для підприємств
18.	γ_h	Interest on loans for people	Ставка по кредитах для населення

Нагромадження основного капіталу в країні здійснюється за рахунок поповнення основних виробничих фондів підприємств з обліків вкладених інвестицій, за винятком величини амортизаційних відрахувань:

$$K_t = K_{t-1} + FK_t + RU_{t-1} - \mu_t \quad (3.51)$$

Знос капіталу залежить від норми амортизації:

$$\mu_t = \delta \cdot K_{t-1} \quad (3.52)$$

У представленій моделі ВВП визначається на основі виробничої функції. Для обчислення факторів еластичності показників використовуються статистичні дані та їх взаємозв'язок у регресійній моделі. У загальному вигляді ВВП визначається з наступного співвідношення:

$$Y = AK^\alpha Q^\beta e^{\psi t} \quad (3.53)$$

де - коефіцієнт сукупної продуктивності факторів виробництва.

Так як значення α і β мають задовольняти вимоги і, уявімо рівень ВВП країни через такі співвідношення:

$$Y = AK^\alpha Q^{1-\alpha} e^{\psi t} \quad (3.54)$$

$$Y = AK^\alpha \frac{Q}{Q^\alpha} e^{\psi t} \quad (3.55)$$

$$\frac{Y}{Q} = A \left(\frac{K}{Q} \right)^\alpha e^{\psi t} \quad (3.56)$$

За допомогою логарифмування виробнича функція приймає лінійну форму:

$$\ln \left(\frac{Y}{Q} \right) = \ln(A) + \alpha \ln \left(\frac{K}{Q} \right) + \psi t \quad (3.57)$$

Статичні дані за 11 років, необхідні для побудови виробничої функції представлені в табл. 3.15.

Таблиця 3.15

Динаміка основних економічних показників

Рік	ВВП (млн. дол.)	Основний капітал (млн. дол.)	Робоча сила (млн. осіб)
2005	47 250,3917	10 880,6735	20,6800
2006	51 354,8703	12 016,1270	20,7304
2007	57 609,8693	13 743,6917	20,9047
2008	62 973,1268	15 114,1704	20,9723
2009	59 766,3549	13 871,3154	20,1915
2010	65 685,2309	15 186,3407	20,2660
2011	72 970,8257	17 176,7242	20,3242
2012	74 645,5024	17 937,9233	19,2614
2013	76 524,2443	18 605,0028	19,3142
2014	78 656,1227	19 248,3188	18,0733
2015	74 136,1210	18 348,7633	16,4432

Для застосування регресійного аналізу необхідно привести модель до лінійного вигляду (табл. 3.16)

Таблиця 3.16

Перетворені дані

Рік	$\ln\left(\frac{Y}{Q}\right)$	$\ln\left(\frac{K}{Q}\right)$
2005	7,7340	6,2656
2006	7,8149	6,3624
2007	7,9215	6,4884
2008	8,0073	6,5802
2009	7,9929	6,5323
2010	8,0837	6,6192
2011	8,1860	6,7395
2012	8,2624	6,8366
2013	8,2845	6,8703
2014	8,3784	6,9707
2015	8,4137	7,0174

Для аналізу перетворених даних необхідно скористатися лінійним регресійним аналізом, заснованим на методі найменших квадратів. Результати аналізу представлені в таблиці 3.17.

Регресійний аналіз

<i>Регресійна статистика</i>	
Множинний R	0,998173814
R-квадрат	0,996350962
Нормований R-квадрат	0,995945514
Стандартна похибка	0,014395607
Спостереження	11

Дисперсійний аналіз

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>
Регресія	1	0,509256424	0,509256424	2457,403807	2,7748E-12
Залишок	9	0,001865102	0,000207234		
Всього	10	0,511121525			

	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна похибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>
Y-перетин	1,980478012	0,123485155	16,03818702	6,30025E-08
Змінна X 1	0,918282509	0,01852414	49,57220801	2,7748E-12

Таким чином, рівень ВВП країни визначається наступним чином:

$$Y = 1,98 \cdot K^{0,92} Q^{0,08} \quad (3.58)$$

Фінансово-кредитна система країни в даній моделі представлена функціонуванням банків, основною функцією яких є надання фінансових послуг підприємствам і населенню. Вони володіють істотним інвестиційним потенціалом, оскільки забезпечують акумулювання тимчасово вивільнених з обороту коштів і сприяють їх перерозподіл в різні сектори економіки.

Однією з основних функцій банківських установ країни є надання кредитів підприємствам і домогосподарствам:

$$L_t = L_{Et} + L_{Ht} \quad (3.59)$$

$$L_{Et} = \bar{R}_E \cdot X \cdot \mathcal{G} \quad (3.60)$$

$$L_{Ht} = \bar{R}_p \cdot Q \cdot \lambda \cdot \eta, \quad (3.61)$$

де ϑ - частка компаній, що беруть кредити в банках;

η - частка домогосподарств, що беруть кредити в банках.

Розмір виплат по кредитах розраховується таким чином:

$$PL_{Et} = L_E \cdot (1 + \gamma_E) \quad (3.62)$$

$$PL_{Ht} = L_H \cdot (1 + \gamma_H) \quad (3.63)$$

Для акумулювання і розподілу грошових коштів банки залучають депозити від компаній і домогосподарств:

$$B_E = X \cdot \bar{U}_E \cdot \Upsilon \quad (3.64)$$

$$B_h = Q \cdot \lambda \cdot \bar{U}_p \cdot \Omega, \quad (3.65)$$

де Υ - частка компаній, що відкривають депозити в банках;

Ω - частка домогосподарств, що відкривають депозити в банках.

Банківські установи виплачують депозити і відсотки по депозитному вкладу, виходячи з наступного співвідношення:

$$PD_E = B_E \cdot (1 + \zeta_E) \quad (3.66)$$

$$PD_h = B_h \cdot (1 + \zeta_h) \quad (3.67)$$

Графічне представлення моделі відображено на рис. 3.35.

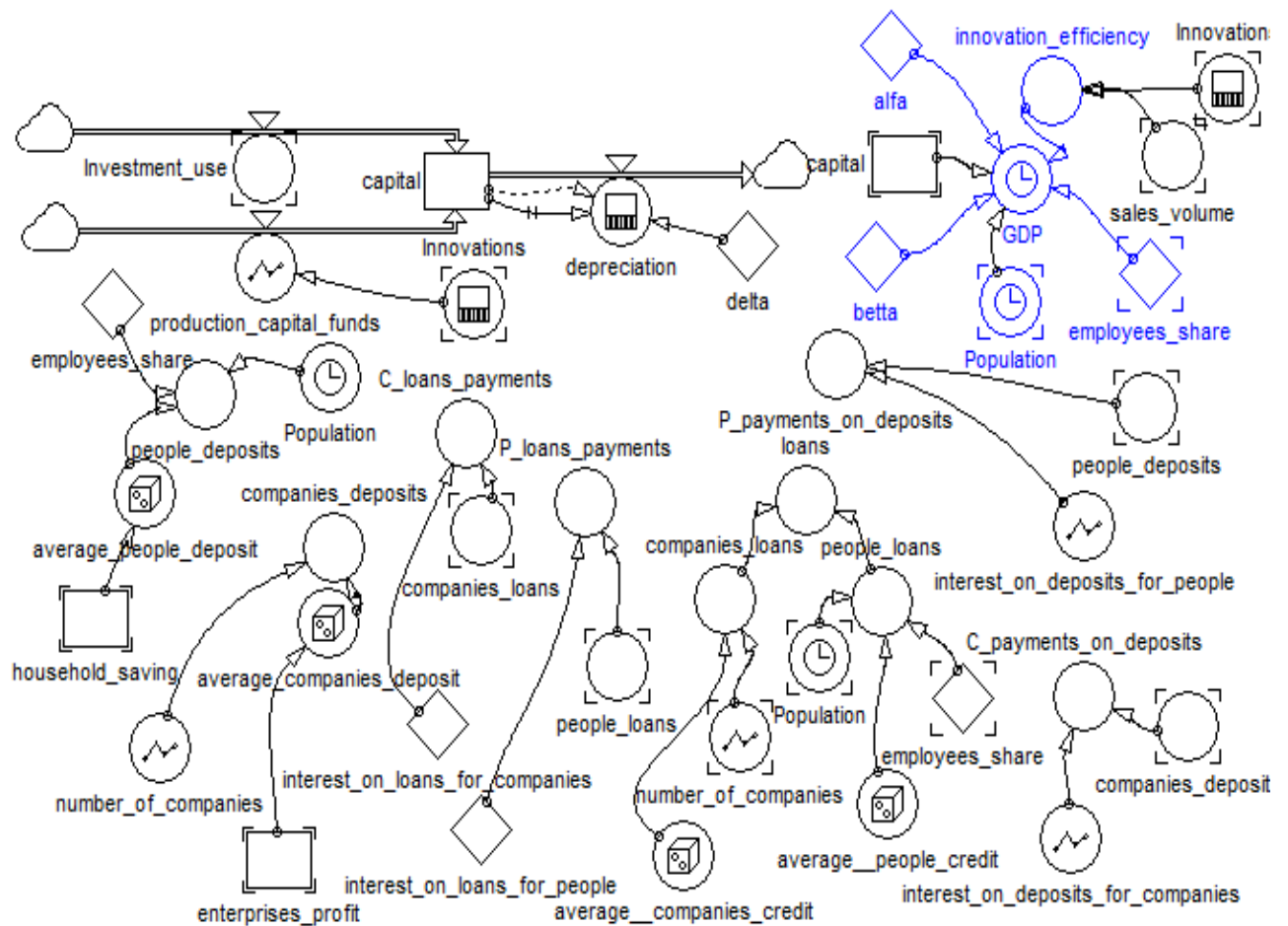

Рис. 3.35. Підмодель формування ВВП

За допомогою ППП PowerSim можна моделювати різну поведінку результуючого показника, в залежності від початкових умов і факторів впливу. У рамках цієї роботи був побудований прогноз рівня ВВП і обсягу інвестицій, які надходять у країну і розподіляються між різними сферами, до 2021 року. Розглядалися дві ситуації:

- зростання рівня ВВП;
- падіння рівня ВВП.

При зростанні рівня ВВП спостерігається позитивна тенденція до розвитку економіки країни, політичної та економічної стабілізації, що сприяє залученню інвестицій у країну і їх використання для проведення реформ, реалізації інноваційних проектів, виконання соціальних програм (рис. 3.36).

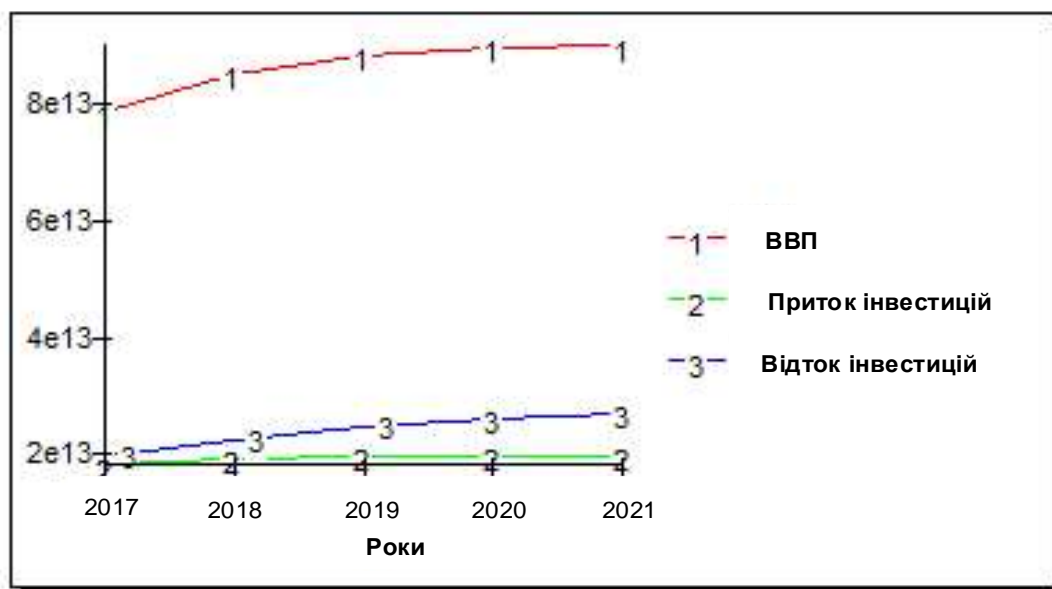

Рис. 3.36. Динаміка рівня ВВП й інвестиційних ресурсів при висхідному циклі

Для оцінки ефективності використання інвестиційних ресурсів з погляду їх впливу на національний дохід і економічне зростання країни застосовується показник акселератора ВВП, якщо він більшим за 0, то спостерігається позитивна динаміка в розвитку, якщо меншим нуля, необхідно змінювати підхід до управління і вибрати більш дієві антикризові методи.

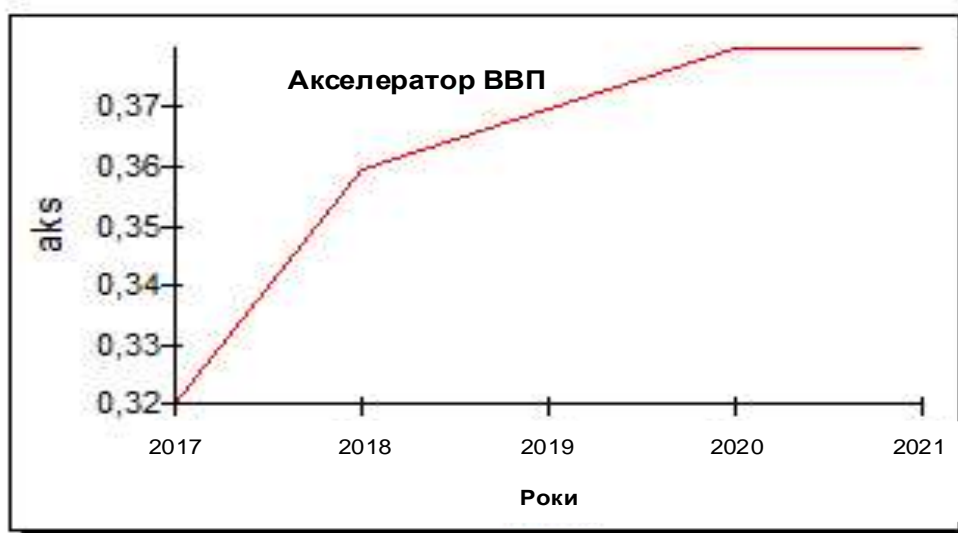

Рис. 3.37. Динаміка акселератора ВВП при висхідному циклі

При падінні рівня ВВП скорочується приплив інвестиційних ресурсів, однак держава повинна акумулювати всі резервні кошти, спрямовуючи їх у розвиток економіки, і сприяти залученню в країну іноземних інвестицій, для виходу зі спадного етапу циклу (рис. 3.38).

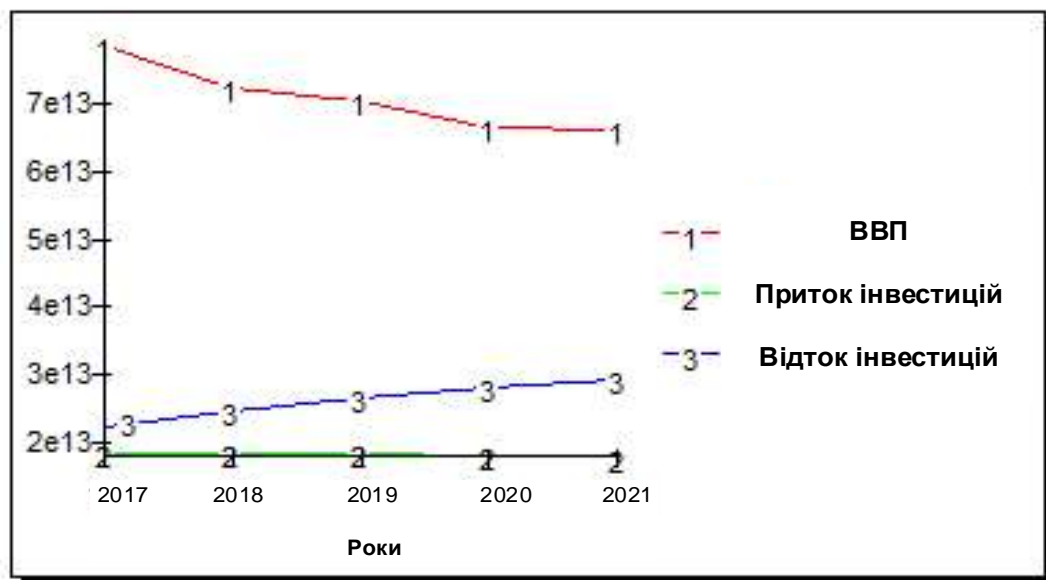

Рис. 3.38. Динаміка рівня ВВП і інвестиційних ресурсів при спадному циклі

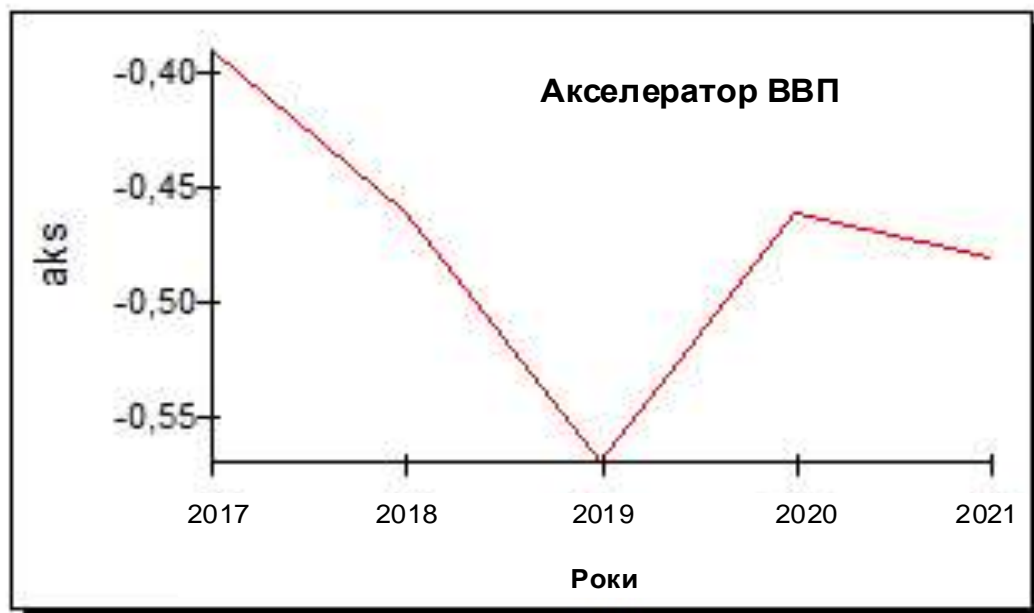

Рис. 3.39. Динаміка акселератора ВВП при спадному циклі

Як видно з графіка, при скороченні рівня ВВП необхідне залучення значної кількості інвестиційних ресурсів, які сприяють стабілізації ситуації і, як наслідок, приведуть до економічного зростання.

Таким чином, розроблена імітаційна модель дозволяє спрогнозувати і оцінити взаємодію рівня ВВП і інвестиційних ресурсів, аналіз якого дозволяє прийняти своєчасні рішення і розробити програми антикризового управління в рамках економічної системи.

3.3. Управління інвестиційним потенціалом економічної системи в умовах циклічного розвитку

Ключовими особливостями сучасного етапу розвитку світової економічної системи є посилення глобалізаційних процесів, наростання диспропорцій і асиметрій розвитку, волатильність фінансових і сировинних ринків. Циклічний характер розвитку світового господарства в умовах глобалізації має набагато сильніший вплив на розвиток окремих регіонів і країн. Посилення міжнаціональних економічних зв'язків виступає в ролі «каналу» поширення циклічних криз від країни зародження чинників економічного циклу в країни, що мають певні економічні зв'язки з країною зародження циклічних факторів. У зв'язку з цим процес формування та реалізація інвестиційного потенціалу економічних систем усіх рівнів повинен включати не лише інструменти стимулювання інвестиційної діяльності та максимізації економічного ефекту від цієї діяльності, а також враховувати динаміку та напрям розвитку економічного циклу в кожен конкретний проміжок часу.

Вважаємо, що система управління інвестиційним потенціалом економічної системи повинна містити в собі два основних напрямки регулювання (рис. 3.40):

- стимулювання накопичення та реалізації інвестиційного потенціалу;
- антициклічне регулювання інвестиційного потенціалу.

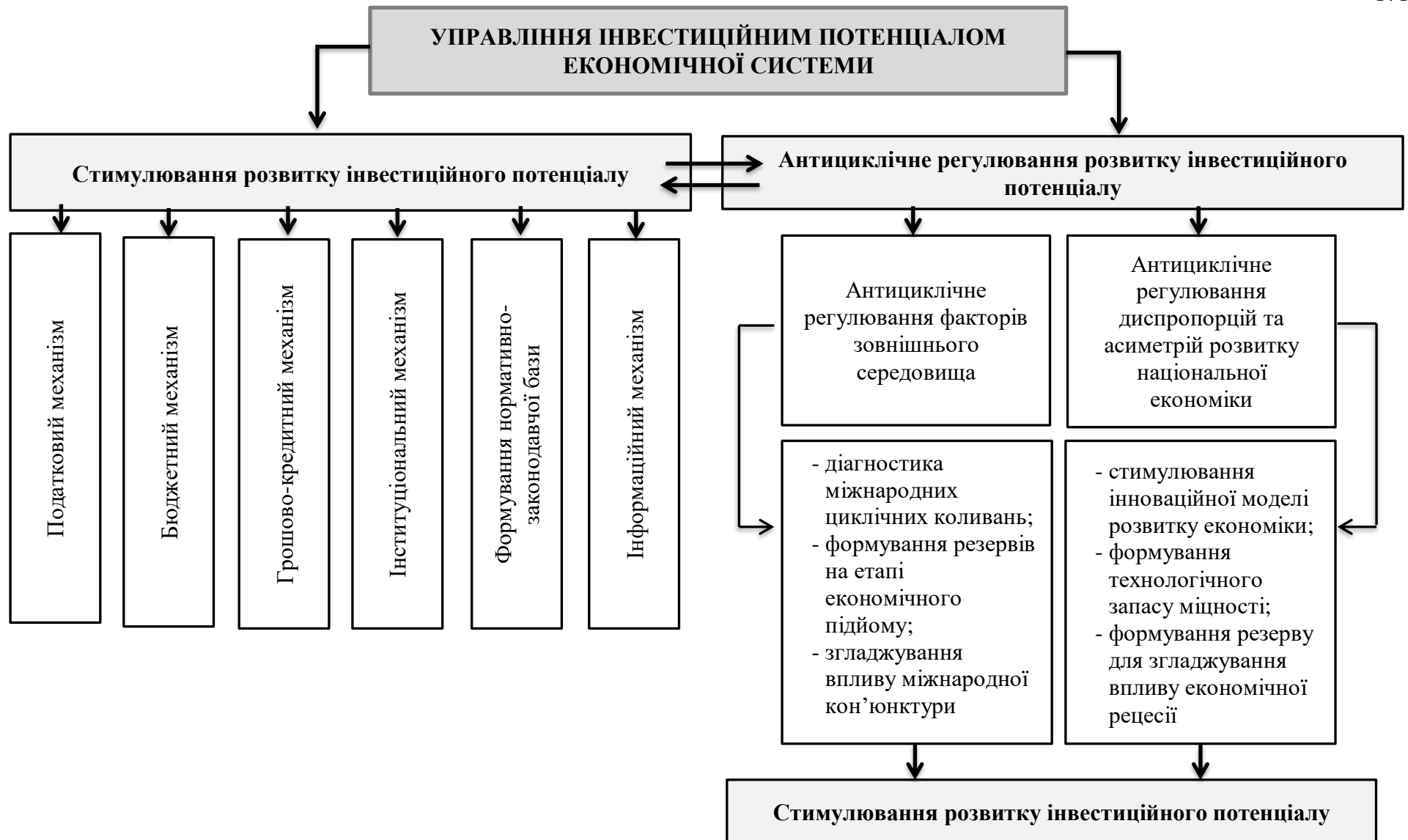

Рис. 3.40. Система управління інвестиційним потенціалом економічної системи

Побудовано автором

Ця структура системи управління інвестиційним потенціалом обумовлена з одного боку, необхідністю реалізації стратегії розвитку конкурентних переваг за рахунок підвищення ефективності економіки та переорієнтації на інноваційну модель розвитку. З іншого боку, необхідність антициклічного регулювання розвитку інвестиційного потенціалу пов'язана з циклічним розвитком економіки. Що у свою чергу, з огляду на посилення глобалізаційних процесів та посилення циклічних коливань міжнародної економічної кон'юнктури впливає на формування і реалізацію інвестиційного потенціалу економічної системи.

Система стимулювання формування та реалізації інвестиційного потенціалу економічної системи повинна включати в себе ряд механізмів прямого і непрямого регулювання:

- податковий механізм;
- бюджетний механізм;
- кредитно-грошовий механізм;
- інституційний механізм;
- нормативно-законодавчий механізм;
- інформаційний механізм.

Податковий механізм стимулювання інвестиційної діяльності включає:

- надання податкових пільгових ставок для підприємств, які здійснюють вкладення інвестицій за цільовим призначенням;
- надання податкових канікул або відстрочок зі сплати податків для підприємств, що здійснюють вкладення інвестицій за цільовим призначенням;
- збільшення норми амортизації.

Досвід розвинених країн показує, що одним з найбільш ефективних інструментів стимулювання інвестицій є пільгові норми амортизації. Так, наприклад, в Японії норма амортизації становить 200%, у Великобританії норма амортизаційних відрахувань для малих підприємств значно перевищує цей показник у порівнянні з великими підприємствами. Збільшення норми амортизаційних відрахувань дозволяє:

- збільшувати обсяг додаткових інвестиційних ресурсів;
- збільшувати попит на високотехнологічні види основних фондів, що у свою чергу підвищує обсяг виробництва наукоємних і високотехнологічних галузей (за умови стимулювання вкладень в національні товари, так як в іншому випадку, збільшення норми амортизації може призвести до зростання імпорту і не надати необхідного ефекту для національної економіки);
- уникнути впливу міжнародних кон'юнктурних коливань, так як дані джерела інвестиційних ресурсів не схильні до впливу зміни цін, процентних ставок і т.д;
- покрити інвестиційну ємність економіки більш дешевими інвестиційними ресурсами в порівнянні з позиковими і кредитними коштами, так як амортизаційні відрахування не передбачають сплату відсотків.

Основним завданням бюджетного механізму стимулювання інвестиційної діяльності є забезпечення необхідного рівня державних інвестицій, спрямованих на модернізацію виробництва, розвиток наукомістких галузей виробництва, формування високоінтелектуального людського капіталу і т.д. Основними інструментами цього механізму є:

- державні інвестиції, спрямовані на розвиток людського капіталу;
- державні інвестиції, спрямовані на розбудову необхідної інфраструктури для здійснення інвестиційної діяльності.

На думку Жаліло Я. А., структурна недосконалість національної фінансової системи відіграє роль обмежувача здатності суб'єктів господарювання в здійсненні довгострокових інвестиційних вкладень, що у свою чергу впливає на структуру і динаміку інвестиційних процесів [153].

Основною метою кредитно-грошового механізму стимулювання інвестиційної діяльності є забезпечення необхідного обсягу внутрішніх фінансових ресурсів і доступної вартості даних ресурсів. Досягнення цієї мети здійснюється за рахунок реалізації таких інструментів, як:

- зниження процентної ставки на фінансові ресурси, спрямовані на здійснення інвестицій за цільовим призначенням;

- надання пільгового кредитного періоду для суб'єктів господарювання, які здійснюють інвестиції за цільовим призначенням;

- створення банківського сектору, що спеціалізується на інвестиційному кредитуванні, з метою надання адресної підтримки банкам, що входять до даного сектору.

Реалізація цих стимулюючих інструментів дозволить збільшити попит приватного сектору на інвестиційні ресурси і тим самим надають позитивний ефект на процеси модернізації економіки.

Циклічні тенденції розвитку глобальної економіки зумовлюють необхідність діагностики коливань ринкової кон'юнктури та вчасного реагування на загрози та можливі потенціальні вигоди. Велика кількість криз, депресій та фінансових потрясінь підтверджують, що саморегулювання циклічності економіки неможливе. І лише завдяки реалізації цілеспрямованій та ретельно побудованій стратегії антициклічного управління економіки вцілому та інвестиційного потенціалу зокрема, можна забезпечити якісне економічне зростання та досягти високих конкурентних переваг на міжнародному ринку.

Механізм антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу економічної системи має бути спрямований на:

- антициклічне регулювання зовнішніх факторів впливу на інвестиційний потенціал;
- антициклічне регулювання внутрішніх факторів впливу на інвестиційний потенціал.

Економічні цикли характеризуються наявністю вбудованих факторів, які надають можливість отримання потенційної вигоди та переваг; та факторів, що несуть у собі потенційні загрози та втрати. Саме тому антициклічна політика регулювання зовнішніх факторів впливу включає в себе інструментарій спрямований на виявлення потенційних вигод на висхідній хвилі глобального економічного циклу та використання даних факторів з найбільшою ефективністю. Такий підхід дозволить сформувати певний запас міцності, який буде використано при купіруванні негативних факторів циклічного розвитку

глобальної економіки. Регулювання на етапі спадної хвилі глобального економічного циклу зосереджується на здійсненні компенсаторних заходів та блокуванні поширення економічної кризи або скороченні терміну економічного спаду та депресії в рамках економічної системи.

Ефективне антициклічне регулювання інвестиційного потенціалу може бути реалізоване тільки за умов формування та реалізації комплексного механізму, спрямованого не тільки на скорочення термінів і зниження негативного ефекту від проходження фази спаду економічного циклу і рецесії, але й включаючи комплексний підхід до створення конкурентних переваг економічної системи, на базі яких формується резерв технологічної та фінансової міцності, що дозволяє реалізувати ефективні заходи щодо купірування наслідків економічних потрясінь. Вважаємо, що механізм антициклічного регулювання повинен здійснюватися на всіх стадіях економічного циклу і складатися з таких етапів (рис. 3.41):

- управління інвестиційним потенціалом на стадії підйому;
- управління інвестиційним потенціалом на піці економічного циклу;
- управління інвестиційним потенціалом на етапі кризи;
- управління інвестиційним потенціалом на етапі відновлення.

На етапі підйому основною метою антициклічного регулювання є формування інфраструктури для подальшого розвитку інвестиційного потенціалу.

Інструментами для досягнення вищезазначеної мети є:

- формування нормативно-правової бази;
- формування інститутів розвитку інвестиційного потенціалу;
- формування інформаційної бази та каналів розповсюдження інформації.

Саме на цьому етапі економічного циклу формується основа (базис) для подальшого накопичення інвестиційного потенціалу та стимулювання інвестиційної діяльності на наступному етапі економічного циклу.

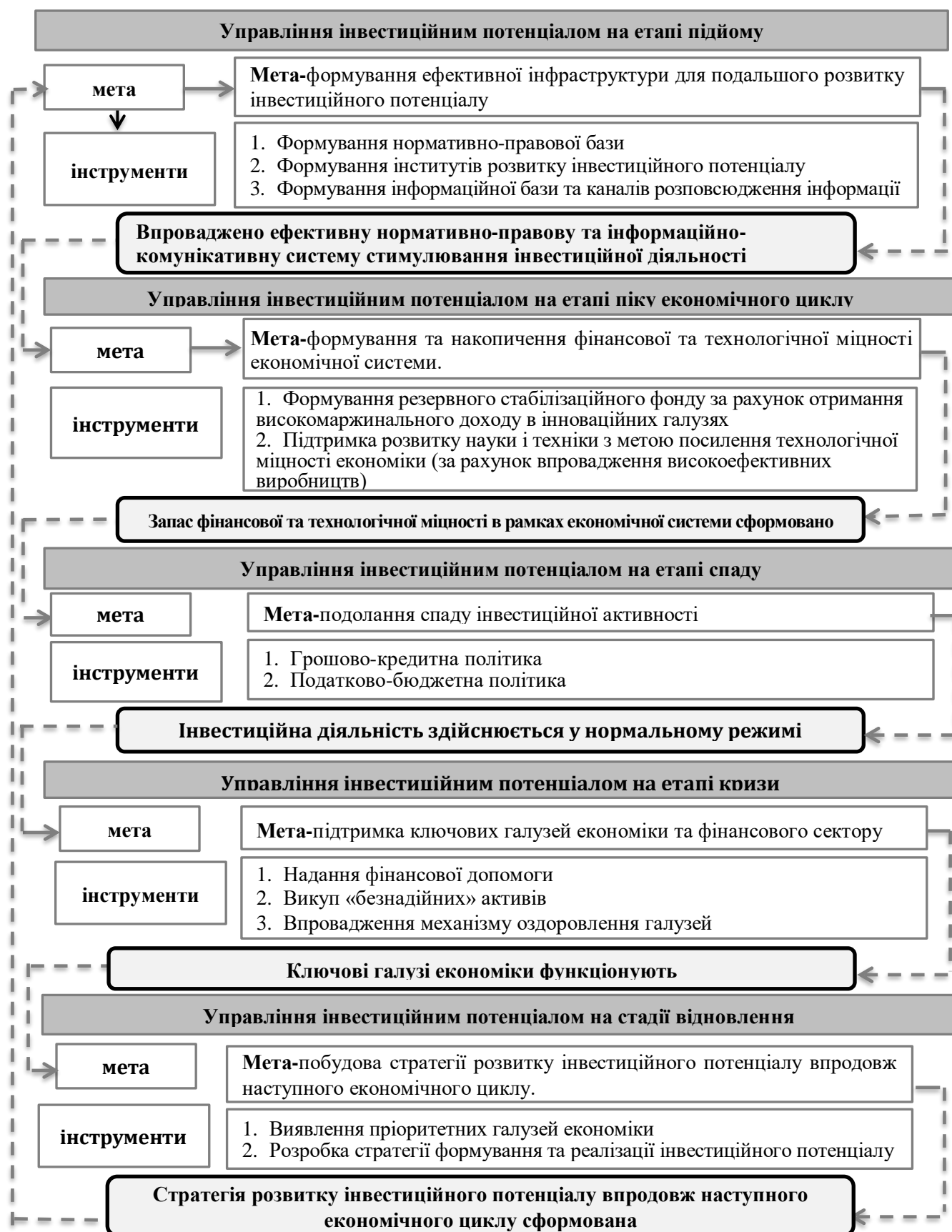

Рис. 3.41. Механізм антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу економічної системи

Побудовано автором

Метою антициклічного регулювання на стадії піку економічного циклу є формування та накопичення фінансової та технологічної міцності економічної системи. Досягнення цієї мети здійснюється шляхом реалізації наступних інструментів:

- формування резервного стабілізаційного фонду за рахунок отримання високо маржинального доходу в інноваційних галузях;
- підтримка розвитку науки і техніки з метою посилення технологічної міцності економіки (за рахунок впровадження високоефективних виробництв).

Мета управління інвестиційним потенціалом на етапі спаду полягає в подоланні спаду інвестиційної активності. Підготовка та впровадження інструментів стимулювання інвестиційної активності на стадії зниження економічного зростання реалізується за допомогою активної податково-бюджетної і кредитно-грошової політики (у т.ч., надання пільгових ставок оподаткування, податкових канікул; зниження процентних ставок, надання пільгових кредитів і т.д.).

Антициклічне регулювання на етапі кризи включає заходи, спрямовані на підтримку основних галузей економіки, недопущення кризи в економічно і соціально-значущих сферах, у першу чергу в банківській галузі. Основними інструментами регулювання інвестиційного потенціалу на даному етапі економічного циклу є:

- цільове фінансування найбільш економічно значущих інвестиційних проектів;
- субсидування процентної ставки за кредитами, які спрямовуються на інвестування в пріоритетні галузі економіки;
- впровадження жорстких заходів контролю за економічною діяльністю суб'єктів економіки з метою виявлення і згладжування дисбалансів, які можуть посилити негативний ефект у період кризи.

На етапі кризи антициклічні заходи носять компенсаційний характер по відношенню до негативного впливу спаду економіки на інвестиційний потенціал. Основна мета цих заходів полягає в підтримці інвестиційної активності в галузях-

драйверах, які будуть джерелами нового типу технологічної міцності країни і дозволять вийти з кризи в найбільш короткі терміни.

Можна зробити висновок, що ефективний розвиток економічної системи можливий лише за умови реалізації ефективного механізму антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу економічної системи.

Висновки до третього розділу

1. У результаті проведеного дослідження обґрунтовано, що за умов циклічного розвитку глобальної економічної системи зазнали трансформації не лише процес формування та напрямки реалізації інвестиційного потенціалу, а й напрямки та інструменти антициклічного регулювання економіки, які застосовувалися під час «Великої депресії» 1929–1930 рр. та у період «Великої рецесії» 2008–2009 рр.

2. На основі кореляційно-регресійного аналізу серед основних чинників впливу на динаміку притоку ПШ відібрано такі показники: внутрішній валовий продукт, банківські депозити, експорт товарів і послуг, витрати на кінцеве споживання домашніх господарств. На основі проведеного аналізу було отримано рівняння лінійної регресії. Економічна сутність отриманого рівняння полягає у наступному: 1) збільшення величини внутрішнього валового продукту на 1 млрд. дол. призведе до збільшення припливу ПШ на 0,1617 млрд. дол. за умови, що інші змінні не змінюються; 2) збільшення розмірів банківських депозитів на 1 млрд. дол. призведе до зменшення припливу ПШ на 0,1064 млрд. дол. за умови, що інші змінні не змінюються; 3) збільшення розмірів експорту товарів і послуг на 1 млрд. дол. призведе до збільшення припливу ПШ на 0,3726 млрд. дол. за умови, що інші змінні не змінюються; 4) збільшення витрат на кінцеве споживання домашніх господарств на 1 млрд. дол. призведе до зменшення припливу ПШ на 0,2665 млрд. дол. за умови, що інші змінні не змінюються.

3. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу серед основних чинників впливу на формування відтоку ПШ відібрано такі: експортно-імпортний баланс, витрати на кінцеве споживання домашніх господарств, додана вартість, сформована у промисловості. На основі проведеного аналізу було отримано рівняння лінійної регресії. Економічна сутність отриманого рівняння полягає у наступному: 1) збільшення величини експортно-імпортного балансу на 1 млрд. дол. призведе до збільшення відтоку ПШ на 14,3523 млрд. дол. за умови, що інші змінні не змінюються; 2) збільшення витрат на кінцеве споживання домашніх господарств на 1 млрд. дол. призведе до зменшення відтоку ПШ на 0,2354 млрд. дол. за умови, що інші змінні не змінюються; 3) збільшення доданої вартості (промисловість) на 1 млрд. дол. призведе до збільшення відтоку ПШ на 0,3452 млрд. дол. за умови, що інші змінні не змінюються.

4. У роботі проведено моделювання системи взаємодії економічних циклів та інвестиційного потенціалу за допомогою інструменту ППП PowerSim, що дозволяє провести сценарний аналіз інвестиційного потенціалу економічних систем з різним рівнем розвитку в залежності від параметрів, що задаються, і передбачити можливі наслідки негативного впливу того чи іншого фактору на ключові показники.

5. Встановлено, що базовими залежностями системно-динамічної моделі формування і розподілу інвестиційних ресурсів у рамках економічної системи є: 1) обсяг інвестиційних надходжень, що визначається величиною капіталовкладень міжнародних організацій і регіональних об'єднань, а також ТНК (у вигляді прямих іноземних інвестицій). Доведено, що, крім зовнішніх джерел, інвестиційні ресурси поповнюються за рахунок кредитних коштів, державних програм підтримки, заощаджень населення та частки прибутку приватного сектору економіки; 2) обсяг ВВП, що визначається на основі модифікованої виробничої функції Кобба-Дугласа, яка враховує вплив науково-технічного прогресу на ефективність виробничої діяльності економічних систем. Розроблена модель дозволяє спрогнозувати і оцінити взаємодію рівня ВВП і інвестиційних ресурсів, аналіз якого дозволяє прийняти своєчасні рішення, і розробити програми

антикризового управління в рамках економічної системи.

6. На основі виявлених сильних та слабких сторін антициклічного регулювання в період Великої депресії та Великої рецесії та з урахуванням існуючих вимог глобальної економічної системи розроблено систему антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи, основними елементами якої виступають дві підсистеми: підсистема антициклічного регулювання на наднаціональному рівні і підсистема антициклічного регулювання на рівні національної економіки.

7. За результатами проведеного дослідження розроблено механізм антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу економічної системи, що включає інструменти управління інвестиційним потенціалом на всіх етапах економічного циклу, а саме: на етапах підйому, піку економічного циклу, кризи, відновлення. Реалізація запропонованого механізму дозволить сформувати необхідні інститути та елементи інфраструктури на етапі відновлення; запас технологічної та фінансової міцності на етапі підйому та піці економічного циклу, що, у свою чергу, буде виступати необхідним резервом для подолання спаду інвестиційної активності на етапі спаду та кризи.

Основні результати проведеного дослідження опубліковані в працях [161; 162; 163; 164].

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження вирішено важливе науково-практичне завдання удосконалення теоретико-методологічних основ дослідження процесу трансформації інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи та розробки науково-практичних рекомендацій з формування комплексу його антициклічного регулювання в архітектурі тенденцій глобального економічного розвитку. Основні висновки дослідження полягають у такому:

1. Узагальнення теоретичних положень щодо виявлення взаємозв'язку між формуванням глобального інвестиційного потенціалу та циклічністю глобального економічного розвитку дозволило розробити теоретико-методологічний підхід до його дослідження, підґрунтям якого є: систематизація теоретичних підходів до вивчення циклічних коливань у глобальній економіці; систематизація етапів та напрямків розвитку теоретичних знань щодо мотивів, передумов та форм здійснення інвестиційної діяльності. Використання методологічного підходу дозволило визначити генезис економічних концепцій та теорій дослідження взаємозв'язку між інвестиційним розвитком та глобальною економічною динамікою.

2. Удосконалено категорійний апарат дослідження щодо уточнення змісту понять «інвестиційний потенціал економічної системи», що визначається як економічна категорія, яка характеризує здатність економічної системи забезпечити найбільш ефективно освоєння інвестиційних ресурсів шляхом покриття її інвестиційної місткості; «економічний цикл», що запропоновано трактувати як етап розвитку економіки, протягом якого економіка проходить певні фази: пошук та накопичення резервів для здійснення поступального росту; зростання економіки завдяки накопиченим можливостям на попередньому етапі; фазу пікового підйому при граничному залученні всіх можливих ресурсів; подальший спад ділової активності до граничного рівня, з

якого буде починатися наступний економічний цикл.

3. Виявлено та систематизовано контури інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи, що характеризуються як сукупність інвестиційних потенціалів економічних систем нижчого рівня, які, за умови зростання їх відкритості, набувають ознак динамічності, здатності до самоорганізації, а також збалансованості таких його складових, як інвестиційні ресурси та інвестиційна місткість.

4. Обґрунтовано науково-методологічний підхід до оцінки інвестиційного потенціалу економічної системи, у межах якого удосконалено інтегральний індекс інвестиційного потенціалу економічної системи, що має включати три складові: оцінка інвестиційних ресурсів, оцінка інвестиційної місткості, оцінка інвестиційних ризиків, та розроблено алгоритм застосування запропонованих показників з метою ранжування країн світу за ступенем розвитку та використання ними наявного інвестиційного потенціалу. Вдосконалена методика обчислення інтегрального індексу базується на синтезі показників у рамках кожної складової інвестиційного потенціалу економічної системи та їх ієрархічному зіставленні.

5. На основі проведеної оцінки визначено загальні тенденції циклічного глобального економічного розвитку, структуру та напрями динаміки формування глобальних інвестиційних потоків. Проведені дослідження довели, що основними країнами-драйверами глобального економічного циклу є розвинені країни, про це свідчить найбільша синхронність у показниках зростання світового ВВП на душу населення і темпів зростання цього показника розвинутих країн. Країни, що розвиваються, є найбільш чутливими до змін глобальної економічної кон'юнктури, що проявляється в більш потужних сплесках економічного зростання на стадії підйому світового економічного циклу і більш глибоким спадом показників динаміки ВВП на душу населення по даній групі країн у період стагнації світової економіки.

6. Здійснено системну ідентифікацію трансформацій, що відбуваються під впливом циклічності глобального економічного розвитку у процесі

формування інвестиційного потенціалу глобальної економіки за кількісними та якісними критеріями, що проявляються у: довгостроковій тенденції до зростання основних складових інвестиційного потенціалу країн, що розвиваються; структурних трансформаціях, які відбуваються у глобальних інвестиційних потоках; секторальних трендах глобальних інвестиційних потоків; суб'єктній та інфраструктурній архітектоніці глобального інвестиційного ринку; стратегіях та формах здійснення міжнародної інвестиційної діяльності.

7. Запропоновано кількісні засади визначення ефективних важелів формування інвестиційного потенціалу країн в умовах глобальної економічної динаміки, що враховують ступінь впливу економічних циклів на основні макроекономічні показники, такі, як ВВП, дефіцит або профіцит бюджетних коштів, відношення експорту та імпорту, рівень безробіття, рівень заощаджень населення, і як наслідок, впливу цих показників на процес формування інвестиційного потенціалу економічної системи. Побудована системно-динамічна модель важелів антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу економічної системи дозволяє провести сценарний аналіз інвестиційного потенціалу економічних систем з різним рівнем розвитку в залежності від параметрів, що задаються, сформуванню своєчасного прийняття рішень та розробки антикризового управління на всіх рівнях економічних систем.

8. Обґрунтовано підходи до удосконалення інституційних механізмів антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу шляхом формування системи антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи, основними елементами якої виступають дві підсистеми: підсистема антициклічного регулювання на наднаціональному рівні і підсистема антициклічного регулювання на рівні національної економіки. Система наднаціонального антициклічного регулювання спрямована на регулювання процесу формування та поширення екзогенних факторів глобальних економічних циклів та сприятиме виявленню та стримуванню

асиметрії глобального економічного розвитку, стимулюванню розвитку системи конкурентних переваг на рівні окремих регіонів і галузей, створенню глобального стабілізаційного фонду для підтримки економічних систем.

9. Розроблено механізм антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи, у рамках якого виокремлено цілі та інструменти управління інвестиційним потенціалом на всіх етапах економічного циклу (на етапах підйому, піку економічного циклу, кризи, відновлення), що сприятиме забезпеченню комплексного підходу до регулювання економіки, використовуючи інструменти податково-бюджетного, кредитно-грошового механізму, словесні інтервенції, стимулювання інноваційної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Список використаних джерел до першого розділу:

1. Абалкин Л. И. Научное наследие Н. Д. Кондратьева и современность: К 110 летию со дня рождения Н. Д. Кондратьева / Л. И. Абалкин // Вопросы экономики. – 1992. – № 10. С. 28–34.
2. Амоша О. І. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення / О. І. Амоша // Економіст. – 2008. – № 6. – С. 28–34.
3. Антициклічне регулювання ринкової економіки: глобалізаційна перспектива: монографія / Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, Я. М. Столярчук та ін. за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Д.Г. Лук'яненко та д-ра екон. наук, проф. А. М. Поручника. – К.: КНЕУ, 2010. – 334 с.
4. Антонюк Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації/ Л. Л. Антонюк. - К.: КНЕУ, 2004. – 275 с.
5. Базилевич В. Д. Історія економічних вчень: підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2004. – 1300 с.
6. Базилюк Я. Б. Виклики сучасної міжнародної фінансової кризи: висновки для України / Я. Б. Базилюк // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Економіка. – 2011. – № 2. - С. 40–46.
7. Базилюк Я. Б. Пріоритетні напрями підвищення результативності співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями / Я. Б. Базилюк // Фінанси України. – 2014. – № 1. – С. 54-66.
8. Бард В. С. Финансово-инвестиционный комплекс: теория и практика в условиях реформирования российской экономики / В. С. Бард. – М.: Финансы и статистика, 1998.– с. 28.
9. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент / И. А. Бланк. – К.: ИТЕМ Лтд., – 1995. – 448 с.
10. Бланк И. А. Управление инвестициями предприятия.: для руководителей, фин. менеджеров предприятий , преподавателей, аспирантов, студентов

- экон. вузов / И. А. Бланк. – К.: Эльга; Ника-Центр, 2003. – 469 с.
11. Бочаров В. В. Инвестиции: Инвестиционный портфель. Источники финансирования. Выбор стратегии. Учебник / В. В. Бочаров. – СПб.: ПИТЕР, 2002. – с. 135.
 12. Бочаров В. В. Инвестиционный менеджмент / В. В. Бочаров. – СПб.: Питер. – 2000. – 160 с.
 13. Гальчинський А. С. Криза і цикли світового розвитку / А. С. Гальчинський. – К.: АДЕФ-Україна. – 2009. – С. 224.
 14. Гринин Л. Е. Циклы, кризисы, ловушки современной Мир-Системы / Л. Е. Гринин, А. В. Коротаев. - М.: Издательство ЛКИ, 2012. – 480 с.
 15. Дука А. П. Технологічна модернізація економіки у контексті теорії економічного розвитку Й. Шумпетера / А. П. Дука // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2013. – № 144. – С. 10-12
 16. Дука А. П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування / А. П. Дука. – К. : Каравела, 2012. – 432 с.
 17. Економіка України: стратегії і політика довгострокового розвитку // За ред. В. М. Гейця. – К. : Інститут економічного прогнозування; Фенікс, 2003. – 1008 с.
 18. Єгоров А. І. Формування і реалізація інвестиційного потенціалу в перехідній економіці на основі фіскального регулювання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук: спец. 08.04.01 / А. І. Єгоров. – Х, 2002. – 18 с.
 19. Жулавській А. Ю. Фактори відтворення інвестиційного потенціалу регіону / А. Ю. Жулавській, Я. В. Кобушко // Економічний простір. – № 45. – 2011.
 20. Закон України “Про інвестиційну діяльність” [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
 21. Игонина Л. Л. Инвестиции: учебное пособие / Л. Л. Игонина; под ред д-ра экон. наук. проф В. А. Слепова. – М. : Экономистъ, 2005. – 478 с.
 22. Игонина Л. Л. Теории экономических циклов и современные финансовые

- кризисы / Л. Л. Игонина // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2012. – Том 1, № 1 (5). – С. 200–208.
23. Інноваційні перспективи України: монографія / В. Геєць, В. Семіноженко. – Х. : Константа, 2006. – 272 с.
24. Кабаці Б. І. Еволюція теоретичних поглядів на джерела та можливості державного регулювання динаміки економічного зростання / Б. І. Кабаці // Науковий вісник: збірник науково-технічних праць. – Л.: НЛТУУ. – 2007. – Вип.17.3. – С. 189–202.
25. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег: пер. с англ. / Дж. М. Кейнс. – М.: Прогресс, 1978. – 387 с.
26. Клинов В. Г. Научно-технический прогресс и большие циклы конъюнктуры мирового хозяйства / В. Г. Клинов // Проблемы прогнозирования. – 2003. – № 1. – С.118–135.
27. Клинов В. Г. Эволюция длинных волн мирового хозяйства / В. Г. Клинов // Проблемы прогнозирования. – 2015. – № 3. – С.114–126.
28. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения. Избранные труды / Н. Д. Кондратьев, Ю. В. Яковец, Л. И. Абалкин. – М.: Экономика, 2002, с.341-400.
29. Кондратьев Н. Д. К вопросу о понятиях экономической статики, динамики и конъюнктуры. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения. Избранные труды / Н. Д. Кондратьев. – М. : Экономика, 2002, С. 9–39.
30. Кондратьев Н. Д. План и предвидение. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения / Н. Д. Кондратьев. – Избранные труды. М., Экономика, 2002, С. 567–614.
31. Кондратьев Н. Д. Проблема предвидения. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения. Избранные труды / Н. Д. Кондратьев. – М., Экономика, 2002, С. 509–566.
32. Коротаев А. В. Законы истории: Вековые циклы и тысячелетние тренды. Демография. Экономика. Войны. Изд 2-е, испр. и доп. / А. В. Коротаев, Н. Л. Комарова, Д. А. Халтурина / Отв. ред. Н. Н. Крадин. – М. : КомКнига.

- 2007. – 256 с.
33. Кучерук Г. Ю. Економічне обґрунтування комплексної оцінки інвестиційного потенціалу авіапідприємства / Г. Ю. Кучерук, О. М. Вовк // Економіка. Фінанси. Право – 2008. – № 3. – С. 11–15.
 34. Лосева С. Финансово-инвестиционный потенциал предприятия и управление инвестиционным процессом / С. Лосева, В. Зубкова // Економіст. – № 11. – 2009. – С. 52–54.
 35. Лук'янов В. С. Сучасні фінансові ринки: монографія / В. С. Лук'янов. – К.: Знання, 2013. – 479 с.
 36. Мазурок П. П. Історія економічних учень у запитаннях та відповідях: Навч. посіб / П. П. Мазурок. – К.: Знання, 2006. – 477 с.
 37. Макконнелл К. Р., Брю С. Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: пер. с англ. / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю – М. : Инфра-М, 2007. – 940 с.
 38. Макогон Ю. В. Глобализация и Украина в мировой экономике : учеб. для студ. вузов, которые обучаются по образоват.- проф. прогр. бакалавра по спец. «Междунар. экономика» / Ю. В. Макогон, Т. В. Орехова. – 2-е изд., перераб. и доп. – Донецк: Альфа пресс, 2005. – 398 с.
 39. Макогон Ю. В. Транснациональные корпорации: Учеб. пособие / В. А. Белошапка, Л. Д. Кирев, Д. Г. Лукьяненко, Ю. В. Макогон, Т. В. Орехова. – К. : Донецк; Свиштов, 2003. – 205 с.
 40. Макух Т.О. Інвестиційний потенціал як фактор підвищення ефективності використання фінансових ресурсів / Т. О. Макух// Фінанси України. – 2009. – №9. – С. 67–77.
 41. Мальтус Т. Р. Опыт закона народонаселения. Перевод П. А. Бибикова / Т. Р. Мальтус. – М.: Директмедиа Паблицинг, 2008. – 465 с.
 42. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. Т. 1. Процесс производства капитала / К. Маркс. – М.: Терра, 2009. – 365 с.
 43. Маркс К. Капитал. Т. 3 / К. Маркс. – М.: Терра, 2009. – 365 с.
 44. Маршалл А. Принципы экономической науки, Т.1: пер. с англ. / А. Маршалл. – М.: Издательская группа «Прогресс», 1993.

45. Матвеев В. В. Маркетинг регионов: инвестиционный аспекти / В. Матвеев, В. Щелкунов, В. Бондаренко, Ю. Каракай, В. Грамотнев. – Киев: Наук. думка, 2005. – 176 с.
46. Меньшиков С. М. Длинные волны в экономике. Когда общество меняет кожу / С. М. Меньшиков, Л. А. Клименко. – М.: Международные отношения, 1989. – 272 с.
47. Митчелл У. Экономические циклы. Проблема и постановка / У. Митчелл. – М.; Л.: Госиздат, 1930. – 264 с.
48. Міжнародна інвестиційна діяльність.: підручник / Д. Г. Лук'яненко, Б. В. Губський, О. М. Мозговий та ін.; Київськ. нац. екон. Ун-т. – К.: [б.и.]. – 2003. – 387 с.
49. Носова О. В. Інвестиційна привабливість підприємства / О. В. Носова // Стратегічні пріоритети. – 2007. – №1 (2). – С. 120–124.
50. Орехова Т. В. Механизм влияния процесса транснационализации и притока прямых иностранных инвестиций на экономический рост государства / Т. В. Орехова // Вісник Донецького національного університету. Сер.В: Економіка і право. – 2004. – №1. – С.22-33.
51. Орехова Т. В. Механизм эффективной интеграции Украины в мировую систему транснационального капитала / Т. В. Орехова // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: сб. науч. тр. – Донецк: ДонНУ, 2004. – Ч. 1. – С. 83–88.
52. Орехова Т. В. Организация и функционирование предприятий с иностранными инвестициями: учеб. пособие / Ю. В. Макогон, Т. В. Орехова – Донецк: ДонГУ, 2000. – 125 с.
53. Орехова Т. В. Перспективы расширения внешнеторгового и инвестиционного сотрудничества стран-членов Организации Черноморского экономического сотрудничества / Т. В. Орехова, К. В. Лысенко // Экономика, курорты и туризм стран Черноморского бассейна: сб. материалов междунар. науч.-практ. конф. (Россия,

- г.Краснодар, 20–22 мая 2004 г.). – Краснодар : ИМСИТ, 2004. – С. 17–21.
54. Орехова Т. В. Формирование конкурентных преимуществ транснациональных корпораций / Т. В. Орехова // Вісник Донецького національного університету. Сер. В: Економіка і право. – 2004. – № 2. – С. 70–78.
55. Орехова Т.В. Динамика процесса интеграции Украины в мировой рынок капитала в контексте структурной трансформации ее экономики / Т. В. Орехова, Ю. В. Макогон, И. В. Хаджинов // Ekonomika un uzņemejdarbiba. Tausaimnieciba: Teorija un prakse: Rigas Tehnikas Universitates Zinatniskie raksti. – Riga: RTU Isdevnieciba, 2004. – P. 75–82.
56. Орехова Т. В. Диверсифікація міжнародної інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій в умовах динаміки світових макроекономічних показників / Т. В. Орехова, Г. В. Бардакова // Вісник Донецького національного університету. Сер. В: Економіка і право. – 2006. – №2, т.1. – С. 60–65.
57. Орехова Т.В. Транснаціоналізація економічних систем в умовах глобалізації: (монографія) / Т.В. Орехова. – Донецьк: ДонНУ, 2007. – 394 с.
58. Орловська Ю.В. Стратегічне управління інвестиціями в регіональний розвиток / Ю.В. Орловська. – К.: Знання України, 2004. – 336 с.
59. Парето В. Компедиум по общей социологии. – М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2008. – 515 с.
60. Покатаєва К. П. Інвестиційна діяльність підприємств у глобальному середовищі: методичний інструментарій управління.: монографія / К. П. Покатаєва; Харк. нац. автомоб.-дор. ун-т. – Х.: [ХНАДУ]. 2009. – 168 с.
61. Покатаєва К. П. Теоритичні основи визначення категорій «інвестиційний потенціал» та «інвестиційна привабливість» / К. П. Покатаєва // Сб. науч. тр. «Коммунальное хозяйство городов». – Серія: технічні науки. – 2007. – Вип.75. – 264 с.
62. Покришка Д. С. Інвестиційне забезпечення інноваційних процесів в економіці України / Д. С. Покришка // Економіка промисловості. – 2009. –

- № 5. – С. 103–111.
63. Портфельне інвестування.: нав. посіб. / А. А. Пересада, О. Г. Шевченко, Ю. М. Коваленко, С. В. Урванцева; Київськ. нац. екон. ун-т. – К.: КНЕУ, 2004. – 405 с.
64. Родіонова Т. А. Адаптація зовнішніх позицій як результат політики кількісного пом'якшення США та інших розвинених країн / Т. А. Родіонова // Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство. Ч. 1 : зб. матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції. – Львів : Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка, 2015. – 476 с.
65. Родіонова Т. А. Динаміка дохідності іноземних капіталовкладень у постсоціалістичних країнах в умовах світової економічної кризи / Т. А. Родіонова // Науковий вісник Одеського державного економічного університету. – 2012. – № 7 (159). – С. 30–38.
66. Самуельсон Г.-Ф. Прямые зарубежные инвестиции в рамках готовой новой парадигмы развития для республик бывшего Советского Союза / Г.-Ф. Самуельсон // Вопросы экономики. – 1993. – №3. – С. 70–77.
67. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М. : Эксмо, 2007. – 960 с.
68. Столярчук Я. М. Асиметрія глобального розвитку: соціально- економічний вимір: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук: спец. 08.00.02 "Світове господарство і міжнародні економічні відносини" / Я. М. Столярчук. – К., 2009. – 39 с.
69. Столярчук Я. М. Глобальні асиметрії економічного розвитку / Я. М. Столярчук. – К.: КНЕУ, 2009. – 302 с.
70. Столярчук Я. М. Новітні тенденції міжнародної монополізації капіталу / Я. М. Столярчук // Міжнародна економічна політика. – 2008. – №1–2. – С. 122–151.
71. Столярчук Я. М. Об'єктивні основи глобального економічного циклу та його механізи / Я. М. Столярчук // Вчені записки. – 2012. – №14. – С. 230–

- 237.
72. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: моногр. / Д. Г. Лук'яненко, О. Г. Білорус, Б. В. Губський, В. Є. Новицький, А. М. Поручник та інші. – К.: КНЕУ, 2001. – 538 с.
 73. Стратегія економічного та соціального розвитку України (2004-2015 рр.) «Шляхом європейської інтеграції» / Авт. кол.: А.С. Гальчинський, В.М. Геєць та ін. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
 74. Сухоруков А. І. Антикризова політика розвинутих країн / А. І. Сухоруков // Економіка України. – 2004. – № 8. – С. 9-17.
 75. Сучасні економічні теорії глобальних систем : навч. посіб. / Г. І. Башнянин, Б. М. Шевчик, О. О. Сухий, О. О. Перепьолкіна. – 2 вид. переробл. і доповн. – Львів : «Новий Світ – 2000», 2013. – 366 с.
 76. Татаренко Н. О. Теорії інвестицій: Навч. посіб. / Татаренко Н. О., Поручник А. М. – К.: КНЕУ, 2000. – 160 с.
 77. Ткачук В.Р. Організаційний механізм формування та нарощування інвестиційного потенціалу регіону: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.05 / В.Р. Ткачук. – Полтава, 2008. – 19 с.
 78. Туган-Барановский М. И. Промышленные кризисы. Очерк из социальной истории Англии / М. И. Туган-Барановский. – Киев: Наукова думка, 2004. – 333 с.
 79. Фетисов Г. Г. О мерах по преодолению мирового кризиса и формированию устойчивой финансово-экономической системы / Г. Г. Фетисов // Вопросы экономики. – 2009. – №4. – С. 31-41.
 80. Фишер С. Экономика. / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи. Пер. со 2-го англ. изд. - М.: Дело ЛТД, 1995. - 864 с.
 81. Хансен Э. Экономические циклы и национальный доход / Э. Хансен / – М.: Иностран. лит-ра, 1959. – 760 с.
 82. Холод Н. М. Розподіл доходів та бідність у перехідних економіках. / Н. М. Холод. – Львів: Видавн. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. – 442 с.
 83. Цветков В. А. Циклы и кризисы: теоретико-методологический аспект.

- Нестор-История / В. А. Цветков. – Москва. Санкт-Петербург, 2012. – С. 504.
84. Чухно А.А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та її значення для України / А.А. Чухно. – К.: Логос, 2003. – 631 с.
85. Швецова Н. Е. Инвестиционный потенциал отрасли: теоритические подходы к определению сущности / Н. Е. Швецова // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ. – сб. науч. тр. – Ростов – на – Дону – Донецк: ДонНУ, РФ НИСИ в г. Донецке, 2013. – С. 376–379.
86. Швецова Н. Е. Сущность и природа формирования инвестиционного потенциала экономических систем / Н. Е. Швецова // European practices and national reflections in the planning: International jubilee scientific-practical conference (Svishtov, 24–25 April 2015). – Svishtov, 2015. – С. 77–78.
87. Швецова Н. Є. Генезис та еволюція поняття «інвестиції» / Н. Є. Швецова // Схід: аналітично-інформаційний журнал. – 2014. – № 6 (132). – С. 61–65.
88. Швецова Н. Є. Особливості циклічного розвитку глобальної економіки / Н. Е. Швецова // Вісник Донецького національного університету. Серія В: економіка і право. – 2014. – № 2. – С. 209–213.
89. Шевченко О. О. Історія економіки та економічної думки: сучасні економічні теорії / О. О. Шевченко. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 280 с.
90. Шумпетер Й. Теория экономического развития: исследования предпринимательской прибыли, капитала, кредита и цикла конъюнктуры / Й. Шумпетер; пер. с англ. Л. И. Кравченко. — М.: Прогрес, 1982. — 455 с.
91. Юхновський І. В. Сутність та структура інноваціо-інвестиційного потенціалу економіки: основні підходи та напрямки формування / І. В. Юхновський // Український соціум. – 2010. – №2. – С. 159-172.
92. Ядгаров Я. С. История экономических учений: Учебник. – 4-у изд., перераб. и доп / Я. С. Ядгаров. – М.: ИНФРА-М, 2009. – 480 с.

93. Andrews M. The limits to institutional reform in development: changing rules for realistic solutions / M. Andrews – New York: Cambridge University Press, 2013. – 254 p.
94. Fiscal multipliers and the timing of consolidation / European Central Bank // Monthly Bulletin. – 2014. – April. – P. 75–89. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/mobu/mb201404en.pdf>.
95. Galbreit J. K. The Market and Mr. Reagan / J. K. Galbeit // The New Republic, 1991. Sept. 23. - №12.
96. Goldin I. Globalization for Development: Trade, Finance, Aid, Migration, and Policy / I. Goldin, K. A. Reinert. – Washington D.C.: World Bank Publications, 2007. – 308 p.
97. Hansen A. Business-cycle theory / A. Hansen. - Boston etc.: Ginn and company, 1927.
98. Harrod R. The Trade Cycle: An Essay / R. Harrod. – Oxford, 1936.
99. Hayek K. A. von. Monetary Theory and the Trade Cycle / K. A. Hayek. – N.Y, 1966.
100. Hicks J. R. A Contribution on the Theory of Trade Cycle / J. R. Hicks. – Oxford, 1950.
101. Jevons W. S. Commercial Crises and Sun-spots / W. S. Jevons // Nature. November 14., 1898.
102. Juglar C. Des crises commerciales et de leur retour pe`riodique / C. Juglar. P., 1889.
103. Kuznets S. Relations between Capital Goods and Finished Products in the Business Cycle / S. Kuznets // Economic Essays in Honour of Welsey Clair Mitchel. N.Y., 1935.
104. Kuznets S. Secular Movements in Production and Prices / S. Kuznets. – Boston, 1930.
105. Lucas R. E., Models of Business Cycles / R. E. Lucas. – Oxford, 1987.
106. Lucas R. E., Studies in Business Cycle Theory / R. E. Lucas. - Cambridge (Mass), 1981.

107. Merola R., Sutherland D. Fiscal Consolidation. – Part 3: Long-run projections and fiscal gap calculations / OECD, Economics Department // Working Paper. – 2012. – № 934. – January 10. – P. 17. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.oecd-ilibrary.org/economics/fiscal-consolidation-par>.
108. Mises L. Von. Monetary Stabilization and Cyclical Policy / L. Von. Mises // On the Manipulation of Money and Credit. N.Y., 1987.
109. Mitchell W. G. Business Cycles / W. G. Mitchell. – N.Y., 1930.
110. Petrovic P. The International Competitiveness and Economic Integration / P. Petrovic, M. Antevski, D. Vesic // Facta Universitatis. Series: Economics and Organization. – 2008. - Vol. 5 (1): 1–8.
111. Pigou A. G. Industrial Fluctuations / A. G. Pigou. - L., 1929.
112. Pitelis C. Foreign Direct Investment and Economic Integration / C. Pitelis. MPRA. – 2010. – Paper. No. 23938. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/23938>.
113. Public Expenditure Reform Making Difficult Choices // Fiscal monitor. – 2014. – April. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2014/01/pdf/fm1401.pdf>.
114. Schumpeter J.A. Business Cycles. A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process / J. A. Schumpeter. N.Y., McGraw-Hill Book Company, 1939.
115. Sismondi J. Nouveaux principes d'économie politique, ou de la Richesse dans ses rapports avec la population / J. Sismondi. Paris, 1827.
116. Stock-Flow Adjustments and Fiscal Transparency: A Cross-Country Comparison // IMF Working Paper. – 2012. – January. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2012/wp1239.pdf>.
117. The importance and effectiveness of national fiscal frameworks in the EU / European Central Bank // Monthly Bulletin. – 2013. – February. – P. 73. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/mobu/mb201302en.pdf>.
118. Wicksell K. Lectures on Political Economy / K. Wicksell. Vol. I. General

- Theory. L., 1934; Vol. II. Money. L., 1935.
119. Wray L. R., Tymoigne E. Macroeconomics meets Hyman P. Minsky: The Financial Theory of Investment. The Levy Economics Institute / L. R. Wray. Working Paper № 543. 2008. September.
120. Zarnowitz V. Time Series Decomposition and Measurement of Business Cycles, Trends and Growth Cycles / V. Zarnowitz, A. Ozyildirim. NBER Working Paper № 8736. 2002.

Список використаних джерел до другого розділу:

121. Мозговий О. М. Інтегративно-індексний метод оцінювання рівня фінансової глобалізації країн світу / О. М. Мозговий, Н. В. Стукало // Міжнародна економічна політика. – 2009. – № 8. – С. 5–26
122. Мозговий О. М. Методика економічної оцінки глобальних процесів / О. М. Мозговий, Л. В. Руденко-Сударєва, Д. О. Гуртов // Науково-методичне видання. – К.: КП «редакція», 2010 – 192 с.
123. Мозговий О. М. Методика економічної оцінки глобальних процесів/ Науково-методичне видання / О. М. Мозговий, Л. В. Руденко-Сударєва, Д. О. Гуртов. – К.: КП «редакція», 2010 – 192 с. (В співавторстві з Руденко-Сударєва Л. В., Гуртов Д. О.)
124. Мозговий О. М. Міжнародні інвестиційні процеси в умовах глобальної економічної кризи / О. М. Мозговий // Наук.-метод. вид. Ж.: Рута, К.:КНЕУ, 2015. – 88 с.
125. Швецова Н. Е. Исследование тенденций и циклов глобальной экономической динамики / Н. Е. Швецова // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності : Збірник наукових праць. – Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2015. – Вип. 2(12). Т. 2. – С. 143–151.
126. Швецова Н. Е. Методы идентификации смены тренда экономического цикла / Н. Е. Швецова // Управління економічними системами: концепції, стратегії, інновації: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 27–28 березня 2015 р.). – Київ: ГО «Київський

- економічний науковий центр», 2015. – Ч. 1. – С. 41–43.
127. Швецова Н. Е. Структура и динамика глобальных инвестиционных потоков / Н. Е. Швецова // *Економічний простір : Збірник наукових праць*. – № 106. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2016. – С. 58–69.
128. Global Competitiveness Index 2014–2015. World Economic Forum. – 2015. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2015>
129. Gross domestic product: Total and per capita, constant (2005) prices, annual, 1970–2015. Unctadstat. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>
130. Gross domestic product: Total and per capita, growth rates, annual, 1970–2015. Unctadstat. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=109>
131. Human Development Index. United Nations Development Programme. – 2015. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>
132. Human Development Report 2015. Published for the United Nations Development Programme (UNDP). – 2016. P. 288.
133. Inward and Outward Foreign Direct Investment 1970-2015. Unctadstat. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>
134. OECD (2007) Moving up the Value Chain: Staying Competitive in the Global Economy. Available at: <http://www.oecd.org/sti/ind/38558080.pdf>.
135. OECD International Direct Investment statistics database. Режим доступу: [\[https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=FDI_FLOW_INDUS TRY#\]](https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=FDI_FLOW_INDUS TRY#).
136. Outward Foreign Direct Investment 1970-2015. Unctadstat. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>
137. U.S. Energy Information Administration. – [Електронний ресурс]. Режим

- доступу: <http://www.eia.gov/cfapps/ipdbproject/IEDIndex3.cfm>
138. World Development Indicators. Coal rents (% of GDP). [Электронный ресурс].
– Режим доступа: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators#>
139. World Development Indicators. Ease of doing business index (1=most business-friendly regulations). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators#>
140. World Development Indicators. Foreign direct investment, net inflows (% of GDP, current US\$). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators#>
141. World Development Indicators. Gross savings (current US\$). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators#>
142. World Development Indicators. High-technology exports (current US\$). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators#>
143. World Development Indicators. Individuals using the Internet (% of population). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators#>
144. World Development Indicators. Industry, value added. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators#>
145. World Development Indicators. Mineral rents (% of GDP). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators#>
146. World Development Indicators. Natural gas rents (% of GDP). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://databank.worldbank.org/data/>

- reports.aspx?source=world-development-indicators#
147. World Development Indicators. Oil rents (% of GDP). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators#>
148. World Development Indicators. Patent applications, nonresidents. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators#>
149. World Development Indicators. Patent applications, residents. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators#>
150. World Development Indicators. Services, etc., value added. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators#>
151. World Development Indicators. Total tax rate (% of commercial profits). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators#>

Список використаних джерел до третього розділу:

152. Антонюк Л. Л. Цикли міжнародної конкурентоспроможності країн-ключових інноваторів / Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: Монографія: У 2 т. – Т. І. / Д.Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, Л.Л. Антонюк та ін.; За заг. ред. Д. Г. Лук'яненка, А. М. Поручника. – К.: КНЕУ, 2006. – С. 661–678.
153. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави: моногр. / Я. А. Жаліло; Нац. ін-т стратег. дослідж. – К.: НІСД, 2009. – 334 с. : табл., іл
154. Мозговий О.М. Ринок цінних паперів: регуляторна структуризація в умовах глобалізації / О. М. Мозговий., Д. Г. Лук'яненко. Ринок цінних паперів України №9-10, 2005 – С. 3–11

155. Мозговий О.М. Фінансово-інвестиційна асиметрія глобального економічного розвитку / О. М. Мозговий., Д. Г. Лук'яненко. Ринок цінних паперів України №11-12, 2006 с., С. 3–8
156. Новицький В. Глобальна фінансово-економічна криза: сутність, системність проявів та перспективи подолання. / В. Новицький // Економічний часопис _ XXI. – 2009. – № 1–2. – С. 3–4.
157. Програма розвитку інвестиційної діяльності на 2002-2010 роки // Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23. 06. 2001 р., № 334.
158. Розвиток багаторівневої системи державного регулювання інвестиційної діяльності: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. наук з держ. упра. 25.00.02 / Н. С. Орлова; Донецька держ. акад. упр. – Донецьк. – 2003. –21 с.
159. Сацик В. І. Антициклічне регулювання за умов глобалізації: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук за спец. 08.01.01 “Економічна теорія” / В. І. Сацик. - Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. – К., 2006. – 18 с.
160. Сацик В.І. Механізми та інструментарій антициклічної політики: досвід зарубіжних країн // Зб. наук. пр. Вип. 44 / Відп. ред. В. Є. Новицький. – К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2005. – С. 249–260.
161. Швецова Н. Е. Воспроизводство инвестиционного потенциала промышленного сектора как основа экономического роста экономики Украины в условиях глобализации / Н. Е. Швецова // Економічна теорія в умовах глобалізації економіки: Тези доповідей і виступів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (м. Донецьк, 19–20 березня 2014 р.). – Донецьк: Юго-Восток, 2014. – С. 31–33.
162. Швецова Н. Е. Деньги как основа инвестиций / Н. Е. Швецова // Філософія у сучасному соціумі: Матеріали Міжнародної наукової конференції (м. Донецьк, 24–26 квітня 2013 р.). – Донецьк : ДонНУ, 2013. – Т. 1. – С. 208–210.
163. Швецова Н. Е. Механизмы антициклического регулирования экономических

- систем на макро- и мегауровнях / Н. Е. Швецова // Економіка і організація управління. – Вінниця: ДонНУ, 2016. – С. 369–380.
164. Shvetsova N. E. The investment component of the cyclic economic development / N. E. Shvetsova // Promising problems of economics and management: Collection of scientific articles. – Publishing house «BREZE», Montreal, Canada, 2015. – P. 48–53.
165. The Global Competitiveness Report 2012–2013 // World Economic Forum. – 2012. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf.
166. Trade and Development Report. UNCTAD. New York. – 1990. – P. 193.
167. World Bank approach to public sector management 2011–2020: Better Results from Public Sector institutions. World Bank. Washington D.C. 2012. – 25 p.
168. World Investment Report: Cross-border Mergers and Acquisitions and Development. UNCTAD. – New York and Geneva. – 2000. – P. 368.
169. World Investment Report: Global value chains: investment and trade for development. UNCTAD. – New York and Geneva. – 2013. – P. 264.
170. World Investment Report: Investing in the SDGs: an action plan. – New York and Geneva. – 2014. – P. 264.
171. World Investment Report: Reforming international investment governance. UNCTAD. – New York and Geneva. – 2015. – P. 253.
172. World Investment Report: The Trade in Foreign Direct Investment. UNCTAD. New York. – 1991. – P. 110.
173. World Investment Report: Transnational Corporation and the Infrastructure Challenge. UNCTAD. – New York and Geneva. – 2008. – P. 411.
174. World Investment Report: Transnational corporations and competitiveness. UNCTAD. New York and Geneva. – 1995. – P. 469.
175. World Investment Report: Transnational Corporations and the Internationalization of R&D. UNCTAD. – New York and Geneva. – 2005. – P. 366.

ДОДАТКИ

Додаток А

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань промислової політики та підприємництва

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.: 255-35-95, факс: 255-39-41

№ 174-50/14-185/81989" 11 " квітня 2016 р.До Спеціалізованої
Вченої ради

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи Швецової Ніни Євгеніївни на тему «Трансформація інвестиційного потенціалу глобальної економіки в умовах циклічного розвитку», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

В Комітеті Верховної Ради України з питань промислової політики та підприємництва отримано та опрацьовано аналітичне дослідження на тему «Трансформація інвестиційного потенціалу глобальної економіки в умовах циклічного розвитку», виконане Швецовою Ніною Євгеніївною.

Аспекти, що досліджуються в роботі, були визнані актуальними та окремі її положення використані Комітетом, зокрема при опрацюванні проекту Закону України № 2763 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо скасування обов'язкової державної реєстрації іноземних інвестицій)» від 30.04.2015 р.

Також розроблений в роботі механізм антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу економічної системи, який включає інструменти формування запасу технологічної та фінансової міцності; активне державне стимулювання інвестиційної активності; управління інвестиційним потенціалом в передкризовий та кризовий період, а також інструменти регулювання інвестиційного потенціалу на стадії стабілізації економічної кон'юнктури, буде в подальшому використаний в Комітеті при опрацюванні відповідних законопроектів.

Голова Комітету

 Віктор ГАЛАСЮК

Продовження Додатку А

**НАЦІОНАЛЬНА КОМІСІЯ
З ЦІННИХ ПАПЕРІВ
ТА ФОНДОВОГО РИНКУ**

вул. Московська, 8, корп. 30
м. Київ-601, 01010, Україна
тел.: (044) 254-23-31
факс: (044) 254-23-31

Україна

**NATIONAL SECURITIES
AND STOCK MARKET
COMMISSION**

Building 30, 8, Moskovska St.,
Kyiv-601, 01010, Ukraine
phone: (044) 254-25-70
fax: (044) 254-25-70

№ 03/59 15.03.2016г.
На № _____

До Спеціалізованої
вченої ради

**ДОВІДКА
ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ**

результатів дисертації, поданої на здобуття
наукового ступеню кандидата економічних наук
Швецової Ніни Євгеніївни

на тему: «Трансформація інвестиційного потенціалу глобальної економіки в
умовах циклічного розвитку»

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку повідомляє про те, що висновки та пропозиції, викладені в дисертаційній роботі на здобуття ступеня кандидата економічних наук Н.Є. Швецової на тему: «Трансформація інвестиційного потенціалу глобальної економіки в умовах циклічного розвитку», є актуальними у контексті визначення основних пріоритетів «Концепції Державної цільової економічної програми модернізації ринків капіталу в Україні».

Запропоновані автором методологічні підходи щодо розвитку механізмів формування інвестиційного потенціалу економічної системи були використані при обґрунтуванні засад регуляторної політики стосовно діяльності іноземних інвесторів на фондовому ринку України, а також при підготовці відповідних нормативно-правових актів у цій сфері.

111887

Член
Національної комісії з цінних паперів
та фондового ринку, к.ю.н.

І. Назарчук

Продовження Додатку А

**ДЕРЖАВНА НАВЧАЛЬНО-НАУКОВА УСТАНОВА
«АКАДЕМІЯ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ»**

бульв. Дружби народів, 38, м. Київ, 01014, тел. (044) 277-51-15, факс 277-51-10
E-mail: afu@afu.kiev.ua Код ЄДРПОУ 35531764

25.04.2016 № 77020-63-07/291
На № _____ від _____

До Спеціалізованої вченої ради

ДОВІДКА

**про впровадження результатів
дисертаційної роботи Швецової Ніни Євгеніївни на тему
«Трансформація інвестиційного потенціалу глобальної економіки в
умовах циклічного розвитку»**

Результати дослідження, які отримані в дисертаційній роботі Швецової Н.Є., були використані у практичній роботі відділу міжнародних фінансів та фінансової безпеки Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління».

Зокрема, при виконанні науково-дослідної роботи 2015-2017 рр. «Механізми залучення ресурсів МФО для забезпечення реформування економіки України», № держреєстрації 0115U000941, були враховані рекомендації автора щодо оцінки інвестиційного потенціалу на основі запропонованого інтегрального індексу інвестиційного потенціалу економічної системи. На базі побудованої автором системно-динамічної моделі важелів регулювання інвестиційного потенціалу економічної системи визначено основні фактори впливу на розвиток інвестиційного потенціалу та враховано рекомендації щодо побудови та імплементації інструментів антициклічного управління інвестиційним потенціалом економічної системи.

**Президент ДННУ
«Академія фінансового управління»,
чл.-кор. НАН України, д.е.н., професор**

Т.І. Єфіменко

**Завідувач відділу міжнародних
фінансів та фінансової безпеки ДННУ
«Академія фінансового управління»,
к.е.н., доцент**

С.М. Іванов

Продовження Додатку А

DTEK ENERGY B.V.

Strawinskylaan 1531, Tower B, Level 15,
grid TB-15-046/089, 1077XX Amsterdam
Tel.: +31703640900
Fax: +31703635795

Our Ref.: # 305/2 dd. 21.09.2016
Your Ref.: _____ dd. _____

Registered in the Netherlands
with commercial register no. 34334895

До Спеціалізованої
Вченої ради

ДОВІДКА
ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ
дисертаційної роботи, поданої на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук,
Швецової Ніни Євгеніївни за темою
„Трансформація інвестиційного потенціалу глобальної економіки в умовах
циклічного розвитку”

Актуальність дисертаційного дослідження Швецової Ніни Євгеніївни обумовлюється об'єктивною необхідністю пошуку нових шляхів формування конкурентних переваг національних виробників в сучасних умовах загострення глобальної конкуренції на світових ринках, що посилюється циклічними процесами глобальної економічної динаміки.

Даним документом підтверджується, що запропонована автором кореляційно-регресійна модель, що описує фактори впливу на показник притоку прямих іноземних інвестицій, була використана у практичній діяльності ООО «ДТЕК ЕНЕРГО». При формуванні інвестиційної стратегії холдингу було використано дану модель для побудови макропрогнозу інвестиційного потенціалу глобальної та національної економічної системи. Крім того, враховано рекомендації Швецової Ніни Євгеніївни щодо розробки комплексу заходів антициклічного регулювання інвестиційної діяльності, що дозволить підвищити рівень конкурентоспроможності компанії в рамках національної економічної системи та в рамках економічної системи Європейського союзу.

Керівник департаменту контролінгу
комерційних операцій та логістики
ООО «ДТЕК ЕНЕРГО»

А.М. Демченко

Продовження Додатку А

УКРАЇНА

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

вул. 600-річчя, 21, м. Вінниця, 21021, тел. приймальні: +38 (0432) 50-89-30,
факс: +38 (0432) 50-87-78, E-mail: rector@donnu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02070803

04.10.2016р. № 114/05-04.60.0

На _____

Для подання до спеціалізованої вченої
ради Д 11.051.03

ДОВІДКА

Даним документом підтверджується, що основні положення дисертаційної роботи аспіранта кафедри „Міжнародний бізнес та прикладна економіка” Швецової Ніни Євгеніївни «Трансформація інвестиційного потенціалу глобальної економіки в умовах циклічного розвитку» впроваджені в навчальній роботі, а саме при викладанні дисциплін «Міжнародний менеджмент», «Міжнародний інвестиційний менеджмент», «Оцінка і аналіз міжнародних інвестиційних проектів», «Транснаціональні корпорації» розглядаються уточнені автором дослідження з точки зору системного підходу поняття: «інвестиційний потенціал економічної системи», «глобальна економічна система», «глобальний економічний цикл», «трансформація інвестиційного потенціалу». Систематизація існуючих концепцій та теорій циклічного розвитку економічної системи, яка відображає еволюційно-хронологічний характер зародження та розвитку економічних циклів дозволила сформулювати комплексний підхід щодо антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу економічної системи в архітектурі тенденцій глобального розвитку.

Проректор з наукової роботи _____

І.В. Хаджинов

Додаток Б

ТОП 20 країн за показником «Приток ПІ» в 1975р, 1980р, 1985р., 1990 р, 1995р., 2000р., 2005р., 2010р., 2014р.

2014			2010			2005		
Країна	Притік ПІ, млрд дол. США	% загальн освіт ових ПІ	Країна	Притік ПІ, млрд дол. США	% загально світових ПІ	Країна	Притік ПІ, млрд дол. США	% загальн освіт ових ПІ
Китай	128,5	9,8%	США	198,0	14,2%	Великобританія	183,82	19,8%
Гонкогн	103,3	7,9%	Китай	114,7	8,3%	США	104,77	11,3%
США	92,4	7,1%	Китай, Гонконг	70,5	5,1%	Китай	72,41	7,8%
Великобританія	72,2	5,5%	Німеччина	65,6	4,7%	Німеччина	47,45	5,1%
Сінгапур	67,5	5,2%	Бельгія	60,6	4,4%	Нідерланди	39,05	4,2%
Бразилія	62,5	4,8%	Великобританія	59,0	4,2%	Бельгія	34,37	3,7%
Британські Віргінські ос-ви	56,5	4,3%	Сінгапур	55,1	4,0%	Китай, Гонконг	34,06	3,7%
Канада	53,9	4,1%	Британські Віргінські о-ви	50,6	3,6%	Франція	33,23	3,6%
Австралія	51,9	4,0%	Бразилія	48,5	3,5%	Канада	25,69	2,8%
Індія	34,4	2,6%	Російська Федерація	43,2	3,1%	Іспанія	25,02	2,7%
Нідерланди	30,3	2,3%	Ірландія	42,8	3,1%	Мексика	24,73	2,7%
Чілі	22,9	1,8%	Іспанія	39,9	2,9%	Італія	23,29	2,5%
Іспанія	22,9	1,8%	Люксембург	38,6	2,8%	Сінгапур	18,09	1,9%
Мексика	22,8	1,7%	Австралія	36,4	2,6%	Російська Федерація	15,51	1,7%
Індонезія	22,6	1,7%	Саудівська Аравія	29,2	2,1%	Бразилія	15,07	1,6%
Швейцарія	21,9	1,7%	Швейцарія	28,7	2,1%	Корея, Республіка	13,64	1,5%
Російська Федерація	21,0	1,6%	Канада	28,4	2,0%	Саудівська Аравія	12,10	1,3%
Фінляндія	18,6	1,4%	Індія	27,4	2,0%	Чеська Республіка	11,65	1,3%
Кайманові ос-ви	18,6	1,4%	Мексика	26,1	1,9%	Швеція	11,63	1,2%
Колумбія	16,1	1,2%	Норвегія	17,0	1,2%	ОАЕ	10,90	1,2%
Інші	365,7	28,0%	Інші	309,3	22,3%	Інші	173,88	18,7%
Всього світу	1306,4	100,0%	Всього світ	1389,9	100,0%	Всього світу	930,36	100,0%

Продовження Додатку Б

2000			1995			1990		
Країна	Притік ПІІ, млрд дол. США	% загальносвітових ПІІ	Країна	Притік ПІІ, млрд дол. США	% загальносвітових ПІІ	Країна	Притік ПІІ, млрд дол. США	% загальносвітових ПІІ
США	314,0	22,7%	США	58,8	17,2%	США	48,4	23,6%
Німеччина	198,3	14,4%	Китай	37,5	11,0%	Великобританія	30,5	14,8%
Великобританія	121,9	8,8%	Франція	23,6	6,9%	Франція	16,5	8,0%
Бельгія	88,7	6,4%	Великобританія	20,0	5,9%	Нідерланди	11,1	5,4%
Канада	66,8	4,8%	Швеція	14,4	4,2%	Іспанія	10,8	5,3%
Нідерланди	63,9	4,6%	Німеччина	12,0	3,5%	Бельгія	8,0	3,9%
Китай, Гонконг	54,6	4,0%	Сінгапур	11,9	3,5%	Австралія	7,9	3,9%
Китай	40,7	2,9%	Нідерланди	11,7	3,4%	Канада	7,6	3,7%
Іспанія	39,6	2,9%	Австралія	11,7	3,4%	Італія	6,3	3,1%
Данія	33,8	2,4%	Бельгія	10,7	3,1%	Сінгапур	5,6	2,7%
Бразилія	32,8	2,4%	Мексика	9,5	2,8%	Швейцарія	5,5	2,7%
Франція	27,5	2,0%	Канада	9,3	2,7%	Китай	3,5	1,7%
Ірландія	25,8	1,9%	Іспанія	7,9	2,3%	Китай, Гонконг	3,3	1,6%
Швеція	23,4	1,7%	Китай, Гонконг	6,2	1,8%	Німеччина	3,0	1,4%
Швейцарія	19,3	1,4%	Малайзія	5,8	1,7%	Мексика	2,6	1,3%
Мексика	18,3	1,3%	Аргентина	5,6	1,6%	Малайзія	2,6	1,3%
Сінгапур	15,5	1,1%	Угорщина	5,1	1,5%	Таїланд	2,6	1,3%
Австралія	14,2	1,0%	Італія	4,8	1,4%	Португалія	2,4	1,2%
Італія	13,4	1,0%	Індонезія	4,4	1,3%	Швеція	2,0	1,0%
Корея	11,5	0,8%	Бразилія	4,4	1,3%	Аргентина	1,8	0,9%
Інші	157,7	11,4%	Інші	65,8	19,3%	Інші	23,4	11,4%
Всього світу	1381,6	100,0%	Всього світу	341,2	100,0%	Всього світу	205,3	100,0%

Продовження Додатку Б

1985			1980			1975		
Країна	Притік ПШ, млрд дол. США	% загальносві тових ПШ	Країна	Притік ПШ, млрд дол. США	% загальносві тових ПШ	Країна	Притік ПШ, млрд дол. США	% загальносві тових ПШ
США	20,49	36,6%	США	16,92	31,0%	Канада	3,39	12,7%
Великобританія	5,67	10,1%	Великобританія	10,12	18,6%	Великобританія	3,32	12,5%
Франція	2,21	3,9%	Канада	5,81	10,7%	США	2,56	9,6%
Австралія	2,10	3,7%	Франція	3,33	6,1%	Саудівська Аравія	1,86	7,0%
Мексика	1,98	3,5%	Нідерланди	2,52	4,6%	Франція	1,46	5,5%
Іспанія	1,97	3,5%	Мексика	2,10	3,9%	Індонезія	1,29	4,9%
Китай	1,96	3,5%	Бразилія	1,91	3,5%	Нідерланди	1,23	4,6%
Нідерланди	1,62	2,9%	Австралія	1,87	3,4%	Бразилія	1,20	4,5%
Бразилія	1,42	2,5%	Бельгія	1,54	2,8%	Бельгія	0,95	3,6%
Канада	1,37	2,4%	Іспанія	1,49	2,7%	Іспанія	0,68	2,6%
Єгипет	1,18	2,1%	Сінгапур	1,24	2,3%	Німеччина	0,67	2,5%
Італія	1,07	1,9%	Малайзія	0,93	1,7%	Італія	0,65	2,4%
Бельгія	1,05	1,9%	Китай, Гонконг	0,71	1,3%	Іран	0,49	1,9%
Швейцарія	1,05	1,9%	Аргентина	0,68	1,2%	Нігерія	0,47	1,8%
Сінгапур	1,05	1,9%	Греція	0,67	1,2%	Мексика	0,46	1,7%
Колумбія	1,02	1,8%	Італія	0,58	1,1%	Австралія	0,45	1,7%
Аргентина	0,92	1,6%	Єгипет	0,55	1,0%	Венесуела	0,42	1,6%
Німеччина	0,88	1,6%	Алжир	0,35	0,6%	Китай, Гонконг	0,38	1,4%
Малайзія	0,69	1,2%	Німеччина	0,34	0,6%	Малайзія	0,35	1,3%
Японія	0,61	1,1%	Нова Зеландія	0,33	0,6%	Панама	0,34	1,3%
Інші	5,75	10,3%	Інші	0,52	1,0%	Інші	3,94	14,8%
Всього світу	56,05	100,0%	Всього світу	54,51	100,0%	Всього світу	26,57	100,0%

Розраховано автором на основі [133]

Індекс фінансових ресурсів країн світу

Країна	Інтегральний індекс фінансових ресурсів	Країна	Інтегральн ий індекс фінансових ресурсів	Країна	Інтегральний індекс фінансових ресурсів	Країна	Інтегральний індекс фінансових ресурсів
	1980 р.		1990 р.		2000 р.		2015 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Сполучені Штати	10,0	Сполучені Штати	10,0	Сполучені Штати	10,0	Сполучені Штати	10,0
Великобританія	5,0	Японія	6,0	Великобританія	7,3	Китай	7,9
ОАЄ	5,0	Франція	5,7	Японія	6,5	Люксембург	6,0
Німеччина	4,1	Німеччина	5,5	Франція	5,9	Ірландія	5,9
Франція	3,7	Швейцарія	4,9	Люксембург	5,2	Швейцарія	5,8
Нідерланди	3,6	Великобританія	4,8	Норвегія	5,1	Японія	5,5
Канада	3,4	ОАЄ	4,6	Німеччина	5,0	Норвегія	5,1
Швейцарія	3,1	Норвегія	4,3	Швейцарія	5,0	Німеччина	4,9
Бруней	3,1	Люксембург	4,3	Нідерланди	4,5	Нідерланди	4,6
Норвегія	2,9	Швеція	4,1	Бельгія	4,1	Катар	4,3
Італія	2,8	Нідерланди	3,9	Данія	4,1	Канада	4,3
Саудівська Аравія	2,5	Італія	3,8	Канада	4,0	Швеція	3,8
Швеція	2,4	Канада	3,6	ОАЄ	4,0	Данія	3,7
Люксембург	2,4	Данія	3,5	Катар	3,8	Сінгапур	3,7
Данія	2,4	Австралія	3,1	Швеція	3,8	Австралія	3,6
Японія	2,4	Бельгія	3,1	Іспанія	3,4	Франція	3,6
Австралія	2,1	Фінляндія	3,0	Фінляндія	3,4	Австрія	3,2
Фінляндія	2,0	Бруней	2,9	Італія	3,3	Іспанія	3,2
Бельгія	2,0	Австрія	2,9	Австралія	3,3	Ісландія	3,0
Іспанія	2,0	Іспанія	2,8	Ірландія	3,1	Фінляндія	3,0
Австрія	2,0	Ісландія	2,6	Австрія	3,0	Італія	2,9
Ісландія	1,9	Нова Зеландія	2,5	Кувейт	2,8	Бельгія	2,9
Нова Зеландія	1,8	Сінгапур	2,3	Сінгапур	2,7	ОАЄ	2,9
Греція	1,8	Ірландія	2,2	Ісландія	2,7	Корея	2,8
Бахрейн	1,7	Ізраїль	2,1	Бруней	2,7	Кувейт	2,6
Бразилія	1,6	Кіпр	2,1	Ізраїль	2,4	Ізраїль	2,6

Продовження додатку В

1	2	3	4	5	6	7	8
Ізраїль	1,6	Греція	2,1	Нова Зеландія	2,3	Нова Зеландія	2,6
Ірландія	1,6	Бахрейн	2,0	Кіпр	2,3	Бруней	2,4
Південна Африка	1,6	Португалія	2,0	Португалія	2,2	Кіпр	2,4
Мексика	1,5	Корея	1,8	Корея	2,2	Великобританія	2,4
Сінгапур	1,5	Саудівська Аравія	1,8	Греція	2,1	Саудівська Аравія	2,1
Португалія	1,5	Оман	1,8	Бахрейн	2,1	Російська Федерація	2,0
Кіпр	1,5	Бразилія	1,7	Китай	2,0	Греція	2,0
Барбадос	1,5	Чеська Республіка	1,7	Оман	1,9	Чеська Республіка	2,0
Габон	1,4	Барбадос	1,7	Саудівська Аравія	1,8	Бахрейн	2,0
Аргентина	1,4	Габон	1,6	Чеська Республіка	1,7	Португалія	2,0
Оман	1,4	Мексика	1,6	Барбадос	1,7	Бразилія	1,8
Тринідад і Тобаго	1,3	Китай	1,5	Мексика	1,7	Чилі	1,8
Уругвай	1,3	Російська Федерація	1,5	Бразилія	1,6	Екваторіальна Гвінея	1,8
Алжир	1,2	Туреччина	1,4	Чилі	1,5	Словаччина	1,8
Корея	1,2	Південна Африка	1,4	Російська Федерація	1,5	Мексика	1,8
Туреччина	1,2	Аргентина	1,4	Угорщина	1,5	Естонія	1,8
Індія	1,2	Уругвай	1,4	Хорватія	1,5	Польща	1,8
Кувейт	1,2	Тринідад і Тобаго	1,3	Словаччина	1,5	Індія	1,7
Малайзія	1,2	Чилі	1,3	Габон	1,5	Тринідад і Тобаго	1,7
Чилі	1,2	Польща	1,3	Туреччина	1,5	Оман	1,7
Колумбія	1,2	Казахстан	1,3	Естонія	1,5	Барбадос	1,7
Коста-Ріка	1,2	Румунія	1,3	Аргентина	1,5	Литва	1,7
Перу	1,2	Малайзія	1,3	Польща	1,5	Малайзія	1,6
Болгарія	1,2	Індія	1,3	Тринідад і Тобаго	1,5	Туреччина	1,6
Еквадор	1,2	Коста-Ріка	1,3	Уругвай	1,4	Латвія	1,6
Намібія	1,2	Колумбія	1,3	Малайзія	1,4	Уругвай	1,6
Грузія	1,1	Алжир	1,2	Латвія	1,3	Хорватія	1,6
Ямайка	1,1	Ямайка	1,2	Південна Африка	1,3	Угорщина	1,6
Філіппіни	1,1	Таїланд	1,2	Литва	1,3	Аргентина	1,5

Продовження додатку В

1	2	3	4	5	6	7	8
Йорданія	1,1	Болгарія	1,2	Ліван	1,3	Індонезія	1,5
Ірак	1,1	Ліван	1,2	Екваторіальна Гвінея	1,3	Казахстан	1,5
Гватемала	1,1	Ірак	1,2	Коста-Ріка	1,3	Габон	1,5
Таїланд	1,1	Україна	1,2	Індія	1,3	Румунія	1,5
Домініканська рес.	1,1	Ботсвана	1,2	Маврикій	1,3	Південна Африка	1,4
Туніс	1,1	Еквадор	1,2	Колумбія	1,3	Таїланд	1,4
Конго, респ.	1,1	Індонезія	1,2	Румунія	1,2	Колумбія	1,4
Парагвай	1,1	Маврикій	1,2	Таїланд	1,2	Маврикій	1,4
Марокко	1,1	Туркменістан	1,2	Ботсвана	1,2	Коста-Ріка	1,4
Маврикій	1,1	Намібія	1,2	Ямайка	1,2	Болгарія	1,3
Єгипет	1,1	Грузія	1,2	Казахстан	1,2	Ліван	1,3
Албанія	1,1	Азербайджан	1,2	Ірак	1,2	Азербайджан	1,3
Берег Слонової Кістки	1,1	Білорусь	1,2	Домініканська рес.	1,2	Ботсвана	1,3
Нігерія	1,1	Перу	1,2	Болгарія	1,2	Туркменістан	1,3
Ботсвана	1,1	Конго, респ.	1,1	Індонезія	1,2	Домініканська рес.	1,3
Болівія	1,1	Парагвай	1,1	Еквадор	1,2	Перу	1,3
Гондурас	1,1	Ангола	1,1	Намібія	1,2	Філіппіни	1,3
Нікарагуа	1,1	Домініканська рес.	1,1	Перу	1,2	Ірак	1,3
Пакистан	1,1	Йорданія	1,1	Алжир	1,2	Білорусь	1,3
Індонезія	1,0	Єгипет	1,1	Сербія	1,2	Намібія	1,3
Камерун	1,0	Туніс	1,1	Туніс	1,1	Алжир	1,3
Кенія	1,0	Марокко	1,1	Йорданія	1,1	Еквадор	1,3
Гана	1,0	Нігерія	1,1	Боснія і Герцеговина	1,1	Сербія	1,2
Сенегал	1,0	Гватемала	1,1	Білорусь	1,1	Ямайка	1,2
Судан	1,0	Філіппіни	1,1	Філіппіни	1,1	Боснія і Герцеговина	1,2
Конго	1,0	Албанія	1,1	Єгипет	1,1	Албанія	1,2
Екваторіальна Гвінея	1,0	Вірменія	1,1	Парагвай	1,1	Нігерія	1,2
Бангладеш	1,0	Монголія	1,1	Конго, респ.	1,1	Туніс	1,2
Бенін	1,0	Гондурас	1,1	Марокко	1,1	Ангола	1,2
Нігер	1,0	Берег Слонової Кістки	1,1	Туркменістан	1,1	Грузія	1,2
Чад	1,0	Болівія	1,1	Ангола	1,1	Йорданія	1,2

Продовження додатку В

1	2	3	4	5	6	7	8
Китай	1,0	Камерун	1,1	Гватемала	1,1	Монголія	1,2
Непал	1,0	Пакистан	1,1	Албанія	1,1	Марокко	1,2
Мозамбик	1,0	Нікарагуа	1,1	Україна	1,1	Парагвай	1,2
Польща	1,0	Кенія	1,1	Нігерія	1,1	Вірменія	1,2
Катар	1,0	Узбекистан	1,1	Гондурас	1,1	Єгипет	1,1
Ліван	1,0	Гана	1,0	Азербайджан	1,1	Гватемала	1,1
Монголія	1,0	Сенегал	1,0	Болівія	1,1	Конго, респ.	1,1
Туркменістан	1,0	Судан	1,0	Монголія	1,1	Україна	1,1
Казахстан	1,0	Бангладеш	1,0	Пакистан	1,1	В'єтнам	1,1
Узбекистан	1,0	Конго	1,0	Грузія	1,1	Болівія	1,1
Російська Федерація	1,0	Екваторіальна Гвінея	1,0	Вірменія	1,1	Гондурас	1,1
Україна	1,0	Бенін	1,0	Берег Слонової Кістки	1,1	Пакистан	1,1
Азербайджан	1,0	Чад	1,0	Нікарагуа	1,1	Бангладеш	1,1
Ангола	1,0	Кувейт	1,0	В'єтнам	1,1	Судан	1,1
Вірменія	1,0	В'єтнам	1,0	Камерун	1,1	Нікарагуа	1,1
В'єтнам	1,0	Нігер	1,0	Бангладеш	1,1	Гана	1,1
Боснія і Герцеговина	1,0	Непал	1,0	Судан	1,1	Узбекистан	1,1
Сербія	1,0	Ефіопія	1,0	Гана	1,0	Берег Слонової Кістки	1,1
Афганістан	1,0	Мозамбик	1,0	Кенія	1,0	Камерун	1,1
Чеська Республіка	1,0	Катар	1,0	Сенегал	1,0	Кенія	1,1
Румунія	1,0	Боснія і Герцеговина	1,0	Узбекистан	1,0	Сенегал	1,0
Ефіопія	1,0	Сербія	1,0	Бенін	1,0	Камбоджа	1,0
Хорватія	1,0	Афганістан	1,0	Непал	1,0	Чад	1,0
Угорщина	1,0	Хорватія	1,0	Чад	1,0	Непал	1,0
Словаччина	1,0	Угорщина	1,0	Камбоджа	1,0	Бенін	1,0
Естонія	1,0	Словаччина	1,0	Нігер	1,0	Афганістан	1,0
Литва	1,0	Естонія	1,0	Конго	1,0	Мозамбик	1,0
Камбоджа	1,0	Литва	1,0	Мозамбик	1,0	Ефіопія	1,0
Латвія	1,0	Камбоджа	1,0	Ефіопія	1,0	Нігер	1,0
Білорусь	1,0	Латвія	1,0	Афганістан	1,0	Конго	1,0

Розраховано автором на основі джерела [138, 140, 141, 145, 146, 147]

Індекс інформаційних ресурсів країн світу

Країна	Інтегральний індекс інформаційних ресурсів	Країна	Інтегральний індекс інформаційних ресурсів	Країна	Інтегральний індекс інформаційних ресурсів	Країна	Інтегральний індекс інформаційних ресурсів
	1980 р.		1990 р.		2000 р.		2015 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Сполучені Штати	10,0	Сполучені Штати	10,0	Сполучені Штати	10,0	Китай	10,0
Норвегія	5,1	Норвегія	5,1	Японія	7,1	Німеччина	8,3
Швейцарія	4,9	Швейцарія	4,9	Канада	6,6	Корея, член палати представників.	7,8
Швеція	4,7	Швеція	4,7	Корея, член палати представників.	6,6	Японія	7,5
Японія	4,5	Японія	4,5	Нідерланди	6,3	Сінгапур	7,4
Австралія	4,4	Австралія	4,4	Сінгапур	6,3	Об'єднане Королівство	7,4
Німеччина	3,9	Німеччина	3,9	Німеччина	6,0	Нідерланди	7,3
Канада	3,6	Канада	3,6	Норвегія	6,0	Франція	7,3
Нідерланди	3,6	Нідерланди	3,6	Швейцарія	5,9	Сполучені Штати	7,2
Фінляндія	3,4	Фінляндія	3,4	Швеція	5,7	Ісландія	7,0
Об'єднане Королівство	3,2	Об'єднане Королівство	3,2	Австралія	5,5	Данія	7,0
Франція	2,7	Франція	2,7	Нова Зеландія	5,5	Норвегія	7,0
Австрія	1,9	Австрія	1,9	Об'єднане Королівство	5,3	Люксембург	6,9
Сінгапур	1,8	Сінгапур	1,8	Ісландія	5,2	Швейцарія	6,9
Данія	1,7	Данія	1,7	Данія	4,9	Бахрейн	6,7
Ізраїль	1,7	Ізраїль	1,7	Фінляндія	4,8	Фінляндія	6,7
Корея, член палати представників.	1,7	Корея, член палати представників.	1,7	Австрія	4,4	Швеція	6,7
Італія	1,7	Італія	1,7	Малайзія	4,2	Канада	6,7
Ірландія	1,3	Ірландія	1,3	Бельгія	4,2	Катар	6,7
Малайзія	1,3	Малайзія	1,3	Франція	3,8	Бельгія	6,6
Іспанія	1,2	Іспанія	1,2	Естонія	3,7	Об'єднані Арабські Емірати	6,6

Продовження додатку Г

1	2	3	4	5	6	7	8
Таїланд	1,2	Таїланд	1,2	Італія	3,7	Естонія	6,4
Бразилія	1,1	Бразилія	1,1	Ірландія	3,5	Нова Зеландія	6,4
Мексика	1,0	Мексика	1,0	Об'єднані Арабські Емірати	3,2	Австрія	6,3
Португалія	1,0	Португалія	1,0	Люксембург	3,2	Австралія	6,2
Індія	1,0	Індія	1,0	Ізраїль	3,1	Ірландія	6,2
Індонезія	1,0	Індонезія	1,0	Португалія	2,6	Чеська Республіка	6,2
Румунія	1,0	Румунія	1,0	Чилі	2,6	Кувейт	6,0
Бельгія	1,0	Бельгія	1,0	Іспанія	2,5	Іспанія	5,9
Туреччина	1,0	Туреччина	1,0	Кіпр	2,4	Малайзія	5,9
Греція	1,0	Греція	1,0	Мексика	2,3	Ізраїль	5,8
Нова Зеландія	1,0	Нова Зеландія	1,0	Китай	2,2	Латвія	5,8
Туніс	1,0	Туніс	1,0	Уругвай	2,0	Словаччина	5,8
Чилі	1,0	Чилі	1,0	Чеська Республіка	2,0	Азербайджан	5,7
Оман	1,0	Оман	1,0	Словаччина	1,9	Барбадос	5,6
Кувейт	1,0	Кувейт	1,0	Греція	1,9	Угорщина	5,5
Кіпр	1,0	Кіпр	1,0	Бруней	1,9	Оман	5,5
Ісландія	1,0	Ісландія	1,0	Угорщина	1,8	Ліван	5,5
Кенія	1,0	Кенія	1,0	Філіппіни	1,8	Російська Федерація	5,3
Йорданія	1,0	Йорданія	1,0	Таїланд	1,8	Кіпр	5,3
Бангладеш	1,0	Бангладеш	1,0	Ліван	1,8	Литва	5,3
Камерун	1,0	Камерун	1,0	Тринідад і Тобаго	1,7	Казахстан	5,3
Маврикій	1,0	Маврикій	1,0	Польща	1,7	Бруней	5,3
Пакистан	1,0	Пакистан	1,0	Маврикій	1,7	Польща	5,3
Еквадор	1,0	Еквадор	1,0	Аргентина	1,7	Італія	5,2
Парагвай	1,0	Парагвай	1,0	Кувейт	1,6	Хорватія	5,2
Монголія	1,0	Монголія	1,0	Хорватія	1,6	Саудівська Аравія	5,2
Південна Африка	1,0	Південна Африка	1,0	Литва	1,6	Аргентина	5,2
Туркменістан	1,0	Туркменістан	1,0	Латвія	1,6	Тринідад і Тобаго	5,2
Казахстан	1,0	Казахстан	1,0	Коста-Ріка	1,6	Португалія	5,2
Ірак	1,0	Ірак	1,0	Бахрейн	1,6	Греція	5,0
Узбекистан	1,0	Узбекистан	1,0	Південна Африка	1,5	Сербія	4,9
Російська Федерація	1,0	Російська Федерація	1,0	Болгарія	1,5	Мексика	4,9
Мозамбік	1,0	Мозамбік	1,0	Катар	1,5	Боснія і Герцеговина	4,9

Продовження додатку Г

1	2	3	4	5	6	7	8
Саудівська Аравія	1,0	Саудівська Аравія	1,0	Бразилія	1,4	Уругвай	4,9
Болівія	1,0	Болівія	1,0	Туреччина	1,4	Чилі	4,9
Гана	1,0	Гана	1,0	Барбадос	1,4	Албанія	4,8
Україна	1,0	Україна	1,0	Румунія	1,4	Бразилія	4,6
Катар	1,0	Катар	1,0	Домініканська республіка	1,4	Коста-Ріка	4,6
Перу	1,0	Перу	1,0	Оман	1,3	В'єтнам	4,6
Конго, респ.	1,0	Конго, респ.	1,0	Ямайка	1,3	Вірменія	4,5
Колумбія	1,0	Колумбія	1,0	Перу	1,3	Марокко	4,4
Азербайджан	1,0	Азербайджан	1,0	Російська Федерація	1,3	Болгарія	4,4
Алжир	1,0	Алжир	1,0	Ботсвана	1,3	Румунія	4,4
Тринідад і Тобаго	1,0	Тринідад і Тобаго	1,0	Туніс	1,3	Колумбія	4,4
Ботсвана	1,0	Ботсвана	1,0	Йорданія	1,2	Домініканська рес.	4,3
ОАС	1,0	ОАС	1,0	Індонезія	1,2	Туреччина	4,2
Бруней	1,0	Бруней	1,0	Колумбія	1,2	Йорданія	4,2
Китай	1,0	Китай	1,0	Саудівська Аравія	1,2	Південна Африка	4,1
Габон	1,0	Габон	1,0	Білорусь	1,2	Маврикій	4,0
Ангола	1,0	Ангола	1,0	Намібія	1,2	Україна	3,9
Вірменія	1,0	Вірменія	1,0	Болівія	1,1	Еквадор	3,9
Бахрейн	1,0	Бахрейн	1,0	Еквадор	1,1	Туніс	3,9
Судан	1,0	Судан	1,0	Вірменія	1,1	Парагвай	3,9
Болгарія	1,0	Болгарія	1,0	Монголія	1,1	Грузія	3,8
Марокко	1,0	Марокко	1,0	Габон	1,1	Нігерія	3,8
Польща	1,0	Польща	1,0	Гондурас	1,1	Кенія	3,7
В'єтнам	1,0	В'єтнам	1,0	Боснія і Герцеговина	1,1	Таїланд	3,7
Домініканська рес.	1,0	Домініканська рес.	1,0	Індія	1,1	Філіппіни	3,7
Берег Слонової Кістки	1,0	Берег Слонової Кістки	1,0	Нікарагуа	1,1	Болівія	3,7
Нікарагуа	1,0	Нікарагуа	1,0	Україна	1,1	Узбекистан	3,5
Боснія і Герцеговина	1,0	Боснія і Герцеговина	1,0	Марокко	1,1	Ямайка	3,5
Сенегал	1,0	Сенегал	1,0	Парагвай	1,1	Перу	3,4
Сербія	1,0	Сербія	1,0	Гватемала	1,1	Алжир	3,2
Єгипет, Арабська Респ.	1,0	Єгипет, Арабська Респ.	1,0	Казахстан	1,1	Єгипет	3,2
Афганістан	1,0	Афганістан	1,0	Єгипет	1,1	Індія	2,6

Продовження додатку Г

1	2	3	4	5	6	7	8
Філіппіни	1,0	Філіппіни	1,0	Алжир	1,0	Ботсвана	2,6
Намібія	1,0	Намібія	1,0	Грузія	1,0	Гватемала	2,6
Нігерія	1,0	Нігерія	1,0	Узбекистан	1,0	Судан	2,5
Ямайка	1,0	Ямайка	1,0	В'єтнам	1,0	Габон	2,3
Чеська Республіка	1,0	Чеська Республіка	1,0	Сенегал	1,0	Гана	2,3
Грузія	1,0	Грузія	1,0	Кенія	1,0	Індонезія	2,3
Чад	1,0	Чад	1,0	Камерун	1,0	Намібія	2,3
Гватемала	1,0	Гватемала	1,0	Берег Слонової Кістки	1,0	Сенегал	2,2
Аргентина	1,0	Аргентина	1,0	Бенін	1,0	Монголія	2,2
Албанія	1,0	Албанія	1,0	Непал	1,0	Екваторіальна Гвінея	2,2
Гондурас	1,0	Гондурас	1,0	Гана	1,0	Берег Слонової Кістки	2,2
Екваторіальна Гвінея	1,0	Екваторіальна Гвінея	1,0	Азербайджан	1,0	Камерун	2,2
Ефіопія	1,0	Ефіопія	1,0	Туркменістан	1,0	Гондурас	2,1
Хорватія	1,0	Хорватія	1,0	Екваторіальна Гвінея	1,0	Нікарагуа	2,1
Угорщина	1,0	Угорщина	1,0	Албанія	1,0	Камбоджа	2,0
Уругвай	1,0	Уругвай	1,0	Мозамбік	1,0	Пакистан	2,0
Словаччина	1,0	Словаччина	1,0	Ангола	1,0	Непал	2,0
Люксембург	1,0	Люксембург	1,0	Бангладеш	1,0	Ірак	1,9
Естонія	1,0	Естонія	1,0	Нігерія	1,0	Туркменістан	1,8
Непал	1,0	Непал	1,0	Камбоджа	1,0	Бангладеш	1,8
Коста-Ріка	1,0	Коста-Ріка	1,0	Нігер	1,0	Ангола	1,6
Барбадос	1,0	Барбадос	1,0	Чад	1,0	Ефіопія	1,6
Литва	1,0	Литва	1,0	Конго, респ.	1,0	Мозамбік	1,4
Бенін	1,0	Бенін	1,0	Судан	1,0	Афганістан	1,4
Камбоджа	1,0	Камбоджа	1,0	Ефіопія	1,0	Конго, респ.	1,3
Латвія	1,0	Латвія	1,0	Сербія	1,0	Бенін	1,3
Ліван	1,0	Ліван	1,0	Пакистан	1,0	Конго	1,1
Нігер	1,0	Нігер	1,0	Конго	1,0	Чад	1,0
Конго	1,0	Конго	1,0	Ірак	1,0	Нігер	1,0
Білорусь	1,0	Білорусь	1,0	Афганістан	1,0	Білорусь	4,8

Розраховано автором на основі джерела [142, 143]

Ранжир країн за показником «Індекс розвитку людського потенціалу»

Країна	Інтегральний індекс людських ресурсів	Країна	Інтегральний індекс людських ресурсів	Країна	Інтегральний індекс людських ресурсів	Країна	Інтегральний індекс людських ресурсів
	1980 р.		1990 р.		2000 р.		2015 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Австралія	10,0	Австралія	10,0	Норвегія	10,0	Норвегія	10,0
Сполучені Штати	9,9	Сполучені Штати	9,9	Австралія	9,8	Швейцарія	9,8
Норвегія	9,8	Норвегія	9,8	Швейцарія	9,7	Австралія	9,8
Канада	9,8	Канада	9,8	Сполучені Штати	9,7	Німеччина	9,6
Швейцарія	9,6	Швейцарія	9,6	Нідерланди	9,6	Сінгапур	9,6
Нідерланди	9,6	Нідерланди	9,6	Швеція	9,6	Данія	9,6
Нова Зеландія	9,5	Нова Зеландія	9,5	Бельгія	9,6	Нідерланди	9,6
Швеція	9,5	Швеція	9,5	Нова Зеландія	9,5	Ірландія	9,6
Японія	9,5	Японія	9,5	Канада	9,5	Ісландія	9,6
Бельгія	9,4	Бельгія	9,4	Об'єднане Королівство	9,5	Канада	9,6
Німеччина	9,3	Німеччина	9,3	Данія	9,5	Сполучені Штати	9,5
Данія	9,3	Данія	9,3	Німеччина	9,4	Нова Зеландія	9,5
Ісландія	9,3	Ісландія	9,3	Ірландія	9,4	Швеція	9,4
Австрія	9,2	Австрія	9,2	Фінляндія	9,4	Об'єднане Королівство	9,4
Ізраїль	9,2	Ізраїль	9,2	Японія	9,4	Японія	9,3
Фінляндія	9,1	Фінляндія	9,1	Ісландія	9,4	Корея, член палати представників.	9,3
Люксембург	9,1	Люксембург	9,1	Люксембург	9,4	Ізраїль	9,2
Бруней	9,1	Бруней	9,1	Ізраїль	9,3	Люксембург	9,2
Франція	9,1	Франція	9,1	Франція	9,3	Франція	9,2
Об'єднане Королівство	9,1	Об'єднане Королівство	9,1	Австрія	9,2	Бельгія	9,2
Італія	9,0	Італія	9,0	Італія	9,1	Фінляндія	9,2
Ірландія	8,9	Ірландія	8,9	Іспанія	9,1	Австрія	9,2
Чеська Республіка	8,9	Чеська Республіка	8,9	Чеська Республіка	9,1	Італія	9,1
Греція	8,9	Греція	8,9	Сінгапур	9,1	Іспанія	9,0
Іспанія	8,8	Іспанія	8,8	Корея, член палати представників.	9,1	Чеська Республіка	8,9

Продовження додатку Д

1	2	3	4	5	6	7	8
Катар	8,8	Катар	8,8	Бруней	9,0	Греція	8,7
Бахрейн	8,7	Бахрейн	8,7	Катар	8,9	Естонія	8,7
Словаччина	8,7	Словаччина	8,7	Греція	8,9	Бруней	8,7
Російська Федерація	8,6	Російська Федерація	8,6	Кіпр	8,9	Кіпр	8,6
Кіпр	8,6	Кіпр	8,6	Об'єднані Арабські Емірати	8,8	Катар	8,6
Корея, член палати представників.	8,6	Корея, член палати представників.	8,6	Бахрейн	8,8	Польща	8,6
Литва	8,6	Литва	8,6	Кувейт	8,7	Литва	8,5
Естонія	8,6	Естонія	8,6	Польща	8,7	Чилі	8,4
Об'єднані Арабські Емірати	8,5	Об'єднані Арабські Емірати	8,5	Португалія	8,7	Саудівська Аравія	8,4
Сінгапур	8,5	Сінгапур	8,5	Естонія	8,7	Словаччина	8,4
Барбадос	8,4	Барбадос	8,4	Аргентина	8,6	Португалія	8,4
Сербія	8,4	Сербія	8,4	Угорщина	8,5	Об'єднані Арабські Емірати	8,3
Кувейт	8,4	Кувейт	8,4	Словаччина	8,5	Угорщина	8,3
Польща	8,4	Польща	8,4	Чилі	8,5	Латвія	8,2
Португалія	8,4	Португалія	8,4	Литва	8,4	Хорватія	8,2
Україна	8,3	Україна	8,3	Барбадос	8,4	Аргентина	8,2
Аргентина	8,3	Аргентина	8,3	Хорватія	8,4	Бахрейн	8,1
Угорщина	8,3	Угорщина	8,3	Уругвай	8,3	Російська Федерація	7,8
Латвія	8,3	Латвія	8,3	Саудівська Аравія	8,3	Румунія	7,8
Румунія	8,3	Румунія	8,3	Латвія	8,1	Кувейт	7,7
Болгарія	8,3	Болгарія	8,3	Малайзія	8,1	Білорусь	7,7
Чилі	8,3	Чилі	8,3	Російська Федерація	8,1	Оман	7,7
Саудівська Аравія	8,3	Саудівська Аравія	8,3	Тринідад і Тобаго	8,0	Уругвай	7,7
Уругвай	8,2	Уругвай	8,2	Болгарія	8,0	Барбадос	7,7
Казахстан	8,2	Казахстан	8,2	Сербія	8,0	Казахстан	7,7
Тринідад і Тобаго	8,0	Тринідад і Тобаго	8,0	Румунія	7,9	Болгарія	7,7
Хорватія	8,0	Хорватія	8,0	Коста-Ріка	7,9	Малайзія	7,6
Коста-Ріка	7,8	Коста-Ріка	7,8	Йорданія	7,9	Маврикій	7,5
Ямайка	7,8	Ямайка	7,8	Оман	7,9	Тринідад і Тобаго	7,4
Мексика	7,7	Мексика	7,7	Мексика	7,9	Коста-Ріка	7,4
Еквадор	7,7	Еквадор	7,7	Бразилія	7,7	Сербія	7,4
Малайзія	7,7	Малайзія	7,7	Казахстан	7,7	Грузія	7,3

Продовження додатку Д

1	2	3	4	5	6	7	8
Албанія	7,6	Албанія	7,6	Білорусь	7,7	Туреччина	7,2
Вірменія	7,6	Вірменія	7,6	Ямайка	7,7	Албанія	7,2
Південна Африка	7,5	Південна Африка	7,5	Перу	7,6	Ліван	7,2
Габон	7,4	Габон	7,4	Маврикій	7,6	Мексика	7,2
Маврикій	7,4	Маврикій	7,4	Україна	7,6	Азербайджан	7,1
Йорданія	7,4	Йорданія	7,4	Грузія	7,6	Бразилія	7,1
Перу	7,4	Перу	7,4	Еквадор	7,6	Боснія і Герцеговина	7,0
Бразилія	7,4	Бразилія	7,4	Албанія	7,5	Алжир	6,9
Домініканська республіка	7,2	Домініканська республіка	7,2	Домініканська республіка	7,4	Україна	6,9
Колумбія	7,2	Колумбія	7,2	Туніс	7,4	Вірменія	6,9
Філіппіни	7,1	Філіппіни	7,1	Колумбія	7,4	Йорданія	6,9
Ботсвана	7,1	Ботсвана	7,1	Туреччина	7,4	Таїланд	6,8
Парагвай	7,0	Парагвай	7,0	Таїланд	7,4	Перу	6,8
Монголія	7,0	Монголія	7,0	Алжир	7,3	Еквадор	6,8
Намібія	7,0	Намібія	7,0	Вірменія	7,3	Китай	6,8
Алжир	7,0	Алжир	7,0	Азербайджан	7,3	Монголія	6,8
Туреччина	7,0	Туреччина	7,0	Габон	7,2	Ямайка	6,7
Таїланд	7,0	Таїланд	7,0	Південна Африка	7,2	Колумбія	6,7
Ірак	7,0	Ірак	7,0	Парагвай	7,1	Туніс	6,6
Туніс	6,9	Туніс	6,9	Філіппіни	7,1	Домініканська республіка	6,6
Єгипет, Арабська Рер.	6,7	Єгипет, Арабська Рер.	6,7	Єгипет, Арабська Рер.	7,0	Узбекистан	6,2
Болівія	6,6	Болівія	6,6	Болівія	7,0	Ботсвана	6,2
Індонезія	6,5	Індонезія	6,5	Ірак	7,0	Габон	6,2
Конго, респ.	6,4	Конго, респ.	6,4	Індонезія	6,9	Парагвай	6,1
Конго, Дем. за повідомленням	6,4	Конго, Дем. за повідомленням	6,4	Узбекистан	6,8	Туркменістан	6,1
Гондурас	6,3	Гондурас	6,3	Китай	6,8	Єгипет, Арабська Рер.	6,1
Китай	6,2	Китай	6,2	Монголія	6,8	Індонезія	6,1
Берег Слонової Кістки	6,1	Берег Слонової Кістки	6,1	В'єтнам	6,7	В'єтнам	6,0
Нікарагуа	6,1	Нікарагуа	6,1	Берег Слонової Кістки	6,6	Філіппіни	6,0
Гватемала	6,0	Гватемала	6,0	Нікарагуа	6,6	Болівія	5,8

Продовження додатку Д

1	2	3	4	5	6	7	8
В'єтнам	6,0	В'єтнам	6,0	Ботсвана	6,5	Південна Африка	5,7
Кенія	5,9	Кенія	5,9	Гондурас	6,5	Ірак	5,5
Марокко	5,8	Марокко	5,8	Намібія	6,5	Марокко	5,4
Гана	5,7	Гана	5,7	Гватемала	6,4	Берег Слонової Кістки	5,4
Камерун	5,6	Камерун	5,6	Марокко	6,2	Нікарагуа	5,4
Індія	5,4	Індія	5,4	Екваторіальна Гвінея	6,2	Намібія	5,3
Пакистан	5,2	Пакистан	5,2	Індія	5,9	Гватемала	5,3
Бангладеш	5,0	Бангладеш	5,0	Конго, респ.	5,8	Гондурас	5,1
Непал	4,9	Непал	4,9	Конго, Дем. за повідомленням	5,8	Індія	5,1
Сенегал	4,8	Сенегал	4,8	Гана	5,8	Екваторіальна Гвінея	4,6
Камбоджа	4,7	Камбоджа	4,7	Бангладеш	5,6	Конго, респ.	4,6
Бенін	4,6	Бенін	4,6	Пакистан	5,4	Конго, Дем. за повідомленням	4,6
Судан	4,4	Судан	4,4	Кенія	5,4	Гана	4,4
Афганістан	4,1	Афганістан	4,1	Непал	5,4	Бангладеш	4,4
Нігер	3,2	Нігер	3,2	Камерун	5,3	Камбоджа	4,2
Мозамбік	3,2	Мозамбік	3,2	Камбоджа	5,0	Непал	4,1
Туркменістан	1,0	Туркменістан	1,0	Судан	4,9	Кенія	4,0
Узбекистан	1,0	Узбекистан	1,0	Бенін	4,9	Пакистан	4,0
Оман	1,0	Оман	1,0	Ангола	4,8	Ангола	3,7
Азербайджан	1,0	Азербайджан	1,0	Сенегал	4,7	Нігерія	3,6
Ангола	1,0	Ангола	1,0	Афганістан	4,3	Камерун	3,5
Боснія і Герцеговина	1,0	Боснія і Герцеговина	1,0	Чад	3,9	Сенегал	3,1
Нігерія	1,0	Нігерія	1,0	Мозамбік	3,9	Судан	3,1
Грузія	1,0	Грузія	1,0	Ефіопія	3,8	Бенін	3,0
Чад	1,0	Чад	1,0	Нігер	3,5	Афганістан	2,9
Екваторіальна Гвінея	1,0	Екваторіальна Гвінея	1,0	Туркменістан	1,0	Ефіопія	2,4
Ефіопія	1,0	Ефіопія	1,0	Боснія і Герцеговина	1,0	Мозамбік	2,0
Ліван	1,0	Ліван	1,0	Нігерія	1,0	Чад	1,7
Білорусь	1,0	Білорусь	1,0	Ліван	1,0	Нігер	1,0

Розраховано автором на основі джерела [131, 132]

Індекс природних ресурсів країн світу

Країна	Інтегральний індекс природних ресурсів	Країна	Інтегральний індекс природних ресурсів	Країна	Інтегральний індекс природних ресурсів	Країна	Інтегральний індекс природних ресурсів
	1980 р.		1990 р.		2000 р.		2015 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Південна Африка	10,0	Казахстан	10,0	Монголія	10,0	Монголія	10,0
Бруней	9,8	Південна Африка	9,6	Туркменістан	7,3	Туркменістан	6,3
Китай	7,4	Узбекистан	8,9	Південна Африка	6,1	Кувейт	6,0
Катар	7,0	Оман	8,6	Казахстан	6,0	Конго, Дем. за повідомленням	5,8
Саудівська Аравія	6,1	Катар	8,6	Екваторіальна Гвінея	5,8	Чилі	4,9
Кувейт	6,1	Монголія	8,5	Чилі	5,8	Ірак	4,6
Ямайка	6,1	Бруней	8,4	Ангола	4,4	Оман	4,3
Оман	5,2	Чилі	8,3	Конго, респ.	4,4	Саудівська Аравія	4,1
Ірак	5,2	Нігерія	8,3	Україна	4,2	Узбекистан	4,0
Чилі	4,7	Намібія	8,2	Російська Федерація	3,7	Південна Африка	3,9
Об'єднані Арабські Емірати	4,3	Саудівська Аравія	8,2	Кувейт	3,6	Мозамбик	3,9
Габон	4,2	Конго, респ.	7,9	Оман	3,5	Казахстан	3,5
Болівія	4,2	Кувейт	7,0	Габон	3,3	Російська Федерація	3,5
Конго, респ.	4,2	Україна	6,9	Саудівська Аравія	3,3	Катар	3,4
Канада	4,0	Російська Федерація	6,7	Азербайджан	3,2	Конго, респ.	3,3
Перу	4,0	Ангола	6,6	Нігерія	3,0	Австралія	3,3
Бахрейн	3,8	Об'єднані Арабські Емірати	6,5	Катар	3,0	Болівія	3,2
Намібія	3,8	Польща	6,4	Індонезія	2,9	Азербайджан	3,1
Індонезія	3,8	Габон	6,4	Індія	2,9	Гана	3,1
Тринідад і Тобаго	3,7	Китай	6,2	Австралія	2,6	Алжир	3,0

Продовження додатку Ж

1	2	3	4	5	6	7	8
Алжир	3,6	Конго, Дем. за повідомленням	6,1	Бруней	2,6	Тринідад і Тобаго	2,9
Нігерія	3,6	Азербайджан	6,0	Сербія	2,5	Перу	2,9
Конго, Дем. за повідомленням	3,4	Перу	5,6	Узбекистан	2,4	Екваторіальна Гвінея	2,8
Єгипет, Арабська Респ.	3,3	Ямайка	5,3	Ямайка	2,2	Об'єднані Арабські Емірати	2,6
Австралія	3,3	Тринідад і Тобаго	4,7	Ботсвана	2,2	Україна	2,6
Сполучені Штати	3,2	Чеська Республіка	4,3	Об'єднані Арабські Емірати	2,1	Бруней	2,6
Ботсвана	2,9	Болівія	4,2	Алжир	2,0	Індія	2,4
Малайзія	2,9	Румунія	4,0	Болгарія	1,9	Габон	2,3
Норвегія	2,6	Албанія	4,0	Тринідад і Тобаго	1,9	Ангола	2,3
Домініканська республіка	2,5	Єгипет, Арабська Респ.	3,8	Еквадор	1,8	Колумбія	2,3
Туніс	2,4	Індонезія	3,6	Канада	1,7	Індонезія	2,1
Гана	2,4	Алжир	3,6	Норвегія	1,7	Норвегія	2,1
Нідерланди	2,3	Бахрейн	3,4	Польща	1,7	Бахрейн	2,1
Філіппіни	2,3	Індія	3,4	Чеська Республіка	1,7	Вірменія	2,1
Індія	2,3	Австралія	3,2	Китай	1,6	Ботсвана	2,0
Мексика	2,2	Малайзія	3,1	Бразилія	1,6	Чад	1,9
Марокко	1,9	Колумбія	3,0	Судан	1,6	Судан	1,8
Колумбія	1,9	В'єтнам	3,0	Сполучені Штати	1,6	Китай	1,8
Болгарія	1,8	Ботсвана	2,8	Камерун	1,5	Марокко	1,8
Еквадор	1,7	Камерун	2,7	В'єтнам	1,5	Болгарія	1,7
Непал	1,7	Еквадор	2,7	Домініканська республіка	1,5	Берег Слонової Кістки	1,7
Камерун	1,7	Норвегія	2,7	Колумбія	1,5	Єгипет, Арабська Респ.	1,6
Гондурас	1,6	Мексика	2,6	Боснія і Герцеговина	1,5	Домініканська республіка	1,6
Аргентина	1,6	Канада	2,5	Румунія	1,4	Нікарагуа	1,6
Об'єднане Королівство	1,6	Ірак	2,5	Марокко	1,4	Сенегал	1,6

Продовження додатку Ж

1	2	3	4	5	6	7	8
Нікарагуа	1,5	Домініканська республіка	2,4	Перу	1,4	Бразилія	1,6
Афганістан	1,5	Гондурас	2,2	Єгипет, Арабська Респ.	1,4	В'єтнам	1,5
Йорданія	1,5	Туніс	2,0	Малайзія	1,4	Туніс	1,5
Пакистан	1,5	Болгарія	1,9	Болівія	1,3	Нігерія	1,5
Німеччина	1,5	Філіппіни	1,9	Бахрейн	1,3	Намібія	1,5
Бразилія	1,4	Сполучені Штати	1,8	Нігер	1,3	Польща	1,5
Таїланд	1,4	Грузія	1,7	Вірменія	1,3	Еквадор	1,5
Нова Зеландія	1,4	Пакистан	1,7	Нова Зеландія	1,2	Філіппіни	1,5
Корея, член палати представників.	1,3	Бразилія	1,6	Мексика	1,2	Малайзія	1,5
Туреччина	1,3	Нідерланди	1,6	Пакистан	1,2	Мексика	1,5
Сенегал	1,3	Гана	1,5	Туніс	1,2	Сербія	1,4
Ірландія	1,2	Аргентина	1,5	Філіппіни	1,2	Боснія і Герцеговина	1,4
Гватемала	1,2	Таїланд	1,4	Таїланд	1,2	Йорданія	1,4
Мозамбік	1,2	Нова Зеландія	1,4	Аргентина	1,2	Ямайка	1,4
Греція	1,2	Туреччина	1,3	Намібія	1,1	Афганістан	1,3
Барбадос	1,1	Словацьчина	1,3	Конго, Дем. за повідомленням	1,1	Канада	1,3
Австрія	1,1	Об'єднане Королівство	1,3	Грузія	1,1	Грузія	1,3
Іспанія	1,1	Марокко	1,3	Сенегал	1,1	Пакистан	1,3
Бельгія	1,1	Нігер	1,3	Угорщина	1,1	Нігер	1,3
Італія	1,1	Німеччина	1,3	Білорусь	1,1	Сполучені Штати	1,3
Франція	1,1	Бенін	1,2	Гондурас	1,1	Гватемала	1,3
Бангладеш	1,1	Ірландія	1,2	Данія	1,1	Бангладеш	1,2
Ізраїль	1,1	Греція	1,2	Греція	1,1	Камерун	1,2
Фінляндія	1,1	Білорусь	1,2	Об'єднане Королівство	1,1	Аргентина	1,2
Коста-Ріка	1,1	Нікарагуа	1,2	Туреччина	1,1	Албанія	1,2
Швеція	1,0	Бангладеш	1,1	Гана	1,1	Румунія	1,2
Японія	1,0	Данія	1,1	Албанія	1,1	Чеська Республіка	1,2

Продовження додатку Ж

1	2	3	4	5	6	7	8
Нігер	1,0	Мозамбiк	1,1	Нiмеччина	1,1	Гондурас	1,2
Кiпр	1,0	Швецiя	1,1	Нiдерланди	1,1	Ефiопiя	1,2
Португалiя	1,0	Испанiя	1,1	Берег Слонової Кiстки	1,1	Нова Зеландiя	1,2
Берег Слонової Кiстки	1,0	Корея, член палати представникiв.	1,1	Хорватiя	1,0	Таїланд	1,2
Данiя	1,0	Португалiя	1,1	Бангладеш	1,0	Нiдерланди	1,2
Судан	1,0	Барбадос	1,1	Гватемала	1,0	Туреччина	1,1
Кенiя	1,0	Гватемала	1,0	Словаччина	1,0	Хорватiя	1,1
Монголія	1,0	Италiя	1,0	Барбадос	1,0	Фiнляндiя	1,1
Туркменiстан	1,0	Австрiя	1,0	Кiпр	1,0	Данiя	1,1
Казахстан	1,0	Йорданiя	1,0	Литва	1,0	Израїль	1,1
Узбекистан	1,0	Францiя	1,0	Испанiя	1,0	Об'єднане Королiвство	1,1
Російська Федерацiя	1,0	Фiнляндiя	1,0	Фiнляндiя	1,0	Швецiя	1,1
Україна	1,0	Берег Слонової Кiстки	1,0	Непал	1,0	Угорщина	1,1
Азербайджан	1,0	Ефiопiя	1,0	Швецiя	1,0	Грецiя	1,1
Ангола	1,0	Кiпр	1,0	Мозамбiк	1,0	Португалiя	1,0
Вiрменiя	1,0	Японiя	1,0	Австрiя	1,0	Бiлорусь	1,0
Польща	1,0	Бельгiя	1,0	Естонiя	1,0	Уругвай	1,0
В'єтнам	1,0	Кенiя	1,0	Италiя	1,0	Нiмеччина	1,0
Боснiя і Герцеговина	1,0	Судан	1,0	Йорданiя	1,0	Кенiя	1,0
Сербiя	1,0	Израїль	1,0	Ирландiя	1,0	Кiпр	1,0
Чеська Республiка	1,0	Коста-Рiка	1,0	Корея, член палати представникiв.	1,0	Словаччина	1,0
Грузiя	1,0	Сенегал	1,0	Францiя	1,0	Люксембург	1,0
Чад	1,0	Швейцарiя	1,0	Уругвай	1,0	Австрiя	1,0
Румунiя	1,0	Туркменiстан	1,0	Японiя	1,0	Италiя	1,0
Албанiя	1,0	Вiрменiя	1,0	Израїль	1,0	Испанiя	1,0
Екваторiальна Гвiнея	1,0	Боснiя і Герцеговина	1,0	Бельгiя	1,0	Естонiя	1,0
Ефiопiя	1,0	Сербiя	1,0	Ирак	1,0	Ирландiя	1,0
Хорватiя	1,0	Афганiстан	1,0	Нiкарагуа	1,0	Барбадос	1,0
Угорщина	1,0	Чад	1,0	Афганiстан	1,0	Коста-Рiка	1,0

Продовження додатку Ж

1	2	3	4	5	6	7	8
Уругвай	1,0	Екваторіальна Гвінея	1,0	Чад	1,0	Непал	1,0
Словаччина	1,0	Хорватія	1,0	Ефіопія	1,0	Литва	1,0
Люксембург	1,0	Угорщина	1,0	Португалія	1,0	Корея, член палати представників.	1,0
Естонія	1,0	Уругвай	1,0	Кенія	1,0	Бенін	1,0
Литва	1,0	Люксембург	1,0	Люксембург	1,0	Японія	1,0
Бенін	1,0	Естонія	1,0	Коста-Ріка	1,0	Франція	1,0
Камбоджа	1,0	Непал	1,0	Бенін	1,0	Бельгія	1,0
Парагвай	1,0	Литва	1,0	Камбоджа	1,0	Камбоджа	1,0
Ісландія	1,0	Камбоджа	1,0	Парагвай	1,0	Парагвай	1,0
Латвія	1,0	Парагвай	1,0	Ісландія	1,0	Ісландія	1,0
Ліван	1,0	Ісландія	1,0	Латвія	1,0	Латвія	1,0
Маврикій	1,0	Латвія	1,0	Ліван	1,0	Ліван	1,0
Сінгапур	1,0	Ліван	1,0	Маврикій	1,0	Маврикій	1,0
Швейцарія	1,0	Маврикій	1,0	Сінгапур	1,0	Сінгапур	1,0
Білорусь	1,0	Сінгапур	1,0	Швейцарія	1,0	Швейцарія	1,0

Розраховано автором на основі джерела [138, 145, 146, 147]

Ранжир країн за показником «Експорт інноваційних технологій» станом на 2015 р.

Країна	Експорт нанотехнологій, млрд дол. США	Коефіцієнт	Країна	Експорт нанотехнологій, млрд дол. США	Коефіцієнт
1	2	3	4	5	6
Китай	554,27	10,00	Бразилія	8,85	1,14
Німеччина	185,56	4,01	Словаччина	6,88	1,11
Сполучені Штати	154,35	3,51	Норвегія	4,62	1,07
Сінгапур	130,99	3,13	Австралія	4,24	1,07
Корея, член палати представників.	126,54	3,05	Фінляндія	3,63	1,06
Франція	104,34	2,69	Румунія	3,54	1,06
Японія	91,51	2,49	Казахстан	2,84	1,05
Об'єднане Королівство	69,42	2,13	Туреччина	2,32	1,04
Нідерланди	59,13	1,96	Південна Африка	1,96	1,03
Малайзія	57,26	1,93	Португалія	1,90	1,03
Швейцарія	53,26	1,86	Литва	1,78	1,03
Мексика	45,78	1,74	Аргентина	1,44	1,02
Бельгія	38,86	1,63	Україна	1,39	1,02
Таїланд	34,54	1,56	Греція	1,14	1,02
Ірландія	29,06	1,47	Болгарія	1,11	1,02
Італія	26,96	1,44	Естонія	1,04	1,02
Канада	26,30	1,43	Латвія	1,01	1,02
Філіппіни	26,19	1,43	Коста-Ріка	0,86	1,01
Чеська Республіка	20,79	1,34	Колумбія	0,79	1,01
Австрія	15,95	1,26	Хорватія	0,76	1,01
Швеція	14,95	1,24	Туніс	0,68	1,01
Іспанія	14,24	1,23	Люксембург	0,67	1,01
Індія	13,75	1,22	Нова Зеландія	0,60	1,01
Польща	13,44	1,22	Білорусь	0,56	1,01
Ізраїль	11,82	1,19	Марокко	0,54	1,01
Угорщина	11,76	1,19	Чилі	0,53	1,01
Російська Федерація	9,68	1,16	Саудівська Аравія	0,28	1,00
Данія	9,38	1,15	Уругвай	0,27	1,00
Пакистан	0,26	1,00	Нігер	0,01	1,00

Продовження додатку К

1	2	3	4	5	6
Гватемала	0,23	1,00	Нікарагуа	0,01	1,00
Оман	0,20	1,00	Азербайджан	0,01	1,00
Перу	0,20	1,00	Монголія	0,00	1,00
Домініканська республіка	0,19	1,00	Непал	0,00	1,00
Кувейт	0,14	1,00	Алжир	0,00	1,00
Катар	0,14	1,00	Бенін	0,00	1,00
Ісландія	0,11	1,00	Маврикій	0,00	1,00
Еквадор	0,10	1,00	Ямайка	0,00	1,00
Боснія і Герцеговина	0,10	1,00	Ірак	0,00	1,00
Єгипет, Арабська Респ.	0,09	1,00	Конго, респ.	0,00	1,00
Йорданія	0,09	1,00	Екваторіальна Гвінея	0,00	1,00
Бруней	0,08	1,00	Об'єднані Арабські Емірати	0,00	1,00
Камбоджа	0,06	1,00	Ангола	0,00	1,00
Парагвай	0,05	1,00	Габон	0,00	1,00
Берег Слонової Кістки	0,04	1,00	Чад	0,00	1,00
Ботсвана	0,04	1,00	Туркменістан	0,00	1,00
Грузія	0,03	1,00	Нігерія	0,00	1,00
Мозамбік	0,03	1,00	Тринідад і Тобаго	0,00	1,00
Сенегал	0,03	1,00	Гана	0,00	1,00
Кіпр	0,03	1,00	В'єтнам	0,00	1,00
Барбадос	0,03	1,00	Судан	0,00	1,00
Болівія	0,02	1,00	Індонезія	0,00	1,00
Бахрейн	0,02	1,00	Конго, Дем. за повідомленням	0,00	1,00
Албанія	0,02	1,00	Узбекистан	0,00	1,00
Камерун	0,01	1,00	Сербія	0,00	1,00
Ефіопія	0,01	1,00	Афганістан	0,00	1,00
Вірменія	0,01	1,00	Бангладеш	0,00	1,00

Розраховано автором на основі джерела [142]

Ранжир країн за показником «Кількість користувачів інтернету» станом на 2015 р.

Країна	Кількість користувачів інтернету на 100 осіб	Коефіцієнт	Країна	Кількість користувачів інтернету на 100 осіб	Коефіцієнт
1	2	3	4	5	6
Ісландія	98,20	10,00	Ізраїль	78,89	8,19
Люксембург	97,33	9,92	Іспанія	78,69	8,17
Норвегія	96,81	9,87	Азербайджан	77,00	8,01
Данія	96,33	9,82	Барбадос	76,11	7,93
Бахрейн	93,48	9,56	Сполучені Штати	74,55	7,78
Японія	93,33	9,54	Оман	74,17	7,75
Нідерланди	93,10	9,52	Ліван	74,00	7,73
Катар	92,88	9,50	Російська Федерація	73,41	7,68
Фінляндія	92,65	9,48	Казахстан	72,87	7,62
Об'єднане Королівство	92,00	9,42	Угорщина	72,83	7,62
Об'єднані Арабські Емірати	91,24	9,35	Кіпр	71,72	7,52
Швеція	90,61	9,29	Литва	71,38	7,48
Корея, член палати представників.	89,90	9,22	Бруней	71,20	7,47
Канада	88,47	9,09	Малайзія	71,06	7,46
Естонія	88,41	9,08	Хорватія	69,80	7,34
Нова Зеландія	88,22	9,06	Саудівська Аравія	69,62	7,32
Швейцарія	87,97	9,04	Аргентина	69,40	7,30
Німеччина	87,59	9,01	Тринідад і Тобаго	69,20	7,28
Бельгія	85,05	8,77	Португалія	68,63	7,23
Словаччина	85,02	8,76	Польща	68,00	7,17
Франція	84,69	8,73	Греція	66,84	7,06
Австралія	84,56	8,72	Італія	65,57	6,94
Австрія	83,93	8,66	Сербія	65,32	6,92
Сінгапур	82,10	8,49	Боснія і Герцеговина	65,07	6,89
Кувейт	82,08	8,49	Уругвай	64,60	6,85
Чеська Республіка	81,30	8,42	Чилі	64,29	6,82
Ірландія	80,12	8,30	Албанія	63,25	6,72
Латвія	79,20	8,22	Білорусь	62,23	6,63
Коста-Ріка	59,76	6,40	Алжир	38,20	4,37

Продовження додатку Л

1	2	3	4	5	6
Бразилія	59,08	6,33	Єгипет, Арабська Реп.	35,90	4,16
Вірменія	58,25	6,25	Ботсвана	27,50	3,37
Мексика	57,43	6,18	Гватемала	27,10	3,33
Марокко	57,08	6,14	Судан	26,61	3,29
Болгарія	56,66	6,10	Індія	26,00	3,23
Колумбія	55,90	6,03	Габон	23,50	3,00
Румунія	55,76	6,02	Гана	23,48	2,99
Туреччина	53,74	5,83	Намібія	22,31	2,88
Йорданія	53,40	5,80	Індонезія	21,98	2,85
В'єтнам	52,72	5,74	Сенегал	21,69	2,83
Домініканська республіка	51,93	5,66	Монголія	21,44	2,80
Південна Африка	51,92	5,66	Екваторіальна Гвінея	21,32	2,79
Китай	50,30	5,51	Берег Слонової Кістки	21,00	2,76
Маврикій	50,14	5,49	Камерун	20,68	2,73
Україна	49,26	5,41	Гондурас	20,36	2,70
Еквадор	48,94	5,38	Нікарагуа	19,70	2,64
Туніс	48,52	5,34	Камбоджа	19,00	2,57
Нігерія	47,44	5,24	Пакистан	18,00	2,48
Кенія	45,62	5,07	Непал	17,58	2,44
Грузія	45,16	5,03	Ірак	17,22	2,41
Болівія	45,10	5,02	Туркменістан	15,00	2,20
Парагвай	44,38	4,95	Бангладеш	14,40	2,14
Ямайка	43,18	4,84	Ангола	12,40	1,95
Узбекистан	42,80	4,81	Ефіопія	11,60	1,88
Перу	40,90	4,63	Мозамбик	9,00	1,64
Філіппіни	40,70	4,61	Афганістан	8,26	1,57
Таїланд	39,32	4,48	Конго, респ.	7,62	1,51

Розраховано автором на основі [143]

Ранжир країн за показником «Індекс мережової готовності» станом на 2015 р.

Країна	Індекс мережової готовності	Коефіцієнт	Країна	Індекс мережової готовності	Коефіцієнт
1	2	3	4	5	6
Фінляндія	6,00	10	Португалія	4,90	7
Сінгапур	6,00	10	Латвія	4,70	7
Норвегія	5,80	10	Іспанія	4,70	7
Нідерланди	5,80	10	Кіпр	4,70	7
Швеція	5,80	10	Саудівська Аравія	4,70	7
Швейцарія	5,70	9	Барбадос	4,60	7
Люксембург	5,60	9	Чилі	4,60	7
Японія	5,60	9	Чеська Республіка	4,50	6
Об'єднане Королівство	5,60	9	Оман	4,50	6
Сполучені Штати	5,60	9	Російська Федерація	4,50	6
Данія	5,50	9	Казахстан	4,50	6
Корея, член палати представників.	5,50	9	Уругвай	4,50	6
Канада	5,50	9	Маврикій	4,50	6
Нова Зеландія	5,50	9	Польща	4,40	6
Німеччина	5,50	9	Коста-Ріка	4,40	6
Австралія	5,50	9	Туреччина	4,40	6
Ісландія	5,40	9	Азербайджан	4,30	6
Австрія	5,40	9	Угорщина	4,30	6
Ізраїль	5,40	9	Хорватія	4,30	6
Об'єднані Арабські Емірати	5,30	8	Італія	4,30	6
Естонія	5,30	8	Йорданія	4,30	6
Бельгія	5,30	8	Словаччина	4,20	6
Франція	5,20	8	Вірменія	4,20	6
Ірландія	5,20	8	Румунія	4,20	6
Катар	5,10	8	Китай	4,20	6
Бахрейн	4,90	7	Грузія	4,20	6

Продовження додатку М

1	2	3	4	5	6
Литва	4,90	7	Монголія	4,20	6
Малайзія	4,90	7	Греція	4,10	5
Колумбія	4,10	5	Парагвай	3,40	4
Кувейт	4,00	5	Ботсвана	3,40	4
Тринідад і Тобаго	4,00	5	Болівія	3,30	3
Сербія	4,00	5	Гватемала	3,30	3
Мексика	4,00	5	Сенегал	3,30	3
Болгарія	4,00	5	Камбоджа	3,30	3
Південна Африка	4,00	5	Пакистан	3,30	3
Україна	4,00	5	Бангладеш	3,30	3
Філіппіни	4,00	5	Нігерія	3,20	3
Таїланд	4,00	5	Непал	3,20	3
Бразилія	3,90	5	Алжир	3,10	3
Марокко	3,90	5	Габон	3,00	3
В'єтнам	3,90	5	Камерун	3,00	3
Туніс	3,90	5	Нікарагуа	2,90	2
Ямайка	3,90	5	Ефіопія	2,90	2
Індонезія	3,90	5	Мозамбік	2,90	2
Кенія	3,80	5	Ангола	2,50	1
Аргентина	3,70	4	Екваторіальна Гвінея	2,40	1
Албанія	3,70	4	Чад	2,40	1
Перу	3,70	4			
Індія	3,70	4			
Домініканська республіка	3,60	4			
Єгипет, Арабська Респ.	3,60	4			
Ірак	3,60	4			
Ліван	3,50	4			
Гана	3,50	4			
Намібія	3,50	4			
Гондурас	3,50	4			

Ранжир країн за показником «Рента з видобутку нафти» станом на 2015 р.

Країна	Рента з видобутку нафти, % ВВП	Коефіцієнт	Країна	Рента з видобутку нафти, % ВВП	Коефіцієнт
1	2	3	4	5	6
Кувейт	38,48	10	Камерун	1,35	1
Ірак	28,61	8	Мексика	1,31	1
Саудівська Аравія	22,50	6	В'єтнам	1,30	1
Оман	20,45	6	Болівія	1,19	1
Конго, респ.	18,17	5	Монголія	1,12	1
Екваторіальна Гвінея	14,73	4	Бразилія	0,87	1
Об'єднані Арабські Емірати	11,21	4	Судан	0,67	1
Азербайджан	11,00	4	Аргентина	0,61	1
Ангола	10,75	4	Індонезія	0,59	1
Габон	9,87	3	Таїланд	0,41	1
Алжир	9,02	3	Данія	0,39	1
Чад	6,78	3	Берег Слонової Кістки	0,38	1
Катар	5,85	2	Перу	0,38	1
Бруней	5,79	2	Індія	0,37	1
Казахстан	5,61	2	Румунія	0,33	1
Російська Федерація	5,56	2	Пакистан	0,31	1
Туркменістан	3,73	2	Україна	0,29	1
Еквадор	3,28	2	Конго, Дем. за повідомленням	0,26	1
Нігерія	3,04	2	Білорусь	0,25	1
Норвегія	3,03	2	Китай	0,25	1
Єгипет, Арабська Респ.	2,61	2	Об'єднане Королівство	0,22	1
Бахрейн	2,56	2	Канада	0,22	1
Колумбія	2,18	2	Австралія	0,15	1
Тринідад і Тобаго	2,16	2	Нова Зеландія	0,14	1
Туніс	1,81	1	Узбекистан	0,13	1
Гана	1,74	1	Хорватія	0,12	1

Продовження додатку Н

1	2	3	4	5	6
Нігер	1,67	1	Естонія	0,11	1
Малайзія	1,43	1	Гватемала	0,09	1
Угорщина	0,07	1	Камбоджа	0,00	1
Мозамбік	0,05	1	Ефіопія	0,00	1
Сполучені Штати	0,05	1	Парагвай	0,00	1
Грузія	0,05	1	Домініканська республіка	0,00	1
Італія	0,04	1	Нікарагуа	0,00	1
Філіппіни	0,04	1	Кенія	0,00	1
Афганістан	0,04	1	Гондурас	0,00	1
Австрія	0,03	1	Бенін	0,00	1
Барбадос	0,03	1	Сенегал	0,00	1
Польща	0,03	1	Вірменія	0,00	1
Туреччина	0,03	1	Бельгія	0,00	1
Нідерланди	0,03	1	Боснія і Герцеговина	0,00	1
Литва	0,03	1	Ботсвана	0,00	1
Ізраїль	0,02	1	Коста-Ріка	0,00	1
Чилі	0,02	1	Кіпр	0,00	1
Німеччина	0,01	1	Фінляндія	0,00	1
Чеська Республіка	0,01	1	Ісландія	0,00	1
Болгарія	0,01	1	Ірландія	0,00	1
Франція	0,01	1	Ямайка	0,00	1
Греція	0,00	1	Латвія	0,00	1
Південна Африка	0,00	1	Ліван	0,00	1
Іспанія	0,00	1	Люксембург	0,00	1
Марокко	0,00	1	Маврикій	0,00	1
Словаччина	0,00	1	Намібія	0,00	1
Йорданія	0,00	1	Португалія	0,00	1
Японія	0,00	1	Сінгапур	0,00	1
Корея, член палати представників.	0,00	1	Швеція	0,00	1
Бангладеш	0,00	1	Швейцарія	0,00	1

Розраховано автором на основі [147]

Ранжир країн за показником «Рента з видобутку природного газу» станом на 2015 р.

Країна	Рента з видобутку природного газу, % ВВП	Коефіцієнт	Країна	Рента з видобутку природного газу, % ВВП	Коефіцієнт
1	2	3	4	5	6
Туркменістан	15,20	10	Таїланд	0,23	1
Катар	5,44	4	Берег Слонової Кістки	0,23	1
Тринідад і Тобаго	5,31	4	Аргентина	0,20	1
Узбекистан	4,58	4	В'єтнам	0,15	1
Російська Федерація	3,16	3	Мексика	0,15	1
Бруней	2,67	3	Ізраїль	0,14	1
Алжир	2,56	3	Австралія	0,14	1
Оман	2,47	2	Колумбія	0,12	1
Бахрейн	2,39	2	Данія	0,12	1
Норвегія	2,31	2	Афганістан	0,12	1
Азербайджан	2,21	2	Угорщина	0,11	1
Болівія	2,00	2	Об'єднане Королівство	0,11	1
Україна	1,37	2	Конго, респ.	0,10	1
Мозамбік	1,06	2	Сполучені Штати	0,10	1
Казахстан	0,84	1	Камерун	0,09	1
Саудівська Аравія	0,81	1	Габон	0,09	1
Єгипет, Арабська Респ.	0,77	1	Нова Зеландія	0,08	1
Об'єднані Арабські Емірати	0,74	1	Індія	0,07	1
Бангладеш	0,72	1	Польща	0,07	1
Кувейт	0,65	1	Нігер	0,06	1
Малайзія	0,63	1	Бразилія	0,04	1
Пакистан	0,58	1	Сербія	0,04	1
Нідерланди	0,48	1	Китай	0,03	1
Румунія	0,44	1	Філіппіни	0,03	1
Нігерія	0,33	1	Ірак	0,03	1
Туніс	0,30	1	Італія	0,03	1
Хорватія	0,27	1	Болгарія	0,03	1

Продовження додатку II

1	2	3	4	5	6
Перу	0,26	1	Австрія	0,03	1
Еквадор	0,02	1	Ефіопія	0,00	1
Німеччина	0,02	1	Парагвай	0,00	1
Чилі	0,02	1	Домініканська республіка	0,00	1
Йорданія	0,02	1	Нікарагуа	0,00	1
Сенегал	0,01	1	Кенія	0,00	1
Південна Африка	0,01	1	Гондурас	0,00	1
Чад	0,01	1	Бенін	0,00	1
Словаччина	0,01	1	Вірменія	0,00	1
Барбадос	0,01	1	Бельгія	0,00	1
Туреччина	0,00	1	Боснія і Герцеговина	0,00	1
Марокко	0,00	1	Ботсвана	0,00	1
Албанія	0,00	1	Коста-Ріка	0,00	1
Ірландія	0,00	1	Кіпр	0,00	1
Чеська Республіка	0,00	1	Фінляндія	0,00	1
Грузія	0,00	1	Ісландія	0,00	1
Японія	0,00	1	Ямайка	0,00	1
Іспанія	0,00	1	Латвія	0,00	1
Корея, член палати представників.	0,00	1	Ліван	0,00	1
Греція	0,00	1	Люксембург	0,00	1
Франція	0,00	1	Маврикій	0,00	1
Гана	0,00	1	Намібія	0,00	1
Монголія	0,00	1	Португалія	0,00	1
Судан	0,00	1	Сінгапур	0,00	1
Канада	0,00	1	Швеція	0,00	1
Естонія	0,00	1	Швейцарія	0,00	1
Гватемала	0,00	1	Уругвай	0,00	1
Литва	0,00	1			
Непал	0,00	1			

Розраховано автором на основі [146]

Ранжир країн за показником «Рента з видобутку вугілля» станом на 2015 р.

Країна	Рента з видобутку вугілля, % ВВП	Коефіцієнт	Країна	Рента з видобутку вугілля, % ВВП	Коефіцієнт
1	2	3	4	5	6
Монголія	2,92	10	Туреччина	0,02	1
Мозамбік	1,53	6	Чилі	0,01	1
Південна Африка	1,33	5	Бангладеш	0,01	1
Індія	0,74	3	Німеччина	0,01	1
Австралія	0,56	3	Угорщина	0,01	1
Казахстан	0,49	3	Малайзія	0,01	1
Індонезія	0,49	3	Грузія	0,01	1
Колумбія	0,46	2	Бразилія	0,01	1
Україна	0,39	2	Словаччина	0,00	1
Китай	0,36	2	Норвегія	0,00	1
Російська Федерація	0,31	2	Непал	0,00	1
Ботсвана	0,23	2	Об'єднане Королівство	0,00	1
Польща	0,20	2	Перу	0,00	1
Боснія і Герцеговина	0,19	2	Іспанія	0,00	1
Афганістан	0,17	2	Корея, член палати представників.	0,00	1
В'єтнам	0,16	1	Єгипет, Арабська Респ.	0,00	1
Сербія	0,14	1	Нігерія	0,00	1
Сполучені Штати	0,14	1	Албанія	0,00	1
Чеська Республіка	0,12	1	Італія	0,00	1
Болгарія	0,09	1	Бельгія	0,00	1
Канада	0,06	1	Туркменістан	0,00	1
Пакистан	0,03	1	Катар	0,00	1
Нова Зеландія	0,03	1	Тринідад і Тобаго	0,00	1
Греція	0,02	1	Бруней	0,00	1
Філіппіни	0,02	1	Алжир	0,00	1
Мексика	0,02	1	Оман	0,00	1

Продовження додатку Р

1	2	3	4	5	6
Узбекистан	0,02	1	Бахрейн	0,00	1
Румунія	0,02	1	Азербайджан	0,00	1
Саудівська Аравія	0,00	1	Камбоджа	0,00	1
Об'єднані Арабські Емірати	0,00	1	Ефіопія	0,00	1
Кувейт	0,00	1	Парагвай	0,00	1
Нідерланди	0,00	1	Домініканська республіка	0,00	1
Туніс	0,00	1	Нікарагуа	0,00	1
Хорватія	0,00	1	Кенія	0,00	1
Берег Слонової Кістки	0,00	1	Гондурас	0,00	1
Аргентина	0,00	1	Бенін	0,00	1
Ізраїль	0,00	1	Вірменія	0,00	1
Данія	0,00	1	Коста-Ріка	0,00	1
Конго, респ.	0,00	1	Кіпр	0,00	1
Камерун	0,00	1	Фінляндія	0,00	1
Габон	0,00	1	Ісландія	0,00	1
Ірак	0,00	1	Ямайка	0,00	1
Австрія	0,00	1	Латвія	0,00	1
Ангола	0,00	1	Ліван	0,00	1
Еквадор	0,00	1	Люксембург	0,00	1
Йорданія	0,00	1	Маврикій	0,00	1
Сенегал	0,00	1	Намібія	0,00	1
Барбадос	0,00	1	Португалія	0,00	1
Марокко	0,00	1	Сінгапур	0,00	1
Ірландія	0,00	1	Швеція	0,00	1
Японія	0,00	1	Швейцарія	0,00	1
Франція	0,00	1	Уругвай	0,00	1
Гана	0,00	1	Нігер	0,00	1
Судан	0,00	1	Чад	0,00	1
Естонія	0,00	1			
Гватемала	0,00	1			

Розраховано автором на основі [138]

Ранжир країн за показником «Рента з видобутку мінералів» станом на 2015р.

Країна	Рента з видобутку мінералів, % ВВП	Коефіцієнт	Країна	Рента з видобутку мінералів, % ВВП	Коефіцієнт
1	2	3	4	5	6
Монголія	12,22	10	Гондурас	0,60	1
Чилі	11,58	10	Ефіопія	0,55	1
Гана	5,54	5	Канада	0,54	1
Перу	5,43	5	Туніс	0,53	1
Узбекистан	4,64	4	Індонезія	0,53	1
Болівія	4,21	4	Сербія	0,52	1
Австралія	3,83	4	Китай	0,51	1
Вірменія	3,21	3	Польща	0,36	1
Марокко	2,26	3	Аргентина	0,30	1
Казахстан	2,21	3	Індія	0,29	1
Судан	2,19	3	Габон	0,27	1
Південна Африка	2,19	3	Фінляндія	0,26	1
Ботсвана	2,01	2	Боснія і Герцеговина	0,24	1
Домініканська республіка	1,91	2	Єгипет, Арабська Реп.	0,24	1
Нікарагуа	1,87	2	Нова Зеландія	0,24	1
Сенегал	1,84	2	Туреччина	0,23	1
Берег Слонової Кістки	1,60	2	Малайзія	0,20	1
Болгарія	1,50	2	Швеція	0,19	1
Україна	1,46	2	В'єтнам	0,19	1
Намібія	1,46	2	Албанія	0,19	1
Бразилія	1,36	2	Еквадор	0,18	1
Філіппіни	1,25	2	Нігер	0,15	1
Йорданія	1,13	2	Камерун	0,13	1
Ямайка	1,12	2	Португалія	0,12	1
Російська Федерація	0,90	2	Азербайджан	0,10	1
Грузія	0,81	2	Уругвай	0,09	1
Гватемала	0,73	2	Кенія	0,08	1

Продовження додатку С

1	2	3	4	5	6
Мексика	0,63	1	Сполучені Штати	0,07	1
Кіпр	0,06	1	Об'єднане Королівство	0,00	1
Саудівська Аравія	0,06	1	Чеська Республіка	0,00	1
Алжир	0,06	1	Бангладеш	0,00	1
Греція	0,05	1	Непал	0,00	1
Люксембург	0,05	1	Італія	0,00	1
Таїланд	0,04	1	Бельгія	0,00	1
Конго, респ.	0,04	1	Туркменістан	0,00	1
Мозамбік	0,04	1	Катар	0,00	1
Іспанія	0,03	1	Тринідад і Тобаго	0,00	1
Ірландія	0,03	1	Бруней	0,00	1
Нігерія	0,03	1	Бахрейн	0,00	1
Чад	0,02	1	Об'єднані Арабські Емірати	0,00	1
Пакистан	0,02	1	Кувейт	0,00	1
Словаччина	0,02	1	Нідерланди	0,00	1
Румунія	0,02	1	Ангола	0,00	1
Коста-Ріка	0,02	1	Барбадос	0,00	1
Оман	0,01	1	Естонія	0,00	1
Норвегія	0,01	1	Литва	0,00	1
Афганістан	0,01	1	Камбоджа	0,00	1
Бенін	0,01	1	Парагвай	0,00	1
Австрія	0,01	1	Ісландія	0,00	1
Японія	0,00	1	Латвія	0,00	1
Ірак	0,00	1	Ліван	0,00	1
Корея, член палати представників.	0,00	1	Маврикій	0,00	1
Данія	0,00	1	Сінгапур	0,00	1
Хорватія	0,00	1	Швейцарія	0,00	1
Німеччина	0,00	1			
Франція	0,00	1			

Розраховано автором на основі [145]

Додана вартість, виробництво, % ВВП, станом на 2015 р.

Країна	Додана вартість, виробництво, % ВВП	Коефіцієнт	Країна	Додана вартість, виробництво, % ВВП	Коефіцієнт
1	2	3	4	5	6
Ірландія	29	10	Туніс	15	6
Корея	28	10	В'єтнам	15	6
Таїланд	28	10	Марокко	15	5
Білорусь	24	8	Естонія	15	5
Чеська Республіка	23	8	Аргентина	15	5
Малайзія	23	8	Швеція	15	5
Словаччина	23	8	Бруней	15	5
Філіппіни	22	8	Бахрейн	15	5
Індонезія	22	8	Фінляндія	15	5
Німеччина	21	7	Італія	14	5
Китай	21	7	Домініканська республіка	14	5
Сполучені Штати	21	7	Бельгія	14	5
Конго	21	7	Камерун	14	5
Бангладеш	19	7	Нікарагуа	14	5
Угорщина	19	7	Перу	14	5
Швейцарія	18	7	Бенін	14	5
Литва	18	6	Російська Федерація	14	5
Гватемала	18	6	Катар	13	5
Австрія	18	6	Маврикій	13	5
Сінгапур	18	6	Пакистан	13	5
Польща	17	6	Коста-Ріка	13	5
Мексика	17	6	Південна Африка	12	5
Камбоджа	16	6	Португалія	12	5
Йорданія	16	6	Хорватія	12	5
Індія	16	6	Данія	12	5
Гондурас	16	6	Еквадор	12	5

Продовження додатку Т

1	2	3	4	5	6
Туреччина	16	6	Іспанія	12	4
Єгипет, Арабська Респ.	16	6	Саудівська Аравія	12	4
Латвія	12	4	Непал	6	3
Екваторіальна Гвінея	11	4	Азербайджан	6	3
Парагвай	11	4	Нігер	6	3
Колумбія	11	4	Монголія	6	3
Болівія	11	4	Тринідад і Тобаго	6	2
Бразилія	11	4	Кувейт	5	2
Афганістан	11	4	Албанія	5	2
Грузія	11	4	Гана	5	2
Берег Слонової Кістки	11	4	Люксембург	5	2
Україна	11	4	Конго, респ.	5	2
Нідерланди	11	4	Ефіопія	5	2
Казахстан	10	4	Кіпр	4	2
Кенія	10	4	Габон	2	1
Франція	10	4	Чад	1	1
Чилі	10	4	Ірак	1	1
Вірменія	10	4	Оман	1	1
Канада	10	4	Ангола	1	1
Нігерія	9	4	Алжир	1	1
Намібія	9	4	Туркменістан	1	1
Мозамбік	9	3	Судан	1	1
Ліван	8	3	Румунія	1	1
Об'єднані Арабські Емірати	8	3	Нова Зеландія	1	1
Об'єднане Королівство	8	3	Барбадос	1	1
Ямайка	8	3	Ізраїль	1	1
Греція	8	3	Болгарія	1	1
Норвегія	7	3	Японія	1	1
Австралія	7	3	Сенегал	1	1
Узбекистан	6	3	Ісландія	1	1

Розраховано автором на основі [144]

Додана вартість, сфера послуг, % ВВП, станом на 2015 р.

Країна	Додана вартість, сфера послуг, % ВВП	Коефіцієнт	Країна	Додана вартість, сфера послуг, % ВВП	Коефіцієнт
1	2	3	4	5	6
Люксембург	78	10	Домініканська республіка	60	7
Кіпр	76	10	Хорватія	60	7
Греція	73	9	Литва	60	7
Ліван	73	9	Туреччина	59	7
Об'єднане Королівство	72	9	Йорданія	59	7
Франція	72	9	Бразилія	58	7
Сінгапур	71	9	Намібія	58	7
Швейцарія	71	9	Берег Слонової Кістки	58	7
Нідерланди	70	9	Болгарія	58	7
Іспанія	69	9	Ірландія	57	7
Португалія	68	8	Туніс	57	7
Італія	68	8	Естонія	57	7
Сполучені Штати	68	8	Україна	57	7
Бельгія	68	8	Уругвай	57	7
Маврикій	66	8	Угорщина	57	7
Австралія	66	8	Філіппіни	56	7
Канада	66	8	Чеська Республіка	56	7
Коста-Ріка	65	8	Бахрейн	56	7
Данія	65	8	Гватемала	55	6
Швеція	64	8	Казахстан	55	6
Латвія	63	8	Польща	55	6
Південна Африка	63	8	Ізраїль	55	6
Австрія	62	7	Гондурас	55	6
Ямайка	62	7	Малайзія	55	6
Німеччина	62	7	Норвегія	54	6
Грузія	61	7	Пакистан	54	6
Ботсвана	61	7	Чилі	54	6
Мексика	60	7	Боснія і Герцеговина	54	6
Корея	54	6	Камерун	44	5

Продовження додатку У

1	2	3	4	5	6
Аргентина	53	6	Узбекистан	44	5
Афганістан	53	6	Ефіопія	44	5
Російська Федерація	53	6	Судан	43	5
Нова Зеландія	53	6	Нігер	43	5
Таїланд	53	6	Індонезія	43	5
Словаччина	53	6	Конго, Дем. за повідомленням	43	4
Нігерія	53	6	Монголія	42	4
Бангладеш	53	6	Саудівська Аравія	40	4
Перу	52	6	Кувейт	40	4
Сенегал	52	6	Болівія	39	4
Еквадор	52	6	Алжир	39	4
Нікарагуа	51	6	Камбоджа	39	4
Сербія	51	6	Вірменія	39	4
Мозамбік	51	6	В'єтнам	38	4
Румунія	50	6	Катар	38	4
Марокко	50	6	Бруней	36	3
Індія	49	5	Габон	35	3
Тринідад і Тобаго	48	5	Чад	34	3
Єгипет, Арабська Респ.	48	5	Ірак	33	3
Гана	46	5	Екваторіальна Гвінея	30	3
Кенія	46	5	Конго, респ.	24	2
Білорусь	46	5	Азербайджан	20	1
Об'єднані Арабські Емірати	45	5	Оман	20	1
Китай	45	5	Ангола	20	1
Бенін	45	5	Туркменістан	20	1
Непал	45	5	Барбадос	20	1
Парагвай	45	5	Японія	20	1

Розраховано автором на основі [150]

Податкове навантаження, % від комерційного прибутку, станом на 2015 р.

Країна	Податкове навантаження, % від комерційного прибутку	Коефіцієнт	Країна	Податкове навантаження, % від комерційного прибутку	Коефіцієнт
1	2	3	4	5	6
Катар	11	10	Йорданія	29	8
Кувейт	13	10	Ізраїль	29	8
Бахрейн	14	10	Непал	30	8
Саудівська Аравія	15	10	Ісландія	30	8
Об'єднані Арабські Емірати	15	10	Ліван	30	8
Бруней	16	9	Албанія	31	8
Грузія	16	9	Індонезія	31	8
Сінгапур	18	9	Ефіопія	32	7
Хорватія	18	9	Тринідад і Тобаго	32	7
Вірменія	20	9	Нігерія	32	7
Люксембург	20	9	Бангладеш	33	7
Намібія	21	9	Пакистан	33	7
Камбоджа	21	9	Гана	33	7
Канада	21	9	Еквадор	33	7
Оман	23	9	Корея	33	7
Кіпр	23	9	Об'єднане Королівство	34	7
Боснія і Герцеговина	23	9	Нова Зеландія	34	7
Монголія	24	8	Барбадос	35	7
Маврикій	25	8	Латвія	35	7
Ботсвана	25	8	Парагвай	35	7
Ірландія	26	8	Перу	36	7
Данія	26	8	Мозамбік	36	7
Таїланд	27	8	Афганістан	36	7
Болгарія	27	8	Кенія	37	7
Ірак	28	8	Сербія	39	7
Чилі	28	8	Нідерланди	39	7

Продовження додатку Ф

1	2	3	4	5	6
Швейцарія	29	8	Малайзія	39	7
Південна Африка	29	8	Азербайджан	40	6
Фінляндія	40	6	Чеська Республіка	50	5
Польща	40	6	Греція	51	5
Туреччина	40	6	Словаччина	51	5
Норвегія	40	6	Японія	51	5
Габон	41	6	Австрія	52	5
В'єтнам	41	6	Мексика	52	5
Ямайка	41	6	Білорусь	52	5
Уругвай	42	6	Берег Слонової Кістки	52	5
Гондурас	42	6	Ангола	52	5
Узбекистан	42	6	Україна	53	5
Литва	42	6	Конго	55	5
Філіппіни	43	6	Коста-Ріка	58	4
Домініканська республіка	43	6	Іспанія	58	4
Румунія	43	6	Бельгія	58	4
Сполучені Штати	44	6	Індія	61	4
Єгипет, Арабська Реп.	45	6	Туніс	62	4
Сенегал	45	6	Нікарагуа	63	4
Судан	45	6	Бенін	63	4
Екваторіальна Гвінея	47	6	Чад	64	4
Австралія	47	6	Італія	65	3
Нігер	48	5	Китай	69	3
Угорщина	48	5	Франція	69	3
Німеччина	49	5	Бразилія	69	3
Камерун	49	5	Алжир	73	2
Російська Федерація	49	5	Колумбія	77	2
Марокко	49	5	Болівія	84	1
Швеція	49	5			

Розраховано автором на основі [151]

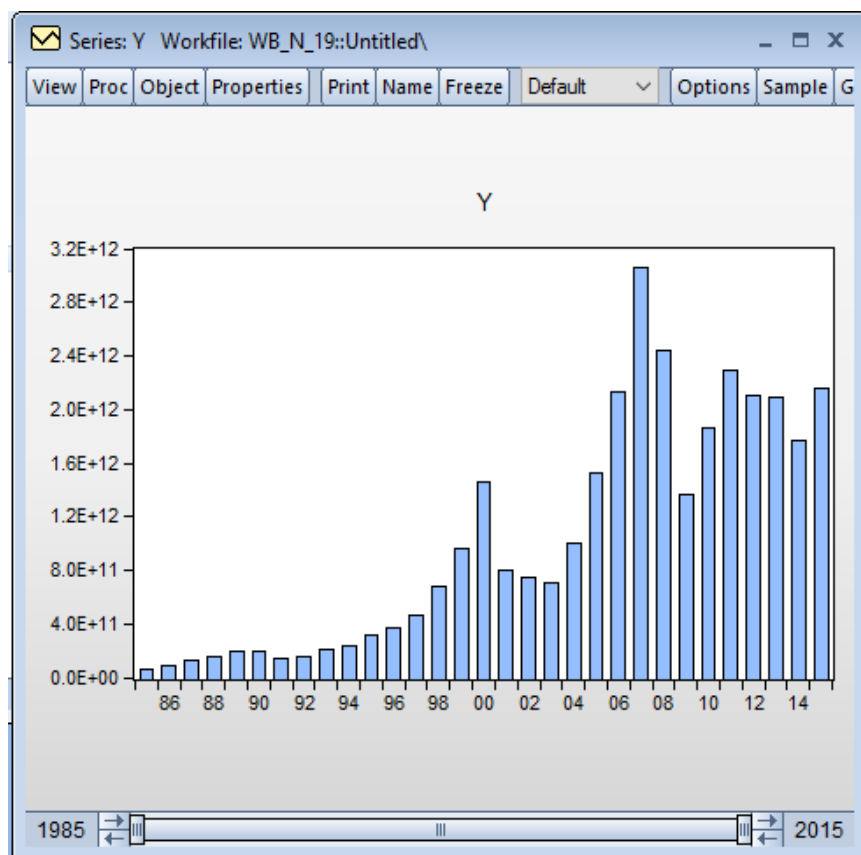

Рис. X.1. Динаміка притоку ПШ за 1985–2015 рр.

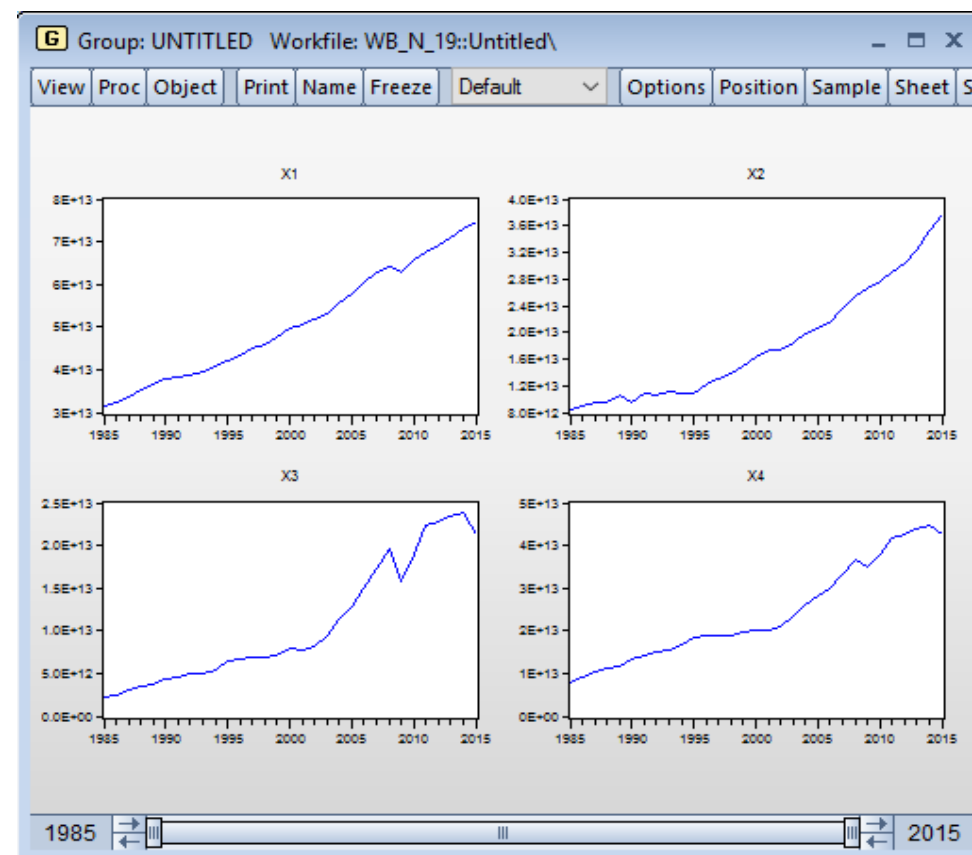

Рис. X.2. Динаміка змінних x1, x2, x3, x4.

Додаток Ц

Table: TABLE08 Workfile: WB_N_19::Untitled\

View	Proc	Object	Print	Name	Edit+/-	CellFmt	Grid+/-	Title	Comments+/-
		A	B	C	D	E			
1	Heteroskedasticity Test: Glejser								
2									
3	F-statistic		5.636835	Prob. F(1,29)		0.0244			
4	Obs*R-squared		5.044973	Prob. Chi-Square(1)		0.0247			
5	Scaled explained SS		5.560086	Prob. Chi-Square(1)		0.0184			
6									
7									
8	Test Equation:								
9	Dependent Variable: ARESID								
10	Method: Least Squares								
11	Date: 05/07/16 Time: 19:09								
12	Sample: 1985 2015								
13	Included observations: 31								
14									
15		Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.			
16									
17		C	-8.37E+10	1.09E+11	-0.766084	0.4498			
18		X1	0.004934	0.002078	2.374202	0.0244			
19									
20	R-squared		0.162741	Mean dependent var		1.67E+11			
21	Adjusted R-squared		0.133870	S.D. dependent var		1.63E+11			
22	S.E. of regression		1.51E+11	Akaike info criterion		54.38761			
23	Sum squared resid		6.65E+23	Schwarz criterion		54.48013			
24	Log likelihood		-841.0080	Hannan-Quinn criter.		54.41777			
25	F-statistic		5.636835	Durbin-Watson stat		2.264412			
26	Prob(F-statistic)		0.024423						
27									
28									

Рис. Ц.1. Результати тесту Глейзера для змінної x_1

Table: TABLE09 Workfile: WB_N_19::Untitled\

View	Proc	Object	Print	Name	Edit+/-	CellFmt	Grid+/-	Title	Comments+/-
		A	B	C	D	E			
1	Heteroskedasticity Test: Glejser								
2									
3	F-statistic		5.096108	Prob. F(1,29)		0.0317			
4	Obs*R-squared		4.633354	Prob. Chi-Square(1)		0.0314			
5	Scaled explained SS		5.106439	Prob. Chi-Square(1)		0.0238			
6									
7									
8	Test Equation:								
9	Dependent Variable: ARESID								
10	Method: Least Squares								
11	Date: 05/07/16 Time: 19:16								
12	Sample: 1985 2015								
13	Included observations: 31								
14									
15		Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.			
16									
17		C	3.44E+10	6.50E+10	0.529769	0.6003			
18		X2	0.007320	0.003243	2.257456	0.0317			
19									
20	R-squared		0.149463	Mean dependent var		1.67E+11			
21	Adjusted R-squared		0.120134	S.D. dependent var		1.63E+11			
22	S.E. of regression		1.53E+11	Akaike info criterion		54.40335			
23	Sum squared resid		6.76E+23	Schwarz criterion		54.49586			
24	Log likelihood		-841.2519	Hannan-Quinn criter.		54.43350			
25	F-statistic		5.096108	Durbin-Watson stat		2.216743			
26	Prob(F-statistic)		0.031683						
27									
28									

Рис. Ц.2. Результати тесту Глейзера для змінної x_2

Table: TABLE10 Workfile: WB_N_19::Untitled\

View	Proc	Object	Print	Name	Edit+/-	CellFmt	Grid+/-	Title	Comments+/-
		A	B	C	D	E			
1	Heteroskedasticity Test: Glejser								
2									
3	F-statistic		3.000979	Prob. F(1,29)		0.0938			
4	Obs*R-squared		2.907109	Prob. Chi-Square(1)		0.0882			
5	Scaled explained SS		3.203937	Prob. Chi-Square(1)		0.0735			
6									
7									
8	Test Equation:								
9	Dependent Variable: ARESID								
10	Method: Least Squares								
11	Date: 05/07/16 Time: 19:18								
12	Sample: 1985 2015								
13	Included observations: 31								
14									
15		Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.			
16									
17		C	9.32E+10	5.14E+10	1.813426	0.0801			
18		X3	0.006955	0.004015	1.732333	0.0938			
19									
20	R-squared		0.093778	Mean dependent var		1.67E+11			
21	Adjusted R-squared		0.062529	S.D. dependent var		1.63E+11			
22	S.E. of regression		1.58E+11	Akaike info criterion		54.46676			
23	Sum squared resid		7.20E+23	Schwarz criterion		54.55928			
24	Log likelihood		-842.2348	Hannan-Quinn criter.		54.49692			
25	F-statistic		3.000979	Durbin-Watson stat		2.135712			
26	Prob(F-statistic)		0.093839						
27									
28									

Рис. III.1. Результати тесту Глейзера для змінної x_3

Table: TABLE11 Workfile: WB_N_19::Untitled\

View	Proc	Object	Print	Name	Edit+/-	CellFmt	Grid+/-	Title	Comments+/-
		A	B	C	D	E			
1	Heteroskedasticity Test: Glejser								
2									
3	F-statistic		3.495329	Prob. F(1,29)		0.0717			
4	Obs*R-squared		3.334485	Prob. Chi-Square(1)		0.0678			
5	Scaled explained SS		3.674950	Prob. Chi-Square(1)		0.0552			
6									
7									
8	Test Equation:								
9	Dependent Variable: ARESID								
10	Method: Least Squares								
11	Date: 05/07/16 Time: 19:21								
12	Sample: 1985 2015								
13	Included observations: 31								
14									
15		Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.			
16									
17		C	5.67E+10	6.56E+10	0.864141	0.3946			
18		X4	0.004603	0.002462	1.869580	0.0717			
19									
20	R-squared		0.107564	Mean dependent var		1.67E+11			
21	Adjusted R-squared		0.076790	S.D. dependent var		1.63E+11			
22	S.E. of regression		1.56E+11	Akaike info criterion		54.45143			
23	Sum squared resid		7.09E+23	Schwarz criterion		54.54395			
24	Log likelihood		-841.9972	Hannan-Quinn criter.		54.48159			
25	F-statistic		3.495329	Durbin-Watson stat		2.139207			
26	Prob(F-statistic)		0.071670						
27									
28									

Рис. III.2. Результати тесту Глейзера для змінної x_4

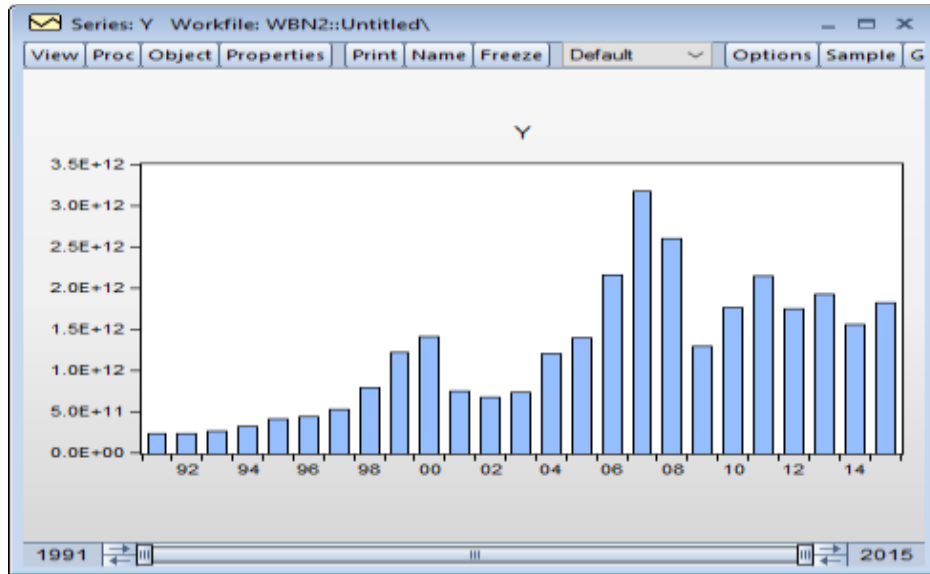

Рис. Щ.1. Динаміка відтоку ПІІ за 1991–2015 рр.

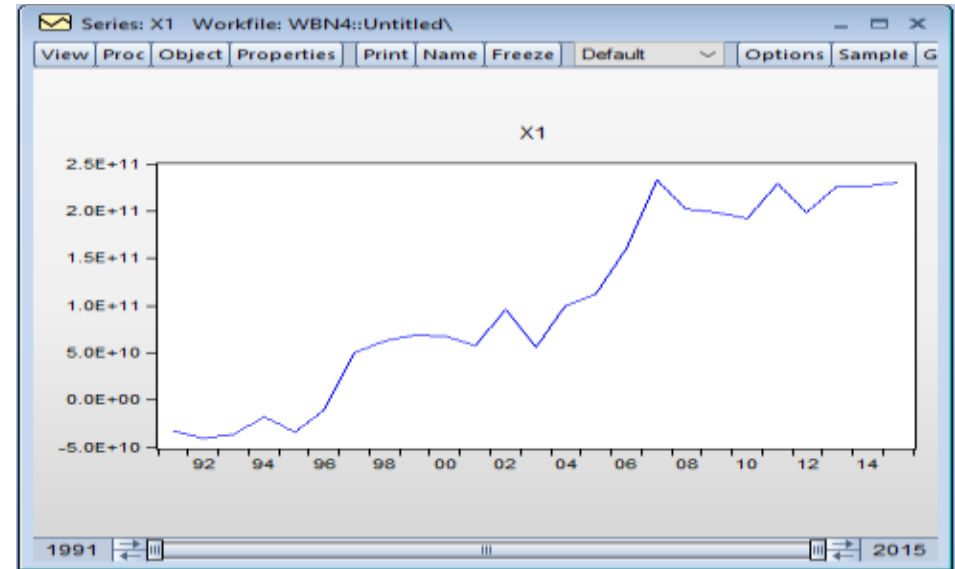

Рис. Щ.2. Динаміка експортно-імпортного балансу за 1991–2015 рр.

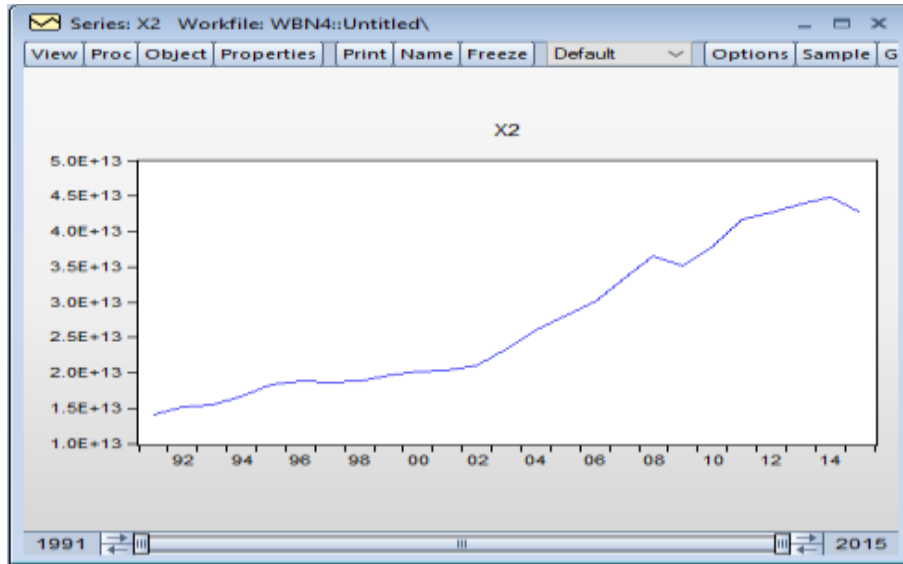

Рис. Ю.1. Динаміка витрат на кінцеве споживання домашніх господарств за 1991-2015 рр.

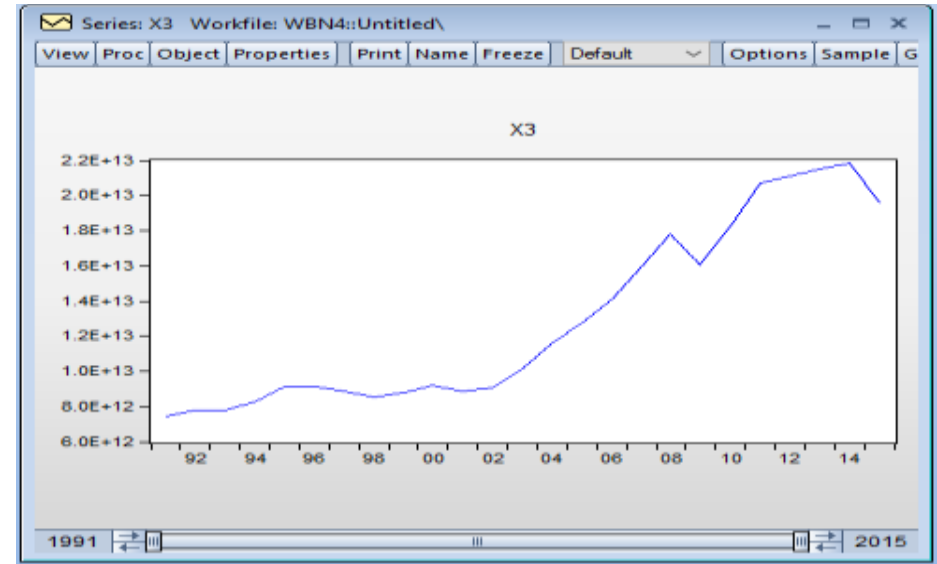

Рис. Ю.2. Динаміка доданої вартості (промисловість) за 1991-2015 рр.

Table: TABLE08 Workfile: WBN4::Untitled\										
View	Proc	Object	Print	Name	Edit+/-	CellFmt	Grid+/-	Title	Comments+/-	
	A	B	C	D	E					
1	Heteroskedasticity Test: Glejser									
2										
3	F-statistic	1.105835	Prob. F(1,23)	0.3039						
4	Obs*R-squared	1.146855	Prob. Chi-Square(1)	0.2842						
5	Scaled explained SS	0.833822	Prob. Chi-Square(1)	0.3612						
6										
7										
8	Test Equation:									
9	Dependent Variable: ARESID									
10	Method: Least Squares									
11	Date: 05/14/16 Time: 14:59									
12	Sample: 1991 2015									
13	Included observations: 25									
14										
15	Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.					
16										
17	C	2.09E+11	5.00E+10	4.183246	0.0004					
18	X1	0.370264	0.352100	1.051587	0.3039					
19										
20	R-squared	0.045874	Mean dependent var	2.48E+11						
21	Adjusted R-squared	0.004390	S.D. dependent var	1.71E+11						
22	S.E. of regression	1.71E+11	Akaike info criterion	54.64243						
23	Sum squared resid	6.71E+23	Schwarz criterion	54.73994						
24	Log likelihood	-681.0303	Hannan-Quinn criter.	54.66947						
25	F-statistic	1.105835	Durbin-Watson stat	1.811426						
26	Prob(F-statistic)	0.303913								
27										
28										

Рис. Я.1. Результати тесту Глейзера для змінної x_1

Table: TABLE09 Workfile: WBN4::Untitled\										
View	Proc	Object	Print	Name	Edit+/-	CellFmt	Grid+/-	Title	Comments+/-	
	A	B	C	D	E					
1	Heteroskedasticity Test: Glejser									
2										
3	F-statistic	0.017505	Prob. F(1,23)	0.8959						
4	Obs*R-squared	0.019013	Prob. Chi-Square(1)	0.8903						
5	Scaled explained SS	0.013824	Prob. Chi-Square(1)	0.9064						
6										
7										
8	Test Equation:									
9	Dependent Variable: ARESID									
10	Method: Least Squares									
11	Date: 05/14/16 Time: 15:02									
12	Sample: 1991 2015									
13	Included observations: 25									
14										
15	Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.					
16										
17	C	2.35E+11	9.90E+10	2.376691	0.0262					
18	X2	0.000449	0.003392	0.132308	0.8959					
19										
20	R-squared	0.000761	Mean dependent var	2.48E+11						
21	Adjusted R-squared	-0.042685	S.D. dependent var	1.71E+11						
22	S.E. of regression	1.75E+11	Akaike info criterion	54.68862						
23	Sum squared resid	7.03E+23	Schwarz criterion	54.78613						
24	Log likelihood	-681.6078	Hannan-Quinn criter.	54.71567						
25	F-statistic	0.017505	Durbin-Watson stat	1.800797						
26	Prob(F-statistic)	0.895891								
27										
28										

Рис. Я.2. Результати тесту Глейзера для змінної x_2

View	Proc	Object	Print	Name	Edit+/-	CellFmt	Grid+/-	Title	Comments+/-
1				Heteroskedasticity Test: Glejser					
2									
3				F-statistic	0.000984	Prob. F(1,23)		0.9752	
4				Obs*R-squared	0.001069	Prob. Chi-Square(1)		0.9739	
5				Scaled explained SS	0.000777	Prob. Chi-Square(1)		0.9778	
6									
7									
8				Test Equation:					
9				Dependent Variable: ARESID					
10				Method: Least Squares					
11				Date: 05/14/16 Time: 15:04					
12				Sample: 1991 2015					
13				Included observations: 25					
14									
15				Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.	
16									
17				C	2.50E+11	9.64E+10	2.597224	0.0161	
18				X3	-0.000218	0.006935	-0.031365	0.9752	
19									
20				R-squared	0.000043	Mean dependent var		2.48E+11	
21				Adjusted R-squared	-0.043434	S.D. dependent var		1.71E+11	
22				S.E. of regression	1.75E+11	Akaike info criterion		54.68934	
23				Sum squared resid	7.03E+23	Schwarz criterion		54.78685	
24				Log likelihood	-681.6168	Hannan-Quinn criter.		54.71639	
25				F-statistic	0.000984	Durbin-Watson stat		1.799605	
26				Prob(F-statistic)	0.975249				
27									

Рис. АА.1. Результати тесту Глейзера для змінної x_3

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Швецова Н. Е. Инвестиционный потенциал отрасли: теоретические подходы к определению сущности / Н. Е. Швецова // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ: сб. науч. тр. – Ростов-на-Дону-Донецк: ДонНУ, РФ НИСИ в г. Донецке, 2013. – С. 376–379.
2. Швецова Н. Є. Особливості циклічного розвитку глобальної економіки / Н. Е. Швецова // Вісник Донецького національного університету. Серія В: економіка і право. – 2014. – № 2. – С. 209–213.
3. Швецова Н. Є. Генезис та еволюція поняття «інвестиції» / Н. Є. Швецова // Схід: аналітично-інформаційний журнал. – 2014. – № 6 (132). – С. 61–65.
4. Швецова Н. Е. Исследование тенденций и циклов глобальной экономической динамики / Н. Е. Швецова // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Збірник наукових праць. – Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2015. – Вип. 2(12). Т. 2. – С. 143–151.
5. Shvetsova N. E. The investment component of the cyclic economic development / N. E. Shvetsova // Promising problems of economics and management: Collection of scientific articles. – Publishing house «BREZE», Montreal, Canada, 2015. – P. 48–53.
6. Швецова Н. Е. Структура и динамика глобальных инвестиционных потоков / Н. Е. Швецова // Економічний простір : Збірник наукових праць. – № 106. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2016. – С. 58–69.
7. Швецова Н. Е. Деньги как основа инвестиций / Н. Е. Швецова // Філософія у сучасному соціумі: Матеріали Міжнародної наукової конференції (м. Донецьк, 24–26 квітня 2013 р.). – Донецьк : ДонНУ, 2013. – Т. 1. – С. 208–210.
8. Швецова Н. Е. Воспроизводство инвестиционного потенциала промышленного сектора как основа экономического роста экономики Украины

в условиях глобализации / Н. Е. Швецова // *Економічна теорія в умовах глобалізації економіки: Тези доповідей і виступів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (м. Донецьк, 19–20 березня 2014 р.)*. – Донецьк: Юго-Восток, 2014. – С. 31–33.

9. Швецова Н. Е. Методы идентификации смены тренда экономического цикла / Н. Е. Швецова // *Управління економічними системами: концепції, стратегії, інновації: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 27–28 березня 2015 р.)*. – Київ: ГО «Київський економічний науковий центр», 2015. – Ч. 1. – С. 41–43.

10. Швецова Н. Е. Сущность и природа формирования инвестиционного потенциала экономических систем. / Н. Е. Швецова // *European practices and national reflections in the planning : International jubilee scientific-practical conference (Svishtov, 24–25 April 2015)*. – Svishtov, 2015. – С. 77–78.

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Міжнародна наукова конференція «Філософія у сучасному соціумі» (м. Донецьк, 24–26 квітня 2013 р.), виступ з доповіддю.

2. VI Всеукраїнська науково-практична конференція студентів і молодих вчених «Економічна теорія в умовах глобалізації економіки» (м. Донецьк, 19–20 березня 2014 р.), виступ з доповіддю.

3. Міжнародна науково-практична конференція «Управління економічними системами: концепції, стратегія, інновації» (м. Київ, 27–28 березня 2015 р.), виступ з доповіддю.

4. «Promising problems of economics and management» (м. Монреаль, 2015 р.), дистанційна участь.

5. International jubilee scientific-practical conference «European practices and national reflections in the planning» (Svishtov, 24–25 April 2015), дистанційна участь.